SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI

DPT: 2519 – ÖİK: 537

DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2000

Ö N S Ö Z

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında 540 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, "İktisadi ve sosyal sektörlerde uzmanlık alanları ile ilgili konularda bilgi toplamak, araştırma yapmak, tedbirler geliştirmek ve önerilerde bulunmak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı'na, Kalkınma Planı çalışmalarında yardımcı olmak, Plan hazırlıklarına daha geniş kesimlerin katkısını sağlamak ve ülkemizin bütün imkan ve kaynaklarını değerlendirmek" üzere sürekli ve geçici Özel İhtisas Komisyonlarının kurulacağı hükmünü getirmektedir.

Başbakanlığın 14 Ağustos 1999 tarih ve 1999/7 sayılı Genelgesi uyarınca kurulan Özel İhtisas Komisyonlarının hazırladığı raporlar, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarına ışık tutacak ve toplumun çeşitli kesimlerinin görüşlerini Plan'a yansıtacaktır. Özel İhtisas Komisyonları çalışmalarını, 1999/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi, 29.9.1961 tarih ve 5/1722 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulmuş olan tüzük ve Müsteşarlığımızca belirlenen Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu genel çerçeveleri dikkate alınarak tamamlamışlardır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile istikrar içinde büyümenin sağlanması, sanayileşmenin başarılması, uluslararası ticaretteki payımızın yükseltilmesi, piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, ekonomide toplam verimliliğin arttırılması, sanayi ve hizmetler ağırlıklı bir istihdam yapısına ulaşılması, işsizliğin azaltılması, sağlık hizmetlerinde kalitenin yükseltilmesi, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması, sonuç olarak refah düzeyinin yükseltilmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmekte, ülkemizin hedefleri ile uyumlu olarak yeni bin yılda Avrupa Topluluğu ve dünya ile bütünleşme amaçlanmaktadır.

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmalarına toplumun tüm kesimlerinin katkısı, her sektörde toplam 98 Özel İhtisas Komisyonu kurularak sağlanmaya çalışılmıştır. Planların demokratik katılımcı niteliğini güçlendiren Özel İhtisas Komisyonları çalışmalarının dünya ile bütünleşen bir Türkiye hedefini gerçekleştireceğine olan inancımızla, konularında ülkemizin en yetişkin kişileri olan Komisyon Başkan ve Üyelerine, çalışmalara yaptıkları katkıları nedeniyle teşekkür eder, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ülkemize hayırlı olmasını dilerim.

Dr. Akın İZMİRLİOĞLU
Müsteşar

İÇİNDEKİLER

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU ÜYELERİ xi
ALT KOMİSYONLAR VE ÜYELERİ xiv

HAM DERİ VE KÜRK

1. GİRİŞ 1
2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR 3
2.1. Mevcut Durum: .....
2.1.1. Ham Deri Üretimi: 6
2.1.2. Sektördeki Kuruluşlar: 8
2.1.3. Üretim:
a) Üretim Yöntemi-Teknoloji: 9
b)Ürün Standartları: 10
c) Üretim Miktarı ve Değeri: 10
d) Maliyetler: 12
2.1.4. Dış Ticaret Durumu: 12
a)İthalat: 13
b) İhracat: 15
2.1.5. Fiyatlar: 15
2.1.6. İstihdam: 18
2.1.7. Sektörün Rekabet Gücü: 19
2.1.8. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkiler: 19
2.1.9. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi: 19
2.2. Dünyadaki Durum ve AB, Diğer Önemli Ülkeler İtibariyle Mukayese: 19
2.3. Sektörün Sorunları 20
3. YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR 24
3.1. Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 24
3.2. Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 24
3.3. Kısa ve Uzun Dönemde İzlenmesi Gereken Politikalar: 25
3.4. Öngörülen Düzenlemelerin, Yatırımların ve Uygulanacak Politikaların Ekonomik ve Sosyal Getirileri: 26
KAYNAKLAR 27

DERİ VE KÜRK İŞLEME

1. GİRİŞ 31
2.YAKIN GEÇMİŞTEKİ GELİŞMELER VE MEVCUT DURUM 31
2.1. Sektördeki Kuruluşlar: 32
2.1.1. Mevcut Kapasite ve Kullanımı: 33
2.1.2. Üretim: 34
a) Üretim Yöntemi - Teknoloji: 35
b) Ürün Standartları: 35

c) Maliyetler: 35
2.1.3. Dış Ticaret Durumu: 36
a) İthalat: 37
(1) Ürün İthalatı: 37
(2) Yarı Ürün İthalatı: 38
(3) Hammadde İthalatı: 39
(4) Sektörün Geçmiş Yıllara Ait Makine ve Aksam İthalatı: 39
(5) Sektörün Kimyasal İthalatı: 39
b) İhracat: 39
2.1.4. Fiyatlar: 42
2.1.5. İstihdam: 42
2.1.6. Sektörün Rekabet Gücü: 43
2.1.7. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi İlişkileri: 43
3. PLANLANAN YATIRIMLAR 44
3.1. Teşvik Belgesi Almış Yatırımlar: 44
3.2 Eklenecek Yeni Kapasiteler ve Bölgesel Dağılım: 44
4. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR 44
4.1.Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 44
4.2.Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 45
4.3.Kısa ve Uzun Dönemde İzlenmesi Gereken Politikalar: 45

DERİ VE KÜRK KONFEKSİYON

SUNUŞ.....49
1. GİRİŞ 51
2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR 51
2.1. Mevcut Durum: 51
2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar: 51
2.1.2. Mevcut Kapasite ve Kullanımı: 52
2.1.3. Üretim: 52
a) Üretim Yöntemi-Teknoloji: 52
b) Ürün Standartları: 54
c) Üretim Miktarı ve Değeri: 54
d) Maliyetler: 55
2.1.4 Dış Ticaret Durumu: 56
a) İthalat: 56
(1) Ürün İthalatı:
(2) Hammadde İthalatı: 57
b) İhracat: 58
2.1.5. Fiyatlar: 60

2.1.6.İstihdam: 61
2.1.7. Sektörün Rekabet Gücü: 61
2.1.8. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkiler: 62
a) Hayvancılık Sektörüyle İlişkiler: 62
b) Tabaklama/Deri İşleme Sektörü ile İlişkiler: 64
c) Hayvancılık Sektörü ve Tabaklama Sektörü'nde Yaşanan Sorunların Deri Konfeksiyon Sektörü'ne Yansıması: 64
d) Finans ve Bankacılık Sektörüyle İlişkiler: 65
2.1.9. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi: 65
a) 1994-1998 Döneminde Başta Rusya Olmak Üzere Doğu Bloğu Ülkelerinde Meydana Gelen Gelişmeler ve Pazar Olanakları: 66
b) 1996 Yılı Başında Avrupa Birliği ile Gerçekleştirilen Gümrük Birliği: 66
c) 1997 Yılının Son Çeyreğinde Asya'da Başlayan Global Ekonomik Kriz ve Bu Krizin 1998 Yılı Ağustos Ayında Rusya'ya Yansıması: 69
2.2. Dünyadaki Durum ve AB, Diğer Önemli Ülkeler itibarıyla Mukayese: 69
2.3. Deri Konfeksiyon Sektörünün Sorunları: 71
2.3.1. Finansman Sorunu: 71
a) Acil Kriz Kredisi İhtiyacı: 71
b) İstihdama Yönelik Düzenlemeler: 72
c) Pahalı Enerji Sorunu: 72
2.3.2. Pazar ve Pazarlama Sorunu: 72
3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR 74
3.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Dönemi Projeksiyonları (2001-2005): 74
3.1.1. Talep Projeksiyonu (1999-2005): 74
a) Yurtiçi Talep Projeksiyonu: 74
b) İhracat Projeksiyonu: 75
3.1.2. Üretim Projeksiyonu (1999-2005): 76
3.1.3. İthalat Projeksiyonu: 77
3.1.4. Teknolojide Muhtemel Gelişmeler: 78
3.1.5. Rekabet Gücünde Gelişmeler: 78
3.1.6. Çevreye Yönelik Politikalar: 79
3.1.7. Diğer Sektörler ve Yan Sanayii ile İlişkilerde Muhtemel Gelişmeler: 79
4. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR 80
4.1. Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 80
4.1.1. Finansman: 80
4.1.2. İstihdam: 81
4.1.3. Pahalı Enerji: 81
4.1.4. Tanıtım ve Pazarlama: 82
4.2. Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 82
4.2.1. Tanıtım: 82
4.2.2. Off-Set: 82

DERİ EŞYA (SARACİYE)

SUNUŞ..... 85
1. GİRİŞ 87
2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR 89
2.1. Mevcut Durum: 90
2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar: 90
2.1.2. Mevcut Kapasite ve Kullanımı: 90
2.1.3. Üretim: 92
a) Üretim Yöntemi-Teknoloji: 92
b) Üretim Miktarı ve Değeri: 95
c) Maliyetler: 96
2.1.4. Dış Ticaret Durumu: 97
a) İthalat: 97
(1) Ürün İthalatı: 97
(2) Yarı Ürün İthalatı: 98
(3) Hammadde İthalatı: 98
b) İhracat: 98
2.1.5. Fiyatlar: 98
2.1.6. İstihdam: 99
2.1.7. Sektörün Rekabet Gücü: 99
2.1.8. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkiler: 99
2.1.9 Mevcut Durumun Değerlendirilmesi: 99
2.2. Sektörün Sorunları: 100
2.2.1. Haksız Rekabet: 100
2.2.2. Kaliteli ve Ekonomik Deri Elde Edebilmek İçin Hayvancılığın ve Ham Dericiliğin Teşviki ve Islahı: 101
2.2.3. Rasyonel Çalışma ve Teknik Geliştirmenin Sağlanması Konusunda Eğitim ve Araştırma-Geliştirme Çalışmalarındaki Yetersizlikler: 101
2.2.4. Yeni Pazar Araştırmaları ve Tanıtım Konusundaki Yetersizlik: 102
2.2.5. Yabancı Sermaye Kullanımında Yetersizlik: 102
2.2.6. Sektörel Dış Ticaret Kurumlarının Desteklenmesi: 103
3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR 103
3.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde (2001-2005): 103
3.1.1. Talep Projeksiyonu: 103
a) Yurtiçi Talep Projeksiyonu (1999-2005): 103
b) İhracat Projeksiyonu (1999-2005): 104
3.1.2. Üretim Projeksiyonu (1999-2005): 104
3.1.3. İthalat Projeksiyonu: 104
a) Ürün İthalatı (Değer) (1999-2005): 104
b) AT, EFTA ve Önemli Ülkelerden Yapılan Ürün İthalatı: 104
c) Yarı Ürün İthalatı (1999-2005): 104
d) Hammadde İthalatı (1999-2005): 105

3.1.4. Teknolojide Muhtemel Gelişmeler: 105
3.1.5. Rekabet Gücünde Gelişmeler: 105
3.1.6. Çevreye Yönelik Politikalar: 105
3.1.7. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkilerde Muhtemel Gelişmeler: 105
3.2. Uzun Dönemde (2001 - 2023) Talepte, Arzda, Dış Ticarette, Teknoloji ve Rekabet Gücünde Muhtemel Gelişmeler: 105
4. PLANLANAN YATIRIMLAR 106
4.1. Teşvik Belgesi Almış Yatırımlar: 106
4.2. Eklenecek Yeni Kapasiteler ve Bölgesel Dağılımı: 106
4.3. Planlanan Yatırımların Katkıları: 106
4.4. Muhtemel Yatırım Alanları: 106
5. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR 106
5.1. Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 106
5.2. Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 107
5.3. Kısa ve Uzun Dönemde İzlenmesi Gereken Politikalar: 107
5.4. Öngörülen düzenlemelerin, Yatırımların ve Uygulanacak Politikaların Ekonomik ve Sosyal Getirileri: 108

AYAKKABI

1. GİRİŞ 112
2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR
2.1. Mevcut Durum: 118
2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar: 119
2.1.2. Üretim: 120
a) Üretim Yönetimi- Teknoloji: 120
b) Ürün Standartları: 121
c) Maliyetler: 121
2.1.3. Dış Ticaret Durumu: 122
a) İthalat: 122
b) İhracat: 123
2.1.4. Fiyatlar: 125
2.1.5. İstihdam: 125
2.1.6. Sektörün Rekabet Gücü: 126
2.1.7. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi İle İlişkiler: 127
2.1.8. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi: 127
2.2. Dünyadaki Durum ve AB, Diğer Önemli Ülkeler İtibariyle Mukayese: 128
2.3. Sektörün Sorunları: 131
3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR 132
3.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde(2001-2005): 132
3.1.1. Talep Projeksiyonu: 132

3.1.2. Üretim Projeksiyonu: 132
3.1.3. İthalat Projeksiyonu: 133
3.1.4. Teknolojide Muhtemel Gelişmeler: 133
3.1.5. Rekabet Gücünde Gelişmeler: 133
3.1.6. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkilerde Muhtemel Gelişmeler: 133
3.2. Uzun Dönemde (2001-2023) Talepte Arzda Dış Ticarette, Teknoloji ve Rekabet Gücünde Muhtemel Gelişmeler: 134

4. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLİNMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR 135
4.1. Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 135
4.2. Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: 135
4.3. Kısa ve Uzun Dönemde İzlenmesi Gereken Politikalar: 135
Ayakkabı Alt Komisyon Üyesi Levent Gülcan'ın Ek Raporu: 136

AYAKKABI YAN SANAYİİ VE AYAKKABI MAKİNALARI

1. GİRİŞ 143
2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR:
2.1. Mevcut Durum: 144
2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar: 144
2.1.2. Mevcut Kapasite ve Kullanımı: 148
2.1.3 Üretim: 148
a) Üretim Yöntemi-Teknoloji: 149
b) Ürün Standartları: 149
c) Üretim miktarı ve Değeri: 149
2.1.4. Dış Ticaret Durumu: 150
a) İthalat: 150
(1) Ürün İthalatı: 150
(2) Yarı Ürün İthalatı: 150
(3) Hammadde İthalatı: 150
b) İhracat: 151
2.1.5. Fiyatlar: 151
2.1.6. İstihdam: 151
2.1.7. Sektörün Rekabet Gücü: 151
2.1.8. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi İle İlişkiler: 151
2.1.9. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi: 151
2.2. Dünyadaki Durum ve AB, Diğer Önemli Ülkeler İtibariyle Mukayese: 151
2.3. Sektörün Sorunları: 152
3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR: 152
3.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde (2001-2005): 152
3.1.1. Talep Projeksiyonu: 152
a) Yurtiçi Talep Projeksiyonu (1999-2005): 152
b) İhracat Projeksiyonu (1999-2005): 152

c) Toplam Talep Projeksiyonu (1999–2005): 152
3.1.2. İthalat Projeksiyonu: 152
a) Ürün İthalatı (1999–2005): 152
b) Yarı Ürün ithalatı (1999–2005): 152
c) Hammadde İthalatı (1999–2005): 152
3.1.3 Teknolojide muhtemel Gelişmeler: 152
3.1.4 Rekabet Gücünde Gelişmeler: 153
3.1.5. Çevreye Yönelik Politikalar: 153
4. PLANLANAN YATIRIMLAR 153
4.1. Eklenecek Yeni Kapasiteler ve Bölgesel Dağılımı: 153
4.2. Planlanan Yatırımların Katkıları: 153
4.3. Muhtemel Yatırım Alanları: 153
5. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR 153

DERİ ATIK VE ARTIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÇEVRE

1. GİRİŞ 157
2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR
2.1. Mevcut Durum: 157
2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar: 160
2.1.2. Mevcut Kapasite ve Kullanımı: 160
2.1.3. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkiler: 161
2.2. Dünyadaki Durum ve AB, Diğer Önemli Ülkeler itibarıyla Mukayese: 161
2.3. Sektörün Sorunları: 162
3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR 162
3.1. VIII. Beş yıllık Kalkınma Planı Döneminde Gelişmeler (2000-2005): 162
3.1.1. Teknolojide Muhtemel Gelişmeler: 162
3.1.2. Rekabet Gücünde Gelişmeler: 162
3.1.3. Mevcut Teknolojilerin Çevre Kirliliği Açısından Değerlendirilmesi, Kirlilik Yükünü Azaltıcı Teknik ve Teknolojilerin Geliştirilmesi: 163
4. PLANLANAN YATIRIMLAR 165
5. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR 166

EĞİTİM VE ARAŞTIRMA

1. GİRİŞ 169
2. YAKIN GEÇMİŞTEKİ GELİŞMELER VE MEVCUT DURUM
2.1. Yakın Geçmişteki Gelişmeler: 169
2.2. Mevcut Durum: 171
2.2.1. Lisans ve Lisansüstü Eğitim: 172

2.2.2. Önlisans Eğitim Programları: 172
2.2.3. Orta Öğretim Programları: 173
2.2.4. Yaygın Eğitim Programları: 173
2.2.5. Pendik Dericilik Araştırma Enstitüsü: 173
2.2.6. KOSGEB Deri İhtisas Merkezleri: 174
2.2.7. Vakıflar: 175
3. DEĞERLENDİRME 175
4. ÖNERİLER 175

SEKTÖREL ÖRGÜTLENMELER, YAYINLAR VE FUARLAR

1. SEKTÖREL ÖRGÜTLENME 179
2. FUARLAR 180
3. SEKTÖREL YAYINLAR 181
3.1. Mevcut Durum - Sorunlar: 182
3.2. Elektronik İletişim: 182

DERİ KİMYASALLARI

ÖZET 185
1. SEKTÖRDEKİ KURULUŞLAR 187
2. MEVCUT DURUM 187
2.1. Üretimler Hakkında Bilgi (1999): 187
2.2. İstihdam Hakkında Bilgi (1999): 187
2.3. Kapasite: 187
2.4. Girdiler (1999): 188
2.5. Yıllara Göre Üretim ve Artışları: 188
2.6. Maliyetler Hakkında Bilgi: 188
2.7. Dış Ticaret: 188
2.7.1. İthalat: 188
2.7.2. İhracat: 189
3. VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ 190
3.1. Öngörülen Amaçlar (5 Yılda) Hedefler: 190
3.2. Beş Yılda Öngörülen Değişimler Hakkında Bilgi: 190
3.2.1. Üretim: 190
3.2.2. İhracat: 191
3.2.3. Enerji Kullanımı: 191
3.2.4. Personelde Teminindeki Güçlükler: 191
3.2.5. Rekabet Gücünde Yapılması Öngörülenler: 191
3.2.6. Şirket İçi Eğitim: 192
3.2.7. Şirket Dışı Eğitim: 192
3.2.8. AR-GE: 192

3.2.9. Üniversitelerle Temas: Bugüne Kadar Yapılanlar ve Gelecek Beş Yılda Yapılması Öngörülenler: 192
3.2.10.Yeni Projeler, Yatırımlar: 192
3.2.11.Kurumsallaşma İle İlgili Projeler: 192
3.2.12.Yeni İstihdam: 192
3.2.13.Yeni Ortaklıklar: 193
3.2.14.Yabancı Sermaye: 193
EK: DERİ KİMYASALLARI 193

VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ
ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU ÜYELERİ

Unvanı	Adı Soyadı	Kurumu
	Emine AÇILAN	İst. Tekstil ve Konf. İhracatçı Birlikleri
Yrd. Doç. Dr.	Altan AFŞAR	Ege Üni. Mühendislik Fak. Deri Müh. Böl.
	Murat AL	Niğde Üni.Bor Halil-Zöhre Ataman M.Y.O
	Bilal ALKOÇ	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	Engin ALTAŞ	Gön Deri
	Şener ALTINCEZVE	Ege Bölgesi Deri Sanayicileri Derneği
Prof. Dr.	M. Ercan ARTAN	Kadir Has Üni. Teknik Bilimler M.Y.O.
	M. Hüsnü ATZEL	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	Nedim BECERİKLİ	Bursa Deri Sanayicileri Derneği
Uzman Yrd.	Banu BEKTAŞ	İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
	Ünal BODUROĞLU	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
Dış Tic. Uzm.	Osman BOZTEPE	DTM-İhracat Genel Müdürlüğü
	Yahya BÜYÜKYILDIZ	Deri Konfeksiyoncuları Derneği
	Güneş CANSEVER	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
Uzman	Sait CORDAN	Hazine Müst.-Teşvik Uyg. Gen. Md.lüğü
	Fahrettin ÇAKIROĞLU	Ege Bölgesi Deri Sanayicileri Derneği
	Necmettin ÇALIŞKAN	İstanbul Umum Saraçlar Odası
	Cavit ÇETİNBAHADIR	İstanbul-Tuzla Organize Deri San. Bölgesi
	Pınar ÇETİNTAŞ	Ege Bölgesi Deri Sanayicileri Derneği
Yrd. Doç. Dr.	Selime ÇOLAK	Ege Üni. Mühendislik Fak. Deri Müh. Böl.
Gn. Md. Uzm.	Halil İbrahim ÇOMUK	Sümer Holding A.Ş.
	Lütfi DAĞTAŞ	Sepici Holding A.Ş.
	Aziz DEMİRKAKAN	Bursa Deri Sanayicileri Derneği
Dr.	Kaya DEMİRÖZÜ	Tarım ve Köyişleri Bak. Pendik Bakt. Enst.
	Osman DEVECİ	Ayakkabı Yan Sanayicileri Derneği
Doç. Dr.	Yalçın DİKMELİK	Ege İhracatçı Birlikleri
	Cemal DÖNMEZ	Ege Bölgesi Deri Sanayicileri Derneği
	Recep EREN	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
Doç. Dr.	Umay B. FIRAT	İstanbul Üni. Teknik Bilimler M.Y.O.
	Can GÖKMEN	Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği
	Seydali GÖNEL	Ezgi Ajans Ltd. Şti.
	Levent GÜLCAN	Yakupoğlu Ticaret
Doç. Dr.	Gürbüz GÜLÜMSER	Ege Üni. Mühendislik Fak. Deri Müh. Böl.
	İsmail GÜR	Gerede Organize Deri Sanayii Derneği
	Mehmet GÜRAN	Denizli Deri Sanayicileri Derneği

Unvanı	Adı Soyadı	Kurumu
	Selahattin GÜRCAN	Gerede Organize Deri Sanayii Derneği
Dış Tic.Uzm.Yrd.	Kaan GÜRSOY	DTM-İhracat Genel Müdürlüğü
	Ali GÜVENÇ	Bursa Deri Sanayicileri Derneği
	Tahsin GÜZEL	Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu
Dr.	İsmet HAKİMOĞLU	MEPAM Dış Tic. A.Ş.
	Faruk HAKSAL	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	Aziz HALKAPINAR	Sektörel Yayıncılık
Söz. Per.	Nermin HELVACIOĞLU	DTM-İthalat Genel Müdürlüğü
	Ayşe S. İÇİNSEL	COGNIS Kimyevi Maddeler
	Ali E. IŞIK	Tarım ve Köyişleri Bak. Dericilik Arş. Ens.
	Şükrü KARACALI	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	Orhan KARAÇAM	İstanbul-Tuzla Org. Deri Sanayi Bölgesi
	Ferit KARSLI	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	İshak KARSLIOĞLU	Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu
	Neşe KARTAL	Türkiye Deri İşverenleri Sendikası
	Cengiz KASTAN	İst.Ayakkabıcı Esnaf ve Sanatkarları Odası
	Celal KILIÇ	Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu
	Tahsin KILIÇOĞLU	Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu
	Ali Murad KIZILTAŞ	Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği
	Akansel KOÇ	Türkiye Deri İşverenleri Sendikası
	Reşat KOÇAŞ	İzmir-Menemen Deri Serbest Bölgesi
	Nüzhet KODALAK	İst. Tekstil ve Konf. İhracatçı Birlikleri
	Adnan KONAŞ	Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu
	Gürkan KOPUZ	İstanbul Sanayi Odası
	Akif KOPUZ	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	Turgut KOŞAR	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	Süleyman KOYUNCU	İst. Deri, Süet, Konf. Esn. ve Sanatkar Od.
	Hakkı MATRAŞ	Türkiye Deri İşverenleri Sendikası
	Mustafa METİN	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
	Selahattin OKUR	Türkiye Deri-İş Sendikası
	Asım ÖNCÜLER	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	Ümit ÖZALP	Deri Konfeksiyoncuları Derneği
	Fatih ÖZCAN	Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu
	Ersin ÖZGÜMÜŞ	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	Ahmet ÖZŞEN	S.S. Manisa Deri San. K.S.S. Yapı Koop.
	Muhsin ÖZYENİCE	Bursa Deri Sanayicileri Derneği
	Ali SAATÇİOĞLU	Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği
	Ali SAMANLI	Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği
Prof. Dr.	Özcan SARI	Ege Üni. Mühendislik Fak. Deri Müh. Böl.

Unvanı	Adı Soyadı	Kurumu
	Mustafa Ali SARIKAYA	Salihli Deri Konfeksiyoncuları Koop.
Şb. Md. Yrd.	Sibel SEMİZER	DİE-Ulusal Hesaplar Dairesi Başkanlığı
	Musa SERVİ	Türkiye Deri-İş Sendikası
	Durmuş Ali SÖYLER	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
Dr.	Fuzuli SUMAN	Niğde Üni.Bor Halil-Zöhre Ataman M.Y.O
	Erdoğan ŞEN	Deri Konfeksiyoncuları Derneği
	Celil ŞENAL	Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu
	Seyfettin TERGAN	İst. Tekstil ve Konf. İhracatçı Birlikleri
	Mustafa TÜRK	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
	Necip ULUDAĞ	Alboy Ayakkabı San.
Dr.	Gül UYSAL	Ankara Üni. Veteriner Fak.
	Hasan UZMAN	Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu
Doç. Dr.	Nuray UZUNÖREN	İstanbul Üni. Veteriner Fak.
Dış Tic.Uzm.Yrd.	Salih Ahmet ÜSTTEN	DTM-Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü
	Cemail VARDAR	İstanbul Umum Saraçlar Odası
	Hasan H. YAĞCIKÖSE	Salihli Dericiler Arıtma Tes. Koop.
	Ender YAZICIOĞLU	Ayakkabı Yan Sanayicileri Derneği
	Kadir YERCİ	Ayakkabı Yan Sanayicileri Derneği
	Mahmut YEŞİL	S.S.Yeni Deri San.Arıt.Tes. Top.İşy.Koop.
	Turgay YETİŞKİN	DETEK Derneği

Not: Üyeler, soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU
ALT KOMİSYONLARI VE ÜYELERİ

Görevi	Unvanı	Adı Soyadı	Kurumu
ANA KOMİSYON			
Başkan:		Turgut KOŞAR	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
Koordinatör:		Mustafa ÖZÇÖREKÇİ	Devlet Planlama Teşkilatı
Raportör:		M. Hüsnü ATZEL	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği

ALT KOMİSYONLAR:

1- Ham Deri ve Kürk Alt Komisyonu			
Başkan:	Prof.Dr.	M. Ercan ARTAN	Kadir Has.Uni.Teknik Bil. M.Y.O.
Raportör:	Dr.	Gül UYSAL	Ankara Üni.Veteriner Fak.
Üyeler:	Dr.	Kaya DEMİRÖZÜ	Tarım ve Köy.Bak.Pendik Bak.Ens.
	Doç.Dr.	Umay B. FIRAT	İstanbul Üni. Teknik Bilimler M.Y.O.
		İsmail GÜR	Gerede Organize Deri Sanayii Derneği
		Ali E. IŞIK	Tarım ve Köy.Bak. Dericilik Araş.Ens.
		Ferit KARSLI	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
		Akif KOPUZ	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
		Muhsin ÖZYENİCE	Bursa Deri Sanayicileri Derneği
		Turgay YETİŞKİN	DETEK Derneği

2- Deri ve Kürk İşleme Alt Komisyonu			
Başkan:	Doç.Dr.	Yalçın DİKMELİK	Ege İhracatçı Birlikleri
Raportör:	Dr.	İsmet HAKİMOĞLU	Mepam Dış Tic. A.Ş.
Üyeler:		Bilal ALKOÇ	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
		Aziz DEMİRKAKAN	Bursa Deri Sanayicileri Derneği
		Mehmet GÜRAN	Denizli Deri Sanayicileri Derneği
		Selahattin GÜRCAN	Gerede Organize Deri Sanayii Derneği
		Ali GÜVENÇ	Bursa Deri Sanayicileri Derneği
		Gürkan KOPUZ	İstanbul Sanayi Odası
		Asım ÖNCÜLER	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
		Mahmut YEŞİL	S.S.Yeni Deri San.Ar.Tes.Top.İşy.Koop

3- Deri ve Kürk Konfeksiyon Alt Komisyonu			
Başkan:		Nüzhet KODALAK	İst.Tekstil ve Konf.İhracatçı Birlikleri
Raportör:		Emine AÇILAN	İst.Tekstil ve Konf.İhracatçı Birlikleri
		Erdoğan ŞEN	Deri Konfeksiyoncuları Derneği
Üyeler:		Nedim BECERİKLİ	Bursa Deri Sanayicileri Derneği
		Cemal DÖNMEZ	Ege Bölgesi Deri Sanayicileri Derneği
	Doç.Dr.	Gürbüz GÜLÜMSER	Ege Üni.Müh.Fak.Deri Teknolojisi Böl.
		Süleyman KOYUNCU	İst.Deri,Süet,Konf.Esn.ve Sanatkar Od.
		Ümit Yaşar ÖZALP	Deri Konfeksiyoncuları Derneği
		Ersin ÖZGÜMÜŞ	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
		Mustafa Ali SARIKAYA	Salihli Deri Konfeksiyoncuları Koop.

Görevi	Unvanı	Adı Soyadı	Kurumu
4- Deri Eşya (Saraciye) Alt Komisyonu			
Başkan:		Hakkı MATRAŞ	Türkiye Deri İşverenleri Sendikası
Raportör:		Necmettin ÇALIŞKAN	İstanbul Umum Saraçlar Odası
Üyeler:		Engin ALTAŞ	Gön Deri
		Ünal BODUROĞLU	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
		Seyfettin TERGAN	İst.Tekstil ve Konf. İhracatçı Birlikleri

5- Ayakkabı Alt Komisyonu			
Başkan:		Attila ÜLKÜMEN	Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği
Raportör:		Ali SAMANLI	Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği
Üyeler:		Levent GÜLCAN	Yakupoğlu Ticaret
		İshak KARSLIOĞLU	Türkiye Umum Ayak. Fed. (Erzurum)
		Celal KILIÇ	Türkiye Umum Ayak. Fed. (Ankara)
		Ali Murad KIZILTAŞ	Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği
		Adnan KONAŞ	Türkiye Umum Ayak. Fed. (Samsun)
		Fatih ÖZCAN	Türkiye Umum Ayak. Fed. (Mersin)
		Ali SAATÇİOĞLU	Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği
		Celil ŞENAL	Türkiye Umum Ayak. Fed. (Salihli)
		Necip ULUDAĞ	Alboy Ayakkabı San.
		Hasan UZMAN	Türkiye Umum Ayak. Fed. (Konya)

6- Ayakkabı Yan Sanayii ve Ayakkabı Makinaları Alt Komisyonu			
Başkan:		Ender YAZICIOĞLU	Ayakkabı Yan Sanayicileri Derneği
Raportör:		Kadir YERCİ	Ayakkabı Yan Sanayicileri Derneği
Üye:		Osman DEVECİ	Ayakkabı Yan Sanayicileri Derneği

7- Deri Atık ve Artıklarının Değerlendirilmesi ve Çevre Alt Komisyonu			
Başkan:	Prof. Dr.	Özcan SARI	Ege Üni.Müh.Fak.Deri Müh. Bölümü
Raportör:	Yrd.Doç.Dr.	Selime ÇOLAK	Ege Üni.Müh.Fak.Deri Müh. Bölümü
Üyeler:		Murat AL	NiğdeÜ.BorHalil-ZöhreAtaman M.Y.O.
		Cavit ÇETİNBAHADIR	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
		Şükrü KARACALI	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
		Tahsin KILIÇOĞLU	Türkiye Umum Ayak. Fed.
		Reşat KOÇAŞ	Izmir-Menemen Deri Serbest Bölgesi
		Mustafa TÜRK	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
		Hasan H. YAĞCIKÖSE	Salihli Dericiler Kooperatifi
		Mahmut YEŞİL	S.S.Yeni Deri San.Ar.Tes.Top.İşy.Koop

Görevi	Unvanı	Adı Soyadı	Kurumu
8- Eğitim ve Araştırma Alt Komisyonu			
Başkan:	Prof. Dr.	Özcan SARI	Ege Üni.Müh.Fak.Deri Müh. Bölümü
Raportör:	Doç.Dr.	Umay B. FIRAT	İstanbul Üni. Teknik Bilimler M Y.O.
Üyeler:	Yrd.Doç.Dr.	Altan AFŞAR	Ege Üni.Müh.Fak.Deri Müh. Bölümü
		Güneş CANSEVER	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
	Dr.	İsmet HAKİMOĞLU	Mepam Dış Tic. A.Ş.
		Ali E. IŞIK	Tarım ve Köy. Bak.Dericilik Arş. Ens.
		Mehmet KABAN	TASEV-T.Ayak.Sekt.Arş.Gel.-Eğt.Vak.
		Cengiz KASTAN	Türkiye Umum Ayak. Federasyonu
	Doç. Dr.	Nuray UZUNÖREN	İstanbul Üni. Veteriner Fak.

9- Sektörel Örgütlenmeler, Yayınlar ve Fuarlar Alt Komisyonu			
Başkan:		Seydali GÖNEL	Ezgi Ajans Ltd. Şti.-Sektörel Yayın
Raportör:		Lütfi DAĞTAŞ	Sepiciler Deri Sanayi A.Ş.
Üyeler:		Şener ALTINCEZVE	Ege Bölgesi Deri Sanayicileri Derneği
		Pınar ÇETİNTAŞ	Ege Bölgesi Deri Sanayicileri Derneği
		Tahsin GÜZEL	Türkiye Umum Ayak. Fed. (İzmir)
		Faruk HAKSAL	Türkiye Deri Sanayicileri Derneği
		Aziz HALKAPINAR	Sektörel Yayın

10- Deri Kimyasalları Alt Komisyonu (1)			
Başkan:		Ayşe S. İÇİNSEL	Cognis
Raportör:		Ergun UTKU	Debağ Kimya
Üyeler:		Hüsamettin AYDOĞAN	BASF
		Melis BOZBAĞ	Gemsan
		Mesut KÜRÜM	Verbo
		Orbay HAZAR	Camsar
		Stefano KAZLOWSKİ	Organik Kimya
		Tuğrul YAZICIOĞLU	Camsar
		Yusuf MENCELOĞLU	Gemsan

Notlar:

(1) Deri Kimyasalları Alt Komisyonu Kimya Sanayii Özel İhtisas Komisyonu içerisinde kurulmuştur.

(2) Kurulan Deri İşleme Makinaları Komisyonu çalışma yapmamıştır.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYON

HAM DERİ VE KÜRK
ALT KOMİSYONU RAPORU

1. GİRİŞ

Sektörün Tanımı ve Sınırlandırılması:

Hayvancılık, ülkemizde sektörler ve bölgeler arası dengeli kalkınma, sanayi ve hizmetler sektörlerine yeni istihdam imkanları yaratma, ulusal geliri artırma, kırsal alanda işsizlik sorununu azaltma, göçü önleme ile kalkınma ve sanayileşmenin finansmanını öz kaynaklara dayandırma gibi önemli iktisadi fonksiyonlar yüklenmiştir. Bunun yanında sektörün ulusal beslenme ve koruyucu sağlık politikasının başarıya ulaştırılması açısından da sosyal amacı ağır basan görevleri bulunmaktadır.

Ayrıca, hayvancılık bir taraftan tarımsal işletmelere entansite, düzenli gelir, diğer taraftan çeşitli sanayii kollarının hammadde ihtiyacını sağlayan önemli bir üretim dalıdır. Bugün batı ekonomilerinde "Endustrie Animale" ile ifadesini bulan sanayiin bizzat kendisi ve kırsal kalkınmanın lokomotifi bir sektördür.

Deri sektörü de üretimi için gerekli hammaddesini hayvancılık sektöründen tedarik etmektedir.

Deri işleme sanayiinin ana maddesini teşkil eden ham deri, mezbahalarda ve diğer kesim kaynaklarından elde edilen derilerin kullanma şekillerine ve mahalli koruma geleneklerine göre, yüzülmesi, yağ ve diğer yabancı maddelerden temizlenerek sınıflandırmalarının yapılarak muhafaza edilebilir hale getirmek sanatıdır. Ham deri, et üretiminin yan ürünleri arasında, değer bakımından et üretimi maliyetini düşüren birinci derecede önemli olan yan üründür.

HAM DERİ SANAYİİ SEKTÖR KAPSAMI

Grup Adı:	GTİP No:	MAL ADI
BÜYÜK BAŞ - ÖKÜZ İNEK HAM DERİLERİ		
	410110100011	Taze veya yaş tuzlanmış
	410110100013	Taze veya yaş tuzlanmış-manda ve malak
	410110900011	Kuru veya kuru tuzlanmış
	410110900013	Kuru veya kuru tuzlanmış-manda ve malak
	410121001011	Yaş ağırlığı 14 kg.dan fazla,15 kg.dan az olanlar
	410121001013	Yaş ağırlığı 14 kg.dan fazla,15 kg.dan az olanlar-manda ve malak
	410121002011	Yaş ağırlığı 15 kg veya daha fazla olanlar
	410121002013	Yaş ağırlığı 15 kg veya daha fazla olanlar-manda ve malak
	410121002019	Yaş ağırlığı 15 kg veya daha fazla olanlar-diğerleri
	410129000011	Diğerleri-öküz ve inek
	410129000013	Diğerleri-manda ve malak
	410130101011	Kuru ağırlığı 8 kg.dan fazla,9 kg.dan az olanlar
	410130101013	Kuru ağırlığı 8 kg.dan fazla,9 kg.dan az olanlar-manda ve malak
	410130102011	Kuru ağırlığı 9 kg.dan fazla olanlar
	410130102013	Kuru ağırlığı 9 kg.dan fazla olanlar-Manda ve malak
	410130900011	Sığırların pikle derileri
	410130900019	Diğerleri
	410140000000	Atların derileri
BÜYÜK BAŞ - BUZAĞI DANA HAM DERİLERİ		
	410110100012	Taze veya yaş tuzlanmış

410110900012 Kuru veya kuru tuzlanmış
410121001012 Yaş ağırlığı 14 kg.dan fazla,15 kg.dan az olanlar
410121002012 Kuru ağırlığı 8 kg.dan fazla,9 kg.dan az olanlar
410129000012 Diğerleri-buzağı ve dana
410130101012 Kuru ağırlığı 8 kg.dan fazla,9 kg.dan az olanlar
410130102012 Kuru ağırlığı 9 kg.dan fazla olanlar

BÜYÜK BAŞ - KRUPON DERİLER

410122000011 Krupon ve yarım krupon deriler-öküz ve inek
410122000012 Krupon ve yarım krupon deriler-buzağı ve dana
410122000013 Krupon ve yarım krupon deriler-manda ve malak

KÜÇÜK BAŞ HAM DERİ

KÜÇÜK BAŞ - KOYUN CİNSİ HAM DERİLER

410210900011 Koyunların yünlü yaş derileri
410210900012 Koyunların yünlü kuru derileri
410221000012 Koyunların pikle derileri
410229000012 Koyunların diğer yaş derileri
410229000014 Koyunların diğer kuru derileri

KÜÇÜK BAŞ - KUZU CİNSİ HAM DERİLER

410210100011 Kuzuların yünlü yaş derileri
410210100012 Kuzuların yünlü kuru derileri
410221000011 Kuzuların pikle derileri
410229000011 Kuzuların diğer yaş derileri
410229000013 Kuzuların diğer kuru derileri

KÜÇÜK BAŞ - KEÇİ CİNSİ HAM DERİLER

410310100011 Keçilerin kıllı yaş derileri
410310100012 Keçilerin diğer yaş derileri
410310100015 Keçilerin kıllı kuru derileri
410310100016 Keçilerin diğer kuru derileri
410310100021 Keçilerin tuzlanmış derileri
410310900011 Keçilerin pikle derileri
410310900013 Keçilerin diğer derileri

KÜÇÜK BAŞ - OĞLAK CİNSİ HAM DERİLER

410310100013 Oğlakların kıllı yaş derileri
410310100014 Oğlakların diğer yaş derileri
410310100017 Oğlakların kıllı kuru derileri
410310100018 Oğlakların diğer kuru derileri
410310100022 Oğlakların tuzlanmış derileri
410310900012 Oğlakların pikle derileri
410310900014 Oğlakların diğer derileri

KÜÇÜK BAŞ - DİĞER HAYVANLARIN HAM DERİLERİ

410320000000 Sürüngenlerin ham derileri
410390000011 Diğer hayvanların yaş derileri

410390000012 Diğer hayvanların kuru derileri
410390000013 Diğer hayvanların pikle derileri
410390000019 Diğerleri

HAM POSTLAR VE KÜRKLER

430110000000 Mink(vizon)(bütün halinde)(baş,kuyruk ve pençeleri ile birlikte olsun olmasın)
430120000000 Tavşan veya yabani tavşan(bütün halinde)(baş,kuyruk ve pençeleri ile birlikte olsun olmasın)
430130000011 Astragan,karakul
430130000019 Diğerleri(breitschwanz,persaniye,Hint,Çin,Moğol kuzu)(bütün..)(baş…)
430140000000 Kunduz(bütün halinde)(baş,kuyruk ve pençe ile birlikte olsun olmasın)
430150000000 Misk sıçanı(bütün halinde)(baş,kuyruk, pençe ile birlikte olsun olmasın)
430160000000 Tilki(bütün halinde)(baş,kuyruk ve pençeleri ile birlikte olsun olmasın)
430170100000 Beyaz mantolu veya mavi sırtlı denilen kapişonlu fok yavruları(bütün..)(baş..)
430170900000 Diğerleri-fok veya ayı balığı (bütün..)(baş,…)
430180100000 Diğer kürkler-su samuru veya güney Amerika kunduzu(bütün halinde)(baş,kuyruk ve pençeleri ile birlikte olsun olmasın)
430180300000 Diğer kürkler-dağ sıçanı(bütün halinde)(baş,kuyruk ve pençeleri ile birlikte olsun olmasın)
430180500000 Diğer kürkler-kedigiller(aslangiller)(bütün halinde)(baş,kuyruk ve pençeleri ile birlikte olsun olmasın)
430180900000 Diğer kürkler-diğerleri(bütün halinde)(baş,kuyruk ve pençeleri ile birlikte olsun olmasın)
430190000000 Başlar,kuyruklar,pençeler ve kürkçülüğe elverişli diğer parçalar

Bu listelerde yer alan ham deriler, deri konfeksiyon sanayii başta olmak üzere, ayakkabı, her türlü çanta ve valiz, döşemecilik, saraciye, koşum, eyer, sanayi kayışları ve benzeri eşyaları ile tutkal, jelatin vb. sanayilerin ana girdileri olarak kullanıldığı gibi, koyun, kuzu, deve derilerinden elde edilen yün ile tiftik keçi derilerinden elde edilen tiftik kumaş ve kilim imalatında ana madde olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, sığır derileri kuyrukları fırça sanayiinde, kulak kılları da takma kirpik yapımında kullanılmaktadır. Ancak, son yıllarda yurt içi ham deri, üretimi ihracata dönük konfeksiyon sanayiinin ana girdisi olarak mevcut deri işleme sanayiine yetmemekte, büyük bir ithalat girdisine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkenin ham deri talep boyutu ve ithalatın getireceği yük göz önüne alınarak mevcut hayvan potansiyelinin genişletilmesinin, ıslah, iyi bakım ve hastalıklarla mücadele, kesim, yüzüm ve muhafaza hatalarının asgari düzeye indirilmesi, gerek et üretimi gerekse ham deri üretimi açısından birlikte ele alınması gereğini önemli kılmıştır.

2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR

2.1. Mevcut Durum:

Eski çağlarda deri üretim merkezi olarak bilinen Anadolu'da Hititler, M.Ö. 3000 yıllarında büyük bir imparatorluk kurmuşlardır. M.Ö. 2000-1200 yılları arasında en parlak dönemini yaşayan Hititlerde, alüminyum ile tabaklama sanatının çok geliştiği ve bu yöntemle üretilen ürünlerin ihtiyaç malları arasında

yer aldığı tarihi kaynaklarda bildirilmektedir. Bu toprakların alüminyum bileşikleri ve bitkisel sepi maddeleri bakımından zengin olması tabaklamada bunların bol miktarda kullanılmasına yol açmıştır.

Bu dönemde Anadolu'da görülen ekonomik-sosyal kültürel gelişmeler aynı zamanda Ege Adalarında da kendini göstermiştir. Hititlerin en parlak dönemi olan M.Ö. 1650 yıllarında Girit'in güney kıyılarındaki kazılarda çıkartılan kemikten yapılmış ve üstü şekillerle bezenmiş bir kap, dericilik tarihi bakımından önemli bir belge olarak kabul edilmektedir. Bu kabın üzerinde yer alan üç prensten her birinin üzerinde fil derisinden bitkisel tabaklamaya tabi tutulmuş giysiler bulunmuştur. Bitkisel tabaklamanın Anadolu'dan Girit'e, oradan da Yunanlılara ulaştığı söylenmektedir. Bunun yanı sıra eski Yunan eserlerinde İyonyalılar'ın yüksek nitelikli sağlam deriler yaptıklarından bahsedilmektedir. Daha sonra Romalılarda deri giysi ve sandaletler toplum hayatında çok önemli bir yere sahip olmuştur.

Roma ve Bizanslılardan sonra Anadolu'ya hakim olan Selçuklu ve Osmanlı Türkleri de dericilik sanatına önemli katkılarda bulunmuştur. Hayvancılıkla uğraşan Orta Asya Türkleri bunu Anadolu'ya yerleştiklerinde de sürdürmüşlerdir. Hayvanlardan elde edilen deriler, çeşitli merkezlerde organize bir biçimde çalışan tabakhanelerde en iyi şekilde değerlendirilmiştir. Böylece ülke içinde ayakkabı, saraciye vb. ihtiyaçlar karşılanırken diğer taraftan da sürekli seferde olan ordunun koşum, eğer, çizme, ayakkabı gibi gereksinimleri hiç aksamadan sağlanmıştır. Özellikle Osmanlılar zamanında Ahi Birlik Teşkilatı'nın varlığı, bu düzenli sistemin kurulmasında önemli rol oynamıştır. Ahi Evran ismindeki üstün bilgi, beceri ve dürüstlüğü ile tanınmış kişi, önce tabakların başı olmuş, daha sonra da tüm Ahi Teşkilatı'nın sorumluluğunu üstlenmiştir.

Osmanlı döneminde dericilik, Ahilik ile birlikte yeniden güçlenmiştir. 16. yüzyılda İstanbul, Edirne, Kayseri, Ankara, Bursa, Konya, Tokat, Diyarbakır gibi şehirlerde ticari yaşamı yönlendiren ana üretim dallarının başında yer almıştır.

Boğazköy ve Alişar'da yapılan kazılarda M.Ö. 2800 yılına ait bir çocuk mezarında deri parçalar bulunmuştur. Yine bu bölgelerde yapılan kazılarda M.Ö. 1500-1200 yıllarında dericiliğin en parlak devri yaşadığı sanılmaktadır. Etiler dericilikte sepi maddesi olarak mazı ve şaptan faydalanmışlardır.

Tarihi kaynaklardan elde edilen bilgilere göre; Urfa, Diyarbakır ve Van İllerinin bulunduğu yörelerde M.Ö. 1400 yıllarında yaşamış olan Mitanniler'de dericiliğin çok ileri olduğu anlaşılmaktadır. 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra surların dışında Kazlıçeşme'de 70 000 000 m^2'lik bir yer dericiler için tahsis edilmiştir (Yapı ve Kredi Bankası, 1977).

Sahtiyan adı verilen deri yapımının Türklere özgü bir metot olduğu tüm dünyada kabul edilmiştir. İngilizce literatürde sahtiyan derinin hala "Turkish Leather" şeklinde yer alması bu nedenledir. Türklerin derinin yapımıyla ilgili bilgileri başta Fransız ve İngilizler olmak üzere yabancılar tarafından hileli yollara başvurarak batıya aktarılmaya çalışmışlardır.

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethinden sonra, Yedikule'de deniz kenarına (bugünkü Kazlıçeşme), 33 salhane, 360 tabakhane yaptırmış ve esnafın büyük bir kısmını buraya toplamıştır. Evliya Çelebi'nin yazdıklarına göre de, 17. yüzyılda İstanbul'un çeşitli yerlerinde yaklaşık 700'e yakın tabakhanenin kurulu olduğu bildirilmiştir.

Türkiye'de dericilik, Osmanlı İmparatorluğunun yükseliş döneminde hızlı gelişmiş ve Türk derileri dış ülkelerde aranır olmuştur. XVI ve XVII. yüzyıllarda dericilik en parlak devrini yaşamıştır. Osmanlı döneminde savaş gereçlerinin büyük kısmı özellikle deriden yapılması İstanbul ve Ankara müzelerinde bulunan XVIII. yüzyıla ait savaş elbiseleri, deri hurçlar, çok sayıda kitap ciltleri dericilik sanatının ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılda dünyanın üstün kaliteli deri üretimini gerçekleştirmiştir. Bu dönemde,

Avrupa pazarlarında işlenmiş Türk derileri tercih edilir düzeye gelmiş ve bu durum XIX. yüzyılın başlarına kadar sürmüştür. Fakat bu dönemden sonra Avrupa'da teknolojinin giderek ilerlemesi ve yeni yöntemlerin bulunması karşısında Türk dericiliği gerilemeye başlamıştır. Ayrıca bu dönemde Osmanlı'daki muhafazakar ve yeniliklere kapalı tutum sektörün ilerlemesini önlemiştir.

Osmanlı Türk dericiliğinin başarılı olduğu dönemlerde, Avrupa'ya ihracat yapılmaktaydı. 1737'de bir Fransız hekimin, 1773 yılında ise Philips adlı bir İngiliz'in, sırf debagat sırlarını öğrenmek için Türkiye'ye geldiği ve başarılı olmaları nedeniyle de ülkelerinde ödüllendirildikleri bildirilmektedir.

Daha sonra ordunun ayakkabı üretiminde, deri ve kösele ihtiyacının karşılanması amacıyla Beykoz'da bir fabrika kurulmuştur. II. Dünya Savaşında duyulan deri mamulleri ihtiyacı bu müessese tarafından karşılanmıştır. Fabrika daha sonra Sümerbank'a bağlı bir kuruluş haline getirilmiştir. Kurum askeri botlara ek olarak, halk için ucuz ve sağlam ayakkabılar üretmiştir.

Türk deri sanayii çok eski ve köklü yapıya sahip olmasına rağmen, Cumhuriyetin ilk yıllarında babadan oğula geçen ve lonca karakterini muhafaza eden bir iş kolu olarak varlığını devam ettirmiştir. Ancak kalkınma planlarında sektörle ilgili belirlenen çeşitli özendirici tedbirler sayesinde, yavaş yavaş kabuk değiştirmeye başlamıştır.

Planlı dönemlerde dericiliğe gerekli önem verilmeye çalışılmış, ancak Batı tekniğinin Türkiye'de pahalıya mal olması, kalifiye eleman yetersizliği, eğitim, deri işleme atölyelerinin çok dağınık ve imkansızlıklar içinde olması ve çeşitli finansal güçlükler nedeniyle bugün Avrupa ülkelerinin gerisinde kalmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Anadolu dericiliği ele aldığında 1920-1930 arası dönemde hemen her kasabada deri işlemeciliğinin varolduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de bugün herhangi bir kasabamızda hala "tabakhane sokağı", "tabakhaneler deresi", "debbağlar çarşısı", "tabaklar hamamı" gibi adlara rastlamak olasıdır. Örneğin; Safranbolu'da Debbağlar çarsısı, Aşağı Tabakhane Sokak, Yukarı Tabakhane Sokak Ödemiş Birgi'de Tabakhane Deresi gibi.

Türkiye'de 1920, 1930'lı yıllarda her kasaba düzleminde bir tabakçılık işine rastlanırken, zanaatın zamanla sanayiye dönüşmesi, işin özünde ileri teknolojinin yer alması, rekabet koşulları, çevre kirliği olgusu dericiliğin belli bölgelerde, giderek de deri organize bölgelerinde yer alması sonucunu yaratmıştır.

Türk deri sektörünün 1980'li yıllarda geçirdiği yapısal değişiklik, deri üretimini olumsuz yönde etkilemiştir. Deri tabakçılığı ve üretimi arasında kullanılan bazı kimyasal maddelerin yarattığı olası çevre kirliliği riski, bu tür sanayilerin çok daha güvenli üretim birimlerinde yapılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Yıllardan ve hatta asırlardan bu yana Kazlıçeşme bölgesinde kurulu bulunan Türk Deri Sektörü tabakhaneleri, bu haklı istek sonucu, üretim yerlerini değiştirme kararı almışlardır. Bu amaçla 1986 yılında başlatılan Tuzla Organize Deri Sanayi Bölgesi projesi, 1992 yılında hazır duruma gelmiş ve deri üretim birimleri yavaş yavaş bu sanayi bölgesine taşınmaya başlamıştır. Ancak organize sanayi bölgesinin yapımı ile tamamlanması arasında geçen sürede, deri işletmelerinin Kazlıçeşme' yi boşaltmaları istenmiştir. Böylece dericilerin Kazlıçeşme' deki üretimleri dururken, Tuzla'daki üretimlerine hemen başlayamamıştır. Bu ise Türk Deri Sektörü üretiminin düşmesine neden olmuştur.

Turizmden sonra Körfez krizinden en çok etkilenen sektörlerin başında gelen deri sanayii, yeniden yapılanmayı hızlandırarak 1992 yılında Kazlıçeşme problemini de çözmüş ve Tuzla Organize Deri Sanayii Bölgesini faaliyete geçirmiştir.

Türkiye'de Hayvan Varlığı:

Türkiye hayvan varlığı bakımından dünyada ilk sıralarda yer almakla birlikte, hayvan başına elde edilen

verim itibarı ile gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmaktadır. (Aral, 1986). DİE'nin 1996 yılı verilerine, 1987 yılı sabit fiyatlarıyla yapılan değerlendirmeye göre; nüfusun yüzde 40'dan fazlasının yaşadığı kırsal kesimin, GSMH'dan almış pay yüzde 16,59 olmuştur.

Tablo: 1- Türkiye'de Türlerine Göre Hayvan Varlığı (Baş)

Yıllar	Koyun	Kılkeçi	Tiftikkeçi	Sığır	Manda	Deve	At	Eşek	Katır	Domuz
1990	40553000	9698000	1279000	11377000	371000	2000	513000	985000	202000	12000
1991	40433000	9579000	1185000	11973000	366000	2000	496000	944000	192000	10000
1992	39416000	9440000	1014000	11951000	352000	2000	483000	895000	181000	12000
1993	37541000	9192000	914000	11910000	316000	2000	450000	841000	172000	9000
1994	35646000	8767000	797000	11901000	305000	2000	437000	809000	169000	8000
1995	33791000	8397000	714000	11789000	255000	2000	415000	731000	169000	5000
1996	33072000	8242000	709000	11886000	235000	2000	391000	689000	154000	5000
1997	30238000	7761000	615000	11185000	194000	1400	345000	640000	142000	4600
1998	28435000	7523000	534000	11031000	176000	1400	330000	603000	133000	5000

* Devlet İstatistik Enstitüsü Verileri

Türkiye'de koyun sayısı 1970 yılından itibaren 1982 yılına kadar artış göstermiş, daha sonraki yıllarda ise azalmaya başlamıştır. Sığır varlığındaki değişmeler incelendiğinde; 1970 yılından 1981 yılına kadar artış gösterdiği, ancak bu yıldan sonra ise sayısal azalmalar meydana geldiği görülmektedir. Şöyle ki, 1981 yılında 15.981.000 baş olan sığır varlığı yüzde 25,62 oranında azalarak, 1996 yılında 11.886.000 başa düşmüştür. Kıl keçisi, tiftik keçisi ve manda sayısında da 1970 yılından itibaren önemli azalmaların meydana geldiği görülmektedir.

Türkiye hayvan varlığında özellikle 1984 yılından itibaren sığır, koyun ve keçi sayılarında hızlı bir düşme dönemine girildiği görülmektedir. Ülkemizde meydana gelen bu azalma;1984 yılında uygulanan sayım tekniğinin, daha önce uygulanan yöntemden farklı olması, hayvan populasyonunda kültür ve melezlerinin sayıca artışı sonucu, yerli ırkların sayısının azalması, ülkemizdeki hayvan varlığında kasaplık gücün üstünde bilinçsizce yapılan dış satım politikası ve özellikle 24 Ocak 1980 sonrası uygulanan ekonomik politikalar gibi görüşlerle izah edilmektedir.

2.1.1. Ham Deri Üretimi:

Hayvan yetiştiriciliği sırasında elde edilen ürünler iki grupta toplanmaktadır. Bunlardan birincisi "akıcı ürünler" olarak tanımlanan ve hayvanın yaşama sürecinde elde edilen süt, yün, kıl ve hayvan yavrusu (kuzu, dana vs.) gibi ürünlerdir. İkinci grup ise hayvanın kesimiyle elde edilen ve "son ürünler" olarak isimlendirilen et, deri ve sakatat gibi ürünlerdir. Hayvanın beslenmesi her iki grup ürünün elde edilmesine yönelik olacağı gibi, sadece son ürünün elde edilmesi amacıyla da yapılmaktadır. Örneğin, sığır besiciliğinde amaç et üretiminin artırılmasıdır.

Tekstil, giyim, deri ve ayakkabı sanayileri tüketim malları üretiminin temelini oluşturmaktadırlar. Deri ve tekstil endüstrileri genellikle temel ham madde üretirken, giyim ve ayakkabı endüstrileri tüketim malları üretmektedirler.

Deri sanayinin, hammaddesi hayvandan elde edilen ham deridir. Canlı hayvan , bileşik ürünlü bir üretim alanı olarak nitelendirilebilir. Kasaplık bir hayvanın kesimi sonucu, değerinin yüzde 70'ini et, yüzde 20'sini

sakatat oluştururken, yüzde 10'luk kısmını da deri oluşturmaktadır. Canlı hayvan temel hedef olarak eti için kesilirken, yan ürün olarak da deri üretimi gerçekleşmektedir. Ham deri toplam hayvan değerinin çok küçük bir oranını teşkil etmesine rağmen önemli bir hammadde olarak deri sektörünün temel girdisini sağlamaktadır.

Ülkemizde sıklıkla görülen deri kusurları; deriye etki yapan hastalıkların izleri (çiçek, uyuz, çıban izleri, yara yerleri, urlar vs.), çifte yaraları ve arabaya koşulması yüzünden hayvanın boynunda meydana gelen nasırlar, nokra izleri, üvendire(nodul) hataları, ateş damgası, marka izleri, boynuz, diken, çalı ve taş yaraları, kaşağı kusurları vs. gibi izlerdir.

1980 yılı sonrası bir kısım belediyeler ve özel sektör tarafından büyük şehirlerde kurulan modern kombina ve mezbahalarda kesim-yüzüm işlemleri otomatik olarak el değmeden makinalarla yapılması; kesik, ispire vb. kalite ve randımanı etkileyen olumsuz unsurları asgari düzeye indirmektedir. Yine hijyenik koşullar sağlandığından ve ham deriler toplu olarak koruma altına alınıp ve nakledildiklerinden ham deride oluşabilecek bozulma ve kusurlar da en aza inmektedir.

Ancak küçük mezbahalarda, mezbaha dışı kesimlerde ve kurban kesimlerinde kesici ve yüzücülerin bu konuda usta olmaması, kullanılan alet, ekipmanların yetersiz ve yeterli hijyenik şartların bulunmaması sebebi ile kusurlu ham deri elde edilmekte, fireler artmakta ve kalite düşmektedir. Ayrıca bu gibi yerlerde elde edilen ham derilerin zamanında ve yeterli düzeyde tuz vb. kimyasalların yetersizliği nedeniyle muhafaza altına alınmadığından, otoliz vb. ham deri kayıplarına neden olmaktadır.

Deri üretiminde kurban bayramlarının büyük önemi vardır. Üç gün süren kurban bayramında bir yıl içerisinde gerçekleştirilen kontrollü kesimlerin yaklaşık 1/3 'ü kadar bir hayvan kesilmektedir. Ülkemizde, yoğunluğunun ilk gün izlendiği kesimleri gerçekleştirecek sayıda eğitilmiş kesici bulunmamaktadır. Dolayısıyla kurban kesimi ve yüzümü esnasında derilerde bıçak izi ve kesiklerine daha çok rastlanılması kaçınılmaz olmaktadır. Üretilen derilerin toplanma ve korumaya alınmasında da büyük güçlükler yaşanmaktadır. Özellikle bağış toplayan kurumların deriye gösterilmesi gereken ihtimamın göstermemesi ve zorunlu masrafları yapmaktan kaçınması, yeterli ve etkin organizasyonlar yapamaması sonucu derilerde hamlaklık ve çürümeye neden olmaktadır. Derilerde kesim ve yüzüm hataları deri kullanım alanının kaybı ve daralmasına neden olurken hamlaklık ve kokuşma derinin tümünün kullanılmaz duruma düşmesine neden olmaktadır.

1980 yılında yapılan bir araştırmada kurban derilerinde kesim-yüzüm hatalarının yüzde 73'e, koruma hatalarından ileri gelen kokuşmanın ise yüzde 100'e kadar ulaşabildiği görülmüştür. 1981 yılında uygulanan Atatürk Yılı Kurban Derisi Islah Projesi çerçevesinde düzenlenen kampanya ve eğitim çalışmaları ile derilerdeki kesim ve yüzüm hatalarının yüzde 33'e, koruma hatalarından ileri gelen kokuşma oranının yüzde 31'e kadar düştüğü görülmüştür. 1981'den 1995 yılına kadar sürdürülen projenin uyarı ve değerlendirme çalışmalarında kurban derisi kalitesinde her yıl bir ölçüde daha iyileştiği görülmüştür. Bu iyileşme, yasa ve yönetmeliklerle deri toplama için görevlendirilen (THK, Sosyal Yardımlaşma Vakfı vb.) kurumlar tarafından toplananlarda daha az, diğer mahalli kurum ve kişiler tarafından toplananlarda daha fazla ve belirgin olarak izlenmiştir.

Türkiye'de büyük işletmeler dışında bilinçli bir yetiştiricilik yapılmadığından bakım ve besleme hatalarından kaynaklanan ve ham deri kalitesini düşüren kusurlar da önemli yer tutmaktadır. Oysa yerli büyük baş hayvan derilerinin mezbahadaki ağırlığı 14-18 kg arasında değişmektedir. Halbuki kösele ve bitkisel sepileme yapılacak ham derilerde asgari 30-35 kg civarında ham deri ağırlığına ihtiyaç vardır. Bu sebeple köselelik (krupon) ham deri ihtiyacı büyük ölçüde yurt dışından sağlanmaktadır.

Bunların yanı sıra Türkiye'de yerli ham deri alım satımında , büyüklük bakımından bir standardizasyona

gidilmemiştir. Yerli sığır derileri gevşek yapılı olması ve kuyruk-kafa gibi ekleri ile birlikte satılması sebebi ile kalite düşmekte ve yüzde 20 civarında fire oluşmaktadır.

Ham deri üretiminin tek kaynağı hayvancılık olduğu için hayvan varlığı ve hayvancılıktaki gelişmeler bu sektörü doğrudan etkilemektedir. Ayrıca canlı hayvan ihracatının da yapılması, sahip olunan kıt kaynakların elden çıkarılması anlamına gelmektedir. Ülkemizde üretilen ham deri konusunda sağlam veriler verebilmek oldukça güçtür. Zira Türkiye'de sağlıklı hayvan sayımı, envanteri, hayvan doğum kütükleri olmadığı gibi, hayvan sahiplerinden de doğru bilgiler alınamamaktadır. Ancak kontrollü kesimler sonucunda bir takım istatistiki bilgiler elde edilebilmektedir.

Tablo: 2- Türkiye Yıllara Göre Kesilen Hayvan Sayıları (Baş) (1990-1998)

Yıllar	Koyun	Kuzu	Kılkeçi	Kılkeçi Oğlağı	Tiftik Keçi	Tiftik Keçi Oğl.	Sığır	Dana	Manda	Manda Yavru	Deve	Domuz
1990	5148410	4287260	970810	363810	126040	6270	1650760	1123580	72220	10660	320	6550
1991	4197700	3728900	852140	258790	83370	3710	1176930	986120	51530	8420	360	2270
1992	4108410	3370330	760610	216840	62930	7440	1010950	1054240	46580	7960	160	2180
1993	3568610	3299920	716820	187600	51100	3740	1054200	1031150	41140	9160	100	1930
1994	4019890	3630270	667360	205710	26580	4900	1132650	1116830	46520	10190	150	1630
1995	3219737	2273783	598680	215680	24757	3653	933647	887123	34138	4172	70	5570
1996	2605812	2930488	515791	190349	25446	2604	881777	934223	15668	4432	20	18990
1997	2977706	3510350	661647	235328	23453	1894	1207148	1175198	28598	7698	53	702
1998	4043145	3855896	1067372	236421	33181	5109	1151247	1049228	23109	4148	75	4192

* Devlet İstatistik Enstitüsü Verileri

2.1.2. Sektördeki Kuruluşlar:

Serbest ekonomiye, mücadeleci ve özel kesimin gücünün yetmediği noktada devletçi bir anlayışla girişimlerde bulunulmuştur. Plan döneminde ise yol gösterici teşvik edici, düzenleyici olarak sektöre gereken yardımlar yapılmış, ham deri ithalatında gümrük vergileri kaldırılmış ve müteakiben alınan fonlarda kaldırılarak ham deri sektörüne bugünkü imkanlar sağlanmıştır. Bu sektörü;

a) Özel sektör,
b) İktisadi Devlet Teşekkülü,
c) Diğerleri.

a)Özel Sektör: Özel sektöre ait halen mevcut kombinaların bir kısmı 1940-1950'li yıllardan itibaren faaliyette bulunmasına rağmen özel sektöre kombina kurma yetkisi 1982 yılında 1580 sayılı Kanuna ek olarak çıkarılan 2678 sayılı kanun ile verilmiştir. Bu kanun daha sonra 28 Haziran 1995 gün ve 22327 sayılı Remi Gazetede yayımlanan "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair" Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır. 2678 sayılı Kanun kapsamında 57 adet kombinaya ruhsat verilmiştir.

Türkiye'de özel sektöre ait 91 adet kombina bulunmakta olup, İstanbul, Kayseri ve Afyon illeri kombina sayısının en fazla olduğu illerdir. İstanbul ve Erzurum illeri toplam büyükbaş ve küçükbaş kesim kapasitesinin yüksekliği açısından ilk iki sırayı paylaşmaktadır.

Kombinaların büyük çoğunluğunda kesim, soğutma, parçalama ve mamul madde üretimi yapılmaktadır. Bu işletmeler içerisinde günün hemen hemen tüm teknolojik şartlarını kullanarak, hijyenik şartlara riayet ederek ve yetişmiş personel ile üretim yapan kombinalar bulunduğu gibi uzun yıllardan beri faaliyet gösteren, teknolojisi günün şartlarının gerisinde kalmış, mevcut alet ekipmanı ve binası yıpranmış kombina sayısı da

küçümsenmeyecek kadar fazladır.

Köy, kasaba, şehir mezbahalarında et üretimi gayesi ile kesilen her türlü kasaplık hayvanların derilerinin kasaplar veya ham deri tacirleri tarafından tuzlanarak veya havada kurutularak muhafaza altına alınan tüm derileri ihtiva eder. Bu kesimlerin tamamı veteriner kontrolünden geçirilememektedir. Ancak büyük birkaç şehirde kontrol yapılabildiği halde, hasta hayvan derilerine, gerek büyükbaş, gerekse küçükbaş hayvanların erken kesimi yapılabilmekte, bu da ham deri ve hayvan potansiyelini olumsuz yönde etkilemektedir.

b) Belediye Mezbahaları: Belediye mezbahaları 1930 yılında yayımlanan 1580 sayılı belediye kanununun 15, maddesinin 40, bendinde yer alan "Kanuna tevfikan fenni ve sıhhi mezbaha ve teferruatından madut olan barsakhane ve saire yapmak ve işletmek" hükmü kapsamında Belediyelerce kurulmaktadır. Halen ülkemizde 820 adet belediye mezbahası bulunmaktadır.

Belediye mezbahalarının büyük bir kısmı oldukça düşük kapasiteye sahip, sadece bulunduğu ilçe ve beldenin et imkanını sağlamak üzere kurulmuş ve yalnız yöre kasapları için kesim yapmaktadır. Çoğunluğu gerekli teknolojik imkanlardan yoksundur. Yine mezbahaların bir kısmında halen yerde kesim yapılmakta, daha sonra kesilmiş gövde kancalara asılarak yüzme ve iç organ çıkarma gibi işlemlerin tümü bir noktada yapılmaktadır. Mezbahaların hemen tamamında şüpheli karkasların bekletilmesi, imha edilmesi gerekenlerin imhası ve şarta tabi etlere uygulanacak işlemler için gerekli yer ve düzenekler bulunmamaktadır. Bu mezbahalar genellikle bir kesim salonu ve bir soğuk depodan oluşmakta, bir kısmında ise soğuk depo bulunmamakta, yine hayvan bekletme padokları, sakatat odası ve bunun gibi bölümler, atık su arıtma tesisleri (atık sular çevreye ya da derelere verilmektedir) ve hijyenik bir çalışma ortamı ve güvenli ürün elde etmek için gerekli alet ve ekipmanlar bulunmamaktadır.

Belediyelerin, bütçe ve kadro bulunmamasını gerekçe göstererek Veteriner Hekim istihdam etmemesi nedeni ile kasaplık hayvanlar ve kesilen hayvanlardan elde edilen ürünler çoğunlukla kontrolü yapılmadan tüketime sunulmakta ve buralarda konu ile ilgili hemen hiç bir eğitim almamış ve yetersiz sayıda personel görev yapmaktadır.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen özellikle son yıllarda belediye mezbahalarının bir kısmında kapasitenin de üzerinde kesim yapılmakta ve buralarda kesilen hayvanlardan elde edilen etler büyük şehir merkezlerine sevk edilmektedir.

Belediye mezbahaları 3 tanesi hariç çalışma izni olmadan faaliyet göstermekte, bunların büyük bir kısmı bütçe imkanlarını gerekçe göstererek gerekli yenileşmeyi yapmamaktadırlar.

2.1.3. Üretim:

a) Üretim Yöntemi-Teknoloji:

Ülkemizde ham deri üretimine yönelik modern teknolojiler uygulanmamaktadır. Bazı mezbahalarda deri yüzüm makinaları kullanılmakta ise de yok denecek kadar azdır. Et üretimi amacıyla yapılan kontrollü ya da kontrolsüz kesimlerde bıçak ve elle yüzüm gerçekleştirilmektedir. Derinin bıçak izi ve kesik taşımamasına özen gösterilen yerlerde deri parmak ve yumruk kullanılarak etten ayrılmaya çalışılmaktadır. Bu uygulama küçük başlarda tulum yüzme olarak gerçekleştirilmektedir. Yüzme işlemine geçmeden önce, derinin etten ayrılmasının kolaylaştırılmasını temin için kompresör, pompa ya da kuvvetli üflemeler ile deri ile et arasına hava verilmektedir. Standart bir üretim teknolojisinin uygulanmaması nedeni ile üretilen deriler üzerinde bıçak kesik ve izleri oluştuğu, et ve yağ kalıntıları, baş, kuyruk, ayak, meme gibi deri sanayiinde kullanılmayan ve deri kalitesinin bozulmasına yol açan yapıların kaldığı görülmektedir. Deriler kesildikten sonra çoğunlukla konservasyon ile ilgili bir işlem görmeden deri toplayıcılarına ulaşmaktadır. Ham derici olarak da tanımlanan

fakat gerçekte çoğunluğu toplama görevi üstlenen ve yine çoğunluğu kurumsallaşmamış olan bu toplayıcılar, derileri nakliye masrafını karşılayabilecek sayıya ulaşana kadar depolamaktadırlar. Genel olarak tuzla muhafaza altına alınan deriler yeterli teknolojiler uygulanmadığı için kalitelerinden kaybetmiş olarak sanayiciye ulaşabilmektedir.

Bilinçli toplayılar da vardır. Bunların bir bölümü deriyi hayvanın sırtında iken ve sahibine avans vererek satın almakta ve süratle sanayiye intikal ettirmektedir. Bu tür çalışanların büyük bölümü küçük ve orta ölçekli sanayicilerdir. Bu yolla toplanan deriler yeterli teknolojiler uygulanarak korumaya alınmaktadır.

Büyük ölçekli et üretimi yapan kurumların özel ya da resmi kesim merkezlerinde elde ettikleri deriler genellikle depolanarak korumaya alınmakta ve ihale/pazarlık ile satılmaktadır. Bu deriler kesim, yüzüm ve koruma hataları açısından oldukça az hatalı derilerdir.

b)Ürün Standartları:

Ham deri işleme ve ham deriden hareketle eşya imal eden yerler 26 eylül 1995 gün ve 22416 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gayri Sıhhi Müesseseler Yönetmeliği kapsamında Sağlık Bakanlığı tarafından ruhsatlandırılmaktadır. Mezbaha ve kombinalarda derilerin elde edilişi ile ilgili işlemler ise 19 Ağustos 1996 gün ve 22732 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kırmızı et ve et ürünleri Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik Kapsamında yürütülmektedir. Bu konuda 1966 yılında 3203 sayılı Ziraat Vekaleti ve Teşkilat Kanunu'nun 19-20.ci ve Hayvan sağlığı Nizamnamesinin 459-503.cü maddeleri kapsamında düzenlenmiş bulunan Kesim ve Yüzme İşleri Yönetmeliği ile İstihsal Edilen Derilerin Tuzlanması, Muhafazası, Ambalajlanması ve Sevki Hakkında Yönetmelik halen yürürlükte bulunmaktadır. Yine Türk Standartları Enstitüsü tarafından hazırlanmış bulunan;

TS 4871 Sığır Ham Derileri
TS 4872 Dana Ham Derileri
TS 4873 Koyun Ham Derileri
TS 4874 Kuzu Ham Derileri
TS 4875 Keçi Ham Derileri
TS 4876 Oğlak Ham Derileri

Standartları Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından Mecburi uygulamaya konulmuş standartlardır. TS 4877 Büyük Baş Hayvan Derilerinin Budanması ile ilgili standardın mecburi uygulamaya konulması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

c) Üretim Miktarı ve Değeri:

Bilindiği üzere, Türkiye'de DPT'nin de verilerine göre hayvan kesimleri kontrollü ve kontrolsüz olarak yapılmaktadır. Kontrollü kesimler , kombinalarda ve mezbahalarda tekniğine uygun ve hijyenik olarak yapılmaktadır. Kurban bayramlarında, adak veya kırsal alanda yapılan kesimler ise kontrolsüz kesimler olarak adlandırılmaktadır.

Ülkemizde gerek kontrollü kesim sayısı, gerekse üretilen deri sayısı toplam ülke üretim kapasitesinin çok altındadır. Bu durum özellikle kontrolsüz kesimlerle, kesim anında deri üzerinde şekillenen yüzüm ve koruma hatalarına bağlı olarak derinin sanayiye ulaşamamasından ileri gelmektedir. Deri işleme alt komisyonu raporlarına göre sanayie intikal eden deri sayısına bakıldığında kontrolsüz kesimlerden elde edilen derilerin de sanayicinin eline ulaştığı kabul edilmektedir. Ancak bu arada kalite açısından büyük düşüklüğün varlığını unutmamak gerekir. Aslında resmi kurum kesimlerinde dahi deri kalitesini olumsuz yönde etkileyen ,kesim, yüzüm, muhafaza hataları sık sık görülmektedir. Bu sorunlar ise gerek sektör, gerekse ülke ekonomisi

açısından önemli kayıplara neden olmaktadır.

Deri sektöründe kaliteli ham deri talebinin önemli bir kısmının yurt içinden karşılanması ancak kaçak kesimlerin önlenmesi ve ham deri üretimi ile yukarıda değinilen sorunların ilgili kuruluşlarca iyi bir organizasyon, koordinasyon ve eğitim çalışması ile çözümlenebileceği unutulmamalıdır. Bu da, mezbahalarda ham deri kalitesinin yükseltilmesinde kesimlerde mekanik yüzüme geçilmesi ile mümkün olabilir.

Tablo: 3- Türkiye'de Deri Üretimleri (1990-1998) (Adet)

Yıllar	Koyun	Kuzu	Kılkeçi	Kılkeçi Yavru	Tiftik Keçi	Tiftik K. Oğl.	Sığır	Dana	Manda	Manda Yavru	Deve
1990	5595360	4715790	1036450	400120	135660	6860	1805560	1235790	79280	11700	340
1991	4562800	4101580	912120	284570	89090	4080	1288030	1084280	56570	9210	390
1992	4463340	3707130	816950	238370	66450	8180	1107620	1159320	51100	8710	170
1993	3881220	3629930	770290	206370	55000	4120	1155950	1134300	45260	10080	100
1994	4363780	3993360	713120	226310	28610	5390	1236500	1228565	50610	11195	160
1995	3495340	2501160	638730	237250	26500	4010	1018660	975840	37550	4590	80
1996	2831790	3223540	554309	209411	27250	2860	963299	1027721	17230	4850	20
1997	3228440	3861390	711580	258860	25420	2080	1315340	1292730	31460	8470	58
1998	4343032	4241486	1131901	260063	35488	5620	1241175	1154150	25420	4563	83

Kaynak :Devlet İstatistik Enstitüsü

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre; ham deri üretimi iki aşamada tahmin edilmektedir. İlk aşama mezbaha ve EBK kombinalarında yapılan "resmi kesim" olarak tanımlanan kesimleri kapsamakta, ve ikinci aşama da bunun yüzde 10'u kadarı kaçak ve kırsal alanda kesim yapıldığı varsayılarak toplam ham deri üretimi saptanmaktadır . Bu hesaplama yanlıştır; çünkü yapılan araştırmalar sadece kurban bayramında 4 milyon dolayında küçükbaş hayvan derisinin toplandığını göstermiştir. Bu rakam DİE verilerinin 1/3 'ü dolayındadır. DİE verileri ile kasaplık güç üzerinden yapılan hesaplamaya göre üretim potansiyeli karşılaştırıldığı zaman ortaya çıkan fark kurumlarımızın istatistik verilerinin gerçeği yansıtmadığının bir sonucu olarak görülmektedir.

Türkiye'de DİE verilerine göre ham deri üretim rakamları komisyon çalışmasında yeterli görülmeyerek kasaplık güç üzerinden yeni bir hesaplamaya gidilmiştir.

Tablo: 4- Kasaplık Güç Üzerinden Türkiye'de Kesilen Hayvan Sayıları (Baş)

Yıllar	Koyun	Kılkeçi	Tiftik Keçisi	Toplam KüçükBaş	Sığır	Dana	Toplam Büyük Baş
1990	14193550	3394300	447650	18035500	2844250	92750	2937000
1991	14151550	3352650	414750	17918950	2993250	91500	3084750
1992	13795600	3304000	354900	17454500	2987750	88000	3075750
1993	13139350	3217200	319900	16676450	2977500	79000	3056500
1994	12476100	3068450	278950	15823500	2975250	76250	3051500
1995	11826850	2938950	249900	15015700	2947250	63750	3011000
1996	11575200	2884700	248150	14708050	2971500	58750	3030250
1997	10583300	2716350	215250	13514900	2796250	48500	2844750
1998	9952250	2633050	186900	12772200	2757750	44000	2801750

Kasaplık Güç Oranları; Küçükbaşlarda 0,35, Büyükbaşlarda 0,25 olarak alınmıştır.

d) Maliyetler:

Mezbahalarda deri üretimi içerisinde ham deri üretimine ayrı bir yer verilmemesi, üretilen derilerin doğrudan tabakhanelere ulaşması halinde yine ham deri maliyetlerini etkileyen unsurların deri işleme maliyetleriyle iç içe oluşu, müstakil ham deri işletmelerinin bulunmaması gibi nedenlerden dolayı maliyet hesapları sağlıklı olarak yapılamamaktadır.

2.1.4. Dış Ticaret Durumu:

Deri sanayiinin ana maddesi olan ham deri ,1960'lı yıllara kadar ihracatımızın temel öğelerinden biri olmuştur. Bu yıllara kadar mevcut kapasitenin yüzde 70'lere varan kısmı, gerek ham deri, gerekse yarı mamul şeklinde pikle olarak ihraç edilmiştir. 1960'ı takip eden yıllarda sektörün gelişimine paralel olarak ham deri talebi artmış, mevcut ham deri üretiminin yüzde 100'ü sanayide kullanılmıştır. Daha sonraki dönemlerde yurt içi ham deri arzı, talebi karşılamada yetersiz kalmış ve bu nedenle de ithalata gidilmiştir. Diğer taraftan 1985 yılından itibaren de ham deri ihracatı izne tabi ürünler listesine alınmış ve canlı hayvan ihracatına da kısıtlamalar getirilmiştir.

Deri ve deri mamulleri üretimi özellikle 1970 yılı sonrası işgücü maliyetlerindeki artışlar, sanayinin yol açtığı çevre kirliliği vb. nedenlerden dolayı gelişmiş ülkelerde azalmaya başlamıştır. Ancak bu ülkelerde üretilen kaliteli ham derinin önemli bir kısmı kendi yurt içi talebini karşılama amacıyla kullanılmış, deri mamulleri üretimleri belli bir seviyede sürdürmüş ve üretim fazlası ham deri de ihracata yönlendirilmiştir.

Bu gelişmelere paralel olarak Türkiye'de deri sektöründe önemli yapısal değişiklikler gözlenmiştir. Bunlar; ham deri kalitesini artırma, üretimin rasyonelleştirilmesi, tabakhanelerdeki işletme tekniklerinin ve makine parkının revizyonu, sanayide uygun kimyasal madde kullanımının yaygınlaştırılması ve işletme organizasyon yapılarının geliştirilmesi şeklinde özetlenebilir.

Deri sektöründe faaliyette bulunan işletme sayılarında ve kapasite kullanımlarında önemli artışlar gözlenmeye başlamıştır. Örneğin; İstanbul ve İzmir Organize deri sanayi bölgeleri, Çorlu'da olduğu gibi.

Diğer taraftan dünyada ham deri ihraç eden bir çok ülke kendi deri işleme sanayilerini de geliştirerek yurt içi tüketimlerine yönelmektedirler. Türkiye ise yut içi üretim yetersizliği nedeniyle ham deri ithal etmektedir. Bu aşamada Türk Ham Deri İthalatçılarının karşılaştıkları zorluk, aralarında bir birlik oluşturamaması ve kendi kendileriyle rekabet etme durumunda kalmalarıdır. Böylece ithal edilen ham deri fiyatlarını da artırmaktadırlar. Ayrıca ithalatın resmi formaliteleri uğraştırıcı ve zaman alıcı olduğundan ham dericilerin işlerini zorlaştırmaktadır.

Deri sektörünün toplam ithalattan aldığı paylar 1970 yılında yüzde 0,185 düzeyinde iken, özellikle 1987 yılı ve sonrası bu değer önemli artış göstermiştir. 1987'de yüzde 1,527 olan değer 1996 yılında yüzde 2,501'e yükselmiştir.

Ayrıca 1990'lı yıllardan itibaren deri ithalat kompozisyonunda da değişmeler olmuştur. Bu dönemde genel ithalat içinde önemli payı sırasıyla , işlenmiş deri sanayii, ham deri sanayi ve ayakkabı sanayii almıştır. Deri konfeksiyon ve saraciye sanayiinin payının ise çok düşük olduğu görülmektedir.

Deri sektörü ithalatımız daha ziyade konfeksiyon girdisine yönelik ham deri ihtiyacına dayanmaktadır. 1980 yılı sonrası deri konfeksiyon sanayi ürünleri ihracatındaki artış nedeniyle , buna paralel olarak kaliteli ham deri talebi de artmıştır. Talebi karşılayamayan yurt içi ham deri üretimi nedeniyle ithalata gidilmiştir.

Bu dönemde ham deri ithalatına gidilmesinin nedenlerini; hayvancılıkta yaşanan olumsuz gelişmelere bağlı olarak ham deri üretiminin düşmesi, sanayicinin maliyeti düşük üretime yönelmesi ve ithal edilen derilerin daha kaliteli olması şeklinde özetlenebilir. Başlıca deri ve deri ürünleri ithalatı yapılan ülkeler

arasında İtalya, Fransa, İspanya, gibi AB ülkeleri yanında Kazakistan, İran ve Suudi Arabistan gibi Asya ülkeleri de bulunmaktadır.

Toplam deri ithalatı içinde; işlenmiş deri 1970 yılında yüzde 0,33 oranında pay alırken, 1987 yılında yüzde 62,84 ile en yüksek orana ulaşmıştır. Sonraki yıllarda da işlenmiş deri sektör ithalatındaki önemini devam ettirmiştir.

Ham deri ithalatı 1970 yılından itibaren, deri sektörü toplam ithalatı içinde yüzde 91,64 oranında pay almaktadır. 1982 yılından sonra ham deri ithalatının payında azalma görülmekle birlikte, Türkiye ham deri ihtiyacının halen büyük bir kısmını ithalat yoluyla karşılamaktadır.

Ham deri ithalatının 1994 ve 1995 yıllarında hızlı artışı, buna karşılık ülke deri sektörü ihracatının düşme eğilimi göstermesi , faturalı girişin, faturasız çıkışa dönüşmesi olarak gösterilebilir. Aslında deri sektörü 1993 yılından itibaren modern teknolojiye sahip makine ve yatırımlarla Organize Sanayi Bölgelerinde üretim yapmaya başlamış ve üretim kapasitelerini de büyük oranda artırmıştır. Üretim artışına karşılık ihracatın azalıyor olması, kayıt dışı ticaretle açıklanabilir.

Dış ticaret Müsteşarlığı verileri kullanılarak yaptığımız analiz sonuçlarına göre 1998-2007 yılları arasında Türkiye ham deri ithalatının artacağı tahmin edilmiştir.

Toplam deri ithalatında önemli: İtalya 1996 yılında yüzde 15,23, 1997 yılında ise yüzde 30,76'lık payla ilk sırayı almaktadır. İngiltere 1996 yılında yüzde 11,44, 1997 yılında da yüzde 21,09'luk pay ile ikinci sırayı almaktadır.

Türkiye deri ithalatında önemli diğer ülkeler de sırasıyla;Avusturya, İspanya, Yeni Zelanda, Fransa, Rusya Federasyonu, Almanya, Amerika, İran, Çin, Belçika, İrlanda'dır.

a) İthalat:

Deri sanayi, mevcut ve organize bölgeye yönelen yapılaşma içerisinde deri sanayinin ana girdisini oluşturan ham deri açığı ile karşı karşıyadır. İmalat girdileri arasında önemli yere sahip olan ham deri arzının giderek azalması nedeniyle ham deri ithalat zorunluluğunun artması maliyetleri artırdığı gibi ülkemizde üretilen ham derinin belirli aylarda daha sınırlı olması buna karşılık faaliyet süresi içinde bütün seneye yayılan imalat ihtiyacı işletme sermayesi ihtiyacını artırmaktadır.

Türkiye'de deri sektörünün ithalatı daha ziyade konfeksiyon girdisine yönelik ham deri ihtiyacına dayanmaktadır. 1980 yılı sonrası deri konfeksiyon sanayi ürünleri ihracatındaki artış nedeniyle, buna paralel olarak kaliteli ham deri talebi de artmıştır. Talebi karşılayamayan yurt içi ham deri üretimi nedeniyle ithalata gidilmiştir.

Son yıllarda hayvancılıkta yaşanan olumsuz gelişmelere bağlı olarak ham deri üretiminin düşmesi, ham deri ithalatının gümrüksüz yapılması ve ithal edilen derilerin daha kaliteli olması ithalatı artırmaktadır.

Türkiye 1970-1997 arası dönemde cari fiyatlarla deri sektörü ithalat değerleri şekil de yer almaktadır.

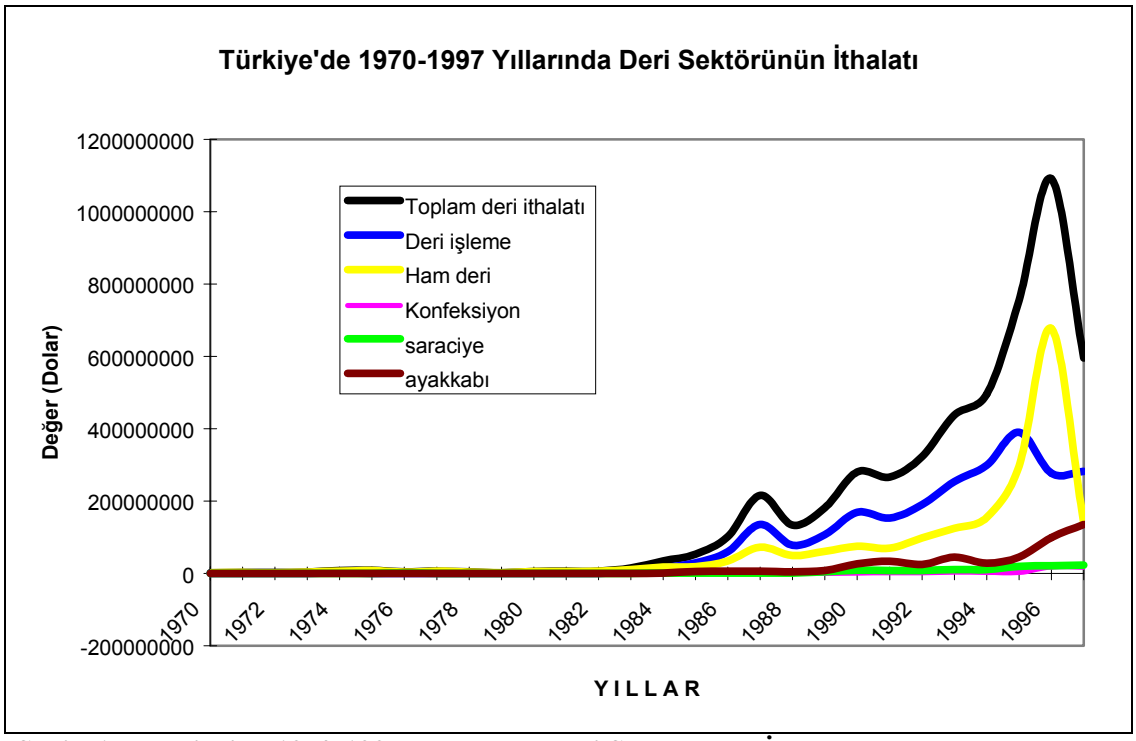

Şekil: 1- Türkiye'de 1970-1997 Yıllarında Deri Sektörünün İthalatı

Şekilde de görüldüğü üzere 1983 yılına göre toplam deri ithalatının önemli oranlarda olmadığı görülmektedir. 1982 yılı deri ithalatı 310.594 dolardan , 1983 yılında 15.263.654 dolara yükselmiştir. Bu yıldan sonrada toplam deri ithalatında hızlı bir artış dönemine girilmiştir. 1986 yılında 101.860.230 Dolar, 1990 yılında 280.804.158 dolar, 1993 yılında 438.294.350, 1996 yılında da ise 1.091.253.326 dolara yükselmiştir. 1997 yılında ise 595.989.264 dolara düştüğü görülmüştür.

Deri sektöründe en fazla ithalat yapan sanayilerin başında,ham deri ve işlenmiş deri sanayii gelmektedir. 1983-1995 yıllarına kadar işlenmiş deri ithalatı ilk sırada yer alırken, 1996 yılında ise ilk sırayı ham deri ithalatı almaktadır. 1997 yılında ise toplam deri ithalatında ilk sırayı işlenmiş deri, ikinci sırayı ham deri alırken, bunu da ayakkabı ithalatı takip etmektedir. Görüldüğü gibi en az konfeksiyon ve saraciye sanayiinde ithalat yapılmaktadır.

Türkiye'nin toplam ithalatından deri sektörünün ve alt sanayilerinin almış olduğu paylar incelendiğinde, deri sektörünün 1970 yılında toplam ithalat içindeki payı yüzde 0,185 oranındadır. 1987 yılında bu değer yüzde 1,527'ye yükselmiştir. 1984 yılında ise yüzde 2,131, 1996 yılında da yüzde 2,501 düzeyine ulaşmıştır. Deri sektörü alt sanayilerinin ithalattan aldıkları paya bakıldığında, ithalat kalemlerinin en önemlisi; işlenmiş deri ve işlenmiş postlar ile ham derinin olduğu görülmektedir.

Toplam deri sektörü ithalatı içinde alt sanayilerin aldığı pay; işlenmiş deri ithalatı olarak 1970 yılında yüzde 0,33 oranında iken, 1974 yılında yüzde 12,85 düzeyine çıkmıştır. 1975 yılında ise yüzde 3,27'ye düşmüştür. 1976-1980 arası dönemde işlenmiş deri ithalatı yapılmamıştır. 1981 yılından itibaren işlenmiş deri ithalatında önemli oranlarda artış meydana gelmiştir. 1987 yılında deri sektörü ithalatı içinde yüzde 62,84 ile en yüksek orana ulaşmıştır. Örneğin, sonraki yıllarda da işlenmiş deri sektör ithalatındaki önemini devam ettirmiştir.

Ham deri ithalatı 1970 yılında, deri sektörü ithalatı içinde yüzde 91,64 oranında pay alırken, 1982 yılından sonra giderek azalmış ve işlenmiş deri ithalatından sonra ikinci sırada yer almıştır.

Türkiye'de ham deri ihtiyacının tahminlere göre büyük bir kısmını ithalat yoluyla karşılamaktadır. Konfeksiyon sanayiinin, toplam deri ithalatından önemli bir pay almadığı görülmektedir. Ayakkabı sanayiine bakıldığında 1984 yılından itibaren önemli bir paya sahip iken, 1997 yılında da yüzde 22,69 seviyesine çıktığı hesaplanmıştır.

Deri işleme sanayii ile ham deri ithalatı 1983 yılından itibaren deri sektörü dış ticaretinde ön plana çıkmaya başlamıştır. Deri işleme sanayi ithalatı 1995 yılında 390 222 695 dolara yükselmiştir. Ham deri ithalatı da 1996 yılında 677 428 096 dolar ile en yüksek değere ulaşmıştır.

Türkiye toplam ithalatında deri sektörünün payı 1996 yılı itibariyle yüzde 2,5 ham deri ithalatının payı ise yine toplam ithalat içerisinde yüzde 1,5 olarak gerçekleşmiştir.

Sektörün hammaddede dışa bağımlı olması nedeniyle, ithalatın yapıldığı ülkelerdeki sosyal, siyasal ve ekonomik yapıdaki sorunlar ve değişimlerden Türk deri sektörü de etkilenmektedir. İthalatın yapıldığı ülkelerde meydana gelen muhtelif kaynaklı üretim dalgalanmaları sektörün hammadde maliyetlerinin yükselmesine neden olmakta, bu da sektörün geleceğe yönelik üretim planlamasını sağlıklı bir biçimde yapamamasına neden olmaktadır.

b) İhracat:

Ülkemizin geçmişinde kayda değer bir ham deri ihracatı yoktur. Sektörün talebi karşısında 1985 yılından itibaren ham deri ihracatı izne tabi mallar arasına alınmıştır. Dolayısıyla ihracat durmuştur. Yurt dışına ham deri çıkışı yok denecek kadar az olmasına rağmen tabloda görüldüğü gibi gümrük kayıtlarında ham deri ihracat rakamları bulunmaktadır. Bu rakamlar gerçekte ülkede üretilerek yurt dışına çıkarılan yerli deriler değildir. Bunlar çoğunluğu serbest bölgelere gelen, ancak yerli işletmeler tarafından alınarak işlenmemiş ve tekrar yurt dışına çıkarılmış yabancı menşeli ham derilerdir.

2.1.5. Fiyatlar:

Derinin bir yan ürün olması, arzının esas ürüne bağımlı olarak gerçekleşmesine olanak vermektedir. Diğer bir ifadeyle, deri arzı et arzına bağlıdır. Dolayısıyla deri talebinin artması hayvan kesimlerini etkilemeyecek, sadece çeşitli nedenlerden dolayı toplanamayan derilerin piyasaya arzına yardım edecektir.

Ham deri arzının, talepten büyük ölçüde bağımsız ve spekülatif olması, fiyatlarda büyük dalgalanmalara neden olmaktadır. Ham deri talebinin fiyatlara karşı çok esnek olmaması, buna karşılık ürünün bozulabilir nitelikte olması nedeniyle, sepileme tesislerinin çok büyük stoklamaya gidemedikleri görülmektedir. Bu durumda, kısa dönemde ham deri arzındaki dalgalanmalar, sepileme tesisleri aynı ürün miktarlarını korudukları sürece, fiyatlar üzerinde önemli etki yapabilmektedirler.

Ham deri fiyatları canlı hayvan fiyatlarından ve et fiyatlarından etkilenmektedir. Ham deri fiyatları da , mamul deri ve deri ürünlerinin fiyatlarını etkilemektedir.

TABLO:5- HAM DERİ İTHALATI (ÖZET TABLO)

Grup		1998	1995 Yılı Gerçekleşme				1996 Yılı Gerçekleşme				1997 Yılı Gerçekleşme				1998 Yılı Gerçekleşme		
No:	MAL ADI	Ort.	Miktar 1	Miktar 2	Değer ($)	Değer ($)	Miktar 1	Miktar 2	Değer ($)	Değer ($)	Miktar 1	Miktar 2	Değer ($)	Değer ($)	Miktar 1	Miktar 2	Değer ($)
		Fiyatı	Kg.	Adet	Cari Fiy.	Sabit Fiy.	Kg.	Adet	Cari Fiy.	Sabit Fiy.	Kg.	Adet	Cari Fiy.	Sabit Fiy.	Kg.	Adet	Cari/Sbt F.
	BÜYÜK BAŞ HAM DERİ	**1,24**	**46.452.615**	**3.106.279**	**71.278.801**	**57.658.944**	**62.083.072**	**0**	**83.894.228**	**75.639.495**	**63.249.968**	**0**	**76.344.532**	**75.933.795**	**41.029.330**	**0**	**50.973.951**
1	Öküz İnek Ham Derileri	1,10	41.136.741	2.671.317	56.619.837	45.165.364	57.385.760	0	72.189.419	63.529.934	58.614.881	0	65.360.623	64.794.478	36.737.524	0	40.380.251
2	Buzağı Dana Ham Derileri	1,22	1.194.167	134.140	1.650.017	1.436.700	889.541	0	1.155.031	1.891.761	882.860	0	965.324	1.071.242	588.657	0	715.262
3	Krupon Ham Deriler	2,67	4.121.707	300.822	13.008.947	11.056.880	3.807.771	0	10.549.778	10.217.800	3.752.227	0	10.018.585	10.068.075	3.703.149	0	9.878.438
	KÜÇÜK BAŞ HAM DERİ	**8,64**	**124.881.483**	**59.618.699**	**391.148.246**	**377.129.096**	**190.985.474**	**79.959.620**	**588.243.477**	**522.273.329**	**173.249.180**	**65.228.534**	**508.653.570**	**474.618.822**	**116.680.221**	**36.864.823**	**318.657.152**
4	Koyun Cinsi Ham Deriler	4,51	61.984.924	29.774.013	143.438.574	128.940.836	92.874.249	42.387.984	206.168.988	185.427.863	70.228.487	28.338.515	129.502.200	125.624.921	32.592.983	11.321.681	51.014.174
5	Kuzu Cinsi Ham Deriler	10,92	58.364.899	25.999.205	234.308.717	239.241.910	91.867.567	32.844.699	363.117.912	325.532.359	99.783.758	34.010.590	370.396.057	341.791.439	82.246.215	24.213.376	264.417.657
6	Keçi Cinsi Ham Deriler	2,37	2.897.169	2.540.373	8.785.183	6.062.296	4.714.889	3.683.749	14.639.923	9.064.893	2.691.442	2.471.457	7.296.043	6.106.253	1.209.140	865.751	2.051.017
7	Oğlak Cinsi Ham Deriler	2,36	1.602.922	1.305.108	4.493.049	2.839.859	1.293.822	1.043.188	3.663.536	2.028.650	453.634	407.972	1.280.672	974.642	543.718	464.015	1.094.067
8	Diğer Hayvan Ham Derileri	0,91	31.569	0	122.723	44.194	234.947	0	653.118	219.564	91.859	0	178.598	121.567	88.165	0	80.237
	HAM POST VE KÜRK	**24,84**	**71.644**	**88.413**	**1.563.277**	**2.060.504**	**165.492**	**95.707**	**3.362.586**	**3.029.883**	**123.593**	**171.812**	**4.163.029**	**4.397.762**	**86.643**	**133.777**	**3.323.663**
9	Ham Postlar ve Kürkler	24,84	71.644	88.413	1.563.277	2.060.504	165.492	95.707	3.362.586	3.029.883	123.593	171.812	4.163.029	4.397.762	86.643	133.777	3.323.663
	TOPLAM	**2,36**	**171.405.742**	**62.813.391**	**463.990.324**	**436.848.545**	**253.234.038**	**80.055.327**	**675.500.291**	**600.942.707**	**236.622.741**	**65.400.346**	**589.161.131**	**554.950.379**	**157.796.194**	**36.998.600**	**372.954.766**

TABLO:6- HAM DERİ İHRACATI (ÖZET TABLO)

Grup		1998	1995 Yılı Gerçekleşme				1996 Yılı Gerçekleşme				1997 Yılı Gerçekleşme				1998 Yılı Gerçekleşme		
No:	MAL ADI	Ort.	Miktar 1	Miktar 2	Değer ($)	Değer ($)	Miktar 1	Miktar 2	Değer ($)	Değer ($)	Miktar 1	Miktar 2	Değer ($)	Değer ($)	Miktar 1	Miktar 2	Değer ($)
		Fiyatı	Kg.	Adet	Cari Fiy.	Sabit Fiy.	Kg.	Adet	Cari Fiy.	Sabit Fiy.	Kg.	Adet	Cari Fiy.	Sabit Fiy.	Kg.	Adet	Cari/Sbt F.
	BÜYÜK BAŞ HAM DERİ	**0,99**	**24.125**	**3.414**	**39.929**	**8.510**	**208.418**	**0**	**649.607**	**343.995**	**268.106**	**0**	**305.804**	**228.072**	**817.982**	**0**	**809.179**
1	Öküz İnek Ham Derileri	1,00	17.000	2.514	12.262	3.546	170.983	0	431.853	129.915	247.666	0	286.591	208.859	758.762	0	758.564
2	Buzağı Dana Ham Derileri	0,85	7.125	900	27.667	4.964	37.435	0	217.754	214.080	0	0	0	0	59.220	0	50.615
3	Krupon Ham Deriler	0,94	0	0	0	0	0	0	0	0	20.440	0	19.213	19.213	0	0	0
	KÜÇÜK BAŞ HAM DERİ	**4,12**	**781.793**	**822.499**	**2.981.233**	**3.013.601**	**483.993**	**458.104**	**2.406.802**	**2.158.306**	**179.662**	**165.121**	**974.982**	**629.559**	**6.626.104**	**4.909.679**	**20.236.410**
4	Koyun Cinsi Ham Deriler	4,30	686.980	795.584	2.786.545	2.953.783	350.685	345.673	1.542.680	1.288.989	145.598	137.691	837.379	515.967	3.571.217	2.067.845	8.897.396
5	Kuzu Cinsi Ham Deriler	4,17	16.854	7.960	102.828	26.684	114.696	107.087	786.164	839.579	17.815	15.776	63.624	53.416	2.469.481	2.448.691	10.206.702
6	Keçi Cinsi Ham Deriler	2,70	77.959	18.955	91.860	33.135	9.098	4.500	18.888	8.326	11.004	10.502	45.255	32.265	502.375	362.585	980.430
7	Oğlak Cinsi Ham Deriler	3,58	0	0	0	0	3.355	844	23.120	2.776	540	1.152	5.606	4.795	70.391	30.558	109.365
8	Diğer Hayvanların Ham Derileri	3,36	0	0	0	0	6.159	0	35.950	18.636	4.705	0	23.118	23.116	12.640	0	42.517
	HAM POSTLAR VE KÜRKLER	**85,50**	**13.106**	**15.252**	**243.437**	**719.240**	**9.045**	**9.418**	**320.923**	**498.067**	**38.412**	**40.687**	**791.991**	**2.089.122**	**2.940**	**2.417**	**206.654**
9	Ham Postlar ve Kürkler	85,50	13.106	15.252	243.437	719.240	9.045	9.418	320.923	498.067	38.412	40.687	791.991	2.089.122	2.940	2.417	206.654
	TOPLAM	**2,85**	**819.024**	**841.165**	**3.264.599**	**3.741.352**	**701.456**	**467.522**	**3.377.332**	**3.000.368**	**486.180**	**205.808**	**2.072.777**	**2.946.753**	**7.447.026**	**4.912.096**	**21.252.243**

Ham deri fiyatları İstanbul, Erzurum, İzmir, Konya, Diyarbakır gibi hayvan potansiyeli bakımından önemli olan illerdeki borsalarda oluşmakta ve aylık olarak yayınlanmaktadır. Ham derilerin tarifleri, piyasaya arzı ve standartları TS 156 no'lu zorunlu standartlarla belirlenmiş ise de uygulamada bir çok zorluklarla karşılaşılmaktadır. Ham deride yaşanan sorunların yanında borsaların etkin çalışmaması da buna neden olmaktadır.

Uygulamada koyun derileri birinci, ikinci kalite ve ıskarta deriler olarak gruplara ayrılırlar. Sığır derileri de hafif, orta ve ağır olarak sınıflandırılmaktadır. Borsalar arasındaki ortalama fiyat farkları, nakliye masrafları ile yüzde 10 civarında oluşan aracı karlarını geçmemektedir. Yurt düzeyinde örgütlenmiş olan deri toplayıcıları bölgeler arası fiyat farklarının küçük olmasına olanak sağlamaktadırlar.

Tablo: 7- Yıllar İtibarıyla Küçükbaş Ham Deri Fiyatları (Dolar)

	Koyun		Kuzu		Keçi		Oğlak	
Yıllar	İç piyasa	İthalat	İç piyasa	İthalat	İç piyasa	İthalat	İç piyasa	İthalat
1990	8,95	5,02	9,06	7,84	3,73		5,88	4,71
1991	6,66	6,13	7,02	6,63	2,97			
1992	6,42	4,77	7,45	5,8	2,4		4,29	
1993	6,15	5,91	7,42	5,73			3,03	
1994	7,52	7,44	8,88	9,83		1,33	2,48	
1995	9,74	8,66	9,88	11,58		1,94		
1996	8,52	7,4	9,81	14,62	5,3	1,85		2,6
1997	9,27	8,18	8,7	14	5,25	1		2,17
1998	2,61	6,76	8,81	11,76	1,21	0,62		2,15
1999	1,76	2,1	2,3	4,47			1,1	1,41

İstanbul Ticaret Borsası Kayıtları

Tablo: 8- Yıllar İtibarıyla Büyükbaş Ham Deri Fiyatları (Dolar)

	Sığır		Dana		Manda	Malak
Yıl	İç piyasa	İthalat	İç piyasa	İthalat	İç piyasa	İç piyasa
1990	1	3,02	1,5	2,13		
1991	0,83	1,82	1	0,89	0,6	0,53
1992	0,82	0,59	0,84	0,41	0,61	0,43
1993	0,73	1	0,76	0,72		0,36
1994	1,02	2,91	0,88		0,66	0,81
1995	1,43	2,3	1,41	1,93	0,87	0,63
1996	1,1	1,32	1,05	1		0,62
1997	1,03	0,68	1,1	1,14	0,32	0,46
1998	0,89	1,13	1,05	1,22		0,52
1999	0,47	0,96	0,65			0,35

İstanbul Ticaret Borsası Kayıtları

Tablo: 9- Seçilmiş Bazı Ülkelerde Yünlü Yaş Tuzlu Salamura 1. Kalite Kuzu Deri Fiyatları (Dolar)

Yıllar	İngiltere	Amerika	Yeni Zelanda
1990	3,13- 3,46	4,69- 5,19	4,58- 5,00
1991	3,46- 3,71	5,19- 5,56	5,42- 5,83
1992	4,12- 4,54	6,18- 6,81	6,25- 6,66
1993	5,36- 5,77	8,04- 8,65	6,66- 7,08
1994	6,60- 7,42	9,90- 11,13	7,08- 7,50
1995	8,25- 9,90	12,37- 1485	7,92- 8,75
1996	12,37-14,02	18,55- 21,03	9,17- 9,58
1997	15,67- 16,50	23,50- 24,75	9,58- 10,00
1998	16,50- 17,32	24,75- 25,98	6,66- 7,08
1999	4,95- 5,77	7,35- 8,65	5,00- 5,83

Piyasa Araştırması Sonuçları

Tabloda görüldüğü üzere ham deri fiyatlarında yıllara göre artışlar söz konusu olmuştur. Özellikle de 1994 yılına göre 1995-1996 yılında ham deri fiyatlarında daha da belirgin artışlar meydana geldiği gözlenmektedir. Deri fiyatlarında hızlı artışların nedeni deri arzında büyük değişiklikler görülmezken, talebin hızla artmasına bağlanabilmektedir. Özellikle konfeksiyon yapımında kullanılan koyun derisi fiyatları hızlı bir artış göstermiştir.

Sığır derisi fiyatlarındaki artış, koyun derilerinde görülen fiyat artışlarından daha düşük oranlarda gerçekleşmiştir.

Ham deri fiyatlarındaki artış, işlenmiş deri fiyatlarını aynı yönde, fakat daha düşük düzeylerde etkilemektedir. Bu farklı düzeyde etkilenmenin iki temel nedeni vardır.

a- İşlenmiş deri toplam maliyeti içinde, ham derinin payı yaklaşık yüzde 50'yi bulmaktadır.

b- İşlenmiş deri dayanıklı bir ürün niteliğini kazanmakta, dolayısıyla ham derinin aksine, uzun süreli stoklama olanağı bulunmaktadır.

Deri piyasasında bazen kısa vadeli krizler de yaşanabilmektedir. Bir deri sanayicisinin açıklamasına göre; "1994 yılında piyasada önemli miktarlara ulaşan ve Türk Cumhuriyetlerinden ithal edilen derilerin Türkiye'ye nakli, iki ay için kesintiye uğramıştır. İthalattaki daralma, piyasada arz krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Sektörde baş gösteren fiyat artışları da, piyasadaki mal yokluğundan kaynaklanmaktadır". Böylece hammadde de dışa bağımlılığın kısa dönemde piyasaya etkisi ortaya çıkmış, ham deri ithalatındaki düşmenin de arz edilen mamul derinin fiyatında yükselmeye neden olduğu görülmüştür.

İthal edilen ham derilerin deri sanayicisine satış fiyatları dönem içinde önemli oranlarda artış göstermiştir. Bu durum deri sanayiinde maliyetlerin önemli bir kısmını teşkil eden ham deride dışa bağımlılığın olumsuz etkilerinin diğer entegre deri sanayilerin maliyetlerini büyük oranda artıracağı anlamına gelmektedir.

2.1.6. İstihdam:

İstihdam Durumu; Toplam sanayi istihdamı içerisinde payı yüzde 1,5 civarındadır. Bölgelere göre deri tabakhane, atölye ve deriden mamul eşya üreten deri konfeksiyon atölyeleri, ayakkabı ve saraciye imalathaneleri dikkate alındığında 300-350 bin kişinin istihdamı söz konusudur. Ancak yapılan kayıtlı tespitler ki (bu iş kolunda sigortalı ve sendikalı sayısı oldukça az olup bilhassa sıkı kontrolde bulunan İstanbul ve İzmir dışındaki yerlerde kayıtlı işçi sayısının gerçeği yansıttığı söylenemez.) Çalışma Bakanlığı'nın 2000 yılı Ocak ayı istatistikleri bu durumu açıkça yansıtmaktadır.17 Ocak 2000/23936 sayılı Resmi Gazeteye göre kayıtlı toplam işçi sayısı 62.068 olarak belirtilmektedir.

2.1.7. Sektörün Rekabet Gücü:

Ham deri arzı talepten çok düşük olan bir maddedir. Bu nedenle satış açısından pazar darlığı bulunmamaktadır ve bu anlamda da bir rekabet ortamı yoktur. Ancak fiyat belirlemesinde kalite büyük önem taşımaktadır. Fiyata etki eden en önemli unsur ırk ve standarda uygunluktur. Bu husus dikkate alındığında ülkeye özgü koyun ırklarının üstün kalitede oluşu ülke için bir avantajdır. Buna karşılık kesim ve yüzüm öncelikli olmak üzere standartta uygunluğun sağlanamaması ve buna bağlı olarak derilerden azami boyutlarda yararlanılamaması bir dezavantajdır. Diğer bir ifade ile doğal kaynak olan ham deriden olması gereken kalite ve miktarda işlenmiş deri ve buna bağlı olarak deri eşya üretilememektedir. Sonuç olarak ham deri, deri eşya üretim ve rekabetini çok yakından etkilemektedir.

2.1.8. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkiler:

Ham deri tüm deri sektörünün temel maddesidir. Deri işleme, deri konfeksiyon, ayakkabı, saraciye ve diğer deriden mamul eşya yapımı ile ilgili işletmeler ile doğrudan ilişkilidir. Dokuma, tekstil, kimya, makina ve aksesuar sanayi deri sektörü ile iç içe olan yan sanayilerdir. Deri artıklarının kullanımı ile ambalaj, kozmetik, rendering, tutkal sanayi, arıtma tesisleri ile çevre ve her türlü üretim ve pazarlama oluşumları ile hizmet sektörü deri sektörünün işbirliği yaptığı sektörlerdir.

2.1.9. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi:

Kalkınma planlarında, sınırlı olan üretimin verimliliğini artırabilmek için, ham deri verim ve kalitesinin yükseltilmesi temel ilke olarak benimsenmiş olmasına rağmen, bu durum henüz gerçekleştirilememiştir. Türkiye'de özellikle kontrolsüz hayvan kesimlerinde ve hatta belediye mezbaha kesimlerinde bile üretilen derinin kesim ve yüzüm hataları ile muhafaza koşullarının elverişsizliği nedeniyle deri kalitesinin düşük olması nedeniyle deri sanayicisinin talebini azaltmaktadır.

2.2. Dünyadaki Durum ve AB, Diğer Önemli Ülkeler İtibariyle Mukayese:

Gelişmiş ülkeler, 1970'li yıllardan itibaren, deri sanayiinde ortaya çıkan çevre kirliliği, sanayide suyun fazla kullanımı, artan üretim ve işçilik maliyetleri nedeniyle deri işleme sanayini bırakmaya başlamışlardır. Bu ülkelerin düşük maliyetli işlenmiş deri ithalatını arttırmaları ve giderek artan çevre koruma önlemleri ve bunun sonucu ortaya çıkan yüksek maliyetler nedeniyle bu alanı terketmeye başlamalarıyla, ham deri işletmeciliği az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere doğru kaymaya başlamıştır.

1980'li yılların ikinci yarısından sonra, Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Bloku'nun dağılması ve serbest piyasa ekonomisinin giderek önem kazanması ve yaygınlaşması, deri ticareti ve sanayinde dengelerin değişmesine neden olmuştur. Deri üretim merkezi de Avrupa'dan, doğuya kaymaya başlamıştır.

Dünya deri ticaretini etkileyen bir diğer etken de, bu ülkelerde nüfus artış hızının dünya ortalamasının çok üzerinde olması ve bunun sonucunda deri eşyaya yönelik tüketim eğilimi ve dolayısıyla harcamaların artış göstermesidir. Örneğin, Çin pazarında 2000 yılında, deri ayakkabıya olan talebin bugünküne oranla yüzde 100 artacağı tahmin edilmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde ortalama sığır derisi yaş ağırlığı 14,95 kg. civarındadır. Gelişmiş ülkelerde ise bu değer 21-25 kg. arasındadır. Gelişmekte olan ülkelerde koyun ve kuzu derisi kuru ağırlığı 0,53-0,81 kg. arasında değişmekle birlikte ortalama 0,58kg, gelişmiş ülkelerde ortalama 0,96 kg.'dır. Keçi ve oğlak derisi ortalama kuru ağırlığı da gelişmekte olan ülkelerde 0,72 kg, gelişmiş ülkelerde de 0,70 kg.'dır .

Dünyada 1977-1979 yılları ortalamasına göre, sığır ve manda derisi üretiminde yüzde 5,2 oranında büyüme sağlanırken, gelişmekte olan ülkelerde bu oran yüzde 26,5, Rusya'da yüzde 30,3

civarında gerçekleşmiştir Gelişmekte olan ülkelerde üretimde görülen bu artışları sığır yetiştiriciliğindeki gelişmelere ve sayı olarak artışlara bağlanabilir.

Gelişmiş ülkelerde ise bu dönemde, dünya üretimindeki önemi korunmakla birlikte, yüzde -6,6'lık bir gerileme söz konusu olmuştur. Gelişmiş ülkelerde birim başına verimi artırma çalışmalarındaki başarı, hayvan sayılarındaki azalmalara karşın, verimlilikte et üretiminde artışla kendini göstermiştir.

Toplam dünya sığır ve manda derisi üretimi açısından değerlendirildiğinde önemli olan ülkeler sırasıyla; gelişmekte olan ülkeler, Avrupa, Kuzey Amerika, Latin Amerika ve Uzak Doğu ülkelerinin ağırlıklı olarak pay almaktadırlar.

Diğer yandan, gelişmiş ülkeler, sığır derisi açısından ithalatçı durumundan, ihracatçı hale gelmiştir. Bu durum, bir önceki 10 yıl içinde, Kuzey Amerika ve Okyanusya'da ihracatın artması ve Avrupa'nın ithalat gereksiniminin azalmasından kaynaklanmaktadır .Son yıllarda eski SSCB ülkeleri de net ihracatçı duruma geçmişlerdir.

Uluslararası bu yapısal değişiklik, ham koyun ve keçi derisi ticaretinde de kendini göstermiştir. Koyun derisinde gelişmekte olan ülkeler 1980'lerin sonlarında ve 1990'ların başında ithalatçı duruma düşmüşlerdir. Bu dönemde ülkeler keçi derisi açısından değerlendirildiğinde, hala ihracatçı olarak görünseler de, ihracat değeri hemen hemen sıfır düzeyine kadar düşebilmektedir. Bu yurtiçi deri işlemenin daha yüksek oranda olduğunun bir göstergesi olabilir. Bu durumun aksine, gelişmiş ülkeler uluslararası pazardan aldıklarından çok koyun derisi ihracatı gerçekleştirmektedirler; ayrıca, bu ülkeler keçi derisi ithalatını da önemli ölçüde azaltmışlardır.

Gerek üretim değerleri ve gerekse ihracat potansiyeli bakımından deri sektörü ülkemizin sürükleyici sektörüdür. Geçirmiş bulunduğu deneyimlerle, yeniden yapılanma sürecini hızla tamamlayarak yüksek üretim gücüne sahip olan bu sektör, ülkemizin vazgeçemeyeceği, dünyada da İtalya'dan sonra söz sahibi bir ülke konumundadır. Bilhassa küçükbaş bakımından dünyadaki üretilen derinin yüzde 22'sini Türk deri sektörü işlemiştir. İmalat sanayindeki yüzde 2,2'lik üretim payı ve istihdamdaki yüzde 1,5'luk payı ile Ülkemizin ilk 10 sektörü arasındadır. Bilgi ve yan sanayi bakımından da oldukça geniş bir kapasiteye sahip olan bu sektörün, Ortadoğu ile Balkanlar ve Doğu ile Batı Avrupa arasında bir köprü ülke olduğu unutulmamalıdır.

2.3. Sektörün Sorunları:

Hayvansal üretimde bir yan ürün olan deri, esas ürün olan ete bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bilindiği üzere et üretimi genelde ekonomik, politik ve tabiat faktörlerinden önemli derecede etkilemektedir.

a- **Ekonomik Faktörler** ; Gelir dağılımı, fiyat, nüfus vb. faktörler bir ülkede hayvansal ürünlere olan talepte artış eğiliminin olması, hayvansal üretimin de artmasını zorunlu kılmaktadır. Bununla beraber hayvan varlığındaki artış her zaman deri arzının artmasına olanak vermeyebilir. Genelde deri arzının artması kesilen hayvan sayısına bağlıdır. Ete olan talep artışının deri üretimini ve arzını artıracağı doğaldır.

b- **Politik Faktörler**; Hükümetler tarafından yürütülen hayvancılık politikaları fiyat destekleme tedbirleri, dış ticaret politikaları, hayvancılığın gelişmesine ve dolayısıyla deri üretiminin artmasına olanak vermektedir. Örneğin, canlı hayvan ihracatının teşvik edilmesi yan ürünlerin ülke içinde değerlendirilmesine, katma değerin artırılmasına imkan vermediği gibi derinin ülke içinde işlenmesi yönünden de bir kayıp olacağı unutulmamalıdır. Ayrıca ormanları korumak bahanesiyle alınan tedbirler kıl keçisi sayısında ve dolayısıyla elde edilen deri miktarının azalmasına yol açmaktadır.

c- Tabii Faktörler; Hayvancılık sektörü, tarım sektörüne göre tabiat koşullarından daha az etkilenmektedir. Bununla birlikte kuraklık yıllarında örneğin, 1974 yılında Türkiye'de olduğu gibi

üreticiler hayvanlarını elden çıkarmak zorunda kalmış ve dolayısıyla kesimler ve deri üretimi geçici olarak o devre için artmıştır. Daha sonra ise yem fabrikalarının üretime başlaması hayvancılığın tabiat koşullarından daha az etkilenmesini sağlamıştır.

Nicelik bakımından ham deri potansiyeline sahip olan Türkiye, derinin nitelik bakımından yetersiz oluşu nedeniyle ham deride sorunlar yaşamaktadır. Genel olarak bu sorunları 4 ana grupta toplamak mümkündür.

1-Hayvan Varlığı, Deri Üretim Kapasitesi ve Nitelik: Türkiye'de mevcut hayvan varlığının büyük bir kısmı genetik yapı bakımından verim düzeyleri düşük yerli ırklardan oluşmaktadır. Son yirmi yılda ülkemiz hayvan varlığında kümes hayvanları dışında hayvan sayılarında önemli bir artış gözlenmemekte , hatta 1984 yılından itibaren sığır , koyun ve keçi sayılarında dikkati çekecek düzeyde azalma görülmektedir. Tespitler de bu azalmanın gelecek yıllarda da devam edeceği yönündedir.

Ülkemizde hayvan sayılarındaki azalışı uzmanlar farklı yaklaşımlarla açıklamaya çalışmaktadırlar. Örneğin, kimi uzman ve kuruluşlarca mevcut azalma, 1984 yılı hayvan sayımında uygulanan yöntemle, daha önceki yıllarda uygulanan sayım yönteminin farklılığından veya hayvan populasyonumuzda daha yüksek verimli kültür ırkları ile bunların melezlerinin giderek artması sonucu, yerli ırk hayvan sayısının azalmasından kaynaklanmaktadır. Hayvan sayılarında azalmaya sebep olan diğer bir faktör de, 24 Ocak 1980 sonrası uygulanan ekonomi politikalarına bağlanmaktadır. Özellikle 1985 yılı itibarıyla canlı hayvan ve et dış satımında yapılan yanlış uygulamalar; hayvansal ürünlerde ithalat ile fiyat istikrarının sağlanacağı düşüncesi ile yapılan ve hayvancılığı yeterince tanımayan hayvancılık politikaları, sektörü ciddi bir darboğaza sokmuştur.

Hayvancılıkta son yıllarda görülen olumsuz gelişmeler hammaddesini bu sektörden alan deri sektörünü de kısa dönemde olmasa bile uzun dönemde deri üretiminde yaşanacak azalmayla birlikte olumsuz etkileyecektir.

Türkiye'de gerek kontrollü kesim sayısı, gerekse üretilen deri sayısı ülke üretim kapasitesinin altındadır. Bu durum canlı hayvan dış satımı ve kontrolsüz kesimlerle, kesim anında deri üzerinde şekillenen yüzüm ve muhafaza hatalarına bağlı olarak derinin sanayiye ulaşamamasından ileri gelmektedir. Aslında yasal kurum kesimlerinde bile deri kalitesini bozucu kesim, yüzüm ve koruma hataları görülebilmektedir. Bu nedenle büyük deri kayıpları olmaktadır. Gerekli eğitim ve organizasyonlarla önlemlerin alınması ve işletmelerin sayı ve nitelik açısından geliştirilmesiyle deri açığının çok önemli bir bölümünün kapatılması mümkün olabilecektir. Ülkemizde mevcut olan hayvan ırklarının , deri sanayiine elverişli olması için, ıslah, besleme tekniklerinin geliştirilmesi ve et üretimi yanında deri sanayiinin ihtiyaç duyduğu standartlara uygun olarak ham deri kalitesinin iyileştirilmesine dikkat edilmelidir.

Süt danası ve kuzunun erken kesimi ham deri üretimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Hayvan Sağlık Zabıtası Kanununun 465. Maddesine göre belirtilen ve 16 kg. canlı ağırlıktan daha düşük olan kuzuların kesimini önleyen bu kararın etkin takibi ile erken kesim önlenebilir. Ayrıca süt danası kesiminde de ortalama karkas veya canlı ağırlık üzerinden bir kriterin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Yurt içi ham deri üretimini olumsuz etkileyen faktörlerden biri de canlı hayvan ihracatıdır. Ülkemizde canlı hayvan ihracatı yerine , katma değeri daha yüksek olan kırmızı et ihracatına önem verilmesi durumunda kesilen hayvanların derileri yurt içinde kalacağı gibi ülke ekonomisine de daha fazla döviz kazandırılması mümkün olacaktır.

2- Hayvanın Yaşama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar: Hayvanın beslenmesi derinin kalitesini etkileyen faktörlerden biridir. Genellikle kötü şartlarda beslenen hayvanın derisi sanayii için uygun değildir.

Kötü beslenmenin neden olduğu hastalıklar yanında, diğer nedenlerle oluşan özellikle deri parazitlerinden kaynaklanan hastalıklar deriyi olumsuz etkilemektedir. Hayvanların bakıldığı

yerlerdeki gübre ve çamurlar derinin kalitesini etkilemektedir. Ayrıca hayvanların otladığı sahalardaki dikenli otlar deride deliklerin açılmasına yol açmaktadır. Bu arada hayvanın temizlenmesi sırasında kullanılan taraklar (kaşağı), deriyi zedelemekte ve bilhassa büyükbaş hayvan derilerinde önemli kayıplara neden olmaktadır. Hayvanların tanınması için yapılan çeşitli damgalama yöntemleri özellikle sıcak damga derilerin değerini büyük ölçüde düşürmektedir.

3- Hayvan Kesimi Sırasında Oluşan Sorunlar: Mezbahalarda yapılan kesimler sırasında kan ve diğer pisliklerin deriye bulaşması ve deri üzerinde kuruması derinin kalitesini bozmaktadır. Diğer taraftan kırsal yörelerde kesimler genellikle toprak üzerinde yapılmakta ve deri kesim sırasında zedelenmekte ve değerinden kaybetmektedir.

Türkiye'de kontrollü kesimin yapıldığı özel ve resmi mezbaha ve kombinalarda yıllık olarak kesilen hayvan sayısının yaklaşık yüzde 30'u kurban bayramlarında kesime tabi tutulmaktadır. Kurban bayramında yapılan kesimler kontrolsüz ve hijyenik olmayan koşullarda yapılmaktadır. Bunun sonucu olarak gerek hayvanın kesimi esnasında, gerekse derinin yüzümü ve kesim sonucu oluşan yan ürünler yeterince değerlendirilememekte ve ekonomik yönden önemli kayıplar oluşmaktadır.

Ülkemizde özellikle belediye mezbahalarında yapılan kesim ve yüzüm işlemlerinin mekanik usulle yapılmaması deride yüzüm, muhafaza aşamalarında önemli kusurlar, dolayısıyla da ekonomik kayıplar oluşmaktadır.

Ülkede kaliteli deri üretiminin sağlanmasında ; kesim işleminin mekanik ve tekniğine uygun , hijyenik olarak yapılmasının yanı sıra kesim ve yüzümde çalışan işçilerin kalifiye olması (kasap) da son derece önemlidir.

Resmi veya özel mezbaha ve kombinalarda hayvan kesim ve yüzüm vb. konularda istihdam edilecek işçilerin eğitimini veren kasap okullarının faaliyete geçirilmesi sektör açısından son derece önemlidir. Bu kuruluşlarda çalıştırılacak işçilerde bu okullardan mezun olma şartının muhakkak yerine getirilmesi ekonomik yönden ve kaliteli üretimin sağlanması açısından yararlı olacaktır.

4- Pazarlama Sırasında Ortaya Çıkan Sorunlar: Derinin muhafazası için yapılan işlemler TS 157-177 no'lu mecburi standartlarla belirlenmiştir.

Ham deri yapısı gereği, kesimden sonra bakterilerin etkisiyle bozulmaya başlamaktadır. Bu nedenle en geç 24 saat içinde "konserve" edilmeleri gerekmektedir. Konservasyon işlemi hayvanın kesildiği kombina ve mezbahalarda veya deriyi yaş olarak satın alan deri toplayıcıları tarafından yapılır. Yeterli eğitimden yoksun üreticiler, özellikle kırsal yörelerdeki üreticiler derinin temizlenmesi işlemini tam yapamadıkları gibi, kullandıkları tuzun özelliklerine ve miktarına tam olarak uymadıkları için deride "tuz lekeleri" nin oluşmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan güneş ışınlarından koruyamadıkları derilerde "gün lekeleri" meydana gelmektedir. Salamura deri depolarında ısının 5-15 CO arası, nem oranının da yüzde 75'i geçmemesi ve depo zeminlerinin suyu akıtacak şekilde meyilli olması gereklidir. Kuru deriler ise 25 CO yi geçmeyen ve nem oranı yüzde 10-20 arasında olan depolarda saklanır. Ayrıca depoların fare ve parazitlerden arınması için gerekli koşullara sahip olması gerekmektedir. Büyük şehirler hariç bu özelliklerde ve yeterli sayıda depo olmaması, derilerin bozulmasına yol açmaktadır.

Bir yerden başka bir yere toplu olarak nakledilen derilerde sağlık raporu aranmaktadır. Buna trenlerde uyulduğu halde, kamyonlarda kontrol güçlüğü dolayısıyla uyulmamaktadır. Diğer taraftan derilerin istifinin iyi yapılması, güneş ve yağmurdan korunacak şekilde tedbirlerin alınması gerektiği halde, kırsal yörelerden kentlere taşınan derilerde bu konulara gereken önemin verilmediği için deride bozulmalar oluşmaktadır.

Ham deride belirtilen bu kayıpların tam olarak sayısal ve ekonomik yönden boyutunu ortaya koymak ise oldukça güçtür.

Deri kırsal alanda, mezbaha ve EBK kombinalarında yapılan kesimlerden elde edilmektedir. Kombinalarca canlı hayvan alımlarında, belirli kriterler getirilmesi (prim, randıman vs) ve kesim teknolojisinin hijyenik koşullarda yapılması, deri yüzüm işleminin mekanik olarak yapılması ve uygun koşullarda ham derilerin muhafazasının (salamura) yapılması ,üretilen derilerin de kaliteli olmasına olanak vermektedir. Resmi kesim sonucu elde edilen bu deriler, ihale ile açık artırma yoluyla piyasaya sunulmaktadır.

Kontrollü kesimlerin önemli bir kısmı da, belediye mezbahalarında yapılmaktadır. Ancak bu tesislerde kesim teknolojisinin ve hijyen şartlarının yetersiz olması (elle yüzüm), deri kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu derilerin büyük bir bölümü bazen bir, bazen de iki aracı vasıtasıyla nihai işleyiciye aktarılmaktadır. Bu arada İstanbul ve İzmir gibi illerde bazı büyük deri işleyicileri kendileri dolaysız alımlarda da bulunabilmektedir.

Küçükbaş hayvanların yaklaşık yüzde 50'si, büyükbaşların ise yüzde 25'i kırsal alanda kesilmektedir. Sayıca birkaç hayvanı geçmeyen kesimlerden elde edilen derilerin pazarlaması genellikle iki, bazen üç aracı vasıtasıyla nihai işleyiciye ulaşmaktadır. Önce yöresel toplayıcılar tarafından satın alınan deriler bazen birinci aracıya, bazen ikinci aracıya satılmaktadır. Bölgenin pazarlama koşullarına göre birinci aracı bu derilerin ikinci aracıya veya dolaysız olarak deri işleyicisine satmaktadır. Bu aracıların kar marjları bölgesel farklılıklar göstermektedir. Ortalama olarak üreticiye ödenen ile işleyiciye satış fiyatı arasında yüzde 50 civarında bir farkın oluştuğu görülmektedir. Deri pazarlamasında üretici aleyhine oluşan bu büyük fiyat farkı, kırsal yöredeki üreticinin deriye gereken önemi vermemesine sebep olmaktadır.

Kurban derileri yardım toplama kanunu ve yönetmeliklere bağlı olarak tek elde toplanmaya çalışılmaktadır. Ancak kurban derisi, kurban kesenin kendi dileği doğrultusunda değerlendirildiği için yasa ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak yeterince toplanamamaktadır. Deri toplama görevi verilmiş olan kurumlar (THK, vb) bayram süresince üretilen derilerin 1992 yılında yüzde 22'sini , 1993 yılında yüzde 18'ini, 1994 yılında yüzde 23'ünü toplayabilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre belirlenen bu oranların 1994 sonrası dönemlerde de benzer olduğu söylenebilir. Geriye kalan büyük bölümü de vakıflar ve mahalli dernek ve kuruluşlar tarafından toplanmaktadır. Bu kurumlar tarafından kaçak olarak toplanan derilerin ticareti de kaçak yapılmaktadır. THK tarafından toplananlar ise bayramdan önce ihale yoluyla satılmaktadır. Alıcılar çoğunlukla sanayici olmayıp daha çok para ticaretini ön planda tutan kişiler olmaktadır. Deriler uzun vadeli taksitle satılmaktadır. Alıcı deriyi peşin olarak dericiye devretmekte, parasını başka alanlarda kullanarak değerlendirmektedir. Bu nedenle kurban derilerinin fiyatı piyasanın üzerinde ihale edilebilmektedir. Bu da gerçek derici ve sanayicilerin ihaleye girmemesine neden olmaktadır.

Deri toplayan kurumlar toplama ve depolama işlemini ehil kişilere yaptırmadıkları için deride büyük kayıplar oluşmaktadır. Ehil olmayan kişilerin hatalı kesim ve yüzüm ile değer kaybına uğramış olan deriler, toplama organizasyonu ve depolama hataları nedeniyle ikinci bir kalite kaybına uğramaktadır. Sonuçta bir yandan ham deri ticaretinde önemli bir sorun yaşanmakta, diğer yandan da doğal kaynak kaybı oluşmaktadır.

Türkiye'de kırsal alanda istihdam edilen aktif nüfusun yüzde 40'lar düzeyinde olmasına karşın, üretim kesiminin örgütsüzlüğü, desteklemedeki yetersizlikler, sektöre gereken ilginin gösterilmemesi gibi nedenlerden dolayı kırsal gelirler içinde hayvancılığın payı yüzde 30'lar civarındadır.

3. YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR

3.1. Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler:

I. Ham deri üretimi ve kalitesinin artırılması için:

Hayvancılığın doğrudan yetiştiriciye verilecek sübvansiyonlar ile teşvik edilmesi.

Hayvan hastalıkları ile mücadelede ağırlıklı olarak deri yapısının bozulmasına yol açan uyuz, nokra gibi parazitlerle mücadele edilmesi.

II. Deride kesim, yüzüm ve koruma hatalarının oluşmasının önlenmesi ham deri standartlarına uygun deri üretimi için:

Yurt sathına yayılmış Avrupa Birliği normlarında mezbahaların kurulması, mevcutların güncelleştirilerek geliştirilmesi, standart kesim ve üretimin gerçekleştirilmesi.

Kontrolsüz kesimlerin kontrol altına alınması için, mezbaha kesimlerinin cazip hale getirilmesi ve teşvik verilmesi.

Kurban bayramlarına özel olarak, deri-sakatat bağışları ve kurban kesiminin bir arada yürütüleceği organizasyonların yapılması. Bu amaçla, geliri kurban kesenin de isteği doğrultusunda değerlendirilmek koşulu ile yasalarla belirlenmiş yardım kurumlarına verilmek üzere, Devlet-Deri sektörü-Vakıflar denetiminde uzmanların katılacağı bir kurulun oluşturulması, kurban kesimi ve deri-sakatat toplamanın amatör bir yaklaşım yerine ticari bir yaklaşım ile gerçekleştirilmesi için yasal düzenlemelerin yapılması.

III. İstikrarlı bir ham deri piyasası için:

Ham deri fiyatlarının deri işleme sektöründeki talep değişimi ve haksız rekabet faktörlerinin etkisinden kurtarılması. Bunun için halen çok fazla kapasiteye sahip olan deri işleme sanayi işletmelerinin yenilerinin kurulması ya da yenileştirilmesinin teşviki yerine yurt dışından ham deri ithalini kalıcı kılacak rantabl yatırımlar teşvik edilmelidir. Türk sanayicisi geçmiş yıllarda olduğu gibi yurt dışı alımlarda kendi sanayicisini piyasayı yükselten bir rakip konumuna düşürmemek için güç birliği oluşturacak bir organizasyonla ham deri ticaretini kurumsallaştırmalı, devlet bu tür girişim için sektöre destek vermelidir.

Ham deri standartlarının Avrupa Birliği normları da dikkate alınarak süratle gözden geçirilerek güncelleştirilmesi ve tavizsiz olarak uygulanması, bu amaçla ham deri borsasına işlerlik kazandırılması.

Günün koşulları ve uygulamaları dikkate alınarak ham deri kapsamına giren GTİP nolu malların yeniden gözden geçirilmesi ve güncelleştirilerek gümrüklerde sıkça karşılaşılan sorunların daha çabuk çözümlenebilir duruma getirilmesi. Pikle deri dikkate alınarak kromlu derinin konumunun gözden geçirilmesi, ham madde olarak değerlendirilmesi.

Sektörün sahip olduğu sivil toplum örgütlerinin, standart dışı ham ve işlenmiş ürün ticareti ve sanayiini engelleyici, devlet kontrollü yasal güce kavuşturulması.

3.2. Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler:

Avrupa birliği ve dünya piyasalarında rekabet edebilir bir hayvan yetiştiriciliğinin oluşumu için gerekli yasal ve kurumsal değişiklikler yapılarak, orta ve büyük ölçekli hayvan yetiştiriciliği işletmeleri teşvik edilmesi.

Hayvan ıslah çalışmalarında ince yapağılı ırkların yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar ile koyun ırkında merinos ve melezlemelerinin artırılması ön planda tutulmaktadır. Merinos ve melezleri

gibi ince yapağılı ırkların derileri sanayi açısından üstün vasıflı deriler olmayıp astarlık deri olarak değerlendirilmektedir. Bu husus dikkate alınarak melezleme çalışmalarında, ülkemize özgü kıvırcık, dağlıç ve karaman ırkı koyunların derilerinin kalite açısından önemli olduğu göz önünde tutularak hazırlanan projelere destek sağlanması, saf ırkların genetik yapıları ve en azından bu günkü sayılarının korunması.

Dünyada ham deri üretiminin hayvan sayısı ile kısıtlı oluşu ve ülkemizdeki mevcut deri işleme fabrikalarının kapasiteleri dikkate alınarak ham deri ithalatına yönelik yeni hedefler belirlenmesi. Hayvan mevcudu ile Rusya ve Türki Cumhuriyetler dünya için önemli bir ham deri deposu hüviyeti taşımaktadır. Ancak bu yörelerde üretilen deriler kesim, yüzüm ve koruma hataları nedeni ile sanayide kullanılamamaktadır. Çoğunluğu da organizasyonsuzluk nedeni ile toplanamamaktadır. Üniversitelere ve sanayicilere işbirliği önerileri gelmektedir. Bilindiği üzere Ülkemiz coğrafi ve sosyal konumu nedeni ile doğu, özellikle Türki Cumhuriyetler ile çok yakın ve iyi ilişkiler içerisindedir. Bu ilişkiler gelişmeye de her zaman açıktır. Türk sanayicisinin bu bölgelerde ham deri elde etme ve salamura, pikle, kromlama gibi işlemleri yapabilecek yatırımlarda bulunmasını teşvik edici yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmalı ve ham deri pazarı Türkiye lehine kapatılmalıdır.

3.3. Kısa ve Uzun Dönemde İzlenmesi Gereken Politikalar:

Beslenme, işgücü, istihdam bir çok sanayiye hammadde üretmesi açısından ülkemiz için hayati bir öneme sahip olan hayvancılığın ıslahı ve geliştirilmesi için belirlenen politikaların hayata geçirilmesi deri sektörü açısından üzerinde önemle durulması gereken temel politikalardan birisidir.

Türkiye'de kurulu bulunan deri işleme ünitelerinin kapasitesi ülke ihtiyacının çok üzerinde olduğu gibi tam kapasite çalıştırılması halinde dünya piyasaları ile rahatça rekabet edebilecek boyuttadır. Ancak bu kurulu kapasiteler dağınık ve birlikte-standart üretim yapabilecek bir işletme programına bağlı olarak çalışmamaktadır. Dolayısıyla büyük partilerdeki taleplere cevap verememektedir. Mevcut kapasiteler arzu edilmesine rağmen geçmiş yıllarda tam kapasite ile çalıştırılamamıştır. Dünya ham deri stoku ve ülke işletmeciliği dikkate alındığında tüm teşviklere rağmen tüm işletmelerin 24 saat üzerinden tam kapasite çalışabilmesi de mümkün görülememektedir. Bu nedenle Deri sektöründe kısa ve orta vadede uygulanması gereken politikalar ham deri pazarının Türkiye'nin eline geçirilmesi, mevcut deri işleme sanayi işletmelerinin haksız rekabeti ortadan kaldırıcı, Avrupa normlarında standart üretim yapan, çevreye saygılı yapı ve teknolojilere kavuşturulması yönünde olmalıdır. Bunun için ham deri üretim ve dış alımına yönelik yurt içi ve yurt dışı yatırımlar teşvik edilmelidir.

Uzun dönemde izlenmesi gereken politika ise teknoloji üretimi yönünde olmalıdır. Teknoloji üretimini gerçekleştirmeden rekabet edebilirlik gücünü devamlı kılmanın mümkün olamayacağı yeni bir bin yıla girilmiştir. Bu gerçekten hareket ile; talebe uygun işlenmiş deri eldesi için özel yetiştiricilik ve buna bağlı ham deri üretimi, ham derilerin konservasyonu esnasında kazandırılan kondisyonlar ile yeni teknolojilere geçiş ve dünya piyasalarında yeniliği ve fantezisi ile aranan işlenmiş deri ve mamulleri üretimi, tüm bu gelişmeler için gerekli bilgi üretimi ile teknolojik gelişmeler ana hedef olmalıdır.

Yukarıda sayılan tüm hususların süratle ve olması gerektiği şekilde düşünülüp programlanması ve uygulamaya dönüştürülmesi için öncelikle eğitilmiş insan gücüne ihtiyaç vardır. Deri sektörü eğitim alanındaki gelişmelere çok geç kapısını açmış bir sektördür. Bu nedenle yeterli eğitilmiş güce sahip değildir. 1983 yılından bu yana üniversite düzeyinde eğitime başlanmış olup önemli sayıda teknik eleman yetiştirilmiş ve yetiştirilmeye devam edilmektedir. Eğitim görenlerin sektör için yeterliliği ise tüm diğer sektörlerde olduğu gibi bu sektörde görev alanlar için de tartışılabilir. Sektörün gerçek ihtiyacının karşılanması ise ancak çağdaş bir eğitim anlayışı ile ve üniversite-sanayi işbirliği ile olabilecektir. Deri sektörü bu yöndeki

başlattığı girişimleri daha da ileriye götürerek sürdürmeli, devlet de bu yöndeki atılımları teşvik etmelidir.

Teknoloji üretiminde üniversiteler ile sektörün işbirliği şarttır. Geçtiğimiz iki plan dönemi içerisinde İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesinde yapılan çalışmalar ile, kalkınma planı hedefleri doğrultusunda, ülkemize özgü tüm ırkların deri yapıları ortaya konmuştur. Ayrıca ham ve işlenmiş deri ilişkileri üzerinde bazı çalışmalar sonuçlandırılmıştır. Yine aynı dönem içerisinde kurban derilerinin ıslahı ile ilgili 16 yıl süren bir proje tamamlanmıştır. Ham deriye yönelik bu çalışmaların yenileri ile desteklenerek deri işleme teknolojilerine yönlendirilmesine başlanmıştır. Bu tür çalışmalar için bilgi birikimi, zaman ve güçlü bir bütçe gerekmektedir. Bu nedenle sanayi-üniversite işbirliği önem kazanmaktadır. Sanayicinin araştırmaya katkısının artırılması teşvik edilmelidir.

Haksız rekabetin önlenmesi, ekonomik, sosyal ve politik tüm kamu ve özel teşebbüse ait güçlerin parçalara bölünerek zayıflatılmadan topluca sektör gelişimine yönlendirilebilmesi için yukarıda sözü edilen teşvikler öncelikli olarak organize sanayi bölgelerinde yoğunlaştırılmalı, ham deri borsaları ile araştırma, eğitim ve uygulama kurumları OBS sınırları içerisinde yapılandırılmalıdır.

3.4. Öngörülen Düzenlemelerin, Yatırımların ve Uygulanacak Politikaların Ekonomik ve Sosyal Getirileri:

Ham deri, deri işleme ve deri eşya (konfeksiyon, ayakkabı, saraciye) üretiminden pazarlanıp son kullanıcıya kadar uzanan zincirin ilk halkasıdır ve tüm sektör bu hammadde üzerine kurulmuştur. Diğer bir ifade ile ham deri olmazsa toplam sanayi sektörü içerisinde yüzde 1,5 civarında bir payla 300-350 bin kişinin istihdam edildiği tahmin edilen deri ve deri mamulleri sektörü de olmaz. Dolayısıyla ham deri için öngörülen düzenleme, yatırım ve politikaların ülke ekonomisi ve toplum üzerindeki sosyal getirilerin ölçütlenmesi tüm deri ve mamulleri sektörünün getirilerinin ölçütlenmesi ile eşdeğerdir.

KAYNAKLAR

ALPER, M. (1989). Deri ve Deri Mamulleri Sanayiinin Mevcut Durumu Ve Rekabet İmkanları, Avrupa Topluluğu Uygulama Araştırma Merkezi, ATAUM 443.(41), Ankara.

ARAL, S. (1986). Türkiye'de Kırmızı Et Sanayiinde Rasyonelleştirme Tedbirleri, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Türkiye'de Kırmızı Et Üretiminin Sorunları Semineri, İzmir.

ARAL,S. (1989). İktisadi Kalkınmamızda Hayvansal Üretim Politikasının Yeri ve Önemi, Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, Ankara.

ARAL, S., SAKARYA, E. (1996). Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Hayvancılık Politikaları ve Alınması Gerekli Önlemler. AVHO Mart Sayısı, Ankara.

ARTAN, E (1982). Atatürk Yılı Kurban Derisi Islah Çalışmaları, İ.Ü. Veteriner Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı:1, İstanbul

ARTAN, E., FIRAT, U (1995): Kurban Derisi Islah Çalışmaları, İ.Ü Dericilik Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Merkezi Yayın No:1, İstanbul

BAL, A. (1979). Deri ve Deri Mamulleri Araştırması, Sümerbank Genel Müdürlüğü Araştırma Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü.

BİNGÖLLÜ, B. (1993). (Y. Lisans Tezi) Planlı dönem Boyunca Deri ve Deri Mamulleri Sanayi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

CANYOLDAŞ, F. (1986). Deri Tabaklama Endüstrisinin Memleketimizdeki Durumu, Türkiye Dericiliği Tarım ve Endüstri Yönünden Sorunları ve Geliştirme Çareleri Semineri, İstanbul.1969, 1986.

DAĞDAŞ, L. (1997). Kuşadasının Son Debbağı. Deri/Leather Türkiye, Yıl:13 ,Sayfa 42 ,Kasım Sayısı, İssue:50,Ezgi Ajans. İstanbul.

DERİ (1993). Deri Dergisi, Yıl:9 Sayı:99 Şubat 1993 s:14, Ezgi Ajans Asır Matbaacılık, İstanbul.

DİKMELİK, Y. (1991). Deri Üretiminde Estetik, Deri Dergisi,Yıl:8 Sayı:84 Kasım 1991 Ezgi Ajans Asır Matbaacılık, İstanbul.

Et ve Balık Kurumu (1980). Deri Hazırlama Konservasyon Ambalaj ve Sevk İşlemleri Yönetmeliği, Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü, Yönetmelik Sıra No:55, Ankara.

Eurostat . (1997). Eurostat DG III Industry Panaroma of EU Industry 97 The key to European Industry. Volume 1 ISBN 92-827-9304-4 Brussels.

GEMİCİ, H. (1993). Deride Öncelikli Sevinci, Dünya Gazetesi , s.1, İstanbul.

GÜLVEREN, H. (1998). Türk Deri Sanayisi '98 , Deri Dokümantasyon Merkezi, Sayı;. Eylül 1998, Ezgi Ajans. Asır Matbaacılık , İstanbul.

HARMANCIOĞLU, M., DİKMELİK,Y. (1993). Ham Deri Yapısı, Bileşimi, Özellikleri, Özen ofset, İzmir.

İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (1993). Türk Deri Sektörü, İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (İTKİB), Sayı; Ocak 1993, s.6, İstanbul.

KUŞÇU, B. (1996). (Y. Lisans Tezi), Deri Konfeksiyon Sanayiinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları ve Çözüm Önerileri (İzmir Örneği),Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Leather history: Leather clothing, leather wear, leather clothing made in İtaly, İtaly leather fashion, Leather jacket, Elite. Fun ,Erişim: [Http://wwwitalyexpo. com/elite/ageshtml], Erişim tarihi: 15.02.1998.

Leathertown Leather History.,Leathertown Thru the Ages. The primitive people who lived during the İce Age some 500.000 years ago were likely the first human beings to use she skins of. Erişim: [Http://www.leathertown.com/Ages.html], Dec. 97 English,: Erişim tarihi:15.02.1998.

ÖNCÜ, C. (1968). Mezbaha Mahsulleri Teknolojisi I Dericilik Temel Bilgileri Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:322 Ders Kitabı:116 Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

ÖNOL, G. (1984). İnsanlığın En Eski Sanatlarından: Dericilik, Deri Dergisi, Sayı; Temmuz 1984, Ezgi Ajans Asır Matbaacılık, İstanbul.

SÜMER, M. (1977). Ham Deri- İşlenmiş Deri- Konfeksiyon, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Deri ve deriye Bağlı Sanayiler Dış Pazar Araştırması-1- T.S.K.B Sektör Araştırması Sayı;Eylül,T.S.K.B. Genel Müdürlüğü,İstanbul.

TC. Devlet İstatistik Enstitüsü (1998). Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeler,Tarım İstatistikleri, Erişim: [Http:// www.die.gov.tr/TURKISH/ISTATIS/ESG1/TURKİYE/tarim10.htm] Erişim Tarihi: 12.03.1998.

TC. Devlet Planlama Teşkilatı (1992). Devlet Planlama Teşkilatı VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Deri ve Deri Mamulleri Özel İhtisas Komisyonu Raporu,Ankara.

TOPTAŞ, A. (1993). Deri Teknolojisi, Sade ofset Matbaacılık, İstanbul.

United Natıons Publıcatıon (1995b).1993 Internatıonal Trade Statıstics Yearbook, United Nations Volume II, Trade by Commodity, Commerce par produıt, Department for Economıc and Socıal Informatıon and Polıcy Analysıs Statıstıcal Dıvısıon, ISBN 92-1-061160-8, New York.

UYSAL, G. (1998). Türkiye'nin Hayvancılık Politikası Yok. Uçsuz Bucaksız Sorunlar Sektörü: Tarım, Ekonom. Ekonomi Muhabirleri Derneği Dergisi, Ocak-Mart 1998, Sayı:8, Peli Ofset. Ankara .

UYSAL,G. (1999). (Doktora Tezi) Türkiye Ekonomisinde Deri ve Deri Mamulleri Sanayinin Yeri ve Önemi. A.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü, A.Ü. Veteriner Fakültesi Hayvancılık İşletme Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.

WINCH, D, M. (1971). Analytical Welfare Economics, Penguin Modern Economics, Middlesex, England.

YAKALI,T., DİKMELİK, Y. (1994). Deri Teknolojisi Yaş İşlemler, İzmir.

Yapı Kredi Bankası. (1977). Türkiye'de Deri Sanayii, Yapı ve Kredi Bankası, Binbir Direk Matbaacılık,İstanbul.

YELMEN, H. (1992). Kazlıçeşmede 50Yıl 1, Merkez Matbaası, İstanbul.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYON

DERİ VE KÜRK İŞLEME ALT KOMİSYONU RAPORU

1. GİRİŞ

Sektörün Tanımı ve Sınırlandırılması:

Deri işleme alt sektörü; büyükbaş ve küçükbaş ham derilerin insan gücü, makina ve prosesler yardımıyla işlenerek mamul deri haline getirilmesini kapsayan bir sektördür.

Deri işleme alt sektörünün ham maddeler içine Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları 41.01 faslında yer alan ham postlar ve deriler girer. Faslın 41.04'ten 41.09'a kadar olan kısmın ise deri işleme alt sektörünün mamul maddelerini oluşturur. Bunlar ayakkabı yüzlük deriler, ayakkabı tabanlık deriler (kösele), giysilik deriler, saraciyelik deriler ve kürklerdir. Yapay veya suni deriler ile suni tabanlık materyal bu sektörün faaliyet alanına girmez. Ayrıca, bu sektörün ürettiği derilerin işlenmesiyle mamul haline gelen ayakkabı, giysi ve saraciyelik eşya ile kürk mamulleri bu sektörün faaliyet alanı içine girmez.

2. YAKIN GEÇMİŞTEKİ GELİŞMELER VE MEVCUT DURUM

Deri işleme alt sektörü; 1970'li yıllardan sonra hızlı bir gelişme göstermiş artan çevre baskısı ve ufak mekanlarda üretimin imkansızlığıyla 1990'lı yıllarda yeni organize bölgelere göçe zorlanmıştır. Önce Kazlıçeşme'de bulunan deri işletmeleri Tuzla'daki yeni Organize Deri Sanayi Bölgesine, daha sonra Yeşildere'deki işletmeler Menemen'deki Organize Deri Sanayi Bölgesine taşınmışlardır. Bu sırada Çorlu'da da büyük gelişmeler olmuş, Kazlıçeşme'den bazı gelişlerle bölge gelişmiştir. Aynı şekilde Bursa ve Gerede de önemli gelişme ve artışlar yaşanmıştır.

Yeni sanayi bölgelerine geçiş yeni fabrikaların oluşmasını sağlarken kapasitelerde önemli artışlar sağlanmış deri işleme kapasitesi bir misli artmıştır. Bu Türkiye açısından önemli bir gelişme ve avantaj gibi görünürken ham madde temininde dışa bağımlılığı da getirmiştir. Çünkü artan kapasiteler karşısında Türkiye'nin üretimi olan ham deriler yetmez olmuş, neredeyse Türkiye'nin ham deri üretimi kadar deri her yıl dışarıdan sağlanmıştır.

Dövizle alınan hammadde, yaşanan hızlı ve yüksek devalüasyonla birlikte iç pazara TL ile yapılan satışlar karşısında üretim son derece güçleşmiştir. Yaşanan global krizle birlikte üretimler kısılmış ve mevcut kapasitelerin 1/3'üne kadar düşmüştür. Pek çok işletme ayakta kalabilmek için maliyetinin altında satışlarla faaliyetine devam etmiş, eksilen likiditesini yüksek faizli banka kredileri ile kapatma yoluna gitmiş, artan kredi faizlerini ödeyemez duruma düşmüş bunun sonucunda da pek çok işletme ya kapanmış yada durma noktasında üretimine devam edebilmiştir.

Burada, Avrupa Birliği ile olan ilişkiler ve Gümrük Birliğine geçişin etkisi üzerinde de durulmalıdır. Gümrük Birliği'ne geçişle birlikte deri mamullerinde olan fon ve vergiler kalkmış yurtdışından mamul deri, kösele, ayakkabı ithali cazip hale gelmiştir. Pek çok ayakkabıcı firma bazı modelleri üretirken bazılarını da yurtdışından getirerek satış koleksiyonuna dahil etmiştir. Bazıları bir kısım derileri yurt içinden sağlarken bir kısmını da yurt dışından ithal etmektedir. Bu durum, yurtiçinde deriye olan talebi az da olsa daraltmıştır. Geçtiğimiz yıl Uzak Doğu'da gözlenen ekonomik kriz yayılma göstermiş, Türk deri sanayi bundan yararlanabilir gibi düşünülmüştür. Çünkü Tayvan, Kore, Endonezya gibi ülkelerin üretimini kısmalarıyla ham deri bollaşacak ham deriye olan talep azaldıkça ucuz deri bulmak kolaylaşacaktır. Halbuki etki ters yönden olmuş, bu ülkelerin eldeki mamul stokları ucuz fiyatla piyasalara dökülmüş mamul deri fiyatları her geçen gün düşmüştür. Neredeyse ham deri fiyatına mamul fiyatı oluşmuş Türk deri üreticileri bu düşük fiyatlarla rekabet edememiş, üretimi kısmak veya durma noktasına gelmiştir. Şüphesiz, bunda ekonomik krizin Rusya'ya sıçramasının ve ardından yaşanan deprem felaketinin de büyük etkileri olmuştur.

Bilindiği gibi, Türkiye–Rusya ticari ilişkileri son yıllarda büyük gelişme göstermiş, özellikle Rusya'dan gelen Turistlerin her türlü deri eşyaya olan talepleri sektörün yüzünü güldürmüştür. Öyle ki, bazı çoğu firmalar neredeyse sadece Rus pazarı için çalışır hale gelmiş, 1999 yılı için giysi ve ayakkabı stokları oluşturmuştur. Rusya'da ortaya çıkan kriz nedeniyle turistlerin gelmemesiyle stoklar elde kalmış, ürünler özelliği nedeniyle başka pazarlara aktarılamamış, firmaların büyük zarar etmelerine yol açmıştır.

Yaz aylarında Rus turist gelişinde hafif artışlar gözlenirken bu kez de ülkemiz deprem felaketiyle karşı karşıya kalmıştır. İstanbul Tuzla'daki ve Bolu Gerede'deki bazı işletmeler az da olsa etkilenip, üretim dışı kalırken esas etki bir anda çekler ve alacaklar ödenemez olmuş alacaklar belli vadelere yayılarak tahsil yoluna gidilmiştir.

Sonuç olarak, Gümrük Birliği'nin etkisi, Uzak Doğu krizi. Rusya krizi, deprem felaketi gibi üst üste gelen etkiler sonucu deri işleme alt sektörü taşınma dolayısıyla elde ettiği yeni üretim yerleri ve artan kapasite avantajını yeteri kadar kullanamamış, durma ve batma noktasıyla karşı karşıya kalmıştır.

2.1. Sektördeki Kuruluşlar:

Deri işleme alt sektörü üretilen mamul gruplarına göre farklılıklar gösterir. Buna göre, ayakkabı yüzlük deri (vidala ve glase) işletmeleri ile elbiselik deri (zig), kürk ve kösele işleyen işletmeler arasında büyük farklar vardır. Şüphesiz bunların girdileri, prosesleri, mamulleri ve problemleri farklı farklıdır.

Çeşitli bölgelerimize yayılmış bu işletmeler bir kaç yüz kg (300-400 kg) deri işleyenlerden, günde 60.000 kg deri işleyene kadar çeşitli büyüklüklerde olabilirler. Bunları sanatkar üretim yapan ufak işletmeler ve endüstriyel üretim yapan kapasitesi yüksek işletmeler olarak ikiye ayırmak yerinde olur. Türkiye bütününde 76 merkezde deri üretimi yapılırken endüstriyel anlamda deri üretimi aşağıdaki merkezlerde yapılmaktadır.

TABLO: 1 / A- Deri İşleme Tesislerinin Bulunduğu İller-İlçeler

İller ve İlçeler	Kurulu Tesis Sayısı	Fiili Çalışan Tesis Sayısı (1998-99)
İstanbul - Tuzla	150	70
Tekirdağ - Çorlu	100	60
Bursa	80	50
Bursa - M. K. Paşa	30	20
Çanakkale - Ezine	8	5
Balıkesir	5	5
Balıkesir - Gönen	60	30
Bolu - Gerede	120	60
İzmir - Torbalı	4	3
İzmir - Menemen	100	40
Uşak	300	50
Manisa	40	20
Manisa - Kula	40	10

İller ve İlçeler	Kurulu Tesis Sayısı	Fiili Çalışan Tesis Sayısı (1998-99)
Isparta	50	40
Isparta - Yalvaç	40	30
Denizli	60	30
Niğde – Bor	60	40
Hatay - Antakya	40	30
Gaziantep	20	15
Münferit Fabrikalar	10	10
Toplam	1.317	708

2.1.1. Mevcut Kapasite ve Kullanımı:

Türkiye genel anlamda çok yüksek deri işleme kapasitesine sahiptir. Özellikle Tuzla ve Menemen gibi organize deri bölgelerinin de devreye girmesiyle Türkiye deri işleme kapasitesi ikiye katlanmıştır. Önemli merkezlere göre deri işleme kapasiteleri aşağıdaki gibi verilebilir.

TABLO:1/B- Deri İşleme Sanayiindeki İşletmelerin Kurulu Ham Deri İşleme Kapasiteleri (1999) (Milyon Adet Ham Deri / Yıl Olarak)

İller ve İlçeler	Vidala (A)	Giysilik (B)	Astar/Glase (C)	Kürk-Süet (D)	Kösele (E)
İstanbul - Tuzla	4,20	10,50	2,50	8,00	0,08
Tekirdağ - Çorlu	1,20	5,00	0,50	20,00	
Bursa	0,90	0,50	0,30	3,40	
Bursa - M. K. Paşa		2,00		1,00	
Çanakkale - Ezine		3,00			
Balıkesir					0,02
Balıkesir - Gönen	0,05	0,50		3,00	
Bolu - Gerede	0,90				
İzmir - Torbalı	1,00		1,50		0,20
İzmir - Menemen	0,05	30,00	1,20	15,00	
Uşak		15,00	0,03	2,50	
Manisa	0,01	3,00	0,50	1,10	
Manisa - Kula		4,00	0,01	1,00	
Isparta	0,01	0,10	1,00		
Isparta - Yalvaç		0,05	0,30		
Denizli					0,70
Niğde – Bor	0,20				
Hatay - Antakya	0,10				
Gaziantep	0,05				
Münferit Fabrikalar	0,50	1,50	1,00	1,00	0,30

A Ç I K L A M A L A R :

(A) Vidala deri üretimi için; sığır, inek, dana, manda vb. ham derileri
(B) Giysilik (napa, zig) deri üretimi için; koyun, kuzu ham derileri
(C) Ayakkabı astarı, yüzlük glase, süet, vb.için; keçi, oğlak ham derileri
(D) Kürklü Süet deri üretimi için; koyun, kuzu ham derileri
(E) Kösele üretimi için; sığır, manda vb. ham derileri (çift kanat veya krupon olarak)

- Anadolu'da mevcut bağımsız büyük kapasiteli deri işleme fabrikaları, örneğin: Torbalı-İzmir, Develi-Kayseri, Konya, vb...

Mevcut deri işleme kapasitesi yönünden Türkiye, Avrupa'da İtalya'dan sonra yer alırken, kapasiteyi tam anlamıyla değerlendirebildiği söylenemez. Yüksek enflasyonla gelen faizleri sonucu artan maliyetler kapasiteyi son derece düşürmüş, örneğin geçtiğimiz yıl sektör genel anlamda ancak 1/3 kapasiteyle çalışabilmiştir.

Ham Deri Miktarından Mamul Deri Miktarının Tespitine Geçişe Örnekler:

Örnek No: 1

Tuzla-İstanbul'da 4.200.000 adet sığır vb.den işleyecek kurulu ("teorik") kapasite mevcuttur. Eğer 1 adet ham deri ağırlığı ortalama 20 kg. alınırsa ve ortalama verimde 1,2 ayakkare kabul edilirse, buna göre:

4.200.000 adet/yıl x 20 kg/adet x 1,2 ayakkare/kg = 100.800.000 ayakkare/yıl

Yani, Tuzla-İstanbul bir yılda 100.800.000 ayakkare vidala deri üretimi yapabilecek kurulu ("teorik) kapasiteye sahiptir.

Örnek No: 2

Uşak'ta 15.000.000 adet koyun işleyecek kurulu ("teorik) kapasite mevcuttur. Eğer 1 adet koyun ham derisinden ortalama 6,5 ayakkare mamul giysilik deri elde edilebileceği kabul edilirse, buna göre:

15.000.000 adet/yıl x 6,5 ayakkare/adet = 97.500.000 ayakkare/yıl

Yani, Uşak bir yılda 97.500.000 ayakkare giysilik mamul deri üretimi yapabilecek kurulu kapasiteye sahiptir.

TABLO:2- Kullanılan Fiili Kapasite (Kurulu Kapasitenin Yüzdesi olarak)

Üretilen Mamul Deri Cinsi	1995	1997	1999
Vidala	70	60	50
Giysilik (Zig)	60	55	25
Kürk - Süet	55	45	30
Astarlık / Glase	70	70	50
Kösele	60	60	60

2.1.2. Üretim:

Türkiye deri üretimi yıllara göre aşağıdaki gibi olmuştur.

TABLO:3- Deri İşleme Sanayii Üretimi (Mln.Ayakkare)

MALLAR	1994	1995	1996	1997	1998	1999
I- Küçükbaş Mamul Deri						
a) Koyun/Kuzu Ham Derisinden Giysilik (Zig)	240	250	260	200	110	80
b) Koy./Kuzu H.Derisinden Kürk-Süet (Mln.Ad.)						
Kürk-Süet Üretimi (Milyon Adet)	25	30	32	25	13	8
c) Keçi Ham Derisinden Astarlık Deri Üretimi	17	20	21	15	11	10
d) Oğlak Derisinden Glase (Yüzlük) ve Süet Deri	4,5	5,2	5,4	4	3,5	3,5
II - Büyükbaş Mamul Deri						
a) Vidala (ayakkabı yüzlük deri)	110	120	115	110	65	75
b) Yarma	15	15	18	17	12	9
c) Kösele (Bin Ton)	8	7,5	8	7,5	7	6

Not: 1 Ayakkare = 9,29 dm2

Türkiye deri işleme sektörünün üretimi şu özellikleri göstermektedir.

Endüstriyel tipi işletmeler özellikle batı bölgelerimizde mevcut çağdaş teknolojiye göre üretim yapmaktadır.

Üretim kapasitesi genel anlamda yüksektir. Ancak optimal büyüklükte ve bir örnek işletme sayısı azdır.

Üretim inişli-çıkışlı olup kriz dönemlerinde düşmekte iş dönemlerinde fazlaca zorlanmaktadır. Devamlılık arz eden üretim henüz sağlanamamıştır. Türkiye'nin gerekli önlemlerin alınması ve gerekli desteğin sağlanmasıyla devamlı üretim hali sağlanabilir.

Türkiye deri işleme sanayi üretimi için ihtiyaç duyduğu ham derinin yarısını dışarıdan ithal etmek zorundadır. Çünkü mevcut yüksek kapasiteye yerli ham deri üretimi cevap verememektedir.

a) Üretim Yöntemi - Teknoloji:

Türkiye'deki deri işleme sanayinde üretim metotları ve teknoloji bölgeler ve fabrikalar arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Herşeye rağmen, ortalama düzey gelişmiş teknolojiye sahip İtalya, Almanya gibi ülkelere yaklaşmıştır.

Gelişmiş ülkelerde uygulanmakta olan üretim sistem ve metotlarını takip eden firma sayısı her gün artmaktadır. Zaten, mevcut makine parkurları, kullanılan kimyasal maddeler ve istenilen mamul deri kalitesi bakımından Türkiye çoğu ülkeden daha ileri seviyede bulunmaktadır. Bunda sadece yenilikleri takibin yanısıra yetişmiş, tecrübeli bir teknik kadronun mevcudiyetinin büyük rolü olduğu da unutulmamalıdır.

b) Ürün Standartları:

Deri işleme sanayinde üretime etki eden faktörlerden çok fazla olduğu için bunlarla ilgili standart yapımı ve uygulamaları da zor olmaktadır.

Deri işleme sanayinde standartlar aşağıda belirtilen sahalarda ortaya çıkmaktadır:

A) Ham deri: Ham deri ile ilgili standartlar, kalite ayrımı, yüzüm tekniği, budama, muhafaza (koruma) metotlarını içermektedir. Bunlarla ilgili standartlar yetersizdir. Sadece "büyükbaş ham deri budama metodu" mecburi standart yapılmıştır.

B) Kullanılan kimyasal maddeler: Deri işleme sanayinin kullandığı genel kimyasal maddelerin bazılarına ait TS mevcuttur. Örneğin; formik asit, kireç, tuz, amonyum sülfat, vb. gibi ticari preparat ürünlerde ise standart mevcut değildir.

C) Deri işleme sanayinde üretilen değişik mamul derilerin (vidala, giysilik, kösele gibi) kimyasal analizleri ve fiziksel testleri için TS'ler mevcuttur. Ancak, analiz/test sonuçlarının değerlendirilmesinde kullanılacak ihtiyari veya mecburi sınırlar (limit değerler) ile ilgili standartlar mevcut değildir.

ISO-9000 serisi ile ilgili çalışmayı sadece 2 firma tamamlamıştır. ISO-9000 serisine Türkiye'deki deri işleme sanayinde talep yoktur.

ISO-14000 ise hala hemen hemen hiç bilinmemekte ve bilgi verecek kaynak eksikliği mevcuttur.

c) Maliyetler:

Deri işleme sanayinde organize deri sanayi bölgeleri ile arıtmasız deri işleyen bölgeler arasında maliyet girdileri arasında farklılıklar mevcuttur. Ayrıca, mukayese için alınan örnek ülkeler arasında da farklı dağılımlar görülmektedir.

TABLO: 4- Girdi Maliyetlerinin Dağılımı (Yüzde Olarak)

	Organize Bölgedeki İşletme	Arıtmasız İşletme	Pakistan	Çin Halk Cumhuriyeti	Almanya
Ham Deri	70-80	70-80	70-80	70-80	40-60
Kimyasal Madde	15-20	10-15	10-15	5-15	10-15
Su/Elektrik/Buhar	6-10	5-8	3-6	2-4	5-8
İşçilik + vb.	10-15	5-8	2-5	2-4	15-20
Arıtma İşletme Giderleri	2-4				2-6
Amortisman vb.	5-15	0-5	0-3	0-4	5-10

Görüldüğü gibi dengesiz maliyet dağılımı hem yurtiçinde ve hem de yabancı ülkelerde mevcuttur.

Gelişmiş ülkelerde ham derinin maliyete etkisi düşük, öte yandan yurtiçindeki arıtmalı işletmelerde ve gelişmiş ülkelerde ise "işçilik + arıtma işlet. gider + amortisman + vb" giderleri ise yüksektir. Maliyetlerdeki bu farklılıklardan dolayı, uzun vadede Türk deri işleme sanayinin rekabet gücü için kaliteli ürün yapmaya mecbur olduğunu göstermektedir.

2.1.3. Dış Ticaret Durumu:

Yurdumuzda deri işleme sanayinin hammaddesi olan deriler; mezbahalarda ve kırsal alanlarda kaçak olarak kesilen hayvanlardan elde edilen ham deriler ile yurtdışından ithal yoluyla satın alınan ham deriler olarak iki kaynaktan sağlanır.

TABLO: 5- Deri Üretimleri (Adet)

Yıllar	Koyun	Kuzu	Kılkeçi	Kılkeçi Yavru	Ufak Keçi	Keçi oğlak	Sığır	Dana	Manda	Manda Yavru	Deve
1995	5.495.340	2.501.160	638.730	237.250	26.500	4.010	1.018.880	975.840	37.550	4.590	80
1996	2.831.790	3.223.540	554.309	209.411	27.250	2.860	963.298	1.027.721	17.230	4.860	70
1997	3.228.440	3.861.390	711.580	258.860	25.420	2.080	1.315.340	1.292.730	31.480	8.470	58
1998	4.343.032	4.241.486	1.131.901	260.063	354.486	6.630	1.341.176	1.164.160	26.420	4.860	80

Kaynak : Devlet İstatistik Enstitüsü

TABLO:6-Kasaplık Güç Üzerinden Türkiye'de Kesilen Hayvan Sayısı (Adet)

Yıllar	Koyun	Kılkeçi	Tiftik Keçi	Toplam Küçükbaş	Sığır	Dana	Toplam Büyükbaş
1995	11.826.850	2.938.950	249.900	15.015.700	2.475.690	53.550	2.529.240
1996	11.575.200	2.884.700	248.150	14.708.050	2.496.060	49.350	2.545.410
1997	10.583.300	2.716.350	215.250	13.514.900	2.348.850	40.740	2.389.590
1998	10.302.250	2.633.050	186.900	13.122.200	2.316.510	36.960	2.353.470

Kasaplık Güç Oranları: Küçükbaşlarda 0,35. Büyükbaşlarda 0,21 olarak alınmıştır.

Daha öncede belirtildiği gibi Türkiye gerekli ham derilerin çoğunluğunu yurtdışından ithal etmek durumundadır. Deri işleme sanayiinin ana girdisi ham deri olmakla birlikte, özellikle büyükbaş deri işleme için çeşitli makine ve yedek parça ithalatı da yapılmaktadır. Özellikle yeni sanayi bölgelerine geçişte önemli miktarda makina ithali yapılmıştır. Denilebilir ki, deri sanayi üretimini modern ve yeni makinalarla sürdürmektedir. Geçmişte böyle bir yatırımın yapılmış olması bugün için önemli bir avantaj gibi görünse de sektörün döner sermayesinin makinalara bağlanması nedeniyle zayıflık yaratan bir unsur olmuştur.

a) İthalat:

(1) Ürün İthalatı:

TABLO: 7 - İşlenmiş Deri İthalatı (Miktar Olarak)

					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ MAMUL DERİ							
Yüzlük Deriler							
DM2'li Mamul Deri (Bin m2)	2 494	2 031	3 260	2 795	-18,6	60,5	-14,3
Yarma Deri (Bin m2)	119	290	658	1 102	144,8	126,6	67,5
Kösele (Ton)	373	368	204	237	-1,1	-44,7	16,3
KÜÇÜK BAŞ MAMUL DERİ							
Koyun Kuzu Cinsi Deri (Bin m2)	3 823	7 825	7 033	8 629	104,7	-10,1	22,7
Keçi Oğlak Cinsi Deri (Bin m2)	441	456	317	431	3,4	-30,4	36,0
Diğer Hayvan Cinsi Deri (Bin m2)	1 019	501	770	717	-50,8	53,6	-6,8
İşlenmiş ve Birleştiril. Kürk (Ton)	672	1 103	1 697	1 036	64,3	53,8	-38,9

TABLO: 8- İşlenmiş Deri İthalatı (Değer Olarak)

				(Bin $, Cari Fiyatlarla)			
					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ MAMUL DERİ	57 796	51 580	58 765	62 426	-10,8	13,9	6,2
Yüzlük Deriler	54 002	46 798	56 177	59 566	-13,3	20,0	6,0
DM2'li Mamul Deri	52 697	41 442	43 993	39 459	-21,4	6,2	-10,3
Yarma Deri	1 305	5 357	12 184	20 107	310,4	127,4	65,0
Kösele	3 794	4 781	2 588	2 860	26,0	-45,9	10,5
KÜÇÜK BAŞ MAMUL DERİ	113 483	155 582	183 462	119 139	37,1	17,9	-35,1
Koyun Kuzu Cinsi Mamul Deri	69 054	99 071	90 061	55 097	43,5	-9,1	-38,8
Keçi Oğlak Cinsi Mamul Deriler	7 126	5 029	3 882	4 531	-29,4	-22,8	16,7
Diğer Hayvan Cinsi Mamul Deri	10 206	4 778	7 284	6 272	-53,2	52,5	-13,9
İşlenmiş ve Birleştirilmiş Kürk	27 098	46 704	82 235	53 239	72,4	76,1	-35,3
TOPLAM	171 279	207 161	242 227	181 565	20,9	16,9	-25,0

TABLO: 9- İşlenmiş Deri İthalatı (Değer Olarak) (Bin ABD$,1998 Yılı Fiyatlarıyla)

					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ MAMUL DERİ	40 615	40 506	61 537	62 426	-0,3	51,9	1,4
Yüzlük Deriler	35 358	34 668	58 208	59 566	-2,0	67,9	2,3
DM2'li Mamul Deri	33 195	29 371	46 207	39 459	-11,5	57,3	-14,6
Yarma Deri	2 163	5 297	12 001	20 107	144,8	126,6	67,5
Kösele	5 257	5 838	3 329	2 860	11,0	-43,0	-14,1
KÜÇÜK BAŞ MAMUL DERİ	108 566	135 528	150 183	119 139	24,8	10,8	-20,7
Koyun Kuzu Cinsi Mamul Deri	28 268	60 321	51 173	55 097	113,4	-15,2	7,7
Keçi Oğlak Cinsi Mamul Deriler	7 211	6 471	4 001	4 531	-10,3	-38,2	13,2
Diğer Hayvan Cinsi Mamul Deri	19 732	5 473	7 919	6 272	-72,3	44,7	-20,8
İşlenmiş ve Birleştirilmiş Kürkler	53 356	63 263	87 089	53 239	18,6	37,7	-38,9
TOPLAM	149 181	176 034	211 719	181 565	18,0	20,3	-14,2

(2)Yarı Ürün İthalatı:

TABLO : 10- Yarı Mamul Deri İthalatı (Miktar:Ton)

					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ YARI MAMUL	2 596	3 155	2 066	1 715	21,5	-34,5	-17,0
KÜÇÜK BAŞ YARI MAMUL							
Koyun Kuzu Cinsi Yarı Mamul	4 309	4 890	4 309	832	13,5	-11,9	-80,7
Keçi Oğlak Cinsi Yarı Mamul	1 218	1 589	1 024	509	30,5	-35,6	-50,3
Diğer Hayvan Cinsi Yarı Mamul	29	51	24	7	76,9	-51,7	-70,7

TABLO : 11- Yarı Mamul Deri İthalatı (Değer Olarak) (Bin ABD $,Cari Fiyatlarla)

					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ YARI MAMUL	15 322	19 690	10 670	5 714	28,5	-45,8	-46,4
KÜÇÜK BAŞ YARI MAMUL	35 723	40 025	26 995	7 306	12,0	-32,6	-72,9
Koyun Kuzu Cinsi Yarı Mamul	27 050	30 975	20 661	3 116	14,5	-33,3	-84,9
Keçi Oğlak Cinsi Yarı Mamul	8 447	8 651	6 028	4 038	2,4	-30,3	-33,0
Diğer Hayvan Cinsi Yarı Mamul	227	399	306	152	76,0	-23,3	-50,3
TOPLAM	51 046	59 715	37 665	13 020	17,0	-36,9	-65,4

TABLO : 12- Yarı Mamul Deri İthalatı (Değer Olarak) (Bin ABD $,1998 Yılı Fiyatlarıyla)

					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ YARI MAMUL	15 301	19 126	10 855	5 714	25,0	-43,2	-47,4
KÜÇÜK BAŞ YARI MAMUL	27 920	30 534	24 628	7 306	9,4	-19,3	-70,3
Koyun Kuzu Cinsi Yarı Mamul	14 063	16 328	15 165	3 116	16,1	-7,1	-79,5
Keçi Oğlak Cinsi Yarı Mamul	13 147	13 335	8 859	4 038	1,4	-33,6	-54,4
Diğer Hayvan Cinsi Yarı Mamul	710	871	604	152	22,7	-30,7	-74,8
TOPLAM	43 221	49 660	35 482	13 020	14,9	-28,5	-63,3

(3) Hammadde İthalatı:

TABLO : 13 - Ham Deri İthalatı (Miktar Olarak)

					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ HAM DERİ	46 453	62 083	63 250	41 029	33,6	1,9	-35,1
Öküz İnek Ham Derileri (Ton)	41 137	57 386	58 615	36 738	39,5	2,1	-37,3
Buzağı Dana Ham Derileri (Ton)	1 194	890	883	589	-25,5	-0,8	-33,3
Krupon Ham Deriler (Ton)	4 122	3 808	3 752	3 703	-7,6	-1,5	-1,3
KÜÇÜK BAŞ HAM DERİ	59 619	79 960	65 229	36 865	34,1	-18,4	-43,5
Koyun Cinsi Ham Deri (Bin Adet)	29 774	42 388	28 339	11 322	42,4	-33,1	-60,0
Kuzu Cinsi Ham Deriler (Bin Adet)	25 999	32 845	34 011	24 213	26,3	3,5	-28,8
Keçi Cinsi Ham Deriler (Bin Adet)	2 540	3 684	2 471	866	45,0	-32,9	-65,0
Oğlak Cinsi Ham Deri (Bin Adet)	1 305	1 043	408	464	-20,1	-60,9	13,7
Diğer Hayvanların Ham Deri (Ton)	32	235	92	88	644,2	-60,9	-4,0
HAM POSTLAR VE KÜRKLER	88	96	172	134	8,2	79,5	-22,1
Ham Postlar ve Kürkler (Bin Adet)	88	96	172	134	8,2	79,5	-22,1

(4) Sektörün Geçmiş Yıllara Ait Makine ve Aksam İthalatı:

TABLO : 14 - Deri İşleme Makinaları İthalatı (Miktar Olarak)

				Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1996	1997	1998		1997	1998
Deri İşleme Makinaları (Ton)	2 636	2 381	1 272		-9,7	-46,6
Deri İşleme Makinaları (Cari, Bin $)	25 579	24 294	13 948		-5,0	-42,6

(5) Sektörün Kimyasal İthalatı:

Deri işleme sektörünün önemli bir ithalat kalemi de kimyasal madde ithalatıdır. Türkiye'de üretilemeyen bazı bitkisel tanenler boya grupları ve finisaj malzemeleri ithal edilmektedir.

b) İhracat:

Deri işleme sektörü ham deriyi işleyerek mamul deri haline dönüştürür. Ayakkabı yüzlük deri, elbiselik deri kösele, saraciyelik ve özellikle kemerlik ve çantalık deri ile kürk bu sektörün ana mamulleridir. Bu mamullerin büyük kısım yurtiçinde deri mamullerine (ayakkabı, çanta, kemer ve deri giysiye) dönüştürülerek ihraç edilirken bir kısmı da mamul deri olarak ihraç edilmektedir.

Deri işleme sanayinin ihracatına ilişkin rakamsal veriler aşağıda yer almaktadır.

TABLO: 15- Deri İşleme Sanayii İhracatı (Miktar Olarak)

					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ MAMUL DERİ							
Yüzlük Deriler							
DM2'li Mamul Deri (Bin m2)	683	257	443	526	-62,4	72,5	18,6
Yarma Deri (Bin m2)	43	21	94	27	-51,9	357,7	-71,3
Yarı mamul Deri (Ton)	1 030	1 956	5 002	6 088	89,8	155,8	21,7
Kösele (Ton)	110	283	254	202	157,9	-10,4	-20,3
KÜÇÜK BAŞ MAMUL DERİ							
Koyun Kuzu Cinsi Mamul Deriler							
Mamul Deri (Bin m2)	324	815	2 175	4 026	151,3	166,9	85,1
Yarı mamul Deri (Ton)	109	65	484	934	-39,9	641,4	92,8
Keçi Oğlak Cinsi Mamul Deriler							
Mamul Deri (Bin m2)	28	65	94	73	136,2	43,9	-21,8
Yarı mamul Deri (Ton)	11	86	347	535	654,3	301,6	54,4
Diğer Hayvan Cinsi Mamul Deri							
Mamul Deri (Bin m2)	1	1	48	32	53,0	4646,6	-33,8
Yarı mamul Deri (Ton)	0	0	121	38			-68,9
İşlenmiş ve Birleştir. Kürk (Ton)	279	381	2 376	1 074	36,2	524,3	-54,8

TABLO: 16- Deri İşleme Sanayii İhracatı (Değer Olarak) (Bin ABD $, Cari Fiyatlarla)

					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ MAMUL DERİ	17 699	15 434	18 721	14 918	-12,8	21,3	-20,3
Yüzlük Deriler	16 785	12 323	16 236	13 063	-26,6	31,8	-19,5
DM2'li Mamul Deri	14 222	4 436	4 921	7 714	-68,8	10,9	56,8
Yarma Deri	292	161	762	263	-44,9	373,8	-65,5
Yarı mamul Deri	2 272	7 726	10 553	5 086	240,0	36,6	-51,8
Kösele	914	3 111	2 486	1 855	240,5	-20,1	-25,4
KÜÇÜK BAŞ MAMUL DERİ	14 274	24 270	38 356	40 860	70,0	58,0	6,5
Koyun Kuzu Cinsi Mamul Deriler	6 752	10 359	23 253	23 934	53,4	124,5	2,9
DM2'li deri	5 887	9 807	19 793	18 948	66,6	101,8	-4,3
Yarı mamul Deri	866	551	3 460	4 986	-36,3	527,7	44,1
Keçi Oğlak Cinsi Mamul Deriler	912	1 288	2 425	5 168	41,2	88,4	113,1
DM2'li deri	688	780	681	816	13,3	-12,6	19,8
Yarı mamul Deri	224	508	1 744	4 352	126,6	243,3	149,5
Diğer Hayvan Cinsi Mamul Deri	8	9	452	322	12,4	5087,9	-28,7
DM2'li deri	6	9	359	279	35,2	4017,9	-22,3
Yarı mamul Deri	1	0	93	43			-53,7
İşlenmiş ve Birleştirilmiş Kürkler	6 602	12 615	12 225	11 436	91,1	-3,1	-6,5
TOPLAM	31 974	39 704	57 078	55 779	24,2	43,8	-2,3

TABLO:17-Deri İşleme Sanayii İhracatı(Değer Olarak) (Bin ABD $,1998 Yılı Fiyatlarıyla)

					Yıllık Artışlar (%)		
MAL ADI	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
BÜYÜK BAŞ MAMUL DERİ	11 977	10 261	16 139	14 918	-14,3	57,3	-7,6
Yüzlük Deriler	11 231	7 866	13 783	13 063	-30,0	75,2	-5,2
DM2'li Mamul Deri	10 165	3 241	5 416	7 714	-68,1	67,1	42,4
Yarma Deri	416	200	914	263	-51,9	357,7	-71,3
Yarı mamul Deri	651	4 425	7 453	5 086	579,5	68,4	-31,8
Kösele	746	2 395	2 356	1 855	221,1	-1,6	-21,3
KÜÇÜK BAŞ MAMUL DERİ	13 459	19 238	30 161	40 860	42,9	56,8	35,5
Koyun Kuzu Cinsi Mamul Deriler	2 154	5 438	13 483	23 934	152,5	147,9	77,5
DM2'li deri	1 544	5 137	10 827	18 948	232,8	110,8	75,0
Yarı mamul Deri	610	301	2 656	4 986	-50,7	782,9	87,7
Keçi Oğlak Cinsi Mamul Deriler	430	1 203	4 044	5 168	180,1	236,1	27,8
DM2'li deri	347	859	1 057	816	147,3	23,1	-22,8
Yarı mamul Deri	82	344	2 987	4 352	319,1	767,6	45,7
Diğer Hayvan Cinsi Mamul Deri	18	17	519	322	-5,6	2958,7	-37,9
DM2'li deri	17	17	407	279	-3,0	2301,0	-31,5
Yarı mamul Deri	0	0	112	43			-61,3
İşlenmiş ve Birleştirilmiş Kürk	10 858	12 580	12 115	11 436	15,9	-3,7	-5,6
TOPLAM	25 437	29 499	46 300	55 779	16,0	57,0	20,5

Tablonun incelenmesinden anlaşılabileceği gibi sektörün ana ihracatı deri konfeksiyondur. Halbuki mamul deri üretimi ihracatına önem verilerek mamul deri ihracatı geliştirilebilir. Önemli olan bu potansiyelin harekete geçirilmesidir. Bu olduğunda yurda döviz girdisinden başka fabrikalar optimum çalışma kapasitesine erişecekler, bunun maliyetleri düşürme etkisi ortaya çıkacak. olası krizlere karşı risk azalacaktır.

Özellikle kürk ve elbiselik üretim dışa dönük çalışmaktadır. Ancak yüzlük deri ve kösele ihracat açısından atılım yapmalıdır.

Üretilen mamul derilerin ihracında bazı güçlüklerin olduğu bilinmektedir. Kabul edilmelidir ki Türk deri kalitesi bazı istisnalar hariç dış pazarın istediği kaliteden uzaktır. Kaliteyi geliştirici üretim geliştirilmeli. ancak ham deriden kaynaklanan deri hataları en aza indirilmelidir. Bunun için hayvan hastalıklarıyla etkili bir mücadele sağlanırken, özellikle kesim ve yüzümden kaynaklanan hatalar önlenmelidir. Bunun için mezbaha dışı kesimler önlenirken, mezbahalar modernleştirilmeli, makineli yüzüm tekniği geliştirilmelidir. Kesim yüzüm yönetmeliği uygulanmalı derilerin budanması sağlanmalı, kelle, bacak ve kuyruk deri üzerinden atılmalıdır.Mamul deri ihracatının arttırılabilmesi için ikinci büyük güçlük Türk derilerinin maliyet ve satış fiyatlarının dışa nazaran yüksek kalmasıdır. Bunda şüphesiz yıllardır süre gelen yüksek enflasyonların ve yüksek kredi faizlerinin maliyetleri şişirmesinin etkisi vardır. Ucuz kredi sağlama yoluyla (örneğin exim ve proje kredileriyle) desteklenerek pazar fiyatıyla ihracat geliştirilebilir. Örneğin, 2,5 milyon dolar olan exim performans kredisi 1 milyon dolara çekilebilir.

Serbest Bölgelerde Sektörel Faaliyetler:

Menemen-İzmir'de bulunan organize deri sanayi bölgesi 1998 yılında alınan kararla "deri serbest bölgesi" kabul edilmiştir. Ancak, 1998'de başlayan kriz nedeni ile "entegre üretim sistemleri" (ham

deri+ üretim + konfeksiyon+pazarlama) faaliyete geçirilememiştir. Ayrıca, çoğu orta ve küçük kapasiteli fabrika için "serbest bölge" fayda yerine zarar getirmiştir.

Tuzla-İstanbul'un da serbest bölge olması istenilmektedir. Tuzla-İstanbul'un yanında bulunan "İstanbul Deri ve Endüstri Serbest Bölgesi" vasıtası ile ham deri, kimyasal madde, vb. yönlerinden sektöre faydalar sağlamaktadır.

2.1.4. Fiyatlar:

Fiyatları ham deri fiyatları ve mamul deri fiyatları olarak iki bölümde incelemek gerekir. Ham deri fiyatları geçen dönemde Uzak Doğu ve Rusya krizlerinin de etkisiyle önemli oranlarda düşüş göstermiş, sonbahardan sonra tekrar artış trendine girmiştir. Dünya ham deri fiyatları incelenirse Ocak'tan itibaren ham deri fiyatlarının arttığı yaza doğru azaldığı Temmuz ayında en düşük düzeyine indiği izlenir. Ancak mamul fiyatları da hızlı iletişimin olduğu günümüzde aynı şekilde artma ve inme trendi göstermektedir. Fiyatları belirleyen mamul deriye dolayısıyla ham deriye olan talep olmaktadır. Geçen yıl birbirine bağlı iki alt sektörde de önemli talep daralması gözlenmektedir. Bu yılın özellikle ikinci yarısından sonra önemli talep artışları beklenmektedir.

İç pazarda da hammadde fiyatları bir süre durgun kalsa da kısa bir süre sonra dünya piyasa fiyatlarındaki yerine ulaşmaktadır.

Burada önemli olan husus, Türk deri işleme sektörünün enflasyon ve stok maliyeti nedeniyle fiyatların düşük olduğu dönemde toplu alım yapamaması, yüksek kapasite nedeniyle kendi içinde rekabet göstererek kendini çökertme eğilimi göstermesidir.

2.1.5. İstihdam:

Deri sanayi emek yoğun bir sanayi koludur. Ham deri, deri işleme ve deri mamulleri yelpazesinde büyük bir potansiyel oluşturur. Alt sektör konumuz olan deri işleme alanında 3-4 işçi çalıştıran küçük işletmelerden 150-200 işçi çalıştıran büyük işletmelere kadar geniş bir yelpaze gözlenir. Önemli deri bölgelerinde çalışanların sayısını belirtmeden önce son yıllarda görülen ekonomik durgunluk nedeniyle kapasitelerin düşürüldüğü, bazı işyerlerinin kapandığı, bazılarında işten çıkarmaların önemli olduğu vurgulanmalıdır. Örneğin, Çorlu'da 10.000 dolayında deri işçisi çalışırken, yaz aylarında 350 işçiye kadar düştüğü belirtilmektedir. Tuzla ve Menemen Deri Organize Bölgelerinde de çalışanlar sayısında benzer azalmalar söz konusudur.

Son bilgiler ışığında Deri Organize Bölgelerinde çalışanların sayısı aşağıdaki gibi olduğu tespit edilmektedir.

TABLO:18- Deri İşleme Sanayiinde İstihdam Durumu (Adet/Kişi)

İŞGÜCÜ	MESLEK DALLARI	1995	1999
YÜKSEK			
Teknik	Deri Müh. Tekniker Teknisyen	1000	700
İdari	İşletmeci. Muhasebe. İdari Müdür	300	200
ORTA			
Teknik	Teknisyen. Muhasebe. Per. İşleri	400	300
Memur	Muhasebe. Per.İşleri	400	300
İŞÇİ			
Kalifiye	Kalfa. Usta Seviyesinde Pratisyen Eleman	8000	5000
DÜZ-İŞÇİ		2000	1000

Bu arada son yıllarda üniversite ve yüksek okul mezunu çalışanların da hızla arttığı gözlemlenmektedir. Burada şüphesiz dericilik meslek okullarının artışının payı vardır. Ancak hemen belirtilmelidir ki bunların sayılarının artışından çok niteliklerinin yükseltilmesi hedeflenmelidir. Çünkü, son yıllarda eksik öğretim kadrolarıyla açılan okullar sektöre yarardan çok, zarar verir bir nitelik kazanmıştır.

Diğer yandan, deri işleme sektöründe istihdam edilenlerin sosyal durumlarının da düşünülmesi gereği vardır. Çalışanlara servis, sosyal yardım, meslek içi eğitim gibi olanaklar sağlanmalı, çevresel etkiler düzeltilmelidir. Tozdan, gürültüden koruma, temiz bir ortam sağlama, kısacası işçi sağlığı üzerinde durulmalı, bu konularda iyileştirme yapacak işletmelere maddi olanaklar sağlanmalıdır. Öte yandan, sigortasız ve düşük ücretle (asgari ücretin altında) işçi çalıştırmak sektörde haksız rekabete yol açmaktadır.

2.1.6. Sektörün Rekabet Gücü:

İç Pazar yönünden değişik derilerden üretilen nihai ürünlerde sorun bulunmamaktadır. Ancak, ithalatın serbestliği gözönüne alınır ise, "ucuz ayakkabı" ithalatında artma meydana gelebileceği tahmin edilebilir (Halen bu spor ayakkabıda mevcuttur). Sonuçta, bundan Türk ayakkabı sanayi, dolayısıyla deri işleme sanayi zarar görecektir.

Deri işleme sanayinde maliyetlerin yüksek olmasının sebeplerinden birisi olan "insan gücü verimliliği" Türkiye'de düşüktür. Verimliliği arttırmak için:

a) yetersiz teknolojik gelişmeden,
b) eksik ve yetersiz eğitimden,
c) işverenden kaynaklanan sorunların çözümü gerekmektedir.

Uzun vadede Türk deri işleme sanayinin ayakta kalabilmesi için "yüksek kaliteli deri" üretmeye mecbur olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Yoksa kar marjı dar (düşük) olan üretimlerin Türkiye'de devamı mantıklı olmayacaktır. Zira, "orta ve düşük kaliteli" vidala, giysilik vb. deri üretimlerinde ve bunlardan üretilecek nihai ürün olan ayakkabı, deri giysi, saraciye de uzun vadede Türkiye'nin rekabet şansı bulunmamaktadır.

Özellikle Uzakdoğu'da mevcut Pakistan, Bangladeş, Tayland, Çin Halk Cumhuriyeti gibi ülkeler zaten aşırı kapasitede "orta ve düşük kaliteli" deri ve mamul ürünü aşırı seviyede dünya piyasalarına ihraç (arz) etmektedir. Ayrıca unutulmamalıdır ki, önümüzdeki 10 senede bunlara bazı Afrika ve Ortadoğu ülkeleri de katılacaktır. Bu nedenle Türkiye rekabet gücünü koruyabilmek için kaliteli deri üretimini tercih etmeli ve yeni uygun Pazar bulmalıdır.

2.1.7. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi İlişkileri:

Deri işleme sanayi, imalat sanayi içinde yer alan, "ayakkabı, deri konfeksiyon ve saraciye" sanayileri için hammadde sağlayan "ara sanayi" görevi yapar. Lokomotif görevi yapan ayakkabı, deri konfeksiyon ve saraciyenin gelişmesine paralel olarak deri işleme gelişebilmektedir. Örneğin, 1993-1997 periyodunda deri konfeksiyondaki [koyun giysilik (zig) ile kürk-süet deri kaynaklı mont /kaban vb.'de] yüksek talep sonucunda giysililik (zig) ile kürk-süet üretiminde anormal kapasite artışı meydana gelmiştir.

Deri işleme sanayinin en önemli girdisi, "ham deri"dir. Küçükbaş ve büyükbaş ham deriler ile ilgili detay hazırlanan "ham deri raporu"nda yer almaktadır. Üretim maliyetinin yaklaşık yüzde 50-60'ına sahip olan ham derinin kalite ve fiyat istikrarı büyük önem taşımaktadır.

İkinci önemli girdi sınıfı ise üretimde kullanılan genel ve özel kimyasal maddelerdir. Bunların temini, kalitesi ile ilgili önemli sorunlar mevcut değildir. Üçüncü girdi sınıfı üretimlerde kullanılan

makinalar olup, kurulu kapasiteyi oluşturan en önemli faktördür ve deri işleme sanayinde makina fazlalığı mevcuttur.

Deri işleme sanayi ile, ona önemli girdileri sağlayan, ham deri, kimyasal madde ve makina üreticileri arasında, ayrıca esas katma değeri sağlayan "ayakkabı, konfeksiyon ve saraciye sanayileri" arasında işbirliğini sağlayacak sağlıklı, temsile yetkili kurumlar (dernekler, birlikler, federasyonlar, vb. gibi) mevcut değildir. Sonuç olarak, sektörü içinde barındıran bir kurum olmadığı için "Türk deri sektörü" dünya piyasasında hak ettiği yeri alamamaktadır.

3. PLANLANAN YATIRIMLAR

3.1. Teşvik Belgesi Almış Yatırımlar:

Bir önceki plân döneminde teşvik belgesi almış yatırımlar incelendiğinde, görülmektedir ki yatırımlar eski yıllara aittir. Nitekim son beş yıldan beri yaşanan durgunluk nedeniyle sektörün yatırım yapacak gücü kalmamıştır. Ancak sektör eski aktivitesine ve işlerliğine bir an önce kavuşturulmalıdır. Bu yapıldığında Bursa, Denizli, Manisa gibi müktesep hakkı doğmuş mevcut deri merkezlerinin yeni bölgelere taşınması ve arıtmalarını kurmaları teşvik edilmeli, ancak daha fazla yeni yatırımlar teşvik edilmemelidir.

Şüphesiz randımanı ve rasyonalizasyonu artırıcı, dolayısıyla maliyetleri düşürücü tevsii yatırımlar özendirilmelidir.

3.2 Eklenecek Yeni Kapasiteler ve Bölgesel Dağılım:

Önümüzdeki plân dönemi düşünüldüğünde sadece Bursa, Denizli gibi dericilik bölgelerinin yeni bölgelere taşınması sonucu yeni kapasite artışı olabilir. Yoksa daha önce de belirtildiği gibi sektörün mevcut durumu yeni kapasite eklemelerine imkân vermemektedir. Aksi takdirde ham deri yetmezliği ve yüksek maliyetler sonucu sektör kendini çökertme noktasına gelecektir. Bu yönüyle önümüzdeki plân döneminde eklenecek kapasitelerden çok randıman artırıcı, kalite yükseltici tevsii projeleri özendirilecektir.

4. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR

4.1.Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler:

A) 27.07.1998 tarih ve 23415 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak MECBURİ STANDART olarak kabul edilen "Büyükbaş hayvan derilerinin budanması" hakkındaki standardın gerektiği şekilde tam uygulanması sağlanmalıdır.

B) Budamanın yanısıra ham deri kaynağının kalitesi ile ilgili olan:

a) küçükbaş ve büyükbaş hayvan yüzüm tekniği,

b) uygun muhafaza (konservasyon) metotları tekrar gözden geçirilmeli, geliştirilecek standartlar "MECBURİ STANDART" yapılmalıdır.

C) Hayvan hastalıklarından dolayı yapılan ham deri ithalatları kısıtlamaları önlenmelidir. Ayrıca, ham deri ithalatındaki fon vb. kaldırılmalıdır.

D) Deri işleme sanayinin ithalatını yaptığı ürünlerde ithalat işlemleri basitleştirilmelidir.

E) Mezbaha, kombina ve kırsal kesimde büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesimi daha etkin denetlenmelidir. Öncelikle, büyük belediye mezbahalarında ve kombinalarda "makina ile yüzüm sistemi" zorunlu olmalıdır.

Deri işleme sanayi için gerekli olan teknik eleman ihtiyacı mevcut eğitim kurumları tarafından sağlanmaktadır. Öncelikle, önlisans seviyesinde eğitim yapan ve üniversiteler bünyesinde yer alan "meslek yüksekokulu" sayısı kısıtlanmalıdır. Eğitimin kalitesini arttırmak için, profesyonel öğretim görevlisi ve üyesi yetiştirilmesi acilen başlatılmalıdır. Ayrıca, laboratuar, makina-araç-cihaz temini ile "teorik ve pratik eğitim" için gerekli imkanlar sağlanmalıdır.

Türkiye'de, deri işleme sanayi ile diğer ilgili sanayiler için gerekli çağdaş, otorite ve başvuru kaynağı olacak ve "bilirkişi nitelikli" kurumlara ihtiyaç vardır. Örnekleri dünyada kısıtlı olan ve "uluslararası akredite" böyle bir "DERİ ARAŞTIRMA KURUMU"nun Türkiye'de realize edilmesi gereklidir.

Böyle bir kurumun görevleri arasında şunlar bulunabilir:

a. üyeleri için uygulamalı AR-GE yapmak,
b. saha hizmeti ile sorunları çözmek,
c. kurslar ile sanayici eğitimini yapmak,
d. ilgili kurumlarla işbirliği yapmak,
e. bilimsel ve teknik yayın yapmak ve kongre, seminer vb. düzenlemek sayılabilir.

Böyle bir kurum ile Türk deri işleme sanayi 21.yy.'da kaliteli ve standart üretim yapacak, uluslararası rekabet edebilecek ve uzun vadede ayakta kalması mümkün olabilecektir.

Türkiye'de mevcut tüm büyük, orta ve küçük deri işletmelerini ve tabakhaneleri kucaklayacak, bünyesinde barındıracak, çağdaş ve uygun yapılanmış bir "profesyonel kurumun teşkili kanuni zorluklar aşılarak gerçekleştirilmelidir.

4.2. Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler:

Yukarıda açıklanan bazı "düzenlemeler"in uzun süre alabileceği belirtilebilir. Ancak bunların "kısa dönemde" gerçekleştirilmesi planlanmalıdır. Sebepleri şunlardır.

İstenilen düzenlemelerin zaten bir kısmı daha önceki plan dönemlerindeki ÖİK raporlarına konduğu halde bugüne kadar hiçbir şey yapılmamıştır.

"Deri işleme sanayi" için istenilenler tek başına fazla bir şey ifade etmemektedir. Bu nedenle VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI içerisinde yer alan diğer ilgili ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONLARI olan, ham deri, kimyasal maddeler, deri makinaları, ayakkabı-deri-konfeksiyon-saraciye sanayileri ile çevre, eğitim-araştırma alt komisyon raporlarındaki istenilen "düzenlemeler" ortak olarak bir arada ele alınmalıdır. Bu nedenle, "sektör" olarak "yasal ve kurumsal düzenlemeler" ortak yapılmalıdır.

4.3. Kısa ve Uzun Dönemde İzlenmesi Gereken Politikalar:

Deri işleme sanayinin çevreyi koruması gerekliliği göz önüne alınarak üretiminde yurt sathında kısıtlayıcı tedbirler alınmalıdır. Çevreye verilen gaz, sıvı ve katı atıkların zararları için detaylı incelemeler yapılmalı ve çevreyi daha az kirleten ve atık miktarları düşük teknolojilerin uygulanması için kanuni zorluklar veya sınırlamalar getirilmelidir. Örneğin krom deşarj sınırlarının düşürülmesi, finisajda çözücü (solvent) kullanımının kısıtlanması gibi.

Öncelikle, mevcut 3 adet Organize Deri Sanayi Bölgesinde üretim kapasitesinin arttırılması yönünde çalışılmalıdır. Mevcut fabrikaların rantabl çalışması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Bu sorunu azaltmak için aşağıdaki tedbirler düşünülmelidir:

Devlet destek ve teşviki yeni kurulacak "organize deri sanayi bölgeleri" için kaldırılmalıdır, yeni bölgelerin realizasyonu yasaklanmalıdır. Sadece, uzun vadeli iyi planlama ile en fazla 2 veya 3 adet yeni bölgeye izin verilip, bilahare yurt sathında arıtmasız deri işleme yasaklanmalıdır. Bunların birleşerek mevcut bölgelere gitmeleri sağlanmalıdır.

Mamul ürünlerde etiketleme sistemi tesis edilmelidir. Yani, mamul ayakkabı, giysi, saraciye vb.'de kullanılan derinin sağlıklı ve çevreye saygılı ortamda üretildiğini belirten "ETİKET" yerleştirilmelidir. Ayrıca ayakkabı, giysi, saraciye vb. üretimi yapan firmaların kullandıkları mamul derileri "arıtma tesisi olan fabrikalar"dan temin etmeleri sağlanmalıdır. Benzer yönlendirmeler, devlet ihalelerine ait şartnamelere de konulmalıdır.

Organize deri sanayi bölgelerinde bulunan fabrikalara "haksız rekabetten" dolayı mağduriyetlerini önlemek için:

1. ithalatta alınabilen fon, gümrük vb. gibi ek masraflar kaldırılmalıdır,
2. yakıt, elektrik, su vb. daha düşük fiyatta verilmelidir.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

DERİ VE KÜRK KONFEKSİYON ALT KOMİSYONU RAPORU

SUNUŞ

Türk Deri Konfeksiyon Sanayii, yaklaşık 300 milyon dolarlık resmi ihracatı ve 2,5 milyar dolarlık bavul ihracatı kapasitesiyle ihracat sektörleri arasında önemli yer teşkil etmektedir.

Ayrıca resmi istatistiklere tam olarak yansımamakla beraber 75.000 kişilik istihdam hacmi ve miktar bazında 50 milyon adet, değer bazında 1998 yılı fiyatlarıyla 983 trilyon TL'lik üretim kapasitesiyle Türk deri konfeksiyon sektörü ülke ekonomisine katkı bakımından da önde gelen sektörlerdendir.

Deri Sanayiinin bir alt kolu olan Deri Konfeksiyon Sektörü, daha önceki Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmalarına bugüne kadar katılamamıştı.

Bu nedenle VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Çalışmalarına Alt Komisyon olarak bir rapor hazırlayarak bir ilki gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Sektörün kayıtsız ve dağınık bir yapı arz etmesi nedeniyle veri tabanı oluşturmakta zorluk çekilen, ancak büyük oranda sektörün gerçeklerini yansıttığı düşünülen bu Alt Komisyon Raporunun bundan sonraki çalışmalara ışık tutması temenni edilmektedir.

Saygılarımla,

Nüzhet KODALAK

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı

Deri Konfeksiyon Alt Komisyonu Başkanı

1. GİRİŞ

Sektörün Tanımı ve Sınırlanması:

Armonize sistem sınıflamasına göre 42.03.10 GTİP'inde yer alan deri konfeksiyon ürünlerini temsil etmektedir. Deri konfeksiyon deyiminden tabii veya terkip yoluyla elde edilmiş deri ve köseleden mamul kaban, ceket, mont, palto, pantolon, etek yelek gibi büyük oranda üst dış giyim eşyası anlaşılır.

2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR

2.1. Mevcut Durum:

Toplam imalat sanayi üretimi içinde yüzde 3,3 ve toplam istihdam içinde yüzde 1,5'lik ve bavul ihracatıyla birlikte toplam ihracat içinde yüzde 10'luk paya sahip olan Deri Sektörü'nün ihracat potansiyeli bakımından öncelikli alt sektörleri arasında yer alan Deri Konfeksiyon Sektörü, döviz getirisi bakımından tekstil ve konfeksiyondan sonra ikinci büyük sektördür.

Deri Konfeksiyon Alt Sektörü dünya'da İtalya'dan sonra ikinci sıradadır ve katma değeri yüksek nihai ürün ihraç eden gelişme potansiyeli yüksek bir sektördür.

2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar:

Halihazırda Deri Konfeksiyon Sektörünü temsil eden 5 kuruluş bulunmaktadır: İstanbul Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği, Ege Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği, Zeytinburnu Deri Konfeksiyoncuları Derneği, Deri Sanayicileri Dış Ticaret A.Ş. ve İZDER İzmir Deri Dış Ticaret A.Ş.

Söz konusu kuruluşlardan ilk ikisi yarı kamu/yarı özel statülü kuruluşlardır. Deri Konfeksiyoncuları Derneği ise gönüllü bir organizasyondur. Deri Sanayicileri Dış Ticaret A.Ş ve İzmir Deri Dış Ticaret A.Ş: ise sektörel dış ticaret prosedürüne göre kuruluşu tamamlanmış bir tüzel kişiliklerdir.

Aşağıdaki tabloda sektörü temsil eden bu kuruluşların isim ve adresleri ile deri konfeksiyon ile iştigal eden üye firma sayıları yer almaktadır.

Tablo:1- Deri Konfeksiyon Sektörünü Temsil Eden Kuruluşlar

Kuruluş Adı	Adresi	Üye Firma Sayısı
İstanbul Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği	Altan Erbulak Sokak Maya Han No:10/1 GAYRETTEPE/İSTANBUL Tel:0212-274 30 30 Faks: 0212-274 30 40	930
Ege Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği	1375. Sokak No:25 Kat:3 ALSANCAK/İZMİR Tel:0232-463 69 50 Faks:0232-463 30 41	132
Türkiye Deri Konfeksiyoncuları Derneği	58. Bulvar Caddesi 48/1 Sokak No:15 Emek İşhanı Kat:3 ZEYTİNBURNU/İSTANBUL Tel:0212-665 27 47 Faks:212-546 77 53	800

DSD Deri Sanayicileri Dış Ticaret A.Ş.	Güneşli Basın Ekspres Yolu Onura İş Merkezi K:702-703 İKİTELLİ/İSTANBUL Tel:0212-696 97 66 Faks:0212-696 97 66	123
İZDER İzmir Deri Dış Ticaret A.Ş.	1370 Sokak No: 43 Kat:8 Yalay İşmerkezi MONTRÖ-İZMİR Tel:0232-425 46 88	22

Diğer taraftan, Deri Konfeksiyon Sektörü'nü temsil eden bu kuruluşlardan birine üye olan firmalar diğerlerine de üye olabilmektedir. Bu nedenle üye firma sayılarının toplamı sektörde iştigal eden firma sayısını vermemektedir. Deri konfeksiyon sektöründe faaliyet göstermekle beraber yukarıda belirtilen kuruluşlara üye olmayan firma sayısı en az bu kuruluşlara üye olan firma sayısı kadardır.

2.1.2. Mevcut Kapasite ve Kullanımı:

Rusya pazarından ülkemize yönelen talep çerçevesinde deri konfeksiyon sektörünün üretim kapasitesinde 1994 yılından itibaren önemli oranda genişleme yaşanmıştır.

Türk deri konfeksiyon sektörünün 1997 yılı itibarıyla Türkiye genelinde 3.000 işyeri ve 75.000 istihdam kapasitesiyle üretim potansiyeli yıllık 50 milyon adet civarındadır. Sözkonusu 3.000 işyerinin üçte ikisinin 100 kişiden az istihdamı olan küçük firmalardan oluşması nedeniyle üretim potansiyeli konusunda kesin verilere ulaşmak mümkün olmamaktadır.

Gözleme dayalı bilgiler çerçevesinde tahmini kapasite ve kapasite kullanımı bilgileri Tablo 2'de yeralmaktadır.

Tablo'dan da görüldüğü üzere 1994 yılından itibaren Rusya'dan ve diğer Doğu Bloku ülkelerinden kaynaklanan talep artışı nedeniyle Deri konfeksiyon sektörünün üretim kapasitesinde de 1995-1998 yılları arasında önemli artışlar olmuştur ve kapasite kullanım oranları yüzde 80'lerin üzerinde seyretmiştir.

Tablo: 2- Deri Konfeksiyon Sektörü'nde Kapasite ve Kullanımı					Birim: 1000 Adet		
					Yıllık Artışlar %		
	1995	**1996**	**1997**	**1998**	**1996**	**1997**	**1998**
Kapasite	40.000	45.000	50.000	50.000	12.5	11.1	0.0
K.K.O %	%80	%85	%85	%35			

2.1.3 Üretim:

a) Üretim Yöntemi-Teknoloji:

Deri konfeksiyon sektörü hemen bütün üretim aşamalarında el emeğinin yoğun olarak kullanıldığı bir sektördür. Deri konfeksiyon teknolojisinde de makina olarak konfeksiyon sektörüyle benzer makinalar kullanılmaktadır. Örneğin dikiş makinaları, ütü makinaları ve benzerleri gibi. Ancak normal konfeksiyon sektörüyle kullanılan hammadde (deri) farkından dolayı dikiş makinalarının ve diğer konfeksiyon araçlarının özelliklerinde farklılıklar bulunmaktadır.

Ayrıca deri konfeksiyonun ana hammaddesini oluşturan deri standart ve herzaman ihtiyaçlara uygun olarak hazır bulunmadığından, hammaddenin talepler doğrultusunda hazırlanması da deri konfeksiyonda önemli bir üretim aşaması olmaktadır.

Emek yoğun bir sektör olmakla beraber deri konfeksiyon sektöründe üretimde kullanılan teçhizatın yeniliği ve kalitesi ürünün kalitesini ve genel olarak verimliliği etkilediğinden, Türk deri konfeksiyon sektörü üretim teknolojisinde meydana gelen değişiklikleri yakından takip etmektedir.

Türk deri konfeksiyon sektöründe kullanılan teknoloji rakip ülkelerin birçoğuna göre ileri durumdadır. Önemli deri konfeksiyon ülkelerinden Çin, Hindistan ve Pakistan bu anlamda Türkiye'nin oldukça gerisinde yer almaktadır. Öte yandan Dünya'nın en önemli deri konfeksiyon üretici İtalya, teknoloji, moda ve katma değer açısından Türk deri sektörünün kendine hedef edindiği ülkelerdendir.

Diğer taraftan, Deri konfeksiyon sektörünün teknolojik düzeyinin tespit edilmesine yönelik bir envanter çalışması olmadığından bunu sayısal olarak sunmanın olanağı bulunmamaktadır.

Ayrıca, deri konfeksiyonda kullanılan makinaların deri dışı konfeksiyon makinalarıyla istatistiki olarak aynı pozisyonlarda sınıflandırılması ithalat eğilimlerine bağlı bir incelemede zorluk yaratmaktadır.

Bu nedenle, sektörün teknolojik düzeyi konusunda somut verilerden yola çıkarak bir saptamada bulunma olanağı yoktur.

Deri konfeksiyon üretiminde kullanılan girdilerin başında "deri" hammaddesi gelmektedir. Ham postlardan giysilik deri üretimine kadar birçok işlem safhasından geçerek deri konfeksiyoncusunun kullanımına sunulan deri, toplam girdilerin içinde yüzde 64'lük payıyla en fazla paya sahiptir

Türkiye'de deri hammadedesinin, deri konfeksiyon sanayinin ihtiyaçlarına ve kalite koşullarına herzaman elverişli olmadığından sanayii yüzde 70 oranında ithalata bağımlı durumdadır. Ancak, son yıllarda deri işleme sektöründe meydana gelen olumlu gelişmeler bitmiş deride sektörün ithalata daha az bağımlı hale gelmesine yolaçmakla birlikte ham derilerde yüzde 70'ler civarında ithalata bağımlılık oranı devam etmektedir.Emek yoğun bir sektör olan deri konfeksiyonda diğer önemli üretim girdisi işçiliktir. İşçiliğin toplam girdiler içindeki payı ise yüzde 14,7'dir. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, Çin, Hindistan ve Pakistan'ın deri konfeksiyon üretiminde Türkiye ile kıyaslanamayacak kadar düşük ücret düzeyleri sözkonusudur. Ayrıca, bu ülkelerde çok büyük oranda Devlet sübvansiyonları uygulanmaktadır.

Astar ve diğer yardımcı giysi aksesuarları (fermuar, tela, düğme, çıt çıt vb.) .deri konfeksiyon üretiminde kullanılan girdiler arasında önem bakımından üçüncü sıradadır ve üretim girdileri toplamındaki payı yüzde 11,2 oranındadır. Astar ve giysi aksesuarlarında yerli kullanımı daha yüksektir. Ancak son yıllarda kalite konusundaki problemler ve maliyet üstünlüğü nedeniyle Uzak Doğu menşeli yardımcı madde kullanımında artış eğilimi başlamıştır.

Deri konfeksiyon üretiminde kullanılan girdiler ve toplam girdiler içindeki payı ile yerli/ithal oranları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo:3-Bir Adet Deri Mont Üretiminde Kullanılan Girdiler		
Birim: 1998 Fiyatlarıyla, Milyon TL		
Girdiler	**Yerli**	**İthal**
Deri	3,777	8,81
Astar	0,63	0,27
Diğer Aksesuarlar	0,91	0,39
İşçilik	2,88	0
Enerji	0,656	0
Diğer Giderler	1,35	0
TOPLAM	10,203	9,47

b) Ürün Standartları:

AB ile gümrük birliği ilişkileri ve Dünya Ticaret Örgütü Üyesi bir ülke olarak Türkiye, tüm diğer dış ticaret sektörlerinde olduğu gibi deri konfeksiyon sektöründe de uluslararası standartlara uygun üretim yapmaktadır.

Halihazırda Türk deri konfeksiyon sektörünün yüzde 90'ı çevresel standartlara ve insan sağlığına uygun koşullarda üretilmektedir. Bu oran birçok Avrupa ülkesi ile karşılaştırıldığında bile yüksek bir orandır.

Bunun dışında sektörün genel olarak küçük ölçekli firmalardan (100 veya 100 kişiden az istihdam) oluşması, ISO-9000 ve ISO 14000 gibi sistem standartlarının adapte edilmesinde maliyet açısından sorunlarla karşılaşılmasına yolaçmaktadır.

Bunun için, hem çevresel ve insana etkileri bakımından hassasiyetle izlenen deri sektörü ve buna bağlı olarak deri konfeksiyon sektörünün, uluslarası standartlara uyumunun tam sağlanması için maliyetler yönünden desteklenmesi ve bu konuda firmalara eğitim seminerleri düzenlenmesi gerekmektedir.

c) Üretim Miktarı ve Değeri:

Yaklaşık miktar bazında 50 milyon adet, değer bazında 1998 yılı fiyatlarıyla 983 trilyon TL'lik üretim kapasitesiyle Türk deri konfeksiyon sektörü önemli bir üretim hacmine sahiptir.

Türk deri konfeksiyon sektörünün üretimi Rusya ve diğer Doğu Bloku ülkelerinden gelen talebe bağlı olarak 1990'lı yılların ikinci yarısında önemli oranda artış göstermiştir. Bu nedenle 1994-1997 yılları deri konfeksiyon sektörü için üretim genişlemesi dönemidir.

Aşağıdaki tablolardan da görüldüğü üzere miktar bazında 32 milyon adet düzeyinde, değer bazında ise cari fiyatlarla 110,3 trilyon TL, 1998 sabit fiyatları ile 629,4 trilyon TL düzeyinde üretim hacmi sözkonusuylen Rusya ve diğer Doğu Bloku ülkelerinde ortaya çıkan pazar olanaklarının üretime artış yönünde baskı yapmasıyla miktar bazında 1996 yılında yüzde 19,53 oranında 1997 yılında ise yüzde 11,11 artış sağlanarak 1997 yılında 42 milyon 500 bin adetlik üretim düzeyine ulaşılmıştır.

Aynı dönemde değer bazında da benzer bir artış eğilimi vardır. 1995 yılında cari fyatlarla 110,3 trilyon TL'lik üretim düzeyi 1996 yılında yüzde 112,8 düzeyinde, 1997 yılında ise yüzde 107,8 oranında artarak 1997 yılında 487,3 trilyon TL'lik üretim gerçekleştirilmiştir.

1998 sabit fiyatlarıyla bir değerlendirme yapmak gerekirse, 1995 yılında 629,4 trilyon TL olan üretim değer 1996 yılında yüzde 19,5 ve 1997 yılında yüzde 11,1'lik artışla 835,9 trilyon TL'ye yükselmiştir.

Bununla beraber 1998 yılının Ağustos ayında Türk deri konfeksiyon sektörünün en büyük pazarı durumundaki Rusya'da patlak veren ekonomik kriz sonrası, yaşanan talep durgunluğu, hatta başka bir şekilde ifade etmek gerekirse talebin sıfırlanması üretim potansiyelinin atıl kalmasına, kapasite kullanım oranlarının yüzde 30-40'lar civarına düşmesine, dolayısıyla önemli üretim kayıpları yaşanmasına neden olmuştur. Aşağıdaki tabloda, 1998 yılında bu krizin izlerini görmek mümkündür.

Tablo:4- Deri Konfeksiyon Sektörü Üretimi

Birim: 1000 Adet:							
					Yıllık Artış %		
	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
Üretim	32.000	38.250	42.500	17.500	19.53	11.11	-58.8

Tablo:5- Deri Konfeksiyon Sektörü Üretimi							
Birim: Cari Fiyatlarla Milyar TL							
					Yıllık Artış %		
	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
Üretim	110.285	234.652	487.630	344.181	112.8	107.8	-29.4

Tablo:6- Deri Konfeksiyon Sektörü Üretimi							
Birim: 1998 Sabit Fiyatlarıyla MilyarTL							
					Yıllık Artış %		
	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
Üretim	629.359	752.281	835.868	344.1801	19.5	11.1	-58.8

Tablolarda da görüldüğü üzere 1997 yılında miktar bazında 42 milyon 500 bin adet olan deri konfeksiyon üretimi 1998 yılında Rusya krizinin etkisiyle yüzde 58,8 oaranında düşerek üretim seviyesi 17 milyon 500 bin adete gerilemiştir.

Değer bazında, 1997 yılında cari fiyatlarla 487,6 trilyon TL olan üretim düzeyi 1998 yılına gelindiğinde yüzde 29,4 oranında gerileyerek 344,2 trilyon TL'ye düşmüştür.

1998 fiyatlarıyla, 1997 yılında 835,9 trilyon TL olan üretim değeri 1998 yılında yüzde 58,8 oranında azalarak 344,2 trilyon TL'ye düşmüştür.

d) Maliyetler:

Tablo:7- Bir Adet Deri Mont Üretiminde Kullanılan Girdi Maliyetleri					
	Maliyet Değeri (Cari Fiyatlarla, Milyon TL)				
Girdiler	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**Toplamda Payı %**
SINAİ	3,465	6,159	11,513	19,673	
Hammadde+ Yrd. Madde	2,596	4,621	8,643	14,787	75,2
İşçilik	0,459	0,818	1,530	2,88	14,6
Enerji	0,01	0,02	0,04	0,656	3,3
Kira+Diğer	0,4	0,7	1,3	1,35	6,9
TİCARİ					
Finansman					
TOPLAM	3,465	6,159	11,513	19,673	

Yukarıdaki tabloda deri konfeksiyon üretiminde maliyet kalemleri ve toplam maliyetler içindeki payları görülmektedir. Sınai ve ticari maliyetler ayrımında ticari maliyetlerin karşılığı boş bırakılmıştır. Bunun nedeni, ülkemizin ekonomik koşullarının içinde bulunduğu hızlı değişim bu konuda standart bir maliyet çıkarılmasına izin vermemektedir. Zaten deri konfeksiyon sektörünün de aralarında bulunduğu reel kesimin en büyük sorunu ekonomik koşullarda ve uygulamalardaki istikrarsızlıktır. Sürekli değişen koşullar ticari maliyetlerin belirlenememesini dolayısıyla sektörlerin önünü görememesine yol açmaktadır.

Bu nedenle tabloda yalnızca sınai maliyetlerin ayrıntısı verilebilmiştir. Sınai maliyet kalemleri içinde en büyük pay yüzde 75,2 ile hammaddeye (deri) ve yardımcı maddeler (astar ve düğme, tela, fermuar gibi diğer aksesuarlar) ayrılmıştır.

İkinci önemli maliyet kalemi ise, deri konfeksiyonun emek yoğun özelliği nedeniyle işçilik maliyetleridir. İşçilik maliyetinin toplamda payı yüzde 14,6'dır. Buradan da görüldüğü üzere deri konfeksiyonda hammadde ve yardımcı maddeler toplam maliyetlerin dörtte üçünü oluştururken, hammadde/yardımcı maddeler ve işçilik toplamı yüzde 89,8 gibi oranla maliyetlerin çok büyük bir bölümünü teşkil etmektedir.

Maliyetlerin yıllar bazındaki değişimi ise dolardaki değişimlere paralel olarak bir değişim seyri izlemiştir. Örneğin standart bir deri konfeksiyon ürünü olan mont üretiminde cari fiyatlarla 1995 yılında 2,596 milyon lira değerinde hammadde ve deri kullanımı sözkonusuyken 1996 yılında yüzde 78'lik bir maliyet artışıyla 4,621 milyon lira, 1997 yılında yüzde 87'lik artışla 8,643 milyon lira, 1998 yılında ise yüzde 71'lik bir artışla 14,787 milyon lira değerinde hammadde ve yardımcı madde sözkonusudur.

Diğer maliyet kalemlerinde de benzer eğilim vardır.

2.1.4. Dış Ticaret Durumu:

a)İthalat:

(1) Ürün İthalatı:

Güçlü bir deri konfeksiyon sektörüne sahip olan Türkiye'de deri konfeksiyon ithalatının hacmi büyük değildir. 1998 yılı itibarıyla 12,2 milyon dolar'lık deri konfeksiyon ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Bununla beraber deri konfeksiyon ithalatının hacminin büyük olmamasına rağmen 1995 yılından başlamak üzere 1998 yılına kadar deri konfeksiyon ithalatında büyük oranlı artışlar olmuştur.

1995 yılında 619, 9 bin dolar düzeyinde olan deri konfeksiyon ithalatı 1996 yılında yüzde 1291 oranında artarak 8,6 milyon dolar düzeyine, 1997 yılında yüzde 8,7'lik artışla 9.4 milyon dolar düzeyine, 1998 yılında ise yüzde 30,5'lik bir artışla 12.2 milyon dolar düzeyine yükselmiştir.

Yıllar bazında miktar ve değer olarak deri konfeksiyon ithalatını gösterir tablolar aşağıda yer almaktadır.

TABLO:8- YILLAR BAZINDA DERİ KONFEKSİYON İTHALATI (1995-1998)							
BİRİM:KG							
YILLIK İTHALAT					**YILLIK ARTIŞLAR %**		
1995	**1996**	**1997**	**1998**	**1999(10 AY)**	**1996**	**1997**	**1998**
15.845	167.867	179.340	291.903	154.919	959,4	6,8	62,8

Kaynak:DTM

TABLO:9- YILLAR BAZINDA DERİ KONFEKSİYON İTHALATI (1995-1999)							
BİRİM: $							
YILLIK İTHALAT					**YILLIK ARTIŞLAR %**		
1995	**1996**	**1997**	**1998**	**1999(10 AY)**	**1996**	**1997**	**1998**
619.857	8.621.688	9.368.062	12.229.306	5.162.278	1290,9	8,7	30,5

Kaynak:DTM

Deri konfeksiyon ithalatının hacim olarak küçüklüğüne rağmen oransal olarak hızlı bir artış içinde olması, 1996 yılında AB ile geçilen gümrük birliği ile birlikte, ithalat koruma oranlarının AB'ne adapte edilerek önemli oranda bir pazar açılımı sağlanmasından kaynaklanmaktadır:

Gümrük birliğiyle birlikte, AB'ne karşı 1995 yılı itibarıyla yüzde 3,3 gümrük vergisi + CIF bedelinin yüzde 12'si oranında Toplu Konut Fonu olarak yaklaşık yüzde 15 koruma uygulanırken 1.1.1996'dan itibaren koruma sıfırlanmıştır.

Aynı şekilde, üçüncü ülkelere karşı AB'nin OGT haddi adapte edilmek suretiyle, 1995 yılında öncesi yüzde 22 oranında koruma uygulanırken gümrük birliği sonrasında koruma yüzde 5,8'e düşürülmüştür.Pazar açılmasıyla birlikte tahmin edildiği üzere deri konfeksiyon ürünleri ithalatında bir patlama yaşanmıştır.

Gümrük birliğinin gerçekleştirildiği 1996 yılında deri konfeksiyon ithalatı bir yıl öncesine göre, AB ülkelerinden yüzde 858,3 oranında artarken AB dışı üçüncü ülkelerden yapılan deri konfeksiyon ithalatı yüzde 2033,9 gibi olağanüstü oranda bir artış göstermiştir.

TABLO:10-YILLAR BAZINDA DERİ KONFEKSİYON İTHALATI (1995-1998)

	1995	1996		1997		1998	
ÜLKELER	**DEĞER ($)**	**DEĞER ($)**	**95/96 Değişim%**	**DEĞER ($)**	**96/97 Değişim%**	**DEĞER ($)**	**98/97 Değişim%**
Hindistan	0	2.755.491		2.467.347	-10,5	3.334.566	35,1
Çin	0	359.050		1.301.319	262,4	1.642.071	26,2
Almanya	44.881	2.432.932	5320,9	1.134.473	-53,4	1.158.976	2,2
Pakistan	0	285.757		206.193	-27,8	785.914	281,2
İtalya	213.260	635.425	198,0	620.466	-%2,4	691.597	11,5
İspanya	0	39.536		108.955	175,6	531.374	387,7
Fransa	103.862	200.403	93,0	148.232	-26,0	470.197	217,2
AB	391.758	3.754.294	858,3	2.250.712	-40,0	3.463.863	53,9
AB DIŞI	228.099	4.867.394	2033,9	7.117.350	46,2	8.765.443	23,2
TOPLAM	619.857	8.621.688	1290,9	9.368.062	8,7	12.229.306	30,5

Kaynak:DTM

Tablodan da görüldüğü üzere, gümrük birliği sonrası deri konfeksiyon ithalat eğilimlerine göre bir değerlendirme yapıldığında, Türkiye'nin pazar açılmasından AB ülkelerinden ziyade AB dışı ülkelerin yararlandığı ortaya çıkmaktadır

Ülkeler bazında bir değerlendirme yapmak gerekirse AB dışı ülkelerden Hindistan, Çin ve Pakistan, AB ülkelerinden ise Almanya, İtalya, İspanya ve Fransa gümrük birliği sonrası Türkiye'de gerçekleştirilen pazar açılımından en fazla yararlanan ülkeler olmuşlardır.

(2) Hammadde İthalatı:

Deri konfeksiyon sektörü, ana hammaddesi olarak kullandığı ham derinin yaklaşık yüzde 70'ini ithalat yoluyla karşılamaktadır.

Bununla beraber son yıllarda deri işleme sanayimizde meydana gelen gelişmeler ve kapasite artırıcı yeni yatırımlar sonucu, işlenmiş deri ithalatında düşme meydana gelmiştir. Ayrıca, 1996 yılında üst seviyesine ulaşan bavul ihracatının bu yıldan itibaren düşme trendine girmesi hammadde

ihtiyacının da düşmesine neden olduğundan aşağıdaki tabloda hammadde (ham ve işlenmiş deri) ithalatında 1996 yılından itibaren düşme eğilimi görülmektedir.

TABLO: 11- HAMMADDE (DERİ) İTHALATI (1995-1998)							
	Yıllık İthalat				Yıllık Artış %		
	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
MİKTAR(KG)	184.593.788	73.189.538	71.699.172	45.250.494	-60,4	-2,0	-36,9
DEĞER($)	658.415.647	902.146.927	784.869.273	513.611.577	37,0	-13,0	-34,6

Kaynak:DTM

Sözkonusu, tablodan da görüldüğü üzere, 1995 yılında miktar bazında 184.593.788 kg, değer bazında 658.415.647 dolar düzeyinde hammadde ithalatı sözkonusuyken 1996 yılında miktar bazında yüzde 60,4'lük bir azalma, değer bazında ise yüzde 37 oranında bir ithalat artışı sözkonusu olmuştur. 1997 ve 1998 yıllarında ise hem miktar bazında hem de değer bazında ithalat düşmüştür.

b)İhracat:

Deri konfeksiyon sektörü, 1998 yılı verilerine göre toplam 270,3 milyon dolarlık resmi ihracatı ile ayakkabı dahil tüm deri ürünleri ihracatı içinde yüzde 41'lik bir paya sahiptir. Bununla beraber, deri konfeksiyon sektörünün ihracat performansının ağırlıklı bir bölümünü "bavul ihracatı" şeklinde yapılan ihracat teşkil etmektedir.

Yapılan tahminler çerçevesinde Türkiye'nin yaklaşık 10 milyar dolar düzeyindeki bavul ihracatının 3 milyar doları deri sektörünce gerçekleştirilmektedir ve bu 3,5 milyar doların 2,5 milyar doları da tek başına deri konfeksiyon sektörüne aittir. Resmi ihracat rakamları esas alındığında, deri konfeksiyon ihracatında, 1995-1998 yılları arasında yaşanan hızlı gelişmenin yansıması pek görülmemektedir. Hatta tam tersine 1995 yılından başlamak üzere, 1998 yılına kadar olan dönemde deri konfeksiyon ihracatında negatif bir eğilimin mevcut olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tablolarda miktar ve değer bazında 1995-1998 yılları arasında deri konfeksiyon ihracatının seyri yer almaktadır. Tablolardan da görüldüğü üzere deri konfeksiyon ihracatı 1995-1998 yılları arasında değer bazında sürekli bir düşüş eğilimi içindedir. 1995 yılında 386,4 milyon dolar düzeyinde olan deri konfeksiyon ihracatı 1996 yılında yüzde 27,3 oranında azalarak 280,8 milyon dolara düşmüş, yine 1997 yılında yüzde 7'lik bir düşüşle 261 milyon düzeyine gerilemiştir. 1998 yılında ise yüzde 3,5 gibi küçük oranlı bir artışla, ihracat 270,3 milyon dolara yükselmiştir. Miktar bazındaki eğilimde ise 1997 yılında yaşanan yüzde 133,6'lık ihracat artışı dışında 1996 yılında yüzde 27,4'lük, 1998 yılında ise yüzde 22.7'lik bir azalma söz konusudur.

TABLO:12- YILLAR BAZINDA DERİ KONFEKSİYON İHRACATI (1995-1999)							
BİRİM: KG							
YILLIK İHRACAT					YILLIK ARTIŞLAR %		
1995	1996	1997	1998	1999(10 AY)	1996	1997	1998
5.330.858	3.871.724	9.045.040	6.991.918	2.985.003	-27,4	133,6	-22,7

Kaynak:DTM

TABLO:13- YILLAR BAZINDA DERİ KONFEKSİYON İHRACATI (1995-1999)							
BİRİM: $							
YILLIK İHRACAT					**YILLIK ARTIŞ %**		
1995	**1996**	**1997**	**1998**	**1999(10 AY)**	**1996**	**1997**	**1998**
386.434.044	280.805.088	261.075.352	270.300.469	177.381.259	-27,3	-7,0	3,5

Kaynak:DTM

1995-1998 yılları arasında Rusya ve diğer Doğu Bloku ülkelerinde ortaya çıkan yeni pazar olanakları çerçevesinde sektörün ciddi bir genişleme dönemine adım atmasından bahsedilirken resmi ihracat rakamlarında böylesi bir düşüş eğilimi çelişki oluşturuyor gibi gözükmektedir. Ancak şunu unutmamak gerekir ki 1994 yılından başlamak üzere sektörün bavul ihracatı yoluyla Rusya ve diğer Doğu Bloku pazarlarına yönelmesiyle deri konfeksiyon ihracatı da resmi ihracattan ziyade bavul ihracatı şeklinde yapılan yurtdışı satışlara kaydığından normalde sektörün ihracat performansı genişlerken normal kayıtlarda bir düşüş eğilimi görülmektedir. Nitekim, 1998 yılına gelindiğinde, 1998 yılı Ağustos ayında Rusya'da yaşanan ekonomik kriz sonrası deri sektörünün bu ülkeye satışlarının tamamen durması ve dolayısıyla sektörün ciddi bir ihracat kaybıyla karşılaşmış olmasına rağmen 1998 yılı kayıtlı ihracat rakamlarında bir önceki yıla göre küçük de olsa bir artış görülmektedir. Bu da sözkonusu yılda kriz dolayısıyla bavul ihracatına yönelemeyen deri konfeksiyonun alternatif pazarlara resmi ihracat kanalıyla yönelmesinden kaynaklanmaktadır.

Ülkeler bazında deri konfeksiyon ihracatının yapısına bakıldığında resmi ihracat verilerine göre 1998 yılı deri konfeksiyon ihracatının yüzde 43'ünün Almanya'ya, yüzde 10.3'nün Fransa'ya, yüzde 10,2'sinin Rusya'ya ve yüzde 7'sinin İsviçre'ye yöneldiği görülmektedir. Bu 4 ülke deri konfeksiyon ihracatının yüzde 70'nin yapıldığı ülkelerdir. Özellikle Almanya'nın yüzde 43 gibi neredeyse ihracatın yarısına yakın bir bölümünü alması deri konfeksiyon ihracatının tek pazar yoğunluklu olarak çalıştığını göstermektedir.

Aşağıdaki tabloda deri konfeksiyon ihracatının gerçekleştirildiği başlıca ülkeler ve toplamdaki payları yeralmaktadır.

TABLO:14- DERİ KONFEKSİYON İHRACATINDA BAŞLICA ÜLKELER(1998)		
ÜLKELER	**İHRACAT ($)**	**PAY %**
Almanya	117.114.189	43,3
Fransa	27.892.989	10,3
Rusya	27.572.367	10,2
İsviçre	18.791.005	7,0
Avusturya	12.026.741	4,4
ABD	10.666.585	3,9
İngiltere	10.562.254	3,9

Kaynak:DTM

Diğer taraftan, sektör ihracatının 7-8 katı olan (2,5 milyar dolar) bavul ihracatının tamamına yakını Rusya'ya ve diğer Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerine yönelmiştir. Diğer bir ifade ile, deri konfeksiyon ihracatı resmi ihracatta Almanya ve bavul ihracatında Rusya olmak üzere iki pazar yoğunluklu olarak yapılmaktadır.

Bununla beraber, özellikle Rusya'da 1998 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında sektörde pazar yapısının değiştirilmesi ve alternatif pazarlara yönelinmesi için çalışmalar başlatılmış bulunmaktadır.

Bunun için kendi gayretleriyle büyük bir tanıtım seferberliğine başlayan sektör başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere ABD, Kanada ve soğuk iklim özelliklerinin yaygın olduğu İskandinav ülkelerini kendine hedef pazarlar olarak seçmiş bulunmaktadır ve bu ülkelerde tanıtım amaçlı fuar etkinlikleri için çalışmalarını başlatmış bulunmaktadır.

2.1.5. Fiyatlar:

Deri konfeksiyon üretiminin ancak yüzde 15'i yurtiçi tüketime sunulmaktadır. Üretimin yüzde 85'i ihracata yönelmiş bulunmaktadır. Bu nedenle yurtiçi fiyatların seyri deri konfeksiyon sektörünün genel durumunda oransal olarak fazla etkili değildir.

Deri konfeksiyon sektörünün yurtiçi fiyatlarının seyri ABD dolarındaki değişimlere paralellik arzetmektedir.

Aşağıdaki tabloda yurtiçi fiyatların cari fiyatlarla seyri yer almaktadır. Bununla beraber sözkonusu tabloda yer alan deri konfeksiyonun hem tür hem de kalite bakımından tamamıyla ortalama bir üründen yola çıkılarak hesaplanmış ürünün fiyatındaki değişimleri içermektedir. Örneğin, deri konfeksiyon kaliteli ve hammaddenin yoğun kullanıldığı kaban veya palto olabildiği gibi daha düşük kaliteli bir yelek veya etek de olabilmektedir.

Tablo:15- Deri Konfeksiyonda Ortalama Yurtiçi Fiyatlar

Birim: Cari Fiyatlarla, Milyon TL

				Yıllık Artışlar %		
1995	**1996**	**1997**	**1998**	**1996**	**1997**	**1998**
4,84	8,61	16,11	27,613	77,9	87,11	71,4

Bu açıklama çerçevesinde, yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere ortalama bir deri konfeksiyon ürününün yurtiçi fiyatı 1998 yılı cari fiyatlarıyla 27 milyon 613 bin TL olup 1995-1998 yılları arasında sırasıyla yüzde 77,9, yüzde 87,11, yüzde 71,4 oranlarında değişim östermiştir. Bu fiyatlar cari olarak TL bazında olduğu için, değişim oranları yüksektir. Ancak dolar bazında düşünüldüğünde, ki yurtiçinde de genellikle pazarlama dolar üzerinden yapılmaktadır, fiyatlarda kalite ve tür değişmedikçe büyük oranlı fiyat değişimleri olmamaktadır. ABD doları bazında ortalama bir deri konfeksiyon ürününün fiyatı 105-120 dolar düzeyindedir..

Bir deri konfeksiyon ürününün KDV hariç fabrika çıkış fiyatı 75 dolardır. Bunu 1998 fiyatlarıyla TL olarak ifade etmek gerekirse 19 milyon 667 bin TL'dir. Bir malın KDV dahil fabrika çıkış fiyatı 1998 yılı fiyatlarıyla 23 milyon 11 bin TL'dir.

Deri konfeksiyon ürünlerinin satışında toptancı veya aracı pek kullanılmamaktadır. Bu nedenle aşağıdaki tabloda toptancı fiyatı satırı boş bırakılmıştır.

Aynı tabloda tüketici fiyatı, KDV dahil malın fabrika çıkış fiyatına yüzde 20 kar oranı eklenerek bulunmuştur. Buna göre bir malın tüketici fiyatı 1998 yılı fiyatlarıyla 27 milyon 613 bin TL olarak hesaplanmıştır. Bununla beraber, enflasyon ve ekonomik uygulamaların sürekli değiştiği ülkemizde kar marjlarının çok büyük değişkenlik gösterdiğini dikkate almak gerekmektedir.

Tablo: 16- Deri Konfeksiyonda Ortalama Fiyatlar			
Birim: 1998 Cari Fiyatları Milyon TL			
Üretici Fiyatları (Malın Fabrika Çıkış Fiyatı (KDV Dahil))		23,011	
Toptan Fiyatları (Toptancının satış fiyatı KDV Dahil)			
Tüketici Fiyatları (Tüketicinin Ödediği Fiyat KDV Dahil)		27,613	

2.1.6. İstihdam:

Deri konfeksiyon sektöründe istihdam düzeyi, kayıtlı istihdamın çok üzerindedir. Emek yoğun bir sektör olan deri konfeksiyon sektöründe bir envanter çalışması olmamakla beraber 75.000 kişinin istihdam edildiği tahmin edilmektedir. Deri konfeksiyon sektöründeki istihdamın yüzde 80'i orata düzeyde teknik elemandan, yüzde 15'i yüksek düzeyde teknik ve idari elemandan, yüzde 5'i ise kalifiye işçiden oluşmaktadır.

Aşağıdaki tabloda yıllar bazında deri konfeksiyon sektörü istihdamının dağılımı ve düzey dağılımı yeralmaktadır.

Tablo:17- Deri Konfeksiyon Sektörü'nde İstihdam Durumu							
Birim: Kişi							
	Yıllar				**Yıllık Artışlar %**		
İşgücü	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1996**	**1997**	**1998**
YÜKSEK	8.048	10.000	11.250	4.635	24,3	12,5	-58,8
Teknik	4.024	5.000	5.625	2.317	24,3	12,5	-58,8
İdari	4.024	5.000	5.625	2.317	24,3	12,5	-58,8
ORTA	42.838	53.334	60.000	24.720	24,5	12,5	-58,8
Teknik	42.838	53.334	60.000	24.720	24,5	12,5	-58,8
İdari	0	0	0	0			
İŞÇİ	2.682	3.333	3.750	1.545	24,3	12,5	-58.8
Düz	0	0	0	0			
Kalifiye	2.682	3.333	3.750	1.545	24,3	12,5	-58.8
TOPLAM	53.648	66.668	75.000	30.900	19.53	11.11	-58.8

Yıllar bazında istihdam eğilimine bakıldığında ise, üretim düzeyindeki gelişmelere bağlı olarak 1995-1997 yılları arasında sırasıyla yüzde 19,53 ve yüzde 11,11 oranlarında artış sözkonusyken 1998 yılına gelindiğinde Rusya krizine bağlı olarak yaşanan üretim daralmasından istihdam da payını almış ve istihdam seviyesi yüzde 58,8 ile yarıdan fazla azalarak, 30.900 kişi düzeyine düşmüştür.

2.1.7. Sektörün Rekabet Gücü:

Türk deri konfeksiyon sektörünün uluslararası pazarlarda iki önemli rekabet avantajı bulunmaktadır. Bunlardan ilki coğrafi konumudur. Türkiye, ticaretin altyapısı olarak nitelendirilebilecek coğrafi konumu itibarıyla şanslı bir konumda yer almaktadır. Dünyanın en dinamik ve potansiyel olarak gelişmeye elverişli olan başta Rusya olmak üzere Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerine ve ayrıca, Dünya'nın en önemli tüketim toplumlarında olan Avrupa Birliği ülkelerine yakın olma avantajı pazar avantajını da beraberinde getirmektedir.

Nitekim, Türkiye bu avantajını başta Rusya olmak üzere BDT'ne gerçekleştiridiği 2,5 milyar dolarlık bavul ihracatı hacmi ile, ve ayrıca Avrupa Birliği'ne toplam deri konfeksiyon ihracatının yüzde 71,5'ini gerçekleştirerek kullanmıştır.

Ayrıca, BDT ülkelerinin büyük bir kısmının üyesi olduğu Karadeniz Eknomik İşbirliği (KEİ) ve Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen gümrük birliği, coğrafi konum dışında bu ülkelerle ilgili ticari ilişkilerde avantaj sağlamakta ya da ileride avantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun dışında, Avrupa birliği ile gerçekleştirilen gümrük birliği çerçevesinde imzalanması taahhüt edilen ve şu an itibarıyla 10 ülke ile imzalanıp yürürlüğe giren serbest ticaret anlaşmaları, anlaşmalarının geçiş dönemlerinin sona ermesini müteakip sektör üzerinde olumlu etkilerini göstermeye başlayacaktır ve bunun da bir rekabet avantajı yaratacağı düşünülmektedir.

Türkiye'nin hedef pazarlarından olan ABD ve Kanada ile coğrafi konum veya tercihli anlaşma şeklinde avantajlı bir ilişki bulunmamaktadır. Ancak, ABD ile son dönemde imzalanan Ticaret ve Yatırım Anlaşması'nın bu ülkeye yönelmede avantajlı hale getirilmesi mümkündür.

Diğer bir hedef ülke olarak görülen Çin ile ilişkilerin ise Çin'in DTÖ'ne üyeliği sonrası gelişme olacağı düşünülmektedir. Halihazırda pazar olarak tarife ve arife dışı engellerle korunmakta olan Çin pazarı, bu ülkenin DTÖ'ne üyeliği sonrası daha şeffaf hale gelecektir. Bu da yüksek kaliteli ürünlerde Türk deri konfeksiyon ürünlerinin daha fazla temsil edilmesi anlamına gelebilecektir.

Türk deri konfeksiyon sektörünün uluslararası ilişkiler dışında, rekabet alanında avantaj sağlayabilecek başka özelliklere de sahiptir.

Herşeyden önce Türk deri konfeksiyon sektörü ciddi bir üretim potansiyeline sahiptir. Sektör, Dünya küçükbaş derilerinin yüzde 75'ini işleme kapasitesine sahiptir. Bu potansiyelin uluslararası pazarlarda ortaya çıkan istemler doğrultusunda kullanılması durumunda pazar payı olarak çok ciddi bir konuma ulaşılabilecektir.

Ayrıca, Türk deri konfeksiyon sektörünün diğer bir avantajı olarak rekabete açıklığı sayılabilir. Türk deri konfeksiyon sanayii gerek Türkiye'nin Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üyeliği çerçevesinde verdiği taahhütler, gerekse AB gümrük birliği ile girilen taahhütler çerçevesinde hem pazar açılımı hem de şeffaflaşma açısından önemli bir mesafe katetmiştir. Bu nedenle, üçüncü ülkelerle karşılaştırıldığında serbest rekabet koşullarına en fazla uyum sağlayan sektörlerden biridir.

Bunun dışında, Türk deri konfeksiyon sektörü çevreye uyumlu üretimde birçok ülkeyle karşılaştırıldığında üstün bir durumdadır. Türkiye'de gerçekleştirilen üretimin yüzde 90'ı çevreye duyarlı teknolojiler ve üretim teknikleriyle gerçekleştirilmektedir.

Diğer taraftan bir çok ülke sektörü, özellikle Çin, Hindistan ve Pakistan deri konfeksiyon sektörleri sübvansiyonlarla desteklenirken, destek sistemini DTÖ ve AB'ne uyumlu hale getirmiş olan Türkiye'de doğrudan teşvik mekanizması bulunmamaktadır. Bu nedenle global kriz ortamında bavul ticaretine dayalı dışşatımını neredeyse sıfırlamış olan Türk deri konfeksiyon sektörü, çözümünü kendi içinde sağlamaya çalışmaktadır. Sorunlarını kendi başına çözme gücü ve sibvansiyonsuz ayakta kalmayı başarabilme gücü Türk deri konfeksiyon sektörünün uluslararası pazarlarda daha fazla özgüvenli hareket etmesini sağlamaktadır.

2.1.8. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkiler:

Hayvancılık Sektörüyle İlişkiler:

Bilindiği gibi deri ürünlerinin dolayısıyla deri konfeksiyon ürünlerinin ana hammaddesi hayvan derileridir. Bu nedenle deri konfeksiyon sektörünü dolaylı da olsa etkileyen sektörlerin başında hayvancılık sektörü vardır.

Türkiye, bir tarım ve hayvancılık ülkesi olarak maalesef hem miktar hem de kalite olarak deri konfeksiyon sektörüne hammadde tadriki açısından yetersiz bulunmaktadır.

Türkiye'de toplam 12 milyon sığır, 30,2 milyon koyun ve 8,4 milyon dolayında keçi bulunmaktadır. Bu veriler, Türkiye'nin güçlü bir hayvan varlığı olduğu izlenimini yaratmaktadır.

Yapılan tahminlere göre, Türkiye'de kesilen hayvan sayısı yılda yaklaşık 3 milyon sığır, 15-17 milyon koyun ve 4-5 milyon keçi olmak üzere toplam 22-25 milyon civarındadır.

Ancak, deri sanayiinde kullanılmak üzere yılda 80 milyon küçükbaş hayvan ve 5.5 milyon büyükbaş hayvan derisine ihtiyaç duyulmaktadır.Bu durumda, deri sektörünün hammadde ihtiyacının küçükbaş hayvan derileri için yüzde 75'i, büyükbaş hayvan derileri için yüzde 46'sı ithalatla karşılanmaktadır.

Görüldüğü üzere, hayvan varlığı açısından kendine yeterli gibi görülmekle beraber, Türkiye'nin hayvan varlığı sayısal olarak sanayiinin ihtiyaçlarına cevap verecek yeterlilikte değildir.

Diğer taraftan, Türkiye'deki hayvan varlığının Deri Sanayiinin ihtiyaçlarına sayısal olarak cevap verememesinin yanında deri kalitesi açısından da yeterlilik sözkonusu değildir.

Ülkemizde hayvanların beslenme koşullarının yetersizliği, kaliteli yemlerin pahalı olması nitelik olarak sanayiinin ihtiyaçlarına cevap verilememesine yolaçmaktadır.

Örneğin, beslenme koşulları nedeniyle Türkiye'de elde edilen ham-yaş deri ağırlığı 14-18 kg. civarındadır. Oysa kösele yapımında gereken ham-yaş deri ağırlığı 30-35 kg.dır. Türkiye'de üretilen 30-35 kilogram ağırlığa sahip ham-yaş deriler ihtiyacın yalnızca yüzde 20'sini karşılayabilmektedir. Dolayısıyla geri kalan yüzde 80'lik bölüm ülke dışından ithalat yoluyla karşılanmaktadır.

Türkiye'nin hayvan varlığının sayısal ve nitelik olarak yeterli hale getirilebilmesi için hayvancılık sektörü desteklenmelidir. Hayvancılık sektörünün desteklenmesi ve cazip kılınması için hayvancılık sektörünün tarımın bir yan etkinliği olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Ayrıca deri kalitesini artırıcı yem sağlanması amacıyla sektörün sübvanse edilmesinde fayda bulunmaktadır.

Diğer taraftan hayvan derilerinin deri sektörüne kazandırılması amacıyla yapılan kesim, yüzüm, saklama işlemleri konusundaki aşağıda açıklanan eksiklikler de gerek kalite gerekse miktar olarak hammadde tedarikini negatif yönde etkileyen etmenlerdir.

Hayvanların mezbahaneler dışında kaçak kesimi Türkiye'deki mevcut hammadde kaynaklarının heba edilmesi anlamına gelmektedir. Kaçak ve bilinçsizce yapılan kesimler hayvan derisini kullanılamaz hale getirmektedir.

Resmi açıklamalara göre, Türkiye'de yapılan yıllık kesimlerin yüzde 10'u kaçak olarak yapılmaktadır. Ancak yapılan tahminlere göre, kaçak kesimler bu oranın oldukça üzerinde gerçekleşmektedir

Kesim yapılan mezbahanelerin koşullarının yetersizliği kesim sırasındaki deri kayıplarının artmasına neden olmakta ve kaliteli derinin elde edilmesini negatif yönde etkilemektedir. Tarım Bakanlığı'nın verilerine göre, Türkiye'de halihazırda faaliyette bulunan 940 mezbahaneden yalnızca 125 adedi modern koşullarda çalışmaktadır.

Deriye zarar vermeden kesim ve yüzüm işleminin yapılabilmesi için tüm mezbahanelerin modernize edilmesi ve buradaki kesim ve yüzüm işlemlerinin makinayla yapılması ayrıca, hayvancılıkla uğraşan kişilerin kesim ve yüzüm işlemlerini mezbahanelerde yaptırmalarını teşvik etmek amacıyla bir "prim sistemi" nin uygulamaya geçilmesinde fayda bulunmaktadır.

a) Tabaklama/Deri İşleme Sektörü ile İlişkiler:

Deri konfeksiyon sektörüne nihai girdi sağlayan birincil sektör konumundaki tabaklama/deri işleme sektörü gerek teknolojik konum gerekse çevresel standartlara uyum bakımından diğer ülkelerle karşılaştırıldığında ciddi bir üstünlüğe sahiptir.

Kuzey ülkelerindeki pazar olanaklarının genişlemeye başlamasıyla Türk tabaklama sektörü büyük oranda organize sanayi bölgelerine üretim faaliyetlerini kaydırarak buralarda son teknoloji altyapı ve üretim sistemlerini adapte etmişlerdir. Ancak Türkiye'de halihazırda 12'si faal ve 7 tanesi kurulma izni almış toplam 19 adet organize sanayi bölgesi kurulmuş ve kurulmaktadır.

Uluslararası standartlara göre bu sayı çok fazladır. Deri işlemede Dünya lideri durumundaki İtalya'da bile büyükbaş hayvan derileri için 2, küçük baş hayvan derileri için 1 adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır.

Ayrıca, Türkiye'de halen kurulu bulunan mevcut organize sanayi bölgelerinin toplam kapasitesinin 350 milyon adet küçük baş hayvan derisi işleme kapasitesine sahip olduğu ve Dünya'da yıllık küçükbaş hayvan derisi üretiminin yıllık toplam 450 milyon adet olduğu düşünülürse, yeni organize bölgeleri için yapılan yatırımların yanlış olduğu ortadadır.

Hernekadar liberal ekonomiye sahip ülkelerde organize sanayi bölgelerinin kurulmasının önlenmesi zor olsa da, altyapı maliyetlerinin yüksek olduğu bu bölgelerde belli sınırlamaların getirilmesinde fayda bulunmaktadır.

Prensip olarak çevreye duyarlı olan deri işleme sektörü, çevre maliyetlerini karşılamakta güçlük çekmektedir. Birçok gelişmiş ülkede çevreye dönük yatırımlar Devlet tarafından büyük oranda sübvanse edilirken ülkemizde finansal kaynakların sınırlılığı buna izin vermemektedir.

Bunun için başta Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren firmalar olmak üzere tüm sektöre yönelik bazı ek destekler verilmelidir:

- Eximbank kredilerinin sektörün ihtiyaçları doğrultusunda hammadde alımına yönelik olmak ve yüzde 10 faiz oranını aşmamak üzere yeniden düzenlenmesi,
- SSK işveren yükünün azaltılması ve tasarrufu teşvik fonunun kaldırılması gibi istihdama dönük teşvik sisteminin getirilmesi,
- Ucuz enerji sağlanması,
- Arıtma masraflarının sübvanse edilmesi, üretim maliyetlerini azaltıcı destek mekanizmaları olarak önerilebilir.

b) Hayvancılıkta ve Tabaklama Sektöründe Yaşanan Sorunların Deri Konfeksiyon Sektörü'ne Yansıması:

Hayvancılık sektörünün gerek miktar gerekse kalite açısından hammadde tedarikinde yetersiz olması, ayrıca tabaklama sektöründe yaşanan çevre maliyetleri faktörü Türk deri konfeksiyon sektörünün hammadde bakımından ithalata bağımlı olmasına yolaçmaktadır.

Türk deri ürünleri üretiminde kullanılan büyükbaş hayvan derilerinin yüzde 46'sı, küçükbaş hayvan derilerinin ise yüzde 75'i ithalatla karşılanmaktadır. İthalata bu oranda bağımlılığın nedeni hem sayısal hem de kalite açısından sanayii ihtiyacının yurtiçinden karşılanamamasıdır.

Sektörün ithalata bağımlı olması, yurtdışında yaşanan gelişmelerden daha fazla etkilenir hale gelmesine neden olmaktadır. Yurtdışında meydana gelen muhtelif kaynaklı üretim daralmaları sektörün hammadde maliyetlerinin yükselmesine neden olmakta, bu da sektörün geleceğe yönelik üretim planlamasını gereğince yapamamasına yolaçmaktadır. Örneğin, hammadde ihtiyacının büyük

bölümünün karşılandığı Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde geçtiğimiz yıl yaşanan kuraklık, hammadde fiyatlarında büyük dalgalanmalara yolaçmıştır.

Diğer taraftan, Asya ve Rusya krizleri çerçevesinde ham deri fiyatlarında önemli düşüşler yaşanmış, ancak sektörümüzün zamanlama olarak hammadde tedarikini daha önce yapmış olmasından dolayı, olumlu uluslararası koşullardan yararlanamamıştır.

Hammadde tedarikinde yaşanan sözkonusu problemlerin giderilebilmesi için doğal olarak öncelikle sektörün dışarıya olan hammadde bağımlılığından kurtarılması gerekmektedir.

Bununla beraber tüketicinin talepleri doğrultusunda oluşan değişik niteliklerdeki hammadde ihtiyacı ithalata bağımlılığın devam etmesine neden olacaktır.

Bu çerçevede alınması gereken önlem, sektörün hammadde ihtiyacının tek tek değil beraberce karşılanması olmalıdır. Böylelikle konjonktürel olarak uygun zamanlarda hammadde temini mümkün olacaktır.

c) Finans ve Bankacılık Sektörüyle İlişkiler:

Çoğunluğu 100 ve 100 kişiden az istihdam kapasiteli küçük işletmelerden oluşan deri konfeksiyon sektöründe faaliyet gösteren firmalar ölçekleri itibarıyla faaliyetlerinde öz sermayeden daha çok kredi kullanmak durumunda kalmaktadırlar. Bu nedenle finans sektörüyle yoğun bir ilişki içindedirler.

Ancak, özellikle Rusya krizi ile birlikte, gelişmiş batı ülkelerinin gelişmekte olan ülkelere yönelik sağlamakta oldukları finansman kaynaklarını sınırlamaları, öncelikle Türk bankacılık kesiminin kaynaklarının azalmasına yolaçmış, bankacılık kesimi de, deri konfeksiyon sektörünün de içinde yeraldığı reel sektörlere yönelik finansmanı sınırlama yoluna gitmiştir. Böylelikle iki kesim arasında ciddi bir "Kredi Krizi" doğmuştur.

Ticari bankaların kriz ortamında işletme kredisinden yoksun kalmış deri konfeksiyon sektörünü, kredi açmak biryana vadesi gelmemiş kredilerin tahsilatı nedeniyle zor durumda bırakması, sektörün krizden daha fazla etkilenmesine yolaçmıştır.

2.1.9. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi:

Türk deri sektörü ihracata dönük gelişmesine 1970'li yıllarda başlamıştır. Türkiye'nin dışa dönük gelişmesinde önemli bir aşama olan 1980'li yıllar ve Doğu Bloku'nun çözülmesi çerçevesinde ortaya çıkan yeni pazar olanaklarının ortaya çıktığı 1990'lı yılların ikinci yarısı Türk deri sektörü açısından altın yıllar olarak değerlendirilmektedir.

7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi olan 1995-2000 döneminin ilk üç yılı Türk deri konfeksiyon sektörünün gelişimi açısından özel önem arzetmektedir.

Bu dönemde Türk deri konfeksiyon sektörü, toplam imalat sanayi üretimi içinde yüzde 3,3 ve toplam istihdam içinde (kayıtlı) yüzde 1,5'lik ve bavul ihracatıyla birlikte toplam ihracat içinde yüzde 10'luk paya sahip deri sektörünün en dinamik alt sektörü olarak ortaya çıkmaktadır.

İhracat açısından kriz öncesi dönem esas alındığında 700-750 milyon dolarlık resmi ihracat hacmi ve 3-3,5 milyar dolarlık bavul ihracatı kapasitesine sahip olan deri sektörünün alt sektörü olan deri konfeksiyon sektörü, sektörün kayıtlı ihracatının yaklaşık yarısını, bavul ihracatının ise yüzde 90'lar gibi çok büyük bir bölümünü gerçekleştirmektedir.

1995-2000 döneminde Türk deri konfeksiyon sektörünü etkileyen en önemli gelişmeler şunlardır:

- 1994-1998 döneminde başta Rusya olmak üzere Doğu Bloku ülkelerinde meydana gelen gelişmeler ve pazar olanakları,

- 1996 yılı başında Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen Gümrük Birliği,
- 1997 yılının son çeyreğinde Asya'da başlayan global ekonomik kriz ve bu krizin 1998 yılı Ağustos ayında Rusya'ya yanısımasıdır.

a) 1994-1998 Döneminde Başta Rusya Olmak Üzere Doğu Bloku Ülkelerinde Meydana Gelen Gelişmeler ve Pazar Olanakları:

1989 yılından başlamak üzere Doğu Bloku'nda sürdürülmekte olan kapalı ekonomilerin terkedilerek bu ülkelerin Dünya ticaretine entegre olmalarıyla Dünya ticaretinde geniş pazar olanaklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Dünya ticaretinde yeni alternatif pazarlar olan başta Rusya olmak üzere Doğu Bloku ülkelerinin coğrafi ve kültürel olarak Türkiye ile yakın olmaları alternatif pazarlardan en fazla yararlanan ülkelerden birisinin Türkiye olmasını sağlamıştır.

Türkiye'nin avanajlı konumundan en fazla yararlanan dış ticaret sektörlerinden birisi ise deri konfeksiyon sektörü olmuştur. Özellikle Rusya'nın iklim özellikleri nedeniyle deri konfeksiyona yoğun olması nedeniyle bu ülkeden büyük oranlı talepler gündeme gelmiştir.

Ayrıca, sözkonusu ülkelerin alıcılarının bizzat ülkemize kadar gelerek mal talebinde bulunmaları "bavul ihracatı" kavramını ticari hayatımıza kazandırmıştır. Üstelik bu tür ihracat, talebe bağlı olarak resmi ihracatın 3-4 kat fazlasına kadar yükselerek dış ticaretimiz bakımından büyük önem arzeder hale gelmiştir.

Rusya ve diğer Doğu Bloku ülkelerinden ülkemiz deri konfeksiyon ürünlerine yönelen talep, 300 milyon dolar civarındaki deri konfeksiyon ihracatını bavul ihracatıyla da dikkate alındığında yaklaşık 10 kat artırmıştır.

Öte yandan sözkonusu ülkelerle gelişen dış ticaret ilişkileri, yalnızca ihracatımızı değil dolaylı olarak sektörün üretim kapasitesinin de artmasına yolaçmıştır. Birçok işletme sözkonusu dönemde gelen aşırı talebi karşılayabilmek için kapasite genişletici yatırımlar yapmak durumunda kalmışlardır.

Bununla beraber, sektörün yapısal genişlemesi sürerken bu olumlu atmosfer içinde gözardı edilen bazı noktalar olmuştur. Miktar olarak aşırı talep kaliteyi ve rekabet nedeniyle gözönünde bulundurulması gereken verimliliğin geri plana atılmasına yolaçmıştır.

Sektör rekabetin olmadığı ortamda ticaret faaliyetlerinden önemli kar marjlarıyla kendini devam ettirme noktasına gelmiştir.

Ayrıca ihmal edilen diğer bir nokta ise alternatif pazarlardır. Rusya pazarında rekabet olmaksızın ihracat yapabilme olanağına kavuşan deri sektörü rekabetin yoğun olduğu daha önceki AB gibi geleneksel pazarlarından vazgeçmiş, kendini tamamıyla Rusya pazarına konsantre etmiştir.

Dolayısıyla, ihmal edilen kalite ile verimlilik ve tek pazarda yoğunlaşma, Rusya pazarında Ağustos 1998'de patlak veren ekonomik kriz sonrası gerçek sorunlar olarak yüzlerini göstermişlerdir.

a) 1996 Yılı Başında Avrupa Birliği ile Gerçekleştirilen Gümrük Birliği:

1996 yılı başında AB ile gerçekleştirilen gümrük birliği ile Türkiye AB'ne karşı deri konfeksiyon ürünlerinin de içinde olduğu sanayi ürünlerinde gümrük vergilerini sıfırlarken üçüncü ülkelere karşı ise hassas ürünler hariç AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) haddini gümrük verileri olarak adapte etmiştir.

Bu çerçevede, 1995 yılında AB'ne karşı 1995 yılı itibarıyla yüzde 3,3 gümrük vergisi + CIF bedelinin yüzde 12'si oranında Toplu Konut Fonu olarak yaklaşık yüzde 15 koruma uygulanırken 1.1.1996'dan itibaren sıfır koruma söz konusudur. Aynı şekilde, üçüncü ülkelere karşı AB'nin OGT

haddi adapte edilmek suretiyle, 1995 yılında öncesi yüzde 22 oranında koruma uygulanırken gümrük birliği sonrasında koruma yüzde 5,8'e düşürülmüştür. Böylelikle, gümrük birliği sonrası hem AB ülkelerine karşı hem de üçüncü ülkelere karşı ithalatta ciddi bir pazar açılması yaratılmıştır.

Pazar açılmasıyla birlikte tahmin edildiği üzere deri konfeksiyon ürünleri ithalatından bir patlama yaşanmıştır.

Gümrük birliğinin gerçekleştirildiği 1996 yılında deri konfeksiyon ithalatı bir yıl öncesine göre, AB ülkelerinden yüzde 858,3 oranında artarken AB dışı üçüncü ülkelerden yapılan deri konfeksiyon ithalatı yüzde 2033,9 gibi olağanüstü oranda bir artış göstermiştir.

TABLO:18- YILLAR BAZINDA DERİ KONFEKSİYON İTHALATI (1995-1998)							
	1995	**1996**	**95/96**	**1997**	**96/97**	**1998**	**96/97**
ÜLKELER	**DEĞER ($)**	**DEĞER ($)**	**%**	**DEĞER ($)**	**%**	**DEĞER $)**	**%**
Hindistan	0	2.755.491		2.467.347	-10,5	3.334.566	35,1
Çin	0	359.050		1.301.319	262,4	1.642.071	26,2
Almanya	44.881	2.432.932	5320,9	1.134.473	-53,4	1.158.976	2,2
Pakistan	0	285.757		206.193	-27,8	785.914	281,2
İtalya	213.260	635.425	198,0	620.466	-2,4	691.597	11,5
İspanya	0	39.536		108.955	175,6	531.374	387,7
Fransa	103.862	200.403	93,0	148.232	-26,0	470.197	217,2
AB	391.758	3.754.294	858,3	2.250.712	-40,0	3.463.863	53,9
AB DIŞI	228.099	4.867.394	2033,9	7.117.350	46,2	8.765.443	23,2
TOPLAM	619.857	8.621.688	1290,9	9.368.062	8,7	12.229.306	30,5

Kaynak: DTM

Yukarıdaki tabloda AB ve AB dışı ülkelerden yapılan deri konfeksiyon ithalatında yaşanan eğilim detaylı bir şekilde görülmektedir.

Bununla beraber, deri konfeksiyonda gümrük birliği öncesi ithalat başlangıç oranlarının çok düşük düzeylerde olması yukarıda bahsedilen muazzam artış oranlarına rağmen ithalatın çok büyük miktarlarda gerçekleşmemesini sağlamıştır.

1995 yılında AB ülkelerinden yapılan ithalat 392 bin dolar ve AB dışı ülkelerinden yapılan ithalat 228 bin dolar düzeylerindeyken 1996 yılındaki büyük artışlara rağmen AB ülkelerinden yapılan ithalat 3,75 milyon dolar, AB dışı ülkelerden gerçekleştirilen ithalat 4,87 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Buradan da anlaşıldığı üzere gümrük birliği sonrası deri konfeksiyon ithalat eğilimlerine göre bir değerlendirme yapıldığında, Türkiye'nin pazar açılmasından AB ülkelerinden ziyade AB dışı ülkelerin yararlandığı ortaya çıkmaktadır.

Nitekim 1995 yılında AB'nden yapılan deri konfeksiyon ithalatı 1995 yılında yüzde 63,2 iken, bu pay 1996 yılında yüzde 43,5'e, 1997 yılında yüzde 24'e düşmüş, 1998 yılında ise küçük bir yükselmeyle yüzde 28,3 olarak gerçekleşmiştir.

Buna karşılık, 1995 yılında yüzde 36,8 olan AB dışı ülkelerden yapılan deri konfeksiyon ithalatının toplam içindeki payı 1996 yılında yüzde 56,5'e, 1997 yılında ise yüzde 76,0'ya yükselmiş, 1998 yılında ise küçük bir düşmeyle yüzde 71,7 olarak gerçekleşmiştir.

Ülkeler bazında bir değerlendirme yapmak gerekirse AB dışı ülkelerden Hindistan, Çin ve Pakistan, AB ülkelerinden ise Almanya, İtalya, İspanya ve Fransa gümrük birliği sonrası Türkiye'de gerçekleştirilen pazar açılımından en fazla yararlanan ülkeler olmuşlardır.

Gümrük birliği sonrası ihracat açısından bir değerlendirme yapmak gerekirse AB ülkelerine yapılan ihracatta gümrük birliğine bağlı bir etkiden sözetmek mümkün değildir.

TABLO:19- YILLAR BAZINDA DERİ KONFEKSİYON İHRACATI (1995-1998)							
	1995	1996		1997		1998	
ÜLKELER	DEĞER ($)	DEĞER ($)	95/96%	DEĞER ($)	96/97%	DEĞER ($)	97/98%
AB	284.051.165	237.410.228	-16,4	193.591.444	-18,5	193.199.612	-0,2
BDT	54.177.500	11.850.214	-78,1	35.874.356	202,7	28.406.440	-20,8
ABD	2.336.447	2.965.132	26,9	3.434.869	15,8	10.666.585	210,5
TOPLAM	386.434.044	280.805.088	-27,3	261.075.352	-7,0	270.300.469	3,5

Kaynak: DTM

Tablodan da görüldüğü üzere, AB'ne yönelik deri konfeksiyon ihracatı 1995-1998 yılları arasında sürekli bir düşüş içerisindedir.1995 yılında 284 milyon dolar olan AB'ne yönelik deri konfeksiyon ihracatı 1996 yılında yüzde 16,4 oranında düşerek 237.4 milyon dolara, 1997 yılında yüzde 18,5 oranında düşerek 193,6 milyon dolara, 1998 yılında ise yüzde 0,2 oranında düşerek 193,2 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Bununla beraber, söz konusu dönemde yalnızca AB ülkelerine yönelik ihracatta değil, genel ihracat eğiliminde de sürekli bir düşüş sözkonusudur.

1995-1998 yıllarında hem AB'ne hem de toplam ihracatta sürekli düşüşün nedeni, ihracatın çoğunlukla başta Rusya olmak üzere BDT ülkelerine yönelmiş olmasıdır. Ancak bu ülkelere yönelen ihracat "bavul ihracatı" ağırlıklı olması sebebiyle resmi ihracat eğilimine yansımadığından resmi kayıtlı ihracatın düşme eğiliminde olduğu şeklinde bir izlenim uyanmaktadır.

Diğer taraftan, 1996 yılı başında uygulamaya geçilen AB-Türkiye Gümrük Birliğinin ihracat yönünden bir etkisi rakamlara yansıdığı şekliyle görülmese de, Gümrük Birliği çerçevesinde AB'nin tercihli ülkeleri ile imzalanmış olan serbest ticaret anlaşmaları orta vadede Türkiye'nin deri konfeksiyon ihracat açısından fırsatlar vaadetmektedir.

Türkiye, 1.1.1996 tarihinde AB ile gerçekleştirilen gümrük birliği çerçevesinde, EFTA (İsviçre, Norveç, İzlanda, Lihtenstein) ile yapılan serbest ticaret anlaşması 1 Nisan 1992 tarihinde İsrail ile 1 Mayıs 1997 tarihinde, Romanya ile 1 Şubat 1998, Litvanya ile 1 Mart 1998, Macaristan ile 1 Nisan 1998, Estonya ile 1 Temmuz 1998, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri ile 1 Eylül 1998 ve Bulgaristan ile 1 Ocak 1999 tarihinde olmak üzere yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Slovenya, Letonya, Polonya ve Makedonya ile imzalanan serbest ticaret anlaşmaları ise henüz yürürlüğe girmemiştir.

EFTA ve İsrail haricinde aşamalı geçiş takviminin devam ettiği sözkonusu tercihli ticaret anlaşmalarının geçiş dönemlerinin sona ermesiyle bu ülkelere olan deri konfeksiyon ihracatında yeni fırsatlar çıkabileceği düşünülmektedir.

Örneğin bu ülkelerden İsrail ile yapılan serbest ticaret anlaşmasının 1.5.1997 tarihinde yürürlüğe girmesi sonrasında 1997 yılında 483 bin dolar olan sözkonusu ülkeye yönelik deri ihracatı 1998 yılında 875 bin dolara yükselmiş, 1999 yılının 10 aylık döneminde ise 657,4 bin dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

Ayrıca, İsrail örneği için bu ülke ile ticari ilişkilerin gelişmesi ABD pazarına açılmada da etkili olabilecektir.

İsrail dışındaki ülkelerin birçoğu ile yapılan anlaşmaların 1998 yılı içinde yürürlüğe girmiş olması, bu anlaşmaların değerlendirmesinin ancak 2000 yılı sonunda yapılabileceğini göstermektedir.

b) 1997 Yılının Son Çeyreğinde Asya'da Başlayan Global Ekonomik Kriz ve Bu Krizin 1998 Yılı Ağustos Ayında Rusya'ya Yansıması:

Deri konfeksiyon resmi ihracat rakamlarına göre ihracatın yüzde 10'unun, ayrıca 2,5 milyar dolar düzeyindeki bavul ihracatının tamamına yakın bir bölümünün yöneldiği Rusya 1994 yılından başlamak üzere deri konfeksiyon ihracatında hakim ve belirleyici pazardı. Deri konfeksiyon talebi bakımından geniş olanaklar sunan Rusya pazarında 1998 yılında patlak veren ekonomik krizle birlikte, Rusya para birimi "Ruble"nin ani ve büyük oranda değer yitirmesi bu pazara yapılan doğrudan ve bavul ticareti kapsamındaki ihracatı durdurmuştur.

Bu durum ham deriye olan talebi de aynı şekilde etkilediğinden, ham deri fiyatları 3-5 dolar düzeyine düşmüştür. Kuzey komşularımız dışında diğer ülkelerden gelen deriden mamul eşya talepleri de bu düşük ham deri fiyatları paralelinde oluştuğundan, deri sanayicilerimiz elindeki pahalı deri stoklarını mamul eşya haline getirmekte ve bunları satmakta zorlanmışlarıdır. Böylelikle Rusya krizi sonrası bu pazarda kaybedilen ihracat kapasitesinin diğer pazarlara kaydırılması da imkansız hale gelmiştir.

Böylelikle 1998-1999 yılları ihracatın en hareketsiz dönemi olmuştur. Nitekim bu dönemde deri konfeksiyonun ağırlıklı bölümünü oluşturan 2,5 milyar dolar düzeyindeki bavul ihracatı 200-300 milyon dolar düzeyine düşmüştür.

Diğer taraftan, Rusya pazarındaki krizin olumlu bir etkisi de olmuştur. Krize kadar tek pazar yoğun olarak faaliyet gösteren deri konfeksiyon sektörü, krizden sonra alternatif pazarların önemini bir kez daha keşfederek farklı pazar olanaklarının araştırılması için büyük bir seferberliğe girişmiştir. Tanıtım, heyet ziyareti, irtibat büroları ve show room açılması ve ayrıca tüm sektörün pazarlama faaliyetlerini daha organize bir şekilde yapmak üzere Deri Sanayicileri Dış Ticaret A.Ş. ünvanlı bir sektörel dış ticaret oluşturulmuştur.

Bu faaliyetler çerçevesinde, 2000 yılından sonraki dönemde ihracatta yeni bir dönem yaşanacağı ve 1994'le birlikte canlanan ihracat ağırllıklı gelişmenin 2000 yılından itibaren daha sağlıklı ve tek pazara bağımlı olmadan yaşanabileceği düşünülmektedir.

2.2. Dünya'daki Durum, AB ve Diğer Önemli Ülkeler İtibarıyla Mukayese:

Deri sanayi Asya ve Güney Amerika'ya kaymakla birlikte dünya deri konfeksiyonunun öncüsü ve Moda merkezi İtalya'dır. Bu ülkenin deri giysi ihracatı[1] 1995 yılı itibarıyla AB dışı ülkelere 66,7 milyon Euro, AB ülkelerine 95,78 milyon Euro iken 1996 yılı itibarıyla AB dışı ülkelere 83,89 milyon Euro ve AB ülkelerine 103,86 milyon Euro, 1997 yılı itibarıyla AB dışı ülkelere 85,4 milyon Euro ve AB ülkelerine 108 milyon Euro, 1998 yılı itibarıyla AB dışı ülkelere 93,2 milyon Euro ve AB ülkelerine 114,86 milyon Euro ihracatı bulunmaktadır.

Yukarıdaki İtalya'nın deri konfeksiyon ihracat rakamları Eurostat verileridir. Ancak sektörümüzce yapılan tahminler doğrultusunda İtalya'nın toplam deri konfeksiyon ihracatının 1 milyar dolar düzeyindedir.

Çok gelişmiş tabaklama sektörü, modern aksesuar üreticileri ve eğitimli ve yenilikçi tasarımları sayesinde İtalya kaliteli, markalaşmış, son modayı yansıtan ve yüksek fiyatlı ürünleri ile Dünya'daki üst gelir gruplarına hitap etmektedir. İtalya özellikle koyun derisinden dikilen napa deri giyside öncüdür.

Çin ise İtalya'nın tam tersine ucuz deri giysi üretiminde Hindistan ve Pakistan'la birlikte Dünya'nın önemli ülkelerindendir. 1997 yılında Çin'de toplam 70 milyon adet deri giysi üretilmiştir. Çin'de işçiliğin çok ucuz olması düşük maliyetlerle yapabilmelerinin en önemli nedenidir. Hammadde

[1] EUROSTAT verilerinden alınmıştır.

temini ve işletme konusu ise Çin'de fazla gelişmiş değildir ve Çin işlenmiş deriyi genelde Güney Kore ve Tayvan'dan ithal etmektedir. Çin hem napa hem de kürk-süet giysi üretmektedir. 1995 yılında 5,5 milyon adet olan kürk-süet giysi üretimi 1996 yılında yüzde 24 gerileyerek 4,1 milyon adete düşmüştür. kürk-süet giysileri Türk mallarına oranla daha düşük kalitede ve daha düşük fiyatlıdır.

Hindistan deri sanayii gelişmekte olup deri giysi ihracatı da gitgide artmaktadır. Hindistan'ın deri giysi üretim kapasitesi yıllık 6 milyon adet olup, 1997 yılında 422 milyon dolarlık deri giysi ihracatı yapmıştır. Ülkede ihracata yönelik deri konfeksiyon sektörü napa konusunda uzmanlaşmıştır. Ayrıca, genelde ayakkabı ve mobilya sektöründe kullanılan sığır derisinden de giysi üretilmektedir.

Pakistan Çin Türkiye ve Hindistan'ın dış pazarlardaki rekabeti nedeniyle deri giysi sektöründe tabaklanmış deri giysi ihracatına yönlenmiştir.

Başka bir önemli deri merkezi olan Güney Kore ise Uzakdoğu krizinden büyük ölçüde etkilendiğinden deri giysi ihracatı sürekli düşmektedir. Güney Kore, 1997 yılında 674 milyon dolarlık deri giysi ihracatı gerçekleştirmiştir.

Avrupa Birliği içinde İtalya'dan sonra en önemli deri giysi üreticisi ülkelerden biri olan Fransa deri işleme konusunda da gelişmiştir. 1996 yılında Fransız deri sanayii 700 firması 44.000 çalışanı ve 24,2 milyar Fransız Frangı'na ulaşan iş hacmi ile önemli bir sektördür. Fransa'nın deri giysi ihracatı ise 1998 yılı itibarıyla 21,82 milyon Euro'su AB dışı ülkelere ve 46,76 milyon Euro'su AB ülkelerine olmak üzere toplam 68,58 milyon Euro'luk ihracat gerçekleştirmiştir.

Fransa son yıllarda önemli oranda deri giysi ithal etmekte ve Hindistan, Çin gibi ülkelerden yaptığı ithalat hızla artmaktadır. 1995 yılında 3,9 milyar dolarlık deri ve deri ürünü ithalatı gerçekleştirilmiştir.

AB ülkelerinden deri ürünlerinde potansiyeli olan diğer bir ülke ise İspanya'dır. İspanya'da 1997 yılında toplam üretim 1,4 milyar dolardır ve 13,4 milyon m2 koyun derisi işlenmiştir ve 1998 yılı itibarıyla bu ülkenin toplam deri ürünleri ihracatı 18,4 milyon Euro'su AB ülkelerine, 12,5 milyon Euro'su AB dışı ülkelere olmak üzere toplam 30,9 milyon Euro'dur.

Kürk–süet mamulleri üreticisi başka bir ülke de Uruguay'dır. Bu ülkenin en önemli ve en geleneksel sanayilerinden biri deri konfeksiyonudur ve deri sanayi 1996'da 72,2 milyon dolarlık koyun derisi ihraç etmiştir.

Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türk deri konfeksiyon sanayii 50 milyon adetlik üretim kapasitesi, 3.000 faal firma ile birlikte 75.000 çalışanı ve ayrıca 270 milyon dolarlık remi ihracat ve 2,5 milyar dolarlık bavul ihracatı kapasitesiyle Dünya ülkeleri arasında, belki sıralama yapmak mümkün değilse de, ön sıralarda yer alan bir sektördür.

Türk deri konfeksiyoncularının büyük bir bölümü kürk-süetten mont-kaban, ceket yapmaktadır. Dünya'da üretilen kürk-süet giysilik küçük baş hammaddenin yüzde 75'ini Türk deri konfeksiyoncuları kullanmaktadır. Türkiye dışında kürk süet ürünleri İtalya, İspanya, Uruguay ve Çin'de yapılmaktadır.

Ancak, İtalya ve İspanya'nın ürünleri çok sipesifik ve pahalı, Uruguay ve Çin mallarında ise kalite sorunu bulunmaktadır. Bunun için, Türk ürünleri kendi kategorisinde orta ve ortanın üstü sınıfa hitap edebilen rakipsiz ülke konumundadır.

Bununla beraber, birçok ülke pazarında rakipsiz bir konumda olabilecekken Türkiye'nin özellikle 1994 yılından sonra Rusya pazarında yoğunlaşması , diğer pazarları ihmal etmesine yolaçmıştır. Bu yüzden AB dahil bir çok pazarda kan kaybetmiştir. Türk deri konfeksiyon ürünlerinin Dünya pazarlarında hakettiği yere ulaşabilmesi için sert iklim özellikleri gösteren İskandinav ülkeleri, Avusturya, Almanya, Kanada, Amerika'nın kuzey bölgeleri ve Çin gibi ülkeler hedef pazarlar olarak tespit edilmeli ve pazarlamada bu ülkelere ağırlık verilmelidir.

2.3. Deri Konfeksiyon Sektörü'nün Sorunları:

2.3.1. Finansman Sorunu:

a) Acil Kriz Kredisi İhtiyacı:

Deri konfeksiyon sektörünün en büyük sorunlarından birisi finansman sorunudur. Rusya ve Asya krizleriyle birlikte tarihinin en zorlu dönemlerinden birini yaşayan deri konfeksiyon sektörü, işletme sermayesinin sıfırlanmasıyla normal iş döngüsünde sorunlarla karşı karşıyadır.

Asya krizi sonrası pahalı stoklarla rekabet şansının yitirilmesi ve takiben, Rusya Krizi ile en büyük pazarın tamamen kapanma noktasına gelmesi, eldeki kaynakların nakte dönüştürülememesine yol açmış, bu da sektörün işletme sermayesinin sıfırlanmasına ve hareket kabiliyetinin yok olmasına neden olmuştur. Sektör, nakit yokluğu nedeniyle bazı entegre tesislerin kendi çabalarıyla sistemlerini az da olsa çalıştırmaları dışında tamamen durmuştur.

Diğer bir ifade ile, sektör 1998 yılı başından itibaren özellikle Rusya'dan gelen yoğun talepleri karşılayabilmek üzere, kesim mevsiminde, yeni sezon için 16-18 dolardan alıcı bulan ham deri piyasasından alımlarını yapmış ve bunları mamul deri haline getirmiş iken, Rusya'da patlak veren ekonomik krizle birlikte "Ruble"nin ani ve büyük oranda değer yitirmesi bu pazara yapılan doğrudan ve bavul ticareti kapsamındaki ihracatı durdurmuştur. Bu durum ham deriye olan talebi de aynı şelilde etkilediğinden, ham deri fiyatları 3-5 dolar düzeyine düşmüştür. Kuzey komşularımız dışında diğer ülkelerden gelen deriden mamul eşya talepleri de bu düşük ham deri fiyatları paralelinde oluştuğundan, deri sanayicilerimiz elindeki pahalı deri stoklarını mamul eşya haline getirmekte ve satmakta zorlanmışlardır.

Bu nedenle sektör eldeki kaynaklarını tekrar değerlendirme noktasına gelebilmesi için ***acil "nakit ihtiyacı***" içindedir.

Bunun için , herşeyden önce sektörün tekrar aktif hale getirilebilmesini teminen "Kriz" Kredisi" veya "İşletme Kredisi" adı altında uzun vadeli ve düşük faizli bir finansman aracına acilen kavuşturulması gerekmektedir.

Sektörün acil finansman ihtiyacının karşılanmasını teminen iki alternatif önerilebilir:

1) Eximbank kredi programlarında yalnızca deri sektörüne ve bu geçiş dönemine özel bir düzenleme yapılmalıdır. Dünya Bankası tarafında Eximbank'a aktarılacak kaynağın deri sektörüne yönelik değerlendirilmesi bu bakımdan önem arzetmektedir.

2) Halk Bankası'ndan deri sanayicisine bütçe kaynaklı, iki yıl ödemesiz, beş yıl süreli, en fazla yüzde 10 faizli olarak verilecek "kriz kredisi".

Ayrıca;

- Eximbank kredilerinden yararlanmak üzere Bankaların talep ettiği teminat mektuplarıyla ilgili olarak; son 6 aya kadar Eximbank'a kredi ödemelerinde sorun yaşamayan ve ihracata devam eden firmalara teminat mektuplarında bankaların toleranlı olması, ayrıca 1 yıl önceki komisyon oranlarında bu mektupların verilmesi,

- Eximbank'ın yıllık teminat mektuplarının, TL kredilerinde 4 aylık, döviz kredilerinde 6 aylık kredi kapatmalarında ödeme ve taahhütler yerine getirilince, firma istediği takdirde teminat mektubunun bankaya iade edilmeyip aynı teminat mektubunun yeni kredi talebinde kullanılması (4 aylık ve 6 aylık krediler için 1 yıllık teminat mektubu istenmektedir).

- 1999 yılına mahsus olmak üzere faiz ve ihracat taahhütlerini kapatan firmalara Eximbank kredilerinin otomatik olarak 1 yıl uzatılması,

- Eximbank kredilerinin dilimi içinde sevk öncesi kredi limitinin oranının azaltılarak performans kredi limitinin artırılması,
- TL kredilerinin vadelerinin 6 aya, döviz kredilerinin 9 aya çıkarılması talep edilmektedir.

b) İstihdama Yönelik Düzenlemeler:

Emek yoğun bir sektör olan deri konfeksiyon sektörü 55.000-57.000 kişilik bir istihdam kapasitesine sahiptir. Bununla beraber, uluslararası rekabet koşullarında deri konfeksiyon sektörünün maliyet yükleri istihdam açısından sektörün kayıt dışı kalmasına yol açmaktadır.

Aslında uluslararası rekabette başarılı olabilmenin yolunun insana yatırımdan geçtiğine inanan Türk deri konfeksiyon sektörü hem kayıtlı istihdama yönelerek kayıtlı ekonomiye olan katkısını artırabilmek hem de istihdam maliyeti yükünü azaltabilmek için bir "istihdam teşviki" önerisi hazırlamış bulunmaktadır.

1998 Yılı Mart ayında sektörü kayıtlı çalışmaya teşvik etmesi amacıyla "Deri Sektörü'ne yönelik "İstihdam Teşviği" taslakları Dış Ticaret Müsteşarlığına (DTM) sunulmuş ve DTM tarafından değerlendirilerek, yasal süreçten geçmek üzere Yüksek Planlama Kurulu'nun (YPK) gündemine kadar gelen sözkonusu istihdam teşviği YPK'nin gündeminden geçememiştir.

Bu konuda sektörün talebi devam etmektedir ve bu çerçevede; Sanayi sicil belgesi sahibi imalatçı-ihracatçı firmalar bir takvim yılı önceki ihracat tutarı "performans" kabul edilerek;

- 01.01.1999 tarihinden itibaren her üç ayda bir verilecek kurumlar vergisi beyannamelerinde tahakkuk edecek vergiden, her yüzbin dolarlık ihracat için dört (4) işçinin üç aylık dönem içinde ödenmiş muhtasar yükü mahsub edilmeli,
- Ayrıca şirketler, muhtasar vergisini ödemiş olmaları kaydıyla, muafiyet kazanılan her yirmi (20) işçi için kurumlar vergisinden üç puan indirme hakkı verilmeli ve bu hak da 15 puanla sınırlanmalı.

Sözkonusu istihdam teşviğinin işlerliğe kavuşmasıyla;

- kayıtsız ekonomiye karşı haksız rekabetin önlenmesi,
- mükellefin (firmaların) kurumsallaşması sağlanmış olacak,
- SSK gelirlerinde belirli bir girdi artışı da engellenmemiş olacaktır.
- Yeni Vergi Yasası'nın ağırlığının azalacağı gerçeği vurgulanmalıdır.

c) Pahalı Enerji Sorunu:

Türkiye halihazırda, sanayiide kullanılan elektrik maliyeti açısından en pahalı Avrupa ülkesi durumundadır. Sanayii kullanımındaki elektriğin daha uygun maliyetlerle sunulması bir an önce sağlanmalıdır.

Ayrıca enerji girdi maliyetlerinin azaltılabilmesi amacıyla Sanayi, Ticaret odalarına kayıtlı ve kapasite raporu olan imalatçı ihracatçılara enerji tüketiminde ve telekomünikasyon harcamalarında yüzde 50 iskonto sağlanmalıdır.

Diğer taraftan, Türkiye son yıllarda önemli bir enerji darboğazına girmiştir. Elektrik kesintileri sektörde verimliliği azaltan bir boyuta ulaşmıştır. Sanayiin yoğun olduğu bölgelerde kesinti programlarının uygulanmamasında fayda bulunmaktadır.

2.3.2. Pazar ve Pazarlama Sorunu:

Türkiye'nin Deri Ürünleri ihracatı iki pazarda yoğunlaşmış durumdadır. Sözkonusu pazarlar yüzde 28,6'lık payı ile Almanya ve yüzde 16,2'lik payı ile Rusya'dır.

1998 yılında Rusya'da yaşanan ekonomik kriz öncesi bu ülkeye yapılan ihracat bavul ihracatı dikkate alındığında deri ürünleri ihracatımızın yüzde 80'ni oluşturmaktaydı.

Türk deri konfeksiyon sektörünün belli pazarlarda yoğunlaşması ekonomik kriz ortamlarında risk oluşturmaktadır. Nitekim 1998 yılında Rusya'da yaşanan ekonomik kriz sonrası bu ülkeye gerçekleştirilen ihracatın durma noktasına gelmesi, sektörün krizi diğer ülke sektörlerinden ve Türkiye'nin diğer dış ticaret sektörlerinden daha derin bir şekilde yaşamasına yol açmıştır.

Rusya krizi sonrası Türk deri firmaları siparişlerinin iptal edilmesi ve yeni siparişlerin tamamen durması nedeniyle;

- ihracat taahhütlerini yerine getiremez duruma gelmişlerdir,
- satılamayan mallar nedeniyle yaklaşık 1,5 Milyar dolarlık stok oluşmuştur,
- hazır malların satılamaması ve satılan malların ödemelerinde karşılaşılan problemler banka borçlarının ödenememesine yolaçmıştır.

Ayrıca, birçok firma üretimlerini durdurmak ve işçi çıkarmak zorunda kalmışlardır. Örneğin en büyük Deri Organize Sanayi Bölgesi olan Tuzla'da 89 işyeri kapanmış ya da kapanma noktasına gelmiş ve 3.500 civarında kişi işten çıkartılmıştır.

Diğer bir ifade ile, deri ihracatında büyük oranda Rusya pazarına bağımlılıktan dolayı sektörde ciddi bir sarsıntı meydana gelmiştir. Üretimin yarısından fazlasını Rusya pazarında değerlendiren ve 1999 yılını tek pazara bağımlı kalmanın olumsuzlukları ile birlikte yaşayan sektör alternatif pazar arayışına girmiştir.

İlk etapta Avrupa, Çin, ABD ve Kanada gibi dinamik pazarları kendine hedef seçen Türk deri sanayii, bu amaçla tanıtıma, üretime ve pazarlamaya yönelik faaliyetlerini artırarak, 2000'li yıllara, Dünya pazarlarına açılma ve ihracatını artırma hedefiyle girmektedir.Geçmiş yıllarda bavul ticareti yoluyla büyük oranlarda Türkiye ekonomisine girdi sağlayan deri firmaları, bavul ihracatının azalması ile birlikte resmi ihracata dönük çalışmalar içine girmiş bulunmaktadırlar.

Yine aynı şekilde 1990'lı yıllarda Rusya pazarına yönelmenin bir sonucu olarak Avrupa pazarından uzaklaşan deri sanayii, bu pazarda yaşanan krizle birlikte tekrar Avrupa pazarına yönelmiştir. Deride fiyatların düşmesi Avrupalı alıcıları Türkiye'ye çekerken, Türk firmaları da belirledikleri hedef pazarlardaki fuarlara katılarak ürünlerini tanıtmaya başlamışlardır.

Deri Sanayii Rusya'dan sonra ikinci pazar olarak değerlendirdiği Çin pazarına girmeye çalışmaktadırlar. Önce Pekin'de bir fuar organizasyonu gerçekleştiren sektör, Nisan 1999'da Hong Kong Fuarı'na "Focus Ülke" olarak katılmış ve çok başarılı bir tanıtım yapılarak sektörün Uzak Doğu pazarı için önü açılmıştır.Ekim 1999'da Şanghay Fuarı ile de Çin ve G.Kore'den bitmiş deri siparişleri alınmaya başlamıştır. Ayrıca, Deri sanayicileri Sektörel Dış Ticaret Şirketi (DSD), Rusya'dan sonra ikinci büyük pazar olarak gördüğü Çin'de bir ofis ve showroom'u faaliyete geçirmiştir. Çin pazarını hedefleyen deri sanayii, önümüzdeki dönemde büyük miktarlarda Çin'e bitmiş deri satacaktır. Sektörde, deri konfeksiyon açısından hedef pazarlar olarak öne çıkan Doğu Bloku ülkelerine yönelik aktif pazarlama sistemine geçilmesi düşünülmektedir.

Ancak, sektörün alternatif pazarlarda rekabet gücünün yükseltilmesi için uzun ve kısa vadeli olmak üzere bazı önlemler alınması gerekmektedir.

<u>Kısa vadeli tanıtım ve pazarlama desteğinde</u>;

- mevcut fuar desteğinin firma bazında üç defaya mahsus katılım limitinin kaldırılması ve tüm katılım masrafların mümkün olduğunca Devlet tarafından karşılanması,
- Türkiye'de düzenlenen fuarlar da yerel alıcılara değil uluslararası alıcılara hitap eden enternasyonal fuarlardır. Bu fuarlara katılan firmalara verilecek olan fuar desteği de sektörün uluslararası pazarlarda güçlenmesine yardımcı olacaktır. Özellikle İstanbul'da düzenlenen deri konfeksiyona yönelik fuarlara katılım teşvik edildiğinde;

- halen uygulamada olan yurtdışı ofis ve mağaza desteği Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ) bazında tekrar değerlendirilmeli ve göstermelik olmaktan ziyade somut olarak uygulanabilir şekle dönüştürülmesi,
- coğrafi olarak uzak olan potansiyel pazarlara ihracatımızı teşvik etmek amacıyla THY yoluyla kargo taşımacılığının desteklenmesi veya sektörün navlun maliyetlerinin düşürülmesini sağlayacak bir destek sisteminin adapte edilmesi gerekmektedir.

Uzun dönemli tanıtım ve pazarlama için ise topyekün ülke tanıtımı çerçevesinde ülke imajını ön plana çıkarıcı geniş çaplı ve sürekli faaliyetlerin organize edlip uygulanmasını öngören tanıtım politikalarının oluşturulması gereklidir.

3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR:

3.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Dönemi Projeksiyonları (2001-2005):

3.1.1. Talep Projeksiyonu (1999-2005):

a) Yurtiçi Talep Projeksiyonu:

Deri konfeksiyona yönelik yurtiçi talep projeksyonu, deri konfeksiyon üretiminin iç piyasaya yönelen bölümü ve buna deri konfeksiyon ithalatındaki öngörüler eklenerek hesaplanmıştır.

Deri konfeksiyon sektöründe toplam üretimin yüzde 15'i iç pazara yönelmektedir. Üretimde değişim yaratcak etkilerin ışığı altında yurtiçine yönelen bu payın üretimdeki artış öngörülerine paralel olarak artacağı varsayılmıştır.

Ayrıca yurtiçi talebin bir unsuru olan ithalatın da tamama yakın bir bölümünün yurtiçinde kaldığı tahmin edilmektedir.

Bu nedenle üretim ve ithalattaki değişim öngörülerine paralel olarak yurtiçi talebinde de artışlar kaydedileceği düşünülmektedir.

60 milyonluk genç nüfusu ve geniş orta sınıfı ile Türkiye pazar olanakları geniş bir ülkedir. Bununla beraber Türkiye gibi geniş pazar olanaklarının sözkonusu olduğu bir ülkede deri konfeksiyon talebi yurtiçi üretime daha fazla bağımlıdır. Bunun nedeni, ülkede güçlü bir deri konfeksiyon sektörünün varlığından kaynaklanmaktadır.

Bununla birlikte, yurtiçi talebin Türk deri konfeksiyon sektörü üretimine bağımlılığı oranında sektör yurtiçi pazara yeteri oranda ilgi göstermemiştir. Genellikle butiklerde satılan deri giyim eşyaları yurtiçi fiyatların yüksek olduğu izleniminin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Türk deri konfeksiyon sektörünün bundan sonraki yıllarda yurtiçi pazarlama yöntemini değiştirerek iç pazara daha fazla önem vermesi yararlı olacaktır.

1996yılı başında Avrupa Birliği ile gümrük birliği gerçekleştirilmesini takinben hem Avrupa Birliği hem de üçüncü ülkelere yönelik pazar açılımının sağlanması çerçevesinde ithalat yüzde 1200'ler civarında artışlar olmuştur ancak, deri konfeksiyon ithalatı 1998 yılı itibarıyla 12 milyon dolar düzeyindedir ki bu oldukça düşük bir değerdir.

Bu çerçevede Türkiye'de daha çok yurtiçi üretime dayalı deri konfeksiyon yurtiçi talebinin 1999-2005 yılları arasında ortalama yıllık yüzde 14-15'ler düzeyinde bir artışla 1999 yılında mikar bazında 1,48 milyon adet ve değer bazında 1998 fiyatlarıyla 32 trilyon 320 milyar TL düzeyindeki iken 2005 yılında miktar bazında 3 milyon 250 bin adet, değer bazında 1998 yılı fiyatlarıyla 71 trilyon 458 milyar TL'lik yurtiçi talep hacmine ulaşılacağı öngörülmektedir.

Tablo:20 ve 21'de yurtiçi talebin yıllar bazında değişimi verilmiştir.

b) İhracat Projeksiyonu:

Üretiminin yüzde 85'i ihracata yönelmiş olan Türk deri konfeksiyon sektörü, 1994-1998 yılları arasında Rusya ve diğer Doğu Bloku ülkelerinde ortaya çıkan pazar olanakları çerçevesinde genişleme dönemini yaşamış ve bu dönemde ihracat ağırlıklı olarak bavul ihracatıan yönelerek, bavul ihracatı ile birlikte 2,75-3 milyar dolarlık ihracat performansına ulaşmıştır. Bu ihracatın 2,5 milyar dolarının bavul ihracatına, 250-300 milyon dolarlık bölümü ise resmi ihracata aittir.

Bununla beraber 1998 yılı Ağustos ayında Rusya'da patlak veren ekonomik kriz sonrası, bavul ihracatının durma noktasına gelmesi, ayrıca fiyat problemeri nedeniyle Avrupa Birliği'ne ihracatta rekabet şansının azalması, hem resmi bazlı ihracatta hem de bavul ihracatında ciddi bir performans kaybıyla karşılaşılmasına yolaçmıştır.

1998 yılı krizinden sektörün bu oranda etkilenmesi ihracata ve ihractta da tek pazara bağımlılığından kaynaklanmıştır.

1998 yılında yaşanan krizden Türk deri sektörü yarar da sağlamıştır. Bugüne kadar ihracat pazarlarında talebin yönüne göre hareket etmiş ve alternatif pazar arayışlarına girmemiş olan sektör 1999 yılında itibaren ciddi bir pazar arayışı seferberliğine girişmiştir. Bu pazar arayışları çerçevesinde Rusya ve Almanya gibi geleneksel pazarlara farklı bir rekabet anlayışıyla yeniden yönelmek bunun yanısıra ABD, Kanada ve Çin gibi talep yönünden istikrarlı ve hacim olarak geniş pazarlarda sözsahibi olmak hedef edinilmiştir. Fuar ve tanıtım gibi aktif pazar arayışları devam ederken malın kalitesinin de üretim aşamasında ön planda tutulması anlayışı benimsenmiştir.

Sektörün 1999 sonrası ihracat performansının artırılmasına yönelik faaliyetleri devam ederken uluslararası alanda da global ekonomik krizin etkilerinin azalmaya ve yokolmaya başlamasıyla yeniden bir canlanma başlamıştır. Başta krizin kaynaklandığı Uzak Doğu ülkeleri olmak üzere Türkiye'nin hedef pazarları olan Avrupa ülkeleri, ABD, Kanada ve Çin'den gelen sinyaller ekonominin canlandığı yönündendir. Bu nedenle 1999 yılı ile başlayan dönemde dış talepte de artış yönünde gelişmeler yaşanacaktır.

Türkiye'nin bavul ticareti kapsamında yoğun ilişkiler olduğu Rusya pazarında ise, kısa dönemde genişleme sözkonusu olmayacaktır. Ancak, Türk deri konfeksiyon sektörünün, deri giyimi iklim özellikleri nedeniyle bizzat ihtiyaç nedeniyle kullanan Rusların ayağına kadar giderek (Moskova'da kurulan Ticaret Merkezi bunun için bir araç olacaktır) sözkonusu pazarda değşen ticari ortamda maksimum pazar payını almayı hedeflemektedir.

Bütün olumlu iç ve dış koşulların etkisiyle 1999-2005 yılları arasında deri konfeksiyon ihracatının ortalama yıllık yüzde 15 oranında artış kaydederek 1999 yılında miktar bazında 2,8 milyon adet ve değer bazında 1998 yılı fiyatlarıyla 52 trilyon 622 milyar TL düzeyindeki ihracat performansını 2005 yılında miktar bazında 6,5 milyon adet ve değer bazında 1998 yılı fiyatlarıyla 127 trilyon 740 milyar TL'ye çıkaracağı tahmin edilmektedir. Söz konusu dönemde ihracat eğilim tahminleri aşağıdaki tablo:22 ve 23'de yer almaktadır.

Bu arada şunu da belirtmek gerekir ki, tablo: 22 ve 23'de yer alan 1999-2005 yılları arası ihracat performans eğilimi tahminleri resmi ihracat verileri baz alınarak yapılmaktadır. 1998 yılı Rusya krizi öncesi mevcut olan yaklaşık 2,5 milyar dolarlık bavul ihracatı kapsamındaki rakamların da ihracat performansına ilave edilmesiyle yukarıdaki rakamlara miktar olarak 33 milyon adet ve değer olarak 1998 fiyatlarıyla 656 trilyon TL eklemek gerekecektir.

3.1.2 Üretim Projeksiyonu (1999-2005):

Türk deri konfeksiyon üretiminin yüzde 85 oranında ihracata yönelmektedir. Bu nedenle üretimde meydana gelen artış ya da azalış eğilimi ihracatı etkileyen gelişmelere sıkı sıkı bağlıdır.

İhracat projeksiyonu başlığında da belirtildiği üzere, deri konfeksiyon sektörü üretiminde 1999-2005 döneminde 1994-1998 yılları arasında yaşanan gelişme dönemine benzer bir genişleme döneminin yaşanacağı tahmin edilmektedir. Bunun nedeni özellikle yurtdışı piyasalarda yaşanacağı tahmin edilen olumlu gelişmelerdir. 1990'lı yılların ilk yılllarını takibeden dönemde 1994 yılından itibaren Dünya ticaretine yeni entegre olan pazarlar uluslararası ticarette bahar döneminin yaşanmasına neden olmuştu. 1997 yılında başlayan ve 1998 yılının Ağustos ayında yaşanan global ekonomik krizle birlikte ise bu bahar dönemi sona ermiştir.

Tablo:20- Deri Konfeksiyon Sektörü Yurtiçi Talep Projeksiyonu:(1999-2005)

Birim: 1000 Adet

Yurtiçi Talep Projeksiyonu							Yıllık Artışlar %					
1999	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
1.476	1.681	1.915	2.290	2.494	2.848	3.254	13,9	13,9	19,6	8,9	14,2	14,2

Tablo:21- Deri Konfeksiyon Sektörü Yurtiçi Talep Projeksiyonu:(1999-2005)

Birim: 1998 Fiyatlarıyla, Milyar TL

Yurtiçi Talep Projeksiyonu							Yıllık Artışlar %					
1999	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
32.320	36.757	41.934	47.871	54.681	62.493	71.458	13,7	14,1	14,1	14,2	14,3	14,3

Tablo:22- Deri Konfeksiyon Sektörü İhracat Projeksiyonu:(1999-2005)

Birim: 1000 Adet

İhracat Projeksiyonu							Yıllık Artışlar %					
1999	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
2.811	3.233	3.718	4.276	4.917	5.655	6.503	15	15	15	15	15	15

Tablo:23- Deri Konfeksiyon Sektörü İhracat Projeksiyonu:(1999-2005)

Birim: 1998 Fiyatlarıyla Milyar TL

İhracat Projeksiyonu							Yıllık Artışlar %					
1999	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
55.226	63.510	73.036	83.991	96.590	111.078	127.740	15	15	15	15	15	15

Söz konusu global ekonomik krizin yerini, başta AB ve ABD olmak üzere belli başlı pazarlarda büyümeye bırakması uluslararası ticaret için olumlu olarak yorumlanmaktadır. Ayrıca, deri konfeksiyon sektörünün tanıtıma ve pazarlamaya verdiği önemle beraber ihracat perfromansının, dolayısıyla üretimin olumlu yönde artışına yolaçacaktır. Bunun dışında, Türkiye'de 1999 yılının sonlarında uygulamaya konulan ekonomik istikrar tedbirleriyle reel ekonominin tekrar ön plana çıkmaya başladığını öne sürmek mümkündür. Türkiye'de yıllardır faiz oranlarının yüksek olması, kredilere bağımlı sanayicileri etkiliyordu. Reel faiz oranlarını makul düzeye düşürmek, ekonominin büyüme potansiyelini artırmak, ekonomideki kaynakların daha etkin ve adil dağılımını sağlamak amacıyla alınan bu kararların özellikle faizlerin düşmesi ile birlikte faiz borçlarını ödeyemeyen ihracatçıyı rahatlatacaktır. Buna paralel olarak kredilere talep de artacaktır.

Paralarını üretime değil de faizler yüksel olduğu için para ile para kazananlar, bundan sonra paralarını üretime dönüştürmek zorunda kalacaklardır.Alınan bu kararlar üretimi artırıcı kararlardır.Yıllardır yaşanılan kronik enflasyon, Türk lirası faizlerini yüksek reel seviyelere çıkartmış, üretime yönelik yatırımlara olan talebi azaltarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkilerken sermayenin genel olarak üretime yönelik ekonomik aktiviteden uzaklaşmasına, spekülatif kazanç peşinde koşmalarına neden olmuştur. Enflasyon faizleri yükselterek finansman açıklarını daha da büyütüyordu. Enflasyonun tek haneli rakamlara indiği bir ekonomide, özel sektör daha etkin çalışacaktır. Ekonominin dinamizmi ve verimlilik artacaktır.

Böylelikle uluslararası ticaretteki olumlu beklentilere, içeride alınan ekonomik kararlardan elde edilmesi beklenen olumlu sonuçlar da eklenince deri konfeksiyon üretiminde 1999-2005 döneminde yıllık yüzde 15'ler düzeyinde bir artış beklenmektedir. Bu çerçevede, 1999 yılında miktar bazında 8 milyon 750 bin adet, değer bazında 1998 fiyatlarıyla 194 trilyon 90 milyar TL olan deri konfeksiyon üretiminin 2005 yılında miktar bazında 20 milyon 238 bin adet, değer bazında 1998 fiyatlarıyla 447 trilyon 734 milyar TL'ne yükseleceği tahmin edilmektedir. 1999-2005 dönemine ilişkin üretim projeksiyonları Tablo:24 ve 25'de yer almaktadır.

3.1.3. İthalat Projeksiyonu:

Türkiye'de, kalite ve miktar olarak güçlü bir deri konfeksiyon sektörünün varlığı, deri konfeksiyonda talebin ithal ürünlere yönelmesini önlemektedir.

Türkiye'nin deri konfeksiyon ithalatı 1998 yılı itibarıyla 12 milyon dolar düzeyinde olup, esasen 1996 yılı başında AB ile kurulan gümrük birliği çerçevesinde sağlanan pazar açılımıyla büyük oranlı ithalat artışıyla bu düzeye ulaşılmıştır.

Bununla beraber, 1999-2005 döneminde, 1996 yılıyla birlikte sağlanan pazar açılımı kaynaklı ithalat artış sürecinin tamamlanması nedeniyle bu dönemde yaşanan ithalat artışlarının tekrar gerçekleşmeyeceği düşünülmektedir.

Ayrıca, yurtiçi deri konfeksiyon talebinin yurtiçi üretime daha fazla yönelik olması ve bundan sonraki dönemde de gerek fiyat, gerek kalite ve gerekse çeşit olarak yurtiçi talebin cezbedilebileceğini öngörmekte ve dolayısıyla deri konfeksiyon ithalatında 1999-2005 döneminde büyük oranlı artışlar beklenmemektedir.

Tablo:24 - Deri Konfeksiyon Sektörü Üretim Projeksiyonu:(1999-2005)

Birim: Adet

Üretim Projeksiyonu							Yıllık Artışlar %					
1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005
8.750	10.062	11.571	13.307	15.303	17.598	20.238	15	15	15	15	15	15

Tablo:25 - Deri Konfeksiyon Sektörü Üretim Projeksiyonu:(1999-2005)

Birim: 1998 Fiyatlarıyla Milyar TL												
Üretim Projeksiyonu							**Yıllık Artışlar %**					
1999	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
194.090	222.603	255.993	294.392	338,551	389.334	447.734	15	15	15	15	15	15

Tablo:26 - Deri Konfeksiyon Sektörü İthalat Projeksiyonu:(1999-2005)												
Birim: Adet												
İthalat Projeksiyonu							**Yıllık Artışlar %**					
1999	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
163.057	171.210	179.770	188.758	198.196	208.106	218.511	5	5	5	5	5	5

Tablo:27 - Deri Konfeksiyon Sektörü İthalat Projeksiyonu:(1999-2005)												
Birim: 1998 Fiyatlarıyla Milyar TL												
İthalat Projeksiyonu							**Yıllık Artışlar %**					
1999	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
3.207	3.367	3.535	3.712	3.898	4.093	4.298	5	5	5	5	5	5

Yapılan öngörüler çerçevesinde 1999-2005 yılları arasında deri konfeksiyon ithalatının ortalama yıllık yüzde 5'ler düzeyinde artarak 1999 yılındaki miktar bazında 163.057 adet, değer bazında 1998 yılı fiyatlarıyla 3 trilyon 207 milyar TL düzeyinden 2005 yılında 218.511 adte ve değer bazında 1998 yılı fiyatlarıyla 4 trilyon 298 milyar TL'ye yükseleceği tahmin edilmektedir.

Yukarıdaki Tablo:26 ve 27'de 1999-2005 yılları arasında ithalatta meydana gelebilecek eğilimlerle ilgili öngörüler yer almaktadır.

3.1.4 Teknolojide Muhtemel Gelişmeler:

Bütün alanlarda olduğu gibi deri konfeksiyon üretiminde de ileri teknolojinin kullanımı yaygınlaşmaktadır. Teknoloji, rekabet edebilmenin faktörlerinden bir haline geldiği için Türk deri konfeksiyon sektörü de teknolojiyi yakından izleme gayreti içindedir.

Halihazırda deri konfeksiyon sektöründe kullanılan makinalar genellikle ithal ve Alman orijinli olup teknolojik düzey olarak Hindistan, Çin ve Pakistan'dan ileri düzeyde yeralmaktadır. Bununla beraber, İtalya gibi Dünya konfeksiyon üretiminde öncü olan ülkeyi yakalamak Türk deri konfeksiyon sektörünün hedefleri arasında yeralmaktadır. Bu hedef doğrultusunda Türk deri konfeksiyon sektörü moda-kalite ve teknolojik üretime ağırlık vermek yönünde faaliyetlerini yoğunlaştırmış bulunmaktadır. Önümüzdeki 5 yıllık dönemde teknoloji üretim konusunda daha büyük bir mesafenin alınacağı düşünülmektedir.

3.1.5. Rekabet Gücünde Gelişmeler:

Türk deri konfeksiyon sektörü, veri yetersizliği nedeniyle somut olarak hesaplanamamışsa da, ithalat/ihracat oranı karşılaştırılması, uzmanlaşma katsayısı, Dünya ihracatı içindeki payı gibi rekabet gücü göstergeleri bakımından önemli rekabet üstünlüklerine sahiptir.

Ayrıca, önümüzdeki 5 yılık plan döneminde sektörün pazar arayışları ve tanıtım seferberliğinin sonuç vermeye başlamasıyla ihracatta yıllık ortalama yüzde 15'ler civarında bir artış sağlanacağı ve bu bağlamda yukarıdaki rekabet gücü göstergelerine olumlu anlamda yansıyacağı düşünülmektedir.

Bunun dışında, DTÖ ve AB taahhütleri çerçevesinde Türkiye'nin ticari politikalarını serbest rekabet kuralları çerçevesinde düzenlemesi nedeniyle Türk deri konfeksiyon sektörü, serbest rekabet koşullarına uyum sağlamamış olan Çin, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelrin haksız rekabetine maruz kalmaktadır. Yeni plan döneminde Çin'in DTÖ üyeliği ve DTÖ kurallarının Hindistan ve Pakistan nezdinde daha geçerli hale gelmesiyle bu ülkelerin haksız rekabet baskısı sektörün üzerinden kalkmış olacaktır. Bu da sektörün ihracat kabiliyetine olumlu yansıyacaktır.

Ayrıca, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinin gerçekleşme aşamasına gelmesi, gümrük birliği çerçevesinde imzalanan serbest ticaret anlaşmalarının ona ermesi, ABD ile imzalanan Ticaret ve Yatırım Anlaşması'nın sektörün menfaatine belli düzenlemeler gibi etkiler de sektöre olumlu yansıyacak gelişmelerdendir.

3.1.6. Çevreye Yönelik Politikalar:

Türk deri konfeksiyon sektörü çevreye duyarlı üretim tekniklerinin adapte edilmesi konusunda 1990'lı yılların başından itibaren çabalarını yoğunlaşmış bulunmaktadır.

Bu çerçevede, çevresel konuların önemli olduğundan hareket eden Deri Sanayii, Çevre Bakanlığı ile 1994 yılında bir "Çevre Protokolü" imzalanmasını sağlamıştır. Sözkonusu Çevre Protokolü ile Deri Sanayiinde faaliyet gösteren işletmelerin engeç 1998 yılı sonuna kadar ya arıtma sistemine sahip herhangi bir organize sanayii bölgesinde yeralmaları ya da kendi arıtma sistemlerini kurmaları benimsenmiştir.

Bu Protokolle Deri Sanayicileri, belli bir geçiş süreci elde ederek uyum sağlama çalışmalarına başlamışlardır

Deri sanayinin çevreye uyum çabaları sonucunda halihazırda deri konfeksiyon sektöründe üretilen malların yüzde 70'i çevreye duyarlı yöntemlerle uygulanır durumdadır.

Bunun için ileriki dönemlerde DTÖ kurallarının ve ISO 14000 gibi toplumsal standartların yaygınlık kazanmasıyla enazından sektöre yönelik haksız rekabet yaratan diğer ülke sektörlerinin bu haksız rekabeti önlenmiş olacaktır.

Bu durumda, geleneksel pazarlarda ve iç pazarda haksız rekabete maruz kalmayan sektörün ihracat performansı yükselmiş olacaktır.

3.1.7. Diğer Sektörler ve Yan Sanayii ile İlişkilerde Muhtemel Gelişmeler:

Türk deri konfeksiyon sektörünün ilişki içinde bulunduğu başlıcaları Hayvancılık Sektörü, Deri İşleme (Tabaklama) Sektörü ve Finans Sektörü'dür.

Bu sektörlerden ilki olan hayvancılık sektörünün geliştirilmesiyle ilgili olarak Tarım Bakanlığı tarafından bazı çalışmaların yapılmakta olduğu gündeme yansıdığı oranda bilinmektedir.

Bununla beraber Tarım Bakanlığı tarafından yapılan faaliyetlerin daha çok et ve süt verimini artırmak üzere olduğu dikkat çekmektedir. Deri konfeksiyon sektörünün hammaddesini sağlayan hayvancılık sektörünün deri hamaddesinin kalitesinin ve sayısının artırılmasını dikkate alacak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak hemekadar bu konuda yetkililerle görüş alışverişinde bulunulmuşsa da sorunun çözümü yönünde bir mesafe katedilememiştir. Yeni plan döneminde kuruluşlar arası diyaloğun daha fazla artırılması mümkün olduğu takdirde, hayvancılık sektöründen deri hammaddesinin daha fazla ve kaliteli bir şekilde sağlanması mümkün olacaktır. Bu durumda, deri konfeksiyon sektörü de hammadde bakımından ithalata daha az bağımlı hale gelecektir.

Deri konfeksiyon sektörünün ilişkilerinin yoğun olduğu diğer bir sektör deri işleme(tabaklama) sektörüdür. Türkiye'nin en eski sanayilerinden birisi olan deri tabaklama sektörünün en önemli sorunları çevresel maliyetlerin ağırlığı ve bu maliyetlerin hafifletilmesine yönelik destek

mekanizmasının yeterli olmamasıdır. Çevresel maliyetlerin hafifletilmesi Türk deri konfeksiyon sanayiinin daha ucuza girdi temin etmesi açısından da yararlı olacaktır.

Deri işleme sektörü ile ilgili diğer bir önemli husus ise sektörün kendi içinde haksız rekabetidir. Büyük bir bölümü organize sanayi bölgelerinde ve çevresel şartlara uyumlu üretim yapan tabaklama firmaları, sayıları az da olsa çevresel maliyetlere katlanmadan üretim yapan organize sanayi bölgeleri haricindeki firmaların haksız rekabetine maruz kalmaktadır.

Bunun için ileriki dönemde tabaklama sektörünün tümünün çevresel koşullara uygun üretim yapmasının sağlanması ve bu firmaların çevresel maliyetlerinin azaltılması ve desteklenmesi büyük önem arzetmektedir. Bu koşullar sağlandığı takdirde Türk deri konfeksiyon sanayiinin daha ucuz ve kaliteli deriyi ithalat şartlarına bağımlı olmadan temin etmesi mümkün olabilecektir..

Finans sektörüyle ilişkiler ise Türk deri konfeksiyon sektörü açısından ayrı bir öneme sahiptir. Çok büyük bir bölümünü küçük ve aile tipi işletmelerin oluşturduğu Türk deri konfeksiyon sektörü, ticari faaliyetlerinde özsermayeden ziyade kredi dayalı işlem yapmaktadır. Bu nedenle finans kesiminin güçlü ve reel sektörü destekleyen bir tutum içinde olması sektörünhareket kabiliyetini yükseltecektir. Bununla birlikte Türkiye'de finansal kurumlarda sanayii destekleyici bir tavır biryana kriz ortamlarında, mevcut ilişkileri bile zorlaştırıcı tutumlar sergilenebilmektedir. Bu da finans sektöründe faaliyet gösteren kurumların yapısal zaafiyetinden kaynaklanmaktadır.

Yeni plan döneminde olumlu beklentiler içinde olunan bir husus da, bu nedenle, fiinansal yapının güçlendirilmesi ve finans kuruluşlarının reel kesimi destekler bir yapıya büründürülmesidir.

4. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR

4.1. Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler:

4.1.1 Finansman:

Deri konfeksiyon sektörünün en acil ihtiyacı***"finans***" sağlanmasıdır.

Bunun için , herşeyden önce sektörün tekrar aktif hale getirilebilmesini teminen "Kriz" Kredisi" veya "İşletme Kredisi" adı altında uzun vadeli ve düşük faizli bir finansman aracına acilen kavuşturulması gerekmektedir.

Sektörün acil finansman ihtiyacının karşılanmasını teminen iki alternatif önerilebilir:

1) Eximbank kredi programlarında yalnızca deri sektörüne ve bu geçiş dönemine özel bir düzenleme yapılmalıdır. Dünya Bankası tarafında Eximbank'a aktarılacak kaynağın deri sektörüne yönelik değerlendirilmesi bu bakımdan önem arzetmektedir.

2) Halk Bankası'ndan deri sanayicisine bütçe kaynaklı, iki yıl ödemesiz, beş yıl süreli, en fazla %10 faizli olarak verilecek "kriz kredisi".

Ayrıca;

- Eximbank kredilerinden yararlanmak üzere Bankaların talep ettiği teminat mektuplarıyla ilgili olarak; son 6 aya kadar Eximbank'a kredi ödemelerinde sorun yaşamayan ve ihracata devam eden firmalara teminat mektuplarında bankaların toleranlı olması, ayrıca 1 yıl önceki komisyon oranlarında bu mektupların verilmesi,
- Eximbank'ın yıllık teminat mektuplarının, TL kredilerinde 4 aylık, döviz kredilerinde 6 aylık kredi kapatmalarında ödeme ve taahhütler yerine getirilince, firma istediği takdirde teminat

mektubunun bankaya iade edilmeyip aynı teminat mektubunun yeni kredi talebinde kullanılması (4 aylık ve 6 aylık krediler için 1 yıllık teminat mektubu istenmektedir).

- 1999 yılına mahsus olmak üzere faiz ve ihracat taahhütlerini kapatan firmalara Eximbank kredilerinin otomatik olarak 1 yıl uzatılması,
- Eximbank kredilerinin dilimi içinde sevk öncesi kredi limitinin oranının azaltılarak performans kredi limitinin artırılması,
- TL kredilerinin vadelerinin 6 aya, döviz kredilerinin 9 aya çıkarılması talep edilmektedir.

4.1.2 İstihdam:

Türk deri konfeksiyon sektörü hem kayıtlı istihdama yönelerek kayıtlı ekonomiye olan katkısını artırabilmek hem de istihdam maliyeti yükünü azaltabilmek için bir "istihdam teşviki" önerisi hazırlamış bulunmaktadır.

1998 Yılı Mart ayında sektörü kayıtlı çalışmaya teşvik etmesi amacıyla "Deri Sektörü'ne yönelik "İstihdam Teşviği" taslakları Dış Ticaret Müsteşarlığına (DTM) sunulmuş ve DTM tarafından değerlendirilerek, yasal süreçten geçmek üzere Yüksek Planlama Kurulu'nun (YPK) gündemine kadar gelen sözkonusu istihdam teşviği YPK'nin gündeminden geçememiştir.

Bu konuda sektörün talebi devam etmektedir ve bu çerçevede; Sanayi sicil belgesi sahibi imalatçı-ihracatçı firmalar bir takvim yılı önceki ihracat tutarı "performans" kabul edilerek:

- 01.01.1999 tarihinden itibaren her üç ayda bir verilecek kurumlar vergisi beyannamelerinde tahakkuk edecek vergiden, her yüzbin dolarlık ihracat için dört (4) işçinin üç aylık dönem içinde ödenmiş muhtasar yükü mahsub edilmeli,
- Ayrıca şirketler, muhtasar vergisini ödemiş olmaları kaydıyla, muafiyet kazanılan her yirmi (20) işçi için kurumlar vergisinden üç puan indirme hakkı verilmeli ve bu hak da 15 puanla sınırlanmalı.

Sözkonusu istihdam teşviğinin işlerliğe kavuşmasıyla;

- kayıtsız ekonomiye karşı haksız rekabetin önlenmesi,
- mükellefin (firmaların) kurumsallaşması sağlanmış olacak,
- SSK gelirlerinde belirli bir girdi artışı da engellenmemiş olacaktır.
- Yeni Vergi Yasası'nın ağırlığının azalacağı gerçeği vurgulanmalıdır.

4.1.3 Pahalı Enerji

Türkiye halihazırda, sanayiide kullanılan elektrik maliyeti açısından en pahalı Avrupa ülkesi durumundadır. Sanayii kullanımındaki elektriğin daha uygun maliyetlerle sunulması bir an önce sağlanmalıdır.

Ayrıca enerji girdi maliyetlerinin azaltılabilmesi amacıyla Sanayi, Ticaret odalarına kayıtlı ve kapasite raporu olan imalatçı ihracatçılara enerji tüketiminde ve telekomünikasyon harcamalarında yüzde 50 iskonto sağlanmalıdır.

Diğer taraftan, Türkiye son yıllarda önemli bir enerji darboğazına girmiştir. Elektrik kesintileri sektörde verimliliği azaltan bir boyuta ulaşmıştır. Sanayiin yoğun olduğu bölgelerde kesinti programlarının uygulanmamasında fayda bulunmaktadır.

4.1.4 Tanıtım ve Pazarlama:

Ancak, sektörün alternatif pazarlarda rekabet gücünün yükseltilmesi için kısa vadeli bazı önlemler alınması gerekmektedir:

- mevcut fuar desteğinin firma bazında üç defaya mahsus katılım limitinin kaldırılması ve tüm katılım masrafların mümkün olduğunca Devlet tarafından karşılanması,
- Türkiye'de düzenlenen fuarlar da yerel alıcılara değil, uluslararası alıcılara hitap eden enternasyonal fuarlardır. Bu fuarlara katılan firmalara verilecek olan fuar desteği de sektörün uluslararası pazarlarda güçlenmesine yardımcı olacaktır. Özellikle İstanbul'da düzenlenen deri konfeksiyona yönelik fuarlara katılım teşvik edildiğinde, sektör de Dünya'nın en iyi fuarlarından birini düzenleyerek turizm gelirlerinin artırılması da sağlanmış olacaktır.
- halen uygulamada olan yurtdışı ofis ve mağaza desteği Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ) bazında tekrar değerlendirilmeli ve göstermelik olmaktan ziyade somut olarak uygulanabilir şekle dönüştürülmesi,
- coğrafi olarak uzak olan potansiyel pazarlara ihracatımızı teşvik etmek amacıyla THY yoluyla kargo taşımacılığının desteklenmesi veya sektörün navlun maliyetlerinin düşürülmesini sağlayacak bir destek sisteminin adapte edilmesi gerekmektedir.

4.2. Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler

4.2.1. Tanıtım:

Moda ve markalı ürün ihracatının artırılması ve uluslararası pazarlarda daha fazla pay elde edilmesini sağlamak amacıyla ülke imajını ön plana çıkarıcı tanıtım kampanyalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Örneğin "Türk Derisi" , "Türk Deri Konfeksiyonu" gibi. Bunun için de, uzun dönemli ve geniş çaplı bir tanıtım kampanyaları düzenlenmelidir. Böylesi tanıtım kampanyalarının yapılabilmesi için daha önce belirtilen "Fuar ve Tanıtım" desteğinin sektöre yönelik yeniden düzenlenmesi daha fazla önem kazanmaktadır.

4.2.2. Off-Set

Dış ticarette sınırların neredeyse kalktığı yoğun rekabet ortamında ülkeler muhtelif teşvik sistemleri uygulamaktadırlar.

Söz konusu teşvik araçlarından birisi de Off-Set Anlaşmaları kapsamında dış ticaretin teşvik edilmesidir. Bu konuda ülkemizde de 16 Aralık 1998 tarih ve 23555 sayılı Resmi Gazete'de bir Tebliğ yayımlanmıştır. Konuyla ilgili olarak Off-Set anlaşmalarında deri ve deri ürünlerine de mutlaka yer verilmesi, 10. büyük dış ticaret sektörü olan Deri Sanayiinin daha fazla gelişmesini sağlayacaktır.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

DERİ EŞYA (SARACİYE) ALT KOMİSYONU RAPORU

SUNUŞ

Planlı kalkınma döneminin otuz beş yılını geride bırakarak Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarını, "saraciye sektöründe yaşanan sorunları ve çözüm önerilerimizi" de belirterek tamamlamış bulunuyoruz.

Planlı dönemin başlangıç yıllarında, özellikle tabii deriden imal edilen saraciye ürünlerimizin hayal dahi edemediğimiz ihracatını, planlı dönem içinde, birçok ülke yanında, bu sanayi dalında ağırlığı olan ülkelere de yapabilme başarısını elde ettik. Yurt içi ihtiyacını karşılamanın dışında giderek artan ve daha da artacağına inandığımız ihracatımızın bu şekilde gelişmesinde, biz saraçların çabaları yanında, bize kaliteli ham deri ve yardımcı malzeme sağlayan, başta deri sanayicimiz olmak üzere tüm yan sanayi kuruluşlarımızın büyük payı olduğunu vurgulamak isterim.

Ürettiği malını dış ülke pazarlarına satabilme cesaret ve basiretini gösteren her müteşebbisin en büyük desteği şüphesiz, bu konularda onu destekleyen kamu kurumlarının mevcudiyetidir. Bu ülkeyi seven ve onun varlığını her şeyden üstün tutan ve ihracatın ülke kalkınmasındaki önemine inanmış insanlar olarak gayretlerimizi, bizi yönetenlerin katkıları ile sürdürme azim ve kararındayız.

Bu raporun hazırlanmasında özveri ile çalışan komisyon üyelerine ve çalışmada büyük katkıları olan Türkiye Deri Sanayi İşveren Sendikası Genel Sekreteri Sayın Akansel Koç ve Eğitim Uzmanı Sayın Neşe Kartal'a teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla

Hakkı MATRAŞ

Saraciye Sanayi Alt Komisyon Başkanı

1. GİRİŞ

Sektörün Tanımı ve Sınırlanması:

Bu sektörün varlığı, ehlileştirilmiş hayvanların, insanların yararları için kullanılması ve bu amaçla hayvanların gücü ile süratinden en iyi şekilde faydalanabilmek için koşum ve eğer takımları imali ile başlamıştır. Ancak zamanla toplum ihtiyaçlarının artması ve çeşitlenmesi, insan yaşantısında moda fikrinin hakim rol oynaması, diğer taraftan teknoloji ile değişik yapılarda ham ve yardımcı maddelerin, benzer ikame maddelerinin bulunması ile bu sanayi tarafından kullanılması, bugün saraciye üretim zinciri içinde yer alan mamul türlerini çok çeşitlendirmiştir. Saraciye; "Tabii ve Suni Deriden, ayakkabı ve giysi dışında çeşitli kullanım ve süs eşyası üreten bir sanayi dalı" olarak tanımlanabilir.

Uluslararası tasnif sistemine göre, saraciye eşyası olarak kabul edilen malları, aşağıda belirtilen gruplar halinde toplamak mümkündür.

1. Seyahat çantaları, spor çantaları ve bavullar; kasalı-kasasız.
2. Kasalı-kasasız okul ve evrak çantaları,
3. Kadın çantaları, el portföyleri,
4. Para çantaları; cüzdanlar, portmonoler,
5. Askılı, askısız erkek el çantaları,
6. Kasalı-kasasız müzik alet kutuları, mücevher ve kıymetli cihaz kutuları,
7. Bel kemerleri, saat kayışları,
8. Koşum ve eğer takımları, tasmalar,
9. Avcılık ve spor malzemeleri,
10. Büro malzemeleri, sümen takımları dosyalıklar, kalemlikler, bloknotlar, ajanda vs.
11. Hediyelik eşya, süs eşyaları, anahtarlıklar ve diğer benzeri eşyalar.

Saraciye eşyası addedilen mallar incelendiğinde, genelde kıymetli kabul edilen malları muhafaza etmek veya taşımak için üretilen eşyaların çoğunluğu teşkil ettiği görülmektedir. Eşyada aranan nitelik taşıma ve muhafaza etme olduğuna göre imal edildiği ana maddenin de bu özelliklere uygun olması 3gerekir. Bu bakımdan hafif ve sağlam olması ve insanlar tarafından kullanılması nedeniyle görüntüsünün de iyi olması şarttır. Bu özelliklere en uygun madde tabi deridir. Ancak zamanla tabi deri yerine ikame maddeleri geliştirilmiş ve suni deri türleri, plastikler, tekstil ürünleri ve alüminyum malzemeler de bu sanayi tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Bu itibarla, Saraciye sektörünün diğer sanayi kollarında olduğu gibi kesin olarak sınırlamak veya mal bazında üretimlerini kesinleştirmek olasılığı yoktur.

Diğer taraftan, uluslararası ticarette konu teşkil eden eşyayı bölüm, faslı ve tali fasıllara ayırmak suretiyle sistematik bir şekilde gösteren gümrük giriş tarife cetvelinde saraciye eşyasının genel olarak 42. fasılda yer aldığı görülmektedir.

Konuya açıklık getirmek amacı ile gümrük giriş tarife cetvelinin genişletilmiş 2. baskısı fasıl 42'de yer alan önemli ifadeler aynen alınarak aşağıda derc edilmiştir.

FASIL 42

Deri eşya; saraciye eşyası, eyer ve koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları ve benzeri muhafazalar; hayvan bağırsağından mamul eşya (ipek böceği guddesi hariç).

UMUMİ İZAHAT

Bu fasıl, esas itibarîyle, tabii, suni veya terkip yoluyla elde edilen deriden mamul eşyaları ihtiva etmekte; aynı zamanda, deri sanayimizin hususiyetlerine haiz olan ve fakat başka maddelerden imal olunan bazı eşyaları da kapsamaktadır.

42.01 - Her tür hayvan saraciye eşyası, eyer ve koşum takımları (koşum kayışları, yularlar, dişlikler, burunsallıklar, eyer örtüleri, eyer torbaları, köpek elbiseleri ve benzeri) ((imal edildiği madde ne olursa olsun). Bu eşyalar arasında; eyer, koşum, boyunduruk, hamut, dizgin, başlık, göz koruyucu, yem torbası, eyer halısı ve yastıklar, özel örtü ve kıyafetler, köpek tasması, paltosu vb.

42.02 - Seyahat çantası; sandıklar, bavullar, valizler, evrak çantaları, okul çantaları, gözlük kılıfları, dürbün muhafazaları, fotoğraf makinası muhafazaları, müzik aletleri muhafazaları, silah ve tabanca kılıfları ve benzeri muhafazaları, tabii veya terkip yoluyla elde edilen deri ve köseleden, plastik madde yapraklarından, dokumaya elverişli maddelerden, vulkanize edilmiş liflerden, kartondan yapılmış veya tamamen yahut kısmen bu maddelerle veya kağıtla kaplanmış seyahat çantaları, tuvalet çantaları, sırt çantaları, el çantaları, erzak çantaları, portföyler, para keseleri, harita ve kimlik muhafazaları, sigara kutuları, tabaka ve tütün kese ve kutuları, takım çantaları, spor çantaları, şişe muhafazaları, mücevher kutuları, pudra-baharat-barut kutuları, bıçak kılıfları ve benzeri muhafazalar.

Bu pozisyona girenler;

Bavul, şapka kutusu, tuvalet eşyası kılıfları, her türlü çanta, anahtar, kitap, gözlük, fotoğraf, dürbün, silah, müzik aletleri kılıfları ve kap oluşturan diğer eşyalar.

42.03 - Tabii veya terkip yoluyla elde edilen deri ve köseleden giyim eşyası ve aksesuarı.

Bu pozisyonda yer alan giyim eşyası teferruatları:

Giyim eşyası, eldivenler (spor eldivenleri, her türlü sanat ve meslek erbabının korunmak amacıyla kullandıkları eldivenler), bel kemerleri; kılıç kayışı ve palaskaları.

Bu pozisyona girenler:

a) Aglomore deriden kaynakçı eldiveni

b) "Giyim eşyası ve aksesuarları" deyiminden; diğerleri ile beraber eldivenler (spor eldivenler ve koruyucu eldivenler dahil) önlükler ve her türlü sanat ve meslek erbabının korunmak amacıyla kullandıkları diğer özel teçhizat, askılar, bel kemerleri, kılıç kayışı ve palaskaları, bilek kayışları anlaşılır.

42.04 - Tabii veya terkip yoluyla elde edilen deri ve köseleden makina veya mekanik cihazlarda yahut diğer teknik işlerde kullanılan eşyalar;

Transmisyon kolonları, taşıyıcı kolonlar, makinelerde kullanılan eşya dokuma sanayii için takeler.

Bu pozisyona girenler:

Makina kayışları ve kolonları (kesik veya devamlı), taşıyıcı kaplar,mekik siperleri, conta ve rondelalar, supap köseleleri, çekiç, diyafram (gaz sayaçları için), ince ve kalın borular (tabii deri veya terkip yoluyla elde edilen deri veya köseleden).

Aşağıda yazılı olanlar özellikle bu pozisyona dahil olanlardır. Bavul ve valiz etiketleri, ustura kayışları, ayakkabı bağları, paket taşımaya mahsus kulplar, valiz veya bavullar için köşe bantlar, puf kılıfları, 42.01 ve 42.04 pozisyonlarına girmeyen umumi istimale mahsus kayışlar, çocuklar için tasmalar, muhtelif boydaki dikiş şeritleri, eyerlere mahsus olanlar dışında kalan örtüler, kitap için okuma kılıfları, sümenler, deriden matara veya su kırbaları ve sair kaplar, pantolon askılarının aksamı; şemsiye ve baston kılıfları, püskülleri ve benzerleri, kılıç püskülü; hususi şekilde kesilmiş deri, kösele

parçaları (eldiven, ayakkabı aksamı ve bu faslın diğer pozisyonları ile tarifenin diğer fasıllarına giren sair eşya için kesilerek şekil verilmiş olanlar hariç.)

Toz bezi olarak kullanılmak üzere kenarları dantellenmiş veya bastırılmış güderiler, üzeri karaca derisi ile kaplı tırnak cilalayıcıları.

Bu pozisyona giren eşyanın da tamamı saraciye eşyasıdır.

Ayrıca,

66.02.00	Kamçılar, kırbaçlar
97.01.00	Kesici ve dürtücü silahlar için kınlar
94.01.91	Minderler yastıklar
94.02.91	Şilteler
97.04.90	Tavla, dama, satranç vb. oyun takımları
97.06.31	El ve ayak topları
97.06.39	Eskrim maske ve plastronlar
62.17.10.90	Giyim eşyasının hazır aksesuarları, tekstil kemerler

Tabii, suni veya terkip yolu ile elde edilen deri ve köseleden kısmen de olsa imal edildikleri takdirde saraciye eşyası addedilir ve saraciye üretim zincirinde yer alırlar.

Diğer taraftan, uluslararası iktisadi faaliyetlerin sınıflandırılmasında, saraciye sektörü, geniş bir tanımlama ile aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

3233. Ayakkabı ve giyim eşyası hariç, deri ve benzeri malzemelerden eşya sanayi.

42.05 - Tabii veya terkip yoluyla elde edilen deri ve köseleden diğer eşya;

Adreslikler, ustura bileme kayışı, ayakkabı bağı, puf kılıfları, yeni yürüyen çocuklara takılan kayışlar sümen, halı, şişe, baston ve şemsiye kılıfları, püsküller, tırnak parlatma tamponu, şekil verilerek kesilmiş deriler, pantolon askısı aksamı, vd.

42.06 - Bağırsak (ipek böceği guddesi hariç), kursak, mesane ve benzerden mamul eşya.)

Kaynak Kullanımı destek Fonu Uygulanacaklar: Mal mukabili, vadeli akreditif, kabul kredili ödeme şekline göre yapılacak ithalatta, ithalat tutarının (teslim şekli itibariyle) yüzde 1'i K.K.D.F.'u tahsil edilecektir.)

Diğer Kurallar: Bu pozisyona girenlerin tamamı, birinci sınıf gümrüklerden tahlile tabi tutularak ithal edilebilir.

Açıklamalar:

Bu pozisyona girenler: Bağırsaktan ipler, kursaktan mesane ve veterden eşya.

2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR

2.1. Mevcut Durum:

Tarihi, hayvanların insan yararına kullanılmaya başlamasına kadar uzanan saraciye üretimi, özellikle Orta Asya'da yaşayan akıncı bir ulus olan Türklerin, at binen, silah kullanan bir topum olmaları nedeni ile büyük önem taşımış ve yayıldıkları bölgelerde de bu sanatı devam ettirmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğunun üç kıtaya yayılması, büyük çapta ata binen ve at kullanan bir orduya sahip olması, eyer ve koşum takımları ile silah teçhizatı üretiminin ne denli bir mertebeye ulaştığı hakkında bizlere fikir vermektedir.

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinden on yıl sonra 1463 yılında bugün Fatih Hükümet binası, Fatih parkı ve etrafındaki apartmanların bulunduğu yere İstanbul Saraçhanesi'ni (Saraçhane-i Kebir) yaptırmış ve daha önce Bezzaziye mevkiinde bulunan saraçları buraya nakletmiş ve bunu bir fermanla belgelemiştir. Bu fermana göre, saraçlığa ait eşya yalnız saraçhanedeki araçlar

tarafından yapılacak, başka semtlerdeki saraçlar ne bu eşyayı yapabilecek ve ne de satabileceklerdir. Saraçlara verilen bu imtiyaz Fatih'ten sonra gelen Padişahlar tarafından da tanınmış ve bu konuda tecdit beraatları vermişlerdir. Bu imtiyaz 1906 yılına kadar kesin olarak uygulanmış ve alınan kararlar aynen yenilenmiştir.

Fatih Camii'nin güney doğusunda yaptırılan ve gelirleri Ayasofya'ya vakfedilen İstanbul Saraçhanesi, kuruluşu olan 1463 yılından 230 yıl sonra 5 Eylül 1663 yılında, tarihte Büyük Fatih ve Aksaray yangını adıyla geçen yangında tamamen yanmıştır.

Fatih Sultan Mehmet'in anılarını yaşatmak amacıyla aynı sahada, esnafın büyük gayreti ve çalışmaları sonucu 320 dükkandan oluşan Saraçhanebaşı yeniden kurulmuş ve 1908 yılına kadar disiplinli bir çalışma ile canlılığını muhafaza etmiştir.

Ancak 1908 yılında meydana gelen Fatih yangınında Saraçhanebaşı'ndaki dükkanlar tamamen yıkılmış ve geriye sadece Saraçhanebaşı ismi kalmıştır.

Bu yangından sonra Saraçhane esnafı günün şartlarına göre şehrin muhtelif yerlerine dağılmıştır. Halen esnafın çoğunluğu Mercan havalisinde toplanmış bulunmaktadır.

Cumhuriyetin ilanından sonra o zaman 3512 sayılı cemiyetler kanunu hükümlerine istinaden 13 Eylül 1940 tarihinde İstanbul Saraçlar Cemiyeti yeniden kurulmuştur. Bilahare adı İstanbul ve Havalisi Umum Saraçlar Derneği'ne dönüştürülen bu dernek 1463 yılında kurulan Saraçhane-i Kebir esnafının devamıdır ve belgelenmiş olarak 530 yıllık geçmişe sahiptir.

Kısaca özetlemek gerekirse saraciye eşyası üretimi Türklerin Orta Asya'dan başlayarak gittikleri her yere götürdükleri ve geliştirdikleri en eski ve yaygın sanat koludur.

2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar

Bu sektörde Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Sanayi Müessesesi ile Kara Kuvvetleri Askeri Dikim Evi, Kamu kuruluşları olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Saraciye eşyası üreten özel sektöre ait kuruluşların dağılımı şu şekildedir.

İstanbul Ticaret Odasına kayıtlı firma 750
İstanbul Umum Saraçlar Derneğine kayıtlı firma 3180

Yurt içinde çeşitli yörelere dağılmış küçük çapta üretim yapan ve hiç bir dernek ve odaya kayıtlı olmadığı için isim ve adresi temin edilemeyen ancak İstanbul'dan aksesuar aldıkları bilinen 500 kadar firmanın varlığı da tahmin edilmektedir.

2.1.2. Mevcut Kapasite ve Kullanımı:

Bu sanayi dalında, üretilen mamullerin çok çeşitli oluşu, kullanılan ham ve yardımcı maddelerin değişik yapılara sahip bulunması ve üretim metotlarının mamul çeşitlerine ve kullanılan maddelere göre değişik şekillerde uygulanması, emek yoğun bir üretimi gerektirdiği için insan gücü ve vasıflarının üretimde etkin olması, sabit ve tutarlı bir kapasite kriter tespitine olanak vermemektedir. Ancak, bugünkü uygulamada kapasite hesaplamaları, planlanan üretim çeşitleri ve miktarı üzerinden, mevcut makina parkı ve işçi adedi nazara alınarak yapılmaktadır.

Kapasite raporlarında belirtilmiş olan değerler yıl içinde iç ve dış talepler doğrultusunda değişebilmektedir. Dolayısıyla fiili üretim rakamları birbirleri ile mukayese etmek imkanı yoktur. Üretim zincirinde yer alan binlerce tip imalat içinde, talep doğrultusunda bir üretim türünden diğerine olan kaymalar bu mukayese imkanını ortadan kaldırmaktadır.

Bu bakımdan herhangi bir saraciye çeşidi veya grubu için Türkiye çapında verilecek üretim kapasite değeri bizi yanılmaya sevk edecektir.

Ayrıca bu değeri, fiili üretime karşılaştırıp kapasite kullanım oranlarını ortaya koymak yine aldatıcı olmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

Örneğin; Bir tesisin, planladığı üretim çeşitleri üzerinden, makina farkı ve mevcut işçi adedi nazara alınarak;

20.000 adet / yıl kadın çantası
8.000 adet / yıl portmone çantası
5.000 adet / yıl bel kemeri

üretim kapasitesi tespit edilmiştir.

Ancak, yıl içinde vaki taleplerle fiili üretim 40.000 adet cüzdan, 8.000 adet bel kemeri, 13.000 adet kadın çantası olarak gerçekleşmiştir. Veya çok kaliteli ve işçiliği ağır olan bir kadın çantası siparişi nedeniyle yılda ancak 11.500 adet çanta üretimi yapılabilmiştir. Çünkü kapasite, normal standartta, orta boy bir mamul göz önüne alınarak hesaplamaktadır. Üretimi daha basit veya daha güç olan modellerle üretim değerleri tabiatıyla değişmektedir.

Bu bakımlardan saraciye sektörü, diğer üretim gruplarına benzememekte kendine özgü bir karakter taşımaktadır.

Ülkemizde yüzyıllar boyu faaliyetini sürdüren ve 60 milyonu aşan nüfusumuzun tüm saraciye eşyası ihtiyacını karşılayan ve bugüne kadar ithal ihtiyacı hissettirmeyen ve son yıllarda ise gittikçe artan miktarlarda ihracat gayreti içinde bulunan sektör için şu hususları vurgulamakta yarar bulunmaktadır.

1. Üretici firmaların yüzde 90'nı ortalama 6 işçi çalıştıran küçük şahıs suni deri karışımı malzeme kullanmakta ve harcıalem saraciye eşyası üretmektedirler.

2. Genel olarak, çoğunluğu teşkil eden küçük işletmeler tekstil ve suni deri karışımı malzeme kullanmakta ve harcıalem saraciye eşyası üretmektedirler.

3. Çoğunluğu teşkil eden küçük işletmelerde yeterli sermayenin bulunmayışı ve ürettikleri mal türlerinde iç pazarda mevcut rekabet nedeni ile bu kesim, üretilebileceklerin (kapasitelerinin) 0.60'ı ile çalışmak durumunda kalmaktadırlar.

TABLO: 1- Saraciye Sektöründe Kurulu Kapasite Durumu

a) Deriden Üretilmiş Saraciye Eşyası (adet) (1000)

Sıra No	Ana Mallar	K.K.O.	Kap. Birim	1995	1996	1997	1998
1	Seyahat el çantaları spor çantaları, bavullar	%65	adet	104	112	120	117
2	Okul ve kasalı-kasasız evrak çantaları		adet	1420	1520	1642	1609
3	Kadın çantaları, el portföyleri		adet	3790	4055	4380	4292
4	Para çantaları, cüzdanlar, portmonoler		adet	7715	8255	8915	8736
5	Askılı, askısız erkek el çantaları		adet	1284	1374	1483	1452
6	Bel kemerleri, saat kayışları		adet	8256	8834	9540	9349

b) Deri Dışı Malzemelerden Üretilen Saraciye Eşyası: (1000 adet)

Sıra No	Ana Mallar	K.K.O.	Kap. Birim	1995	1996	1997	1998
1	Seyahat el çantaları spor çantaları, bavullar	%65	Adet	6226	6662	7195	77051
2	Okul ve kasalı-kasasız evrak çantaları		Adet	5210	5574	6020	5899
3	Kadın çantaları, el portföyleri		Adet	2030	2172	2345	2298
4	Para çantaları, cüzdanlar, portmonoler		Adet	10152	10862	11730	11495
5	Askılı, askısız erkek el çantaları		Adet	1245	1332	1438	1409
6	Bel kemerleri, saat kayışları		Adet	2571	2752	2972	2912

2.1.3. Üretim:

a) Üretim Yöntemi - Teknoloji:

Emek yoğun ve kendine özgü bir sanat kolu olan saraciye üretiminde uygulanan yöntem esas itibariyle dünyanın her yerinde aynıdır. Ancak yüksek kapasiteli ve bant sistemi ile bir modeldeki eşyadan büyük miktarda üretim yapan kuruluşlarda bir takım makina ve ekipman ilavesi ile işin süratlenmesi sağlanmıştır. Elle yapılan işlemlerin bir kısmı makina ile yapılabilir hale getirilmiştir veya iki üç işlem birleştirilmiştir. Seri üretim için kısmen sağlanabilen bu otomasyon, genellikle ABS malzeme kullanarak üretilen çanta ve bavullar için uygulanmaktadır.

Bu itibarla saraciye eşyası üretiminde ülkemizde uygulanan yöntem ile ileri ülkelerde uygulanan yöntem aynıdır.

Üretim şu safhaları içermektedir:

i) Hazırlık safhası:

Kullanılacak ana hammaddenin (tabii deri, suni deri, tekstil vb.) kesimi: Bu işlem üretilecek miktara ve yapılacak işin özelliğine göre kesim masalarında ya elle veya kesim preslerinde, kesim kalıpları kullanılarak yapılır.

Gereği halinde özellikle tabii deriler, inceltmek amacı ile yarma makinesinden geçirilir. Kıvırma ve yapıştırmayı temin için kenarları tıraşlanır (tıraş makinası ile).

Kesilen parçalar yapıştırıcı sürülerek astarlanır. Montaja hazır hale getirmek üzere kıvırma ve düzeltme işlemleri yapılır.

ii) Montaj işlemi ve ara dikişlerin yapılması,

iii) Aksesuarların ilavesi ve takılması,

iv) Finisaj işlemleri ve nihai düzeltmeler,

v) Ambalajlama ve kolileme.

Türklerin en eski sanat dalı olan saraciye için, AT ülkeleri ve önemli üretici ülkelerle bir mukayese yapıldığında teknolojik bir farklılığın olmadığı göze çarpar. Farklılık, yüksek kapasiteli dış ülke kuruluşlarının iş gücünü en aza indirmek ve üretimi süratlendirmek amacı ile kısmi otomasyon

sağlanmış olmalarıdır ki, bu husus herhangi bir know-how veya lisans almaya gerek görülmeden, bazı makina ve teçhizatın ithal edilmesi ile ülkemizde de tatbik edilebilir.

Kısaca özetlemek gerekirse, henüz gelişmeye başlamış bir sanayi kolu olmadığı ve güçlü bir geçmişi bulunduğu için teknoloji açısından ileri ülkeler seviyesinde olduğunu ifade edebiliriz.

Birim üretim girdileri 1999 yılı fiyatlarıyla aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

TABLO: 2- Birim Üretim Girdileri

a. Bir adet para çantası (cüzdan, portmonö)

Girdiler	Maliyet Payı (%)	Birim	Miktar	1999 Yılı Değer (TL)
Deri	51	m²	0,30	3.864.150
Astar	17	m²	0,35	1.321.290
Aksesuar				
İşçilik	28			2.119.050
S.Gider	4			277.000
TOPLAM Maliyet				**7.581.490**

b. Bir adet orta boy kadın çantası, el portföyü

Girdiler	Maliyet Payı (%)	Birim	Miktar	1999 Yılı Değer (TL)
Deri	62	m²	0,95	16.578.450
Astar	17	m²	1	4.670.220
Aksesuar				
İşçilik	16			5.1155.000
S.Gider	5			1.385.000
TOPLAM Maliyet				**26.788.670**

c. Bir adet bel kemeri

Girdiler	Maliyet Payı (%)	Birim	Miktar	1999 Yılı Değer (TL)
Deri	30	m²	0.30	872.550
Besleme	48	m²	0.06	1.368.380
Aksesuar				
İşçilik	17			498.600
S.Gider	5			110.800
TOPLAM Maliyet				**2.850.330**

d. Bir adet okul/evrak çantası (Yumuşak, kasalı, kasasız)

Girdiler	Maliyet Payı (%)	Birim	Miktar	1999 Yılı Değer (TL)
Deri	50	m²	2.5	18.697.500
Astar	31	m²	1.6	11.634.000
Aksesuar				
İşçilik	17			6.371.000
S.Gider	2			1.329.600
TOPLAM Maliyet				**38.032.100**

e. Bir adet seyahat çantası / spor çanta

Girdiler	Maliyet Payı (%)	Birim	Miktar	1999 Yılı Değer (TL)
Deri	52	m²	2.5	38.503.000
Astar	24	m²	3	17.359.590
Aksesuar				
İşçilik	20			14.681.000
S.Gider	4			3.601.000
TOPLAM Maliyet				**74.144.590**

f. Bir adet valiz / bavul (Kasalı, kasasız)

Girdiler	Maliyet Payı (%)	Birim	Miktar	1999 Yılı Değer (TL)
Deri	55	m²	3.5	41.134.500
Astar	29	m²	4	22.068.590
Aksesuar				
İşçilik	13			9.750.400
S.Gider	4			2.493.000
TOPLAM Maliyet				**75.446.490**

g. Bir adet el çantası (askılı, askısız)

Girdiler	Maliyet Payı (%)	Birim	Miktar	1999 Yılı Değer (TL)
Deri	48	m²	1.20	9.473.400
Astar	27	m²	0.85	5.368.260
Aksesuar				
İşçilik	19			4.044.200
S.Gider	6			1.108.000
TOPLAM Maliyet				**19.910.760**

Kaynak: Sanayi Odası Saraciye Kapasite Hesabı

Saraciye ürünleri çok az kalemin dışında, günümüzde, konfeksiyonu tamamlayıcı veya kendi başlarına, birer moda unsuru olmuşlardır. Pazarlama ve talep kriterleri belli testlerin minimum değerlerini tutturma kaygısının çok ötesine geçmiştir.

Standartlar incelendiğinde, üretim metodu ve fonksiyona dönük kriterlerin, değişen pazar talebine sıkı veya gevşek kalmaları nedeniyle engel olabileceği, dolayısıyla bazı ürünler dışında, saraciye ürünlerinde bu standartlara uyulmasının imkansızlığı ortadadır.

b) Üretim Miktarı ve Değerleri:

İnsan hayatında çok geniş kullanım alanı olan saraciye eşyaları esas itibariyle ham madde bazından hareketle iki ana grupta toplanmaktadır.

i) Tabii deriden üretilen eşyalar,

ii) Deri dışı malzemelerden üretilen eşyalar; suni deri, tekstil, plastik esaslı maddeler kullanılarak üretilen eşyalar.

Tatbikatta da üretici firmalar, üretimde kullandıkları ana ham maddeye göre tabii deri ve tekstil, suni deri ile çalışan firmalar olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Ayrıca üreticiler ürettikleri mal cinsine göre de isimlendirilmektedir. Kadın çantası, kemer, top, koşum takımı, av malzemeleri, cüzdan, portmone üreticileri gibi. Ancak küçük atölyelerin dışında kalan tabii deri çalışan gelişmiş atölye ve tesisler, cüzdan ve kemerden valize, bavula kadar çeşitli eşyayı üretmektedirler.

Diğer taraftan bu sektörün kapsamına giren eşya ve çeşitlerinin fazla oluşu nedeniyle bu eşyaların gruplaştırılması, üretim miktar ve değerlerinin bu gruplar dikkate alınarak yaklaşık olarak verilmesinde zaruret meydana çıkmaktadır.

Fiili üretim değerlerinin tespitinde, örnekleme metodu kullanılmış, alınan bilgiler, komisyon üyeleri ve saraçlar derneği ilgilileri ile yapılan çalışmalar sonucu şekillendirilerek, tabii deriden saraciye eşyası ve deri dışı malzemelerden saraciye eşyası olmak üzere incelenmiştir.

TABLO: 3-
a) Deriden Üretilen Saraciye Eşyası (1000 Adet)

Sıra No	Ana Mallar	1995	1996	1997	1998
1	Seyahat el çantaları spor çantaları, bavullar	67	73	78	76
2	Okul ve kasalı-kasasız evrak çantaları	923	988	1067	1045
3	Kadın çantaları, el portföyleri	2463	2636	2847	2790
4	Para çantaları, Cüzdanlar, portmonoler	5015	5366	5795	5678
5	Askılı, askısız erkek el çantaları	835	893	964	944
6	Bel kemerleri, saat kayışları	5366	5742	6200	6077

b) Deri dışı Malzemeden Üretilen Saraciye Eşyası (1000 adet)

Sıra No	Ana Mallar	1995	1996	1997	1998
1	Seyahat el çantaları spor çantaları, bavullar	4047	4330	4677	4583
2	Okul ve kasalı-kasasız evrak çantaları	3387	3623	3913	3834
3	Kadın çantaları, el portföyleri	1320	1412	1524	1494
4	Para çantaları, Cüzdanlar, portmonoler	6600	7060	7625	7472
5	Askılı, askısız erkek el çantaları	810	866	935	916
6	Bel kemerleri, saat kayışları	1670	1790	1932	1893

TABLO: 4- Üretim Değeri (1000 Milyar)

		1995		**1996**		**1997**		**1998**	
Sıra No.	**Ana mal**	**D**	**S**	**D**	**S**	**D**	**S**	**D**	**S**
1	Seyahat el çantaları spor çantaları, bavullar	7,45	33,6	13,52	59,96	24,27	108,7	3,8	168
2	Okul ve kasalı-kasasız evrak çantaları	53	14,3	93,9	25	170,3	46	263	717
3	Kadın çantası, el portföyü	98,7	39,4	176	70,3	32,2	127	494	197
4	Para çantası,cüzd., portm.	56,7	54	101,6	97,7	184	177	285	274
5	Askılı,askısız erk. el çanta	24,8	17,7	44,4	31,7	805	57,6	12,4	890
6	Bel kemeri, saat kayışları	22,8	48	40,9	520	74,7	114	11,5	24,3
TOPLAM:(1000MLR)		263,45	207	470,32	804,66	1290,5	630,3	1069,7	2270,3

D: Deriden üretilen saraciye eşyası, S: Deri dışı malzemelerden saraciye eşyası

Saraciye eşyası üretiminde, geçmiş yıllara ait bilgilerin teminine imkan görülmemekle beraber; bu sektörün, artan ülke nüfusu ve gelişen ihracat karşısında ülkelerini tüm gereksinimini, herhangi bir ithalata ihtiyaç duymadan karşılaması ve ileriki yıllarda da karşılayacak potansiyeli göstermesi üretim gücü hakkında fikir vermeye yeterlidir.Saraciye eşyası üreten atölye ve işletmeler üretimde büyük bir esnekliğe sahiptirler. Herhangi bir modanın ve ihtiyacın belirlenmesi halinde üretim derhal bu tür eşyaya yönelebilmektedir. Ayrıca, talebin fazlalığı oranında üretim gücünde de artış sağlanabilmektedir.

Köklü bir geçmişe sahip olan saraciye sektörü bugüne kadar olduğu gibi ileriki yıllarda artacak nüfusumuz, gelişecek gelir düzeyimiz ve ilave olarak artacak ihtiyacımızı karşılayacak şekilde kendini organize edecek güç ve yeterliliktedir.

c) Maliyetler:

Saraciye konusunu teşkil eden malların, kullanım amacına uygun çeşitli ham maddelerden yararlanılarak yapılabilmesi, üretim çeşitlerinin fazlalığı, aynı üretim çeşidinde renk ve model farklılıkları eşya maliyetlerinde büyük etki yaratmaktadır. Bir çantanın suni deri veya tabii deriden oluşu, büyüklüğü, modeli, kullanılan ham ve yardımcı madde girdilerinde farklılık yarattığı gibi işçiliği de büyük çapta etkilemektedir.

Tabii deriden yapılan saraciye eşyası ile suni deri, tekstil vb. madde kullanılarak yapılanlar arasında maliyetler bakımından büyük farklar mevcuttur.

Örneğin; suni deriden orta boy (65 cm) bir valizin perakende satış fiyatının 60 milyon TL. civarında olmasına karşın tabii deriden üretilmiş bir valizin perakende fiyatı 155 milyon TL. civarındadır. Bu farklılık ham madde olan tabii deri ile suni deri arasındaki fiyat farklılıkları ve özellikle daha ağır ve yoğun bir işçilik gerektirmesi nedeniyle tabii deriden mamul eşyada açıkça görülmektedir.

Yukarıda verilen birim giderleri tablolarının tetkiklerinden de anlaşılacağı gibi ülkemizde saraciye eşyası sınai maliyetleri içinde de büyük pay ham ve yardımcı maddelere aittir. Buna göre ana girdilerin toplam sınai maliyet içindeki payları şu şekildedir.

Sınai Maliyet İçindeki Payı

	Kullanılan Malzeme (Girdi)	**İşçilik %**
Deriden Mamul Eşyalar	60-75	11-20
Suni deri-tekstilden mam. eş.	70-80	17-23
ABS malzemeden mam. eş.	90	7-8

Ülkemizde saraciye eşyası maliyetlerini etkileyenin önemli faktörün üretimde kullanılan ham ve yardımcı maddeler olduğu görülmektedir. Tabii deri eşya üretiminde işçiliğin daha fazla olması, sınai maliyet girdileri içinde yer alan tabii deri ve astarlık deri paylarının yüksek oluşundan kaynaklanmaktadır.

Yine bölüm 3 a)'da görüleceği üzere özellikle deri ürünlerde parça ufaldıkça işçilik oranı artmakta hammadde malzeme oranı azalmaktadır. Ürünün ufalması ile teknik çözümler ve daha fazla el işi gerektirmektedir. Bu da saraciyenin otomasyona olan ihtiyacı ve buna karşın uygulamadaki zorluğunu göstermektedir.

Keza ABS plastik malzemelerden yapılan bir çanta veya valizde sadece ABS'nin sınai maliyet içindeki payı yüzde 30 ile yüzde 48 arasında değişmektedir.

Özetlemek gerekirse; bu sektörün üretmiş olduğu mamullerin bünyesinde yer alan ham ve yardımcı maddelerin sınai maliyet içindeki payı yüksektir. Bu payın düşürülmesi yani daha ucuz girdi temini sınai maliyetleri düşürecek ve dış rekabet için sektöre daha geniş olanak sağlayacaktır.

2.1.4. Dış Ticaret Durumu:

a) İthalat:

(1) Ürün İthalatı:

Sektörü de ürün ithalatı önemli bir düzeyde gerçekleşmemektedir. Her yıl bir miktar artan ithalatın seyri, ürün grupları itibariyle aşağıda görülmektedir.

TABLO: 5- Saraciye Sektörü Ürün İthalatı Değeri (1000 $)

Sıra No	Ana Gruplar	1995	1996	1997	1998
1	Seyahat el çantaları spor çantaları, bavullar	2.210	4.923	7.096	9.458
2	Okul ve kasalı-kasasız evrak çantaları	3.157	7.893	6.545	10.690
3 ve 5	Kadın çantaları, el portföyleri, askılı askısız erkek çantaları	945	3.805	6.315	7.390
4	Para çantaları, Cüzdanlar, portmonoler	345	1.838	1.553	1.800
TOPLAM (DOLAR)		6.657	18.459	20.509	29.338

(2) Yarı Ürün İthalatı:

Yoktur

(3) Ham Madde İthalatı:

Sektör genelde dış kaynaklı hammadde ihracatı göstermemektedir. Saraciyelik deri ve tekstil (daha çok deri) ayakkabılık deri işlentisinden ve konfeksiyonluk tekstilden farklı fiziksel karakteristikler gerekmektedir.

Saraciye hammaddesi bu sektör için özellikle üretilmektedir.

Suni deri ve PVC malzemelerde ve yerli üretim, kalite ve fiyatı yetersiz kaldığından ithalat gerçekleşmiştir. Türk deri sektörü bu konuda duyarsız kaldığından yıllar içinde saraciye üreticisi, deri üretim sektörüne kaymış ve Türk ekonomik konjonktürüne ters olarak entegrasyona gitmiştir. Yardımcı malzemeler konusunda metal grubunda tablo yukarıdaki gibidir. Entegre olmayan firmalar gerek ham gerek yardımcı malzemeleri ithal yoluna gitmişlerdir. En önemli ithal kalemi toka-kilit gibi metal aksesuarlardır.

Kemer üreticisi ise gerekli hammaddenin deri sektöründe üretilmemesi sebebiyle çok yoğun ithalatı seçmiştir. 1986'dan beri yürütülen bu faaliyet sonucu 1990 yılından itibaren deri sektörü kemer grubu bu ihtiyacına karşılık vermek üzere yatırıma girmiştir. Halihazırda çok düşük kapasite ve dışa göre yüksek maliyetler ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

İthalatın azaltılması ancak saraciyeye özgü deri üretiminin ihtiyaca uygun hale getirilebilmesi toka-kilit gibi metal aksesuarın kalite, çeşit ve fiyatının yerli üreticiler tarafından karşılanabilir hale gelmesi ile mümkündür.

b) İhracat:

Sektörün ihracatında azalış ve artışlar şeklinde dalgalanmalar yaşanmış, ihracat da küresel krizden etkilenmiştir. Tablo 6'da saraciye sektörü ürün ihracatı değerleri, bavul ticaretinden elde edilen değerler dahil olacak şekilde belirtilmiştir.

TABLO: 6- Saraciye sektörü ürün ihracatı Değeri (1000 $)

Sıra No	Ana Mallar	1995	1996	1997	1998
1	Seyahat el çantaları	2.700	2.843	2.753	2.340
2	Okul ve evrak çantaları	46.640	49.360	47.536	40.405
3 ve 5	Kadın erkek çantaları	72.632	76.456	74.026	62.922
4	Para - çantaları, portmonoler	32.356	34.060	32.970	28.030
7	Kemer saat kayışı	50.284	52.931	51.250	43.560
TOPLAM		204.612	215.386	208.535	177.257

2.1.5. Fiyatlar:

Ülkemizde son yıllarda daha da etkili olan enflasyon, her üretim kolunda olduğu gibi bu sektörde de fiyatlarda büyük artışlara neden olmuştur. Fiyatlardaki bu artış halen devam etmektedir. Sektörde fiyat teşekkülü üreticiden tüketiciye kadar gerekli el değiştirmeler dahil edilerek şu şekilde gerçekleşmektedir.

Üretici Fiyatı : Sınai maliyet + yüzde 10 kâr + KDV
Toptancı Fiyatı : Üretici satış fiyatı + yüzde 5 kâr + KDV
Tüketici Satış fiyatı : + yüzde 25 kâr + KDV

Bu oranlara indirim iskontolarının senelik etkisi dahil edilmiştir.

Tabii deriden saraciye eşyalarında perakende satış mağazaları bu eşyalar için ortalama yüzde 50 stok ile indirime girmekte ve yüzde 30 birinci, yüzde 40-50 arası da ikinci indirimde fiyat düşürmektedirler.

AT ülkelerinde ise bu oran üretici fiyatı X3 gibi çok büyük bir boyuttadır.

Daha önce de değinildiği gibi saraciye eşyaları; kullanılan malzeme cinsine, boyutlarına, modeline, işçiliğine göre çok değişken maliyet ve dolayısıyla satış fiyatına sahiptir. Belirli spefikasyonda olan bir madde gibi (410 kalite paslanmaz çelik veya 80 gr/m² sülfit kağıdı, 0,96'lık sülfirik asit vb.) fiyat verip mukayese yapma olanağı bulunmadığından AT ülkelerinde bu ürünlerin fiyatları ile karşılıklı bir değerlendirme yapılamamıştır.

2.1.6. İstihdam:

Sektörün istihdam durumu 1999 yılı baz alınarak incelenmiştir. Daha evvelki yıllar bilgi eksikliği dolayısıyla verilememiştir.

Ticaret ve Sanayi Odalarına kayıtlı	15.000 kişi
İstanbul Umum Saraçlar Derneği'ne kayıtlı	3.208 kişi
TOPLAM	18.208 kişi

2.1.7. Sektörün Rekabet Gücü:

3577 sayılı yasanın A.B mevzuatı, Dünya Ticareti örgütü yükümlülüklerinin uyumu ile ilgili değişikliklerin yapılması ile ilgili 4412 sayılı yasanın birliğe kavuşturulması. Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin 1998/3 sayılı tebliğ ile "Franchise" anlaşmalarına ilişkin gurup muafiyeti koşullarından yararlandırılması, KOBİ'lerin rekabet kurallarının uygulamaları dışında tutulması gerekmektedir. ABD ve Çin pazarı için fuar navlun desteklerinin verilmesi, teknoloji transferi ile yapılacak devlet destekleri sektörün yeni pazarlarda ve mevcut Almanya ve Rusya pazarına rekabet gücünü artıracaktır.

2.1.8. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkiler:

Saraciye sektörü, genel anlamda son ürün üretmekte olduğundan, ürünü, tüketim pazarına ulaşmakta diğer sanayi sektörlerine akmamaktadır.

Girdi olarak, çok yoğun bir şekilde deri üretim sektörü, tekstil ve sentetik malzemeler, PVC, ABS, sektörleri ile zamak ve pirinç gibi metal ürün sanayi ile ilişkilidir. Ayakkabı ve Konfeksiyondan sonra derinin en büyük alıcısıdır. İhtiyaç duyduğu deri özellikleri deri üretim sektörü içinde özellikle üretim (sadece saraciyelik deri) kanalını açmış ve deri üretim sektörüne yeni boyut, kapasite ve teknoloji kazandırmıştır.

2.1.9 Mevcut Durumun Değerlendirilmesi:

1. Yurt içi ve yurt dışı talep doğrultusunda saraciye ürünleri çeşitlenmiş, yurt dışı örnekleri ile rekabet etmek için yoğun bir faaliyet görülmüştür. Daha verimli üretim, makina teçhizatının yenilenmesi, otomasyonu, global kalite standartlarını yakalamak, ham ve yardımcı malzeme kalitesinin yükseltilmesi son 5 yılın başlıca konuları olmuştur.

2. Yukarıdaki sebepler ile sektör deri ve deri dışı ham madde ve çeşitli yardımcı malzemelerin kalite ve standartlarını yükseltici talebini, zaman zaman yaptığı ithalatlarla da pekiştirmiş ve özellikle deri üretim sektörünü ileri bir aşamaya çekmiştir.

3. Deri sektörü, bu hızlı aşamasına rağmen, saraciye sektörünün ihtiyacı olan çeşit, üretim hızı, kalite ve maliyetleri tam olarak karşılayamamıştır. Açığın ithalatla giderilmesi, iç üretime örnek yaratarak, hızla sektörün ihtiyacını karşılayıcı duruma gelmesini sağlayacaktır.

4. Yardımcı malzemelerin başında gelen toka, kilit gibi metal aksesuar, yan sanayinde de eski yıllara oranla büyük bir gelişme vardır. Bazı saraciye firmaları bünyelerinde bu üniteleri de kurmuş, bazıları ise, ithal ederek mevcut üreticiye yön vermiştir.

Metal aksesuar yan sanayi üretiminin kalite, üretim zamanı ve güvenirliği, sektörün ihracat yapmasını zorlaştırmaktadır. Yurt içi ve yurt dışı talebin hızı doğrultusunda metal aksesuar sektörünün ufak atölyelerden orta boyutlu üreticiler haline gelmesi ve kalite ve kantite bakımından üretimleri yeterli hale gelinceye kadar ithalatın devamı gerekmektedir.

5. Yurt dışı talebin hızla artması, rakiplere rağmen Türk Saraciye Sanayini, ihracat hamlesi içinde, gerektiği rolü oynamaya yönlendirmiştir. İç pazar gelişirken, ihracatı engellememiş, dünya standardını yakalayabilen firmalar ihraç etmeyi sürdürmüşlerdir.

6. Çoğunluğu teşkil eden saraç esnafı, küçük atölyeler halinde gayri sıhhi şartlar ve verimli olmayan yöntemlerle çalışmaktadırlar.

7. Kaçak işletmelerin yeterli sermayeye sahip olmayışları nedeniyle;

a) Bir kısım imalatçılar fason çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

b) Diğerleri ise hammadde ve yardımcı malzeme alışlarını küçük miktarlarda ve vadeli ödeme şartları içinde gerçekleştirmekte, bu nedenle artan üretim maliyetlerini mevcut rekabet şartları içinde kârlarından fedakârlık ederek karşılamaktadırlar.

Her iki halde de işletmeyi büyütmek imkânlarından yoksun kalmaktadırlar. Buna enflasyonun erozyonunu da ilave edersek küçük işletmelerin içinde bulunduğu durum daha açık olarak ifade edilmiş olur.

Sektörün gelişmesi ihracatın artması ve ülkemizdeki hayat seviyesinin yükselmesine paralel olarak devam edecek, istihdam artışı ve döviz girdileri hızla çoğalacaktır. Siyasi istikrarın, AB'ne girmekte oluşumuzun, turizmin gelişmesinin, dış ilişkilerin ülke ticaretine olumlu etkisini, teknolojideki yeniliklerin sektöre uyarlanmasının sağlanması ile ilerleme kaydedecektir.

2.2. Sektörün Sorunları:

2.2.1. Haksız Rekabet:

Deri sektörünü incelediğimizde emek yoğun bir sanayi dalıyla karşılaşıyoruz. Özellikle saraciye eşyası üretimi tamamen el emeğine dayalı bir şekilde gerçekleştirilmektedir ve AT ülkelerine göre bu karakter Türkiye'de daha belirgindir.

Kaliteli saraciye mamulleri üretiminde İtalya, orta ve daha düşük kalitelerde ise üçüncü ülkeler olarak adlandırılan Hindistan, Taiwan, Brezilya, G. Kore ve Pakistan dünya pazarlarındaki başlıca rakiplerimizdir. Bu ülkelerde ucuz işgücü kullanılmaktadır. Türkiye'deki işçiliğin toplam maliyet içindeki payı üçüncü ülkelere göre oldukça yüksektir ve bu durum dış piyasalardaki rekabette haksızlık yaratan önemli konulardan biridir. Ayrıca Uzakdoğu ülkelerinde mevcut olan akıl almaz teşvikler de rekabet açısından haksız bir durum yaratmaktadır.

Türk Deri Sektörü ihracatçı olduğu kadar hammadde yönünden önemli bir ithalat hacmine sahiptir. Bununla beraber, üçüncü ülkelerden gelen sübvansiyonlu ve kalitesiz malların girişi, hem sektörde kalite problemlerine neden olmakta hem de sübvansiyonlu fiyatlarla ithal edildiklerinden haksız rekabete neden olmaktadırlar.

Diğer taraftan, haksız rekabet konusunda hassasiyetle yaklaşan AB, Uzak Doğu ülkelerinden yapılan sübvansiyonlu ve düşük fiyatlı malların girişine kayıtsız kalmaktadır. AB'nin haksız rekabet yaratan bu ürünlere karşı herhangi bir önlem alma yoluna gitmemesi, Gümrük Birliği ile birlikte uygulamaya geçilen serbest dolaşım nedeniyle Türkiye'deki Deri Üreticilerini zor durumda bırakmaktadır.

Yurtiçi piyasalarda da rekabet yönünden haksızlık yaratan durumlar söz konusudur. Türk Deri sanayiinde bugün iki büyük yatırım vardır. Bunlardan birisi İstanbul'da Tuzla Org. Deri San. Bölgesi; diğeri ise İzmir Menemen Org. Deri San. Bölgesidir. Ancak yalnız Tuzla Org. Deri San. Bölgesi'nde halen faaliyette bulunan ve örnek gösterilen bir arıtma tesisi mevcuttur. Arıtma tesisinin çalıştırılmasının maliyeti, bu bölgedeki üreticilere de yansımakta ve üretim maliyetlerini yükseltmektedir. Dolayısıyla saraciye sektörü de aradığı kaliteli malın üretildiği Tuzla Organize Sanayi Bölgesi'nden pahalıya mal etmektedir.

2.2.2 Kaliteli ve Ekonomik Deri Elde Edebilmek İçin Hayvancılığın ve Ham Dericiliğin Teşviki ve Islahı:

Deri sanayiinin ana girdisi ham deridir. Deri üretiminde artışın sağlanabilmesi ham deri verim ve kalitesinin yüksekliğine bağlıdır. Kaliteli ham deri elde edebilme ise; derinin yüzümü, tabaklanması, korunması ve kontrolünün yapılması aşamalarında entegre tesislerinin ve yetişmiş ana işgücünün varlığına bağlıdır.

Ham deri üretiminin en önemli kaynağı hayvancılık olduğu için deri sektörü genel olarak hayvancılığa bağlı olarak yaşamıştır. Dolayısıyla hayvan varlığı ve hayvancılıktaki gelişmeler bu sektörü çok yakından etkilemektedir. Hayvancılıkla uğraşanlardan elde edilen deriler, beslenme ve bakım, hatalı kesim, konservasyon, nakliye ve depolama meydana gelen bozukluklar nedeniyle düşük kalitededir. Kaliteli ve ekonomik ham deri sağlayabilmek için hayvancılığın teşviki ve verimli ırkların ıslahı ve yaygınlaştırılması çalışmalarına ağırlık vermek gerekmektedir.

Hükümetlerin dış ticaret politikaları, fiyat destekleme politikaları, ulusal gelir, nüfus, yan sanayi durumu, et fiyatları ve et tüketimi ile mevsimler ve doğal kısıtlamalar ham deri üretimini önemli ölçüde etkilemektedir.

2.2.3. Rasyonel Çalışma ve Teknik Geliştirmenin Sağlanması Konusunda Eğitim ve Araştırma-Geliştirme Çalışmalarındaki Yetersizlikler:

Dünyada rekabetin hızlanması ve kaliteli işgücü ve farklı tarzda üretilmiş ürünlere ihtiyacı arttırmaktadır. Rasyonalizasyonun amacı; maliyeti düşürme, verimi çoğaltma veya üretimin kalitesini yükseltmedir.

Bir üretimin söz konusu olduğu yerde ve durumda, insan faktörü mutlaka işin içindedir. Başka bir değişle, bir üretim için, finansman, makine, malzeme ve binadan daha önemli gereksinme "insan"dır. Özellikle saraciye gibi emeği yoğun sektörlerde kaliteli işgücüne olan ihtiyaç daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır ve bu konu sektörün önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır.

Sektörde dikkate alınması gereken diğer bir konu da katma değeri yüksek olan kaliteli ürünlere yönelinmesi gereğidir. Dolayısıyla piyasada mevcut bulunan taklitçilik ve markalaşma eksiklikleri de

sayılabilecek sorunlar arasındadır. Bu sorunların giderilmesi için en uygun çözümü oluşturan araştırma-geliştirme çalışmalarında yetersizlikler söz konusudur.

2.2.4. Yeni Pazar Araştırmaları ve Tanıtım Konusundaki Yetersizlik:

Türkiye'nin Deri Ürünleri ihracatı iki pazarda yoğunlaşmış bulunmaktadır. Söz konusu pazarlar yüzde 26,4'lük payı ile Almanya ve yüzde 24,9'luk payı ile Rusya'dır. Bununla beraber, Rusya'da Ağustos 1998'de başlayan ve halen devam eden ekonomik krizle birlikte Türk Deri Sektörü de ciddi bir krize girmiştir.

Rusya krizi sonrası Türk Deri firmaları siparişlerinin iptal edilmesi ve yeni siparişlerin tamamen durması nedeniyle;

- İhracat taahhütlerini yerine getiremez duruma gelmişlerdir,
- Satın alınmayan mallar nedeniyle firmaların ellerinde büyük stoklar oluşmuştur,
- Hazır malların satılmaması ve satılan malların ödemelerinde karşılaşılan problemler banka borçlarının ödenememesine yol açmıştır. Ayrıca, birçok firma üretimlerini durdurmak için işçi çıkarmak zorunda kalmışlardır.

Bununla birlikte, Türk Deri Ürünleri ihracatında, tek pazarda yoğunlaşma bağımlılığından kurtaracak alternatifler bulunmaktadır.

Bu bakımdan değerlendirildiğinde, hem coğrafi olarak yakın olan hem de gümrük birliği çerçevesine tercihli ticaret ilişkilerimizin olduğu AB ülkeleri ile ilişkilerin yoğunlaştırılması öncelikli hedeflerimizden olmalıdır.

AB'nin yanı sıra gelişmiş ve istikrarlı pazarlardan ABD ve Kanada diğer potansiyel pazarlarımızdandır. 1998 yılında, ABD'ne gerçekleştirilen deri ihracatı yüzde 70 oranında artmıştır. Sektörel krizin yoğun bir şekilde yaşandığı 1998 yılında söz konusu ülkelere yönelik gerçekleştirilen ihracat artışları, sektörde bu pazarlara kayma eğilimini yansıtmaktadır.

Öte yandan 1,5 milyar nüfusu ile dünyanın en kalabalık ve ticari kapasitesi yüksek olan ülkelerden Çin ile ticari ilişkilerin ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, hem yararını hem de zararını gördüğümüz Rusya pazarının ileriki yıllarda ihmal edilmemesi gerekmektedir. Deri ürünleri tüketiminin çok yüksek düzeyde olduğu Rusya pazarının yaşanan sorunlara rağmen tek bir pazar olarak görülmeyip bağlı kalınmadığı sürece sektöre önemli menfaatler sağlayacaktır.

2.2.5. Yabancı Sermaye Kullanımında Yetersizlik:

Türkiye'de birbirine paralel gelişim gösteren tekstil, konfeksiyon ve deri mamulleri ihracatında yıllardır kotaları aşamamaktan yakınılmaktadır. Uzak Doğu ülkeleri Avrupa ve Amerika'ya ihracat yaparken, bizim karşılaştığımız kota zorlukları daha kolaylıkla aşmayı başarmıştırlar. Uzak Doğu ülkelerinin Avrupa ve Amerika'da ortakları vardır. G. Kore veya Hong Kong'da üretim yapan bir fabrikanın Amerikalı ortağı Hong Kong'da ürettiği malın Amerika'ya girebilmesi için hükümetine baskı yapar. Kendi işadamının baskısına daha hassas olan Amerikan hükümeti de Hong Kong için kotaları yükselir. Oysa Türkiye için durum farklıdır.

Türk firmaları, yabancı ortaklıklar kurma yoluna gitse, kotaların aşılmasında daha az zorluklarla karşılaşırlar. Bugün dünyada gerçek sorun salt üretmek değil, ürettiğini pazarlayabilmek, satabilmektir. Deri, tekstil, konfeksiyon sektörlerinde esas pazar dışarıdadır. Mal satmak istediğimiz pazarlara girebilmek için desteklere ihtiyacımız bulunmaktadır.

2.2.6. Sektörel Dış Ticaret Kurumlarının Desteklenmesi:

Türk deri sektörü dış ticarete önemli ölçüde bağımlı bir sektördür. Gerek hammadde kaynağını oluşturan canlı hayvan ithalatı ve ihracatı gerekse üretilmiş deri ve deri ürünleri ithalat ve ihracatı, bunun yanında sanayide kullanılan kimyasal maddelerin ithalatı, bu sektörün dış ticarete önemli bir bağımlılığı olduğunu gösterir.

Kayıtlı ihracat tutarı ile toplam ihracatımızda yüzde 2,5'lik bir paya sahip olan sektörde, 1998 yılında 661 milyon dolarlık ihracat gerçekleşmiştir. Son yıllarda artış gösteren deri ve deri mamulleri ithalatımız ise 1998 yılında gerilemiştir. Sektörün 1998 yılı ithalatı 753 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Belirtilen rakamlar içerisinde saraciye sektörü önemli bir paya sahiptir. 1994'ten beri artmakta olan saraciye ihracatımız 1998 yılında yüzde 9,6 gerileyerek 36,1 milyon dolar olmuştur. 1998 yılında deri ve deri mamulleri ithalatında saraciyenin payı yüzde 4,1 olarak gerçekleşmiştir.

Dış ticaret konusunda gelişme sağlanabilmesi için saraciye firmalarının devlet desteği ve teşvikine ihtiyacı bulunmaktadır.

3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR

3.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde (2001 - 2005):

1987 yılından beri plan dönemlerinde belgelenebilen saraciye sektörü, deri sanayi grubu içinde, ülkemiz ekonomisinin önemli bir kısmıdır.

Stratejik hedefler doğrultusunda yapılacak tüm çalışmalara açık olan sektör ülke ihtiyaçlarına yeten, ihracat için çok hızlı organize olabilen, teknolojik bilgisi ve işgücü ile kendi kendine güvenli çok esnek bir yapıya sahiptir. Yurt içi talep projeksiyonu nüfusun artacağı ama ihtiyaçların daha hızlı artacağı ve çeşitleneceği, sektörün bu ihtiyaçları yaratacak ürün gamını ve pazarlamasını yapacağı varsayımı ile 2001'de yüzde 5, 2002'de yüzde 5, 2003'de yüzde 6 ve diğer yıllarda yüzde 6 büyüyeceği kabul edilmiştir. İhracat talep projeksiyonu yapılırken sektörünün yapacağı hamle içinde, saraciyenin payının artacağı varsayılmıştır. Özellikle AT ülkelerinin deri üretim sektörüne verilecek öncelikler ile birlikte, bu kaçan üretimi ülkemizde yakalayacak, ürütecek ve buna ilave olarak bu ülkelere kendi yaratımını sunacaktır.

Bu çerçeve doğrultusunda 2001'de yüzde 5, 2002'de yüzde 7, 2003'de yüzde 7 ve diğer yıllarda yüzde 6-7 olarak büyüyecektir.

3.1.1. Talep Projeksiyonu:

a) Yurtiçi Talep Projeksiyonu (1999 - 2005):

TABLO: 7- Saraciye Sektörü Yurt İçi Talep Projeksiyonu (1999 - 2005) (1000 adet)

Sıra No	Ana Mallar	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1	Seyahat el çantaları, spor çantaları, bavullar	4500	4700	4900	5200	5500	5800	6100
2	Okul ve kasalı-kasasız evrak çantaları	4600	4800	5050	5300	5600	6000	6350
3	Kadın çantaları, el portföyleri	3200	3400	3600	3800	4100	4350	4600
4	Para çantası,Cüzdan,portmone	8800	9250	9700	10100	10700	11300	11900
5	Askılı, askısız erkek el çantası	1200	1260	1300	1360	1440	1520	1610
7	Bel kemerleri, saat kayışları	4350	4570	4800	5040	5340	5660	6000

b) İhracat Projeksiyonu (1999 - 2005):

TABLO: 8- Saraciye Sektörü İhracat Projeksiyonu (1999 - 2005) (Milyon $)

Sıra No	Ana Mallar	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
I - II	Toplam Ürün.Mln.$	44.88	47.12	49.47	52.93	56.63	60.02	64.22
I - II	Toplam Mlr. TL.	1194.5	1254.1	1316.6	1408.7	1507.2	1597.4	1709.2

US$=266.160 TL. Haz.98 varsayılmış, US$ Tutarları 1999-2005 arası bu değerle TL'ye çevrilmiştir.

3.1.2. Üretim Projeksiyonu (1999 - 2005):

İthalat Projeksiyonundan görüleceği üzere toplam talep üzerinde ithalat ile karşılanan çok düşük olduğundan

Toplam Talep = Üretim olarak değerlendirilmiştir.

TABLO:9- Saraciye sektörü üretim projeksiyonu (1000 milyar)

Sıra No	Ana Mallar	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
I-II no.lu kalemler	Toplam	3507.0	3682.35	3866.46	4059.78	4303.36	4561.56	4861.25

İthalat projeksiyonundan da görüleceği üzere toplam talep içinde ithalat ile karşılanan oran çok düşük olduğundan;

Toplam Talep = Üretim olarak değerlendirilmiştir.

3.1.3. İthalat Projeksiyonu

a) Ürün İthalatı (Değer) (1999 - 2005):

TABLO: 10- İthalat projeksiyonu

Sıra No	Ana Mallar	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
I - II	Top. Ürün (Milyon Dolar)	21,15	22,21	23,32	24,95	26,70	28,30	30,00
I - II	Top. Ürün (Mlr. TL.)	5629,2	5911,4	6206,8	6640,6	7106,4	7532,3	7984,8

b) AT, EFTA ve Önemli Ülkelerden Yapılan Ürün İthalatı:

Yoktur.

c) Yarı Ürün İthalatı (1999 - 2005):

Saraciye sanayii yarı ürün ihtiyacı çok seyrek cereyan etmekte ve miktar olarak düşük değer ifade etmektedir. Önemsiz kabul edilebilir.

d) Hammadde İthalatı (1999 - 2005):

Saraciye sektörü ihtiyacı olan hammadde, genelde deri ve tekstil, PVC sentetik grubu ve metal sanayi içinde yorumlandığından sektörün kullandığı miktar ve değer tespit edilememiştir. Bu sebeple 1999-2005 yılları projeksiyonu yapılamamıştır.

Deri ve PVC tekstil ana hammadde ithalatı yerli üretime örnek olmak ve teşvik etmek, ihracatta kalite, standartlık ve fiyatı yakalamak için devam edecektir. Yerli sanayinin hızla gelişmesi çok özellikle ham ve yardımcı malzemeler dışında, ithalatı, 1999-2005 yılları perspektifinde değerli önemsenmeyecek boyuta getirecektir.

3.1.4. Teknolojide Muhtemel Gelişmeler:

Ham deri işlemesinde ortaya çıkan sırça bozukluklarını, boyama, su geçirmezlik, kaplama ve dayanıklılığı artırıcı, deri işleme ile ilgili İtalya-İngiltere ve Japonya'daki gelişmeleri yakından takip edip, bu teknolojileri transfer etmek, mevcut yatırımları modernize etmek, mamul ürün kalitesini yükseltecektir.

3.1.5. Rekabet Gücünde Gelişmeler:

Teknolojide meydana gelen yeniliklerin süratle uygulamaya sokulması, yeni pazarların bulunması ve reklam - tanıtım - fuar ve navlun giderlerinin devletçe subvanse edilmesi vergi mevzuatında konuyla ilgili düzeltmelerin yapılması, yurt dışı pazarlarda rekabet gücümüzü artıracaktır.

3.1.6. Çevreye Yönelik Politikalar:

Saraciye sektörü kimyasal veya biyolojik atığı olmayan bir iş koludur. Hammadde kullanımının artığı olarak sadece katı atık üretmektedir. Deri atıkları tekrar salpa imalatında girdi olarak kullanılmakta ve çevre sorunu yaratmamaktadır. Deri dış atıkları ise sanayi katı atık toplama sistemi içinde yerel belediye çöpleri ile atılmaktadır. İçinde çevreye zarar verebilecek hiç bir malzeme yoktur. Zaten bu atığın toplam miktarı çok düşüktür.

3.1.7. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkilerde Muhtemel Gelişmeler:

Kimya sanayi, metal sanayi ile yapılacak işbirliği neticesinde dünyada sektörle ilgili meydana gelen gelişmelerin uygulanması teknoloji transferi.

Know-how uygulamaları, bunlarla ilgili mevzuatta bulunan engellerin kaldırılması, şirketler arası birleşmelerin teşvik edilmesi deri sektörünün gelişmesinde etkili olacağından; planda yan sanayinin desteklenmesi uygulamalarına yer verilmesinde fayda vardır.

3.2. Uzun Dönemde (2001 - 2023) Talepte, Arzda, Dış Ticarette, teknoloji ve Rekabet Gücünde Muhtemel Gelişmeler:

Ham deriden kaynaklanan sırça bozukluklarının mamul deri kalitesini düşürmesini önlemek amacıyla, finisaj işlemlerinin yeni teknoloji ile yapılması, folyo-laminat, imatasyon uygulamaları, boyama ve derinin su geçirmezlik ve buharlaşmayı engellemeyecek hale getirilmesi ile ilgili yeni teknolojinin transferi mevcut yatırımların modernizasyonu, AR-GE yatırımları, yan sanayi yatırımlarının özellikle kimyasallar ve aksesuarları konusunda özendirilmesi dış ticarette mamul kalitesinin yükseltilmesine, dolayısıyla ürün kalitesi açısından sektör rekabet gücünü artıracaktır. Bu yatırımların özendirilmesinde en büyük pay da devlete düşmektedir.

4. PLANLANAN YATIRIMLAR

4.1. Teşvik Belgesi Almış Yatırımlar:

Belgeli yatırımların süratle tamamlanması için gerekli finansal desteklerin, uzun vadeli ve düşük faizli olarak sağlanması ve üretime süratle sokulmasının, ülke ekonomisine sağlayacağı katkılar göz ardı edilmemelidir.

4.2. Eklenecek Yeni Kapasiteler ve Bölgesel Dağılımı:

Yeni yatırımların çevreyi kirletmeyecek, doğal yapıyı bozmayacak alanlara, özellikle az gelişmiş yerlere yapılması, bu yörelerde besiciliğin özendirilmesi gerekmektedir. İşsizliğin önlenmesi için önemli, emek yoğun bir sektör olduğu unutulmamalıdır.

4.3. Planlanan Yatırımların Katkıları:

Teknoloji ile ilgili yeni yatırımların özendirilmesi, mevcut yatırımların da modernizasyonu sektörün kapasite ve kalite artışına neden olacağından mutlak olarak bu artışın da aynı paralelde ihracat gelirlerinin artmasına ve işsizliğin azaltılmasına katkıları olacaktır.

4.4. Muhtemel Yatırım Alanları:

Liman ve otoyol hinterlandında olan az gelişmiş tarıma elverişli olmayan illerde yeni yatırım alanlarının yaratılması ülke ekonomisi için bir kazanç olacaktır. Sektörün bu yatırım alanlarına yeni yatırımlar yapmaları, mevcut yatırımlarını taşımaları, ilgili alt yapının plan dahilinde ele alınarak uygulamaya sokulmasında yarar vardır.

Muhtemel yatırım alanları olarak Karadeniz Bölgesi, Doğu Anadolu ve Trakya Bölgesi'nin Karadeniz'e yakın kısımları tercih edilmelidir.

5. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR

5.1. Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler:

I. Haksız rekabetin önlenmesi için:

Türkiye ve AB ülkelerinin, Uzakdoğu ülkelerindeki ucuz işgücü ve akıl almaz teşviklerin önlenmesi yönünde çalışmalar yapması,

Gümrük bürokrasisinin azaltılması, mevcut bulunan mevzuatın dış ticareti kolaylaştırıcı yönde yeniden düzenlenmesi ve güncellenmesi,

Kredi teşviklerinin Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) kaydırılmasının sağlanması,

Kredi faizlerinin düşürülmesi,

Enerji maliyetlerinin düşürülmesi,

Enflasyon muhasebesi uygulamasının dikkate alınması.

II. Kaliteli ve ekonomik deri elde edebilmek için:

Hayvancılığın geliştirilmesi, kaliteli ve ekonomik deri elde edebilmek için büyük baş ve küçük baş hayvancılıkta saraciye sektörü için uygun ve verimli ırkların ıslahı ve yaygınlaştırılmasının teşvik edilmesi.

III. Rasyonel çalışma ve teknik geliştirmenin sağlanması:

İşçi başına verimliliğin arttırılması için eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi; eğitilmiş işgücü ve eğitim alanında kaliteli ve uzman kişilerin yetiştirilmesi için eğitim kurumları - sanayi işbirliği sağlanması ve devletin bu yöndeki girişimleri teşvik etmesi,

Sektördeki görevlerin tanımının yapılması, bu tanımlara göre bazı meslek standartlarının hazırlanması,

Taklitçiliğin önlenmesi, Moda-Marka Tebliği'nin Para Kredi kurulunca süratle çıkarılması, firmaların kendi koleksiyonlarını oluşturması ve dış pazarlarda kendi markalarını lanse etmesi, bu amaçla firmaların araştırma geliştirme çalışmalarının ve dış pazarlarda marka imajının yerleştirilmesinde gerekli özendirici teşviklerin sağlanması.

IV. Yeni pazar araştırmaları ve tanıtım için:

Türk saraciye sektörünün önünde muhtelif alternatif pazarlar bulunması nedeniyle, bu pazarlarda temas olanağı yaratmak üzere sektörün tanıtım faaliyetlerinin arttırılması, uluslararası organizasyonlar düzenlenmesi, mevcut organizasyonların gelişiminin teşvik edilmesi,

Günümüz iletişim ve teknoloji alanlarındaki gelişmeler dikkate alınarak, pazarlama ağlarının oluşturulması için gerekli alt yapı, donanım ve tanıtım çalışmalarının teşvik edilmesi.

V. Yabancı sermaye kullanımı için:

Dış piyasalara açılma ve kotaların yükseltilmesi konusunda gelişme sağlanması için yabancı ortaklıkların kurulması ve bu atılım içindeki firmaların teşvik edilmesi.

VI. Sektörel dış ticaret kurumlarının desteklenmesi için:

Anlamlı yasal düzenlemeler yapıldığı ve gerekli teşvikler sağlandığı takdirde hem miktar hem de oran olarak saraciye sektörünün dış ticaret içindeki payı çok daha yukarılara çıkarılacaktır. Bu nedenle dış ticaret kurumlarına olan desteğin arttırılması, gümrük bürokrasisinin azaltılması ve rakiplerimizle olan haksızlık durumu göz önüne alınarak dış ticaretin teşvik edilmesi.

5.2. Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler:

Küreselleşme süreci içerisindeki dünya piyasalarında saraciye sektörünün rekabet edebilir düzeyde olmasını sağlamak için gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılarak, sektördeki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin teşvik edilmesi,

Saraciye sektörüne ilişkin istatistiklerin ve verilerin toplanması ve sınıflandırılması,

İthali zorunlu olan kimyasal maddelerin yurt içinde üretilebilmesinin yollarının bulunması,

Kalite farklılıklarının ortadan kaldırılması ve standardizasyonun sağlanması için, saraciyelik deri standardı hazırlanıp uygulanması.

5.3. Kısa ve Uzun Dönemde İzlenmesi Gereken Politikalar:

Sektöre ilişkin önceliklerin iyi tespit edilip, bunlara uygun politikaların titizlik ve kararlılıkla uygulanması durumunda, saraciye sektörünün iç ve dış piyasada şimdikine göre çok daha iyi bir konumda olma şansına sahip olduğu açıktır.

Bu nedenle saraciye sektöründe kısa ve orta vadede uygulanması gereken politikalar saraciye sektörünün iç ve dış piyasadaki haksız rekabetini ortadan kaldırıcı, işçi başına düşen verimliliği arttırıcı, kaliteli ve ekonomik ham deri elde edebilmek için hayvancılığın gelişimi teşvik edici, enerji maliyetleri ve kredi faizlerini düşürücü yönde olmalıdır. Bunun için saraciye üretim, ihracat ve ithalatına yönelik yurt içi ve yurt dışı yatırımlar teşvik edilmelidir.

Sektörün gelişimi açısından uzun dönemde izlenmesi gereken politika, sektöre olan organize yatırımların ve teşviklerin arttırılması doğrultusunda olmalıdır. Saraciye sektöründe çok sayıda yer alan küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi ve dış ticaret içerisinde daha fazla pay sahibi olması için teşvik edilmesi gerekmektedir.

Saraciye sektöründe mevcut bulunan teknolojinin geliştirilmesi ve yeni teknolojiler üretilmesi ile rekabet gücünü sürekli kılmanın sağlanması gerekmektedir.

Gerek teknoloji üretiminde gerekse kaliteli ve verimli işgücünün sağlanmasında eğitim kurumu-sanayi işbirliği şarttır. Sektörde bu yönde atılan adımlar devlet tarafından desteklenmeli, sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak çağdaş eğitim anlayışının uygulama imkanı bulabileceği üniversite-sanayi işbirliği ve yapılacak olan çalışmalar teşvik edilmelidir.

5.4. Öngörülen düzenlemelerin, Yatırımların ve Uygulanacak Politikaların Ekonomik ve Sosyal Getirileri:

Saraciye sektörünün geliştirilmesi emek yoğun bir sektör olması nedeniyle Türkiye için büyük önem taşıyan istihdam sorununun çözümüne yardımcı olacaktır.

Saraciye sektörü için öngörülen düzenlemelerin, yatırımların ve politikaların titizlik ve kararlılıkla uygulanması durumunda, sektörün dış ticaret içindeki payı gerek üretim ve gerekse miktar olarak bugünkü rakamların çok daha üzerinde olacaktır.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

AYAKKABI
ALT KOMİSYONU RAPORU

1. GİRİŞ

Sektörün Tanımı ve Sınıflandırılması:

Birleşmiş Milletler yayını olan "Bütün Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Tasnifi ve Endeksleri"ne göre Ayakkabı Sanayi aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır. Ayakkabı,

1. Tabanı ve yüzü, kauçuk ve suni, plastik maddelerden ayakkabılar
2. Tabanı tabii, suni veya terkip yolu ile elde edilen ayakkabılar
3. Tabanı tahta ve mantardan ayakkabılar
4. Tabanı diğer maddelerden yapılmış ayakkabılar
5. Getrler, tozluklar, bacak koruyucuları ve bunların aksamı

Yukarıdaki sınıflandırmadan da anlaşılacağı üzere, yalnız deri sayalı ve deri tabanlı ayakkabıları inceleyerek Ayakkabı Sanayi hakkında bir sonuca ulaşılmaz. Bu nedenle, çalışmaya ayağa giyilen her çeşit ayakkabı (footwear) dahil edilmiştir.

Ayakkabı işkolu, ayakkabı üretenler ve bunlara girdi sağlayan yan sanayi işletmeleri ile ayakkabı üreten ana işletmeye fason olarak hizmet veren firmaları kapsamaktadır. Ayakkabı işkolu şematik olarak aşağıda gösterilmiştir.

AYAKKABI İŞKOLU

A)Üretici İşletmeler

1. Ayakkabı Üreten İşletmeler
   a) Tamamen Makinalaşmış İşletmeler (yüzde 15)
   b) Yarı Makinalaşmış İşletmeler (yüzde 70)
      i- Sanayi Hüviyeti Kazanmış İşletmeler (yüzde 40)
      ii- Düşük Düzeyde Makinalaşma Nedeniyle Atölye Hüviyetinde İşletmeler (yüzde 30)
   c) El Aletleri İle Üretim Yapan İşletmeler (yüzde 15)

B) Pazarlama Kanallarında Yer Alan Aracı İşletmeler

1. İç Pazara Yönelmiş İşletmeler
2. Dış Pazara Yönelmiş İşletmeler
3. İç ve Dış Pazara Yönelmiş İşletmeler

Ülkemizde üretilen ayakkabıların yüzde 15'i tamamen makinalaşmış işletmeler, yüzde 70'i yarı makinalaşmış işletmeler ve yüzde 15'i bünyesinde hiç makina bulunmayan işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Ayakkabı üretiminde kullanılan ana maddeler, ayakkabının yapıldığı maddeye göre değişiklik gösterir. Sayanın iç (astar) ve dış yüzünde ayakkabı giyildiği zaman yere basan bölümünde yer alan maddeleri ana maddeler olarak kabul edersek; deri, meşin ve kösele olurken, sayası tekstil, sentetik ve suni plastik maddelerden imal edilen ayakkabıda da ana maddeler tekstil, sentetik ve suni plastik maddelerdir.

İstatistiklerimizde mümkün olduğu kadar ayakkabı ve terlik ayırımına yer vermeye çalışacağız. Bunu yapmamızın sebebi özellikle terlik miktarının yüksek adetlerde olmasından dolayı istatistiki verilerde sapma yaşanmaktadır. Amacımız, daha sağlıklı bir veri tabanı oluşturmaktır.

GÜMRÜK İSTATİSTİK TERİFE VE POZİSYON NUMARALARI (FASIL 64) AYAKKABILAR, GERTLER, TOZLUKLAR VE BENZERİ EŞYA; BUNLARIN AKSAMI

NOTLAR:

1- Aşağıdaki yazılı olanlar bu fasıla dahil değildir:
   a- Dokumaya elverişli maddeden patik şeklinde çoraplar (fasıl 61 veya 62)
   b- 63.09 Pozisyonundaki kullanılmış ayakkabılar;
   c- Amyant mamulleri;
   d- Ortopedik ayakkabılar ve diğer ortopedik cihazlar ve bunların aksamı (90.21 pozisyonu)
   e- Oyuncak mahiyetine haiz ayakkabılar ve paten takılmış botlar (buz için veya tekerlekli); bacak koruyucuları veya benzeri koruyucu eşyalar (Fasıl 95)

2- 64.06 Pozisyonundaki "aksam" tabiri ayakkabı çivilerini, ayakkabı demirlerini ve benzerlerini, bağ deliği kapsüllerini, kopçalarını, tokalarını ayakkabı bağlarını, ponponlarını, düğmelerini ve diğer süs eşyası ile şeritçi ve kaytancı eşyası (bunlar kendilerine ait pozisyonlarda sınıflandırılırlar.) 96.06 pozisyonundaki düğmeleri ve diğer eşyayı kapsamaz.

3- Bu fasılın tatbikinde "Kauçuk veya plastik madde" tabiri dış yüzeyleri bu maddelerin biri veya her ikisiyle gözle görülür bir şekilde sıvanmış veya kaplanmış olan her türlü dokumaya elverişli maddeleri kapsar.

4- Bu fasılın 3 nolu notu saklı kalmak şartıyla:
   Ayakkabı yüzünün yapıldığı madde dış yüzeyinin en büyük parçasını teşkil ettiğinden, ayakkabının yüzü bu maddeden yapılmış sayılır, ayakkabı dili kenar şeridi, süsleri, kopçaları, kayışları, ayakkabı tasmaları veya benzeri ekler gibi aksesuarlar ve takviye ediciler dikkate alınmaz.

ALT POZİSYON NOTU:

1- 6402.11, 6402.91, 6403.11, 6403.19 VE 6404.11 Alt pozisyonlarını tatbikinde "spor ayakkabılar" sadece aşağıda yazılı olanlara uygulanır:
   a) Sportif faaliyetler için yapılmış olup, kabara çivileri, sivri uçlu çiviler, uç demirleri, kıskaçları, şeritleri olan veya ek parça mahiyetinde bu gibi parçalara haiz ayakkabılar;
   b) Buz pateni, kayak ayakkabıları ve kuzey disiplini kayak ayakkabıları, güreş ayakkabıları, boks ayakkabıları ve bisiklet ayakkabıları.

POS.NO:	EŞYANIN TANIMI:
64.01	Dış tabanı ve yüzü kauçuk ve plastik maddenin olan su geçirmez ayakkabılar (Ayakkabının yüzü, tabana dikmek, perçinlemek, çivilemek, vidalamak ve benzeri işlemlerle tutturulmuş veya birleştirilmemiş);
6401.10	Metalden koruyucu burunlu ayakkabılar:
6401.10	Metalden koruyucu burunlu ayakkabılar:
6401.10.10	A-Yüzü kauçuktan olanlar
6401.10.20	B-Yüzü plastik maddeden olanlar
	Diğer ayakkabılar
6401.91	Dizi örtenler

6401.91.10	A-Yüzü kauçuktan olanlar
6401.91.20	B-Yüzü plastik maddeden olanlar
6401.91.31	II. Terlik ve ev içinde giyilen ayakkabılar
	III. Diğerleri
6402.99.41	a. İç tabanın uzunluğu 24 cm'den az olanlar
	b. İç tabanın uzunluğu 24 cm veya daha fazla olanlar
6402.99.51	1. Erkek veya kadınlara ait olduğu belirlenemeyen ayakkabılar
	2. Diğerleri
6402.99.52	aa. Erkekler için
6402.99.53	bb. Kadınlar için
64.02	Dış tabana kauçuktan, plastik maddeden tabii veya terkip yoluyla elde edilen köseleden ve yüzü deriden olan ayakkabılar. Spor ayakkabıları
6403.11.0	Kayak ayakkabıları
6403.19.0	Diğerleri
6403.29.0	Dış tabana köseleden ve yüzü ayağının üstünden geçip baş parmağa dolanan deri bir şeritten olan ayakkabılar
6403.40.12	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6403.40.13	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden ayakkabılar
	Diğer Ayakkabılar (Dış tabanı tabii köseleden olanlar)
6403.51	Bileği örtenler:
	A. Bileği örten fakat baldırı örtmeyenler, iç taban uzunluğu:
6403.51.11	I.24 cm'den az olanlar
	II.24 cm veya daha fazla olanlar:
6403.51.21	a.Erkekler için
6403.51.22	b.Kadınlar için
	B. Diğerleri, iç taban uzunluğu:
6403.51.31	I.24 cm'den az olanlar
6403.51.41	a. Erkekler için
6403.51.41	b. Kadınlar için
6403.59	Diğerleri:
	A. Yüzü şeritlerden yapılmış veya daha fazla parçası kesilip çıkarılmış olanlar:
6403.59.11	I. Tabanı ile topuk yüksekliği 3cm'den fazla olanlar
	II. Diğerleri, iç taban uzunluğu:
6403.59.21	a.24 cm'den az olanlar
	b.24 cm veya daha fazla olanlar:
6403.59.31	1.Erkekler için
6403.59.32	2.Kadınlar için
	B. Terlik ve içinde giyilen diğer ayakkabılar
	Diğer ayakkabılar:
6403.91	Bileği örtenler:
	A. Bileği örten fakat baldırı örtmeyenler, iç taban uzunluğu:
	I.24 cm'den az olanlar

6403.91.11	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar
6403.91.12	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden olanlar II.23 cm veya daha fazla olanlar: a- Erkek veya kadınlara ait olduğu belirlenemeyen ayakkabılar
6401.92	Bileği örtüp dizi örtmeyenler:
6401.92.10	A-Yüzü kauçuktan olanlar
6401.92.20	B-Yüzü plastik maddeden olanlar
6401.99	Diğerleri
6401.99.10	A-Yüzü kauçuktan olanlar
6401.99.20	B-Yüzü plastik maddeden olanlar
64.03	Dış tabanı ve yüzü kauçuktan veya plastik maddeden olan diğer ayakkabılar Spor Ayakkabıları
6402.11.0	Kayak ayakkabıları
6402.19.0	Diğerleri
6402.20.0	Ayakkabıların yüzündeki kayışların veya ince kösele şeritlerin tabandaki deliklerden geçirilmek suretiyle ayakkabı yüzünün tabana tutturulduğu diğer ayakkabılar
6402.30	Diğer ayakkabılar (metalden koruyucu burunlu olanlar):
6402.30.10	A-Yüzü kauçuktan olanlar
6402.30.20	B. Yüzü plastik maddeden olanlar Diğer ayakkabılar:
6402.91	Bileği örtenler:
6402.91.10	A-Yüzü kauçuktan olanlar
6402.91.20	B-Yüzü plastik maddeden olanlar
6402.99	Diğerleri:
6402.99.10	A. Yüzü kauçuktan olanlar B-Yüzü plastik maddeden olanlar: I. Yüzü şeritlerden yapılmış yada bir veya daha fazla parçası kesilip çıkarılmış olanlar:
6402.99.21	a. Taban ile birlikte topuk yüksekliği 3 cm'den fazla olanlar b. Diğerleri
6403.91.21	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden olanlar Diğerleri I. Erkekler için
6403.91.31	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar 2.Kadınlar için
6403.91.41	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar
6403.91.42	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden olanlar B. Diğerleri, iç taban uzunluğu: I.24 cm'den az olanlar
6403.91.51	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar II.24 cm veya daha fazla olanlar: a. Erkek veya kadınlara ait olduğu belirlenemeyen ayakkabılar

6403.91.61	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar
6403.91.62	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden olanlar b. Diğerleri: 1.Erkekler için
6403.91.71	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar
6403.91.72	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden olanlar 2.Kadınlar için
6403.91.81	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar
6403.91.82	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden olanlar
6403.99	Diğerleri: İç yüzü şeritlerden yada bir veya daha fazla parçası kesilip çıkarılmış olanlar: 1.Dış tabanı ile birlikte topuk yüksekliği 3 cm'den fazla olanlar
6403.99.01	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6403.99.02	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden ayakkabılar II. Diğerleri, iç taban uzunluğu: a.24 cm'den az olanlar
6403.99.11	Dış tabanı terkibi yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar b. Diğerleri: 1.Erkek veya kadınlara ait olduğu belirlenemeyen ayakkabılar
6403.99.21	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6403.99.22	Dış tabanı kauçuktan veya suni plastik maddelerden ayakkabılar 2.Diğerleri:
6403.99.31	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6403.99.32	Dış tabanı kauçuktan veya suni plastik maddelerden ayakkabılar B. Terlikler ve ev içinde giyilen ayakkabılar
6403.99.51	Erkekler için 6403.99.52 Kadınlar için
6403.99.53	Çocuklar ve bebekler için C. Diğerleri, iç taban uzunluğu: I.24 cm'den az olanlar
6403.99.61	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6403.99.62	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden ayakkabılar I.24 cm veya daha fazla olanlar: Erkek veya kadınlara ait olduğu belirlenemeyen ayakkabılar
6403.99.71	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6403.99.72	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden ayakkabılar b. Diğerleri: 1.Erkekler için
6403.99.81	Dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6403.99.82	Dış tabanı kauçuktan veya suni plastik maddelerden ayakkabılar 2.Kadınlar için
6403.99.91	Dış terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6403.99.92	Dış tabanı kauçuk veya suni plastik maddelerden ayakkabılar

64.04	Dış tabanı kauçuk, plastik maddeden, tabii veya terkip yolu ile elde edilen köseleden ve yüzü dokumaya elverişli maddelerden olan ayakkabılar
	Dış tabanı kauçuktan veya plastik maddeden olan ayakkabılar
6404.11.0	Spor ayakkabıları, tenis ayakkabıları, basketbol ayakkabıları ve jimnastik ayakkabıları, antrenman ayakkabıları ve benzerleri
6404.19	Diğerleri
	A. Terlikler ve ev içinde giyilen diğer ayakkabılar
6404.19.11	Erkekler için
6404.19.12	Kadınlar için
6404.19.133	Çocuklar ve bebekler için
	B. Diğerleri
6404.19.21	Erkekler için
6404.19.22	Kadınlar için
6404.19.23	Çocuklar ve bebekler için
6404.20	Dış tabanı tabii veya terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
	A. Terlik ve ev içinde giyilen diğer ayakkabılar
6404.20.11	Erkekler için dış tabanı tabii köseleden olanlar
6404.20.12	Erkekler için dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar
6404.20.13	Kadınlar için dış tabanı tabii köseleden olanlar
6404.20.14	Kadınlar için dış tabanı terkip yoluyla elde edilen köseleden olanlar
6404.20.15	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı tabii köseleden olanlar
6404.20.16	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar
	B. Diğerleri
6404.20.21	Erkekler için dış tabanı tabii köseleden olanlar
6404.20.22	Erkekler için dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6404.20.23	Kadınlar için dış tabanı tabii köseleden ayakkabılar
6404.20.24	Kadınlar için dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6404.20.25	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6404.20.26	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı terkip yolu ile elde edilen köseleden ayakkabılar
6404.20.27	Erkekler, kadınlar ve çocuklar için bale ayakkabıları
6405	Diğer ayakkabılar
6405.10	Yüzü tabii veya terkip yoluyla elde edilen deriden olanlar
	A. Dış tabanı ahşap veya mantardan
6405.10.11	Erkekler için dış tabanı ahşap veya yüzü tabii deriden ayakkabılar
6405.10.12	Erkekler için dış tabanı mantardan ve yüzü tabii deriden ayakkabılar
6405.10.13	Erkekler için dış tabanı ahşap ve yüzü terkip yolu ile elde edilen deriden ayakkabılar
6405.10.14	Erkekler için dış tabanı mantardan ve yüzü terkip yolu ile elde edilen deriden mamul ayakkabılar
6405.10.15	Kadınlar için dış tabanı ahşap ve yüzü tabii deriden ayakkabılar
6405.10.16	Kadınlar için dış tabanı mantardan ve yüzü tabii deriden ayakkabılar
6405.10.17	Kadınlar için dış tabanı ahşap ve yüzü terkip yolu ile elde edilen deriden ayakkabılar
6405.10.18	Kadınlar için dış tabanı mantardan ve yüzü terkip yolu ile elde edilen deriden ayakkabılar

6405.10.21	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı ahşap ve yüzü tabii deriden ayakkabılar
6405.10.22	Çocuklar ve bebekler için tabanı mantardan ve yüzü tabii deriden ayakkabılar
6405.10.23	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı ahşap ve yüzü terkip yolu ile elde edilen ayakkabılar
6405.10.24	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı mantardan yüzü B. Dış Tabanı diğer maddelerden
6405.10.31	Erkekler için dış tabanı diğer maddelerden ve yüzü tabii deriden ayakkabılar
6405.10.32	Erkekler için dış tabanı diğer maddelerden ve yüzü terkip yolu ile elde edilen deriden ayakkabılar
6405.10.33	kadınlar için dış tabanı diğer maddelerden ve yüzü tabii deriden
6405.10.34	kadınlar için dış tabanı diğer maddelerden ve yüzü terkip yolu ile elde edilen deriden ayakkabılar
6405.10.35	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı diğer maddelerden ve yüzü tabii deriden ayakkabılar
6405.10.36	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı diğer maddelerden ve yüzü terkip yolu ile elde edilen deriden ayakkabılar
6405.20	Yüzü dokumaya elverişli maddelerden
	A. Dış tabanı ahşap veya mantardan
6405.20.11	Erkekler için dış tabanı ahşap ayakkabılar
6405.20.12	Erkekler için dış tabanı mantardan ayakkabılar
6405.20.13	Kadınlar için dış tabanı ahşaptan ayakkabılar
6405.20.14	Kadınlar için dış tabanı mantardan ayakkabılar
6405.20.15	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı ahşap ayakkabılar
6405.20.16	Çocuklar ve bebekler için dış tabanı mantardan ayakkabılar
	B. Dış tabanı diğer maddelerden
	I. Terlikler ve ev içinde giyilen diğer ayakkabılar
6405.20.21	erkekler için
6405.20.22	kadınlar için
6405.20.23	Çocuklar ve bebekler için
	II. Diğerleri
6405.90	Diğerleri
	A. Dış tabanı kauçuk, plastik madde, tabii veya terkip yolu ile elde edilen köseleden olanlar
6405.90.11	erkekler için
6405.90.12	Kadınlar için
6405.90.13	Çocuklar ve bebekler için

2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR

2.1. Mevcut Durum:

Ülkemizde yakın tarihe kadar babadan oğula geçen bir zanaat olarak süre gelen ayakkabı üretimi, 1950 yılından itibaren küçük sanayi görünümü kazanmaya başlamıştır. 1960'lı yıllarda küçük sanayi yapısı değişmeden devam etmiştir. 1970'li yıllarda ise, sanayileşme çabaları bulunmakla birlikte sanayileşme süreci gerçek manada tamamlanamamıştır. 1980'li yıllarda ayakkabı sanayi özellikle özel sektörde oldukça ciddi sayılabilecek makina parkı yatırımları yapmış ve böylelikle sektörün yüzde 15'i sanayileşmeyi tamamlamıştır.

1990'lı yıllara gelindiğinde, sektörün pazarlama atağını tamamlaması gereken yıllar olmasına rağmen, bunu gerçekleştirememiştir. 1990'lı yılların başında ihracat, özellikle Rusya olmak üzere hızlanmış, global krizle birlikte iç piyasadaki daralma yüzünden Rusya pazarı daha da önem kazanmıştır. Ancak, 1990'lı yılların ikinci yarısında Rusya da yaşanan büyük kriz beraberinde Türk Ayakkabı Sanayiini de büyük ölçüde etkilemiş iç pazardaki daralmanın devam etmesi ayakkabı sektöründeki şartları iyice ağırlaştırmıştır.

Son yıllarda sektörde uluslararası teknolojiye uyum sağlamak için yenileme projeleri devam etmektedir. Mesleki eğitim başlamıştır.

2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar:

Kamu ve Özel sektörde faaliyette bulunan ayakkabı tesislerinin belli başlılarının isimleri, kuruluş yerleri,kapasiteleri aşağıda tabloda gösterilmiştir. Kamu kesiminde yer alan işletmelerin tamamı Sümer Holding A.Ş. bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

TABLO: 1- Kamu ve Özel Sektör Kuruluşları

Sıra No:	Kuruluşun Adı	Yeri	Kapasite (Çift/Gün)
Kamu Kesimindeki Kuruluşlar			
1.	Beykoz	İstanbul	6.000
2.	Van	Van	2.000
3.	Sarıkamış	Kars	2.000
4.	Tercan	Erzincan	2.000
Özel Sektördeki Kuruluşlar			
1.	Gezer	İstanbul	150.000
2.	Özen	İstanbul	36.000
3.	Yakupoğlu	Ankara	15.000
4.	Esem	İstanbul	11.000
5.	Mekap	İstanbul	10.000
6.	Yeşil Kundura	İstanbul	8.500
7.	Ziylan	İstanbul	8.000
8.	Aymasan	İstanbul	8.000
9.	Ceyo	İstanbul	6.500
10.	Aysan	İstanbul	5.500
11.	Kursan	İstanbul	5.200
12.	Özkan	İstanbul	4.300
13.	Levent Plastik	İstanbul	4.000
14.	Desmaş	İstanbul	3.800
15.	Dema	İstanbul	3.300
16.	İkpaş	İstanbul	3.000
17.	Mastaş	İstanbul	3.000
18.	Fortiş	İstanbul	3.000
19.	Zaralı	İstanbul	2.700
20.	Tersan	İstanbul	2.600
21.	Zafer	İstanbul	2.600
22.	Ayaksan	İstanbul	2.000
23.	Akmen	İstanbul	2.000
24.	Togo	Ankara	2.000

25.	Basket Plastik	İstanbul	2.000
26.	Adela	İstanbul	2.000
27.	Erkaysan	İstanbul	1.700
28.	Cabani	İstanbul	1.500
29.	Devran	İstanbul	1.500
30.	Kavsan	Çorum	1.500
31.	Beta	İstanbul	1.300
32.	Demirel	İstanbul	1.300
33.	Nacar	İstanbul	1.300

2.1.2. Üretim

a) Üretim Yönetimi- Teknoloji

Ayakkabı üretiminde iki temel üretim yöntemi mevcuttur.

1- Geleneksel Üretim Yöntemi

Bu yöntemde saya ve taban ayrı aşamalarda üretilerek birbirlerine (a) yapıştırma veya yapıştırma/dikme, (b) enjeksiyon yöntemlerinden birisiyle monte edilir.

2- Direkt Enjeksiyon Üretim Yöntemi

Saya ve tabanın birlikte oluşturulduğu bu yöntemde ancak sentetik ayakkabılar üretilebilir.

Geleneksel Üretim Yöntemi:

Genellikle, geleneksel üretim yöntemi kullanılmaktadır. Bu yüzden söz konusu yöntemin, makineleşmiş tesislerde ve atölyelerde hangi aşamaları kapsadığı aşağıda açıklanmıştır. Ayakkabı tesislerinde geleneksel üretimin aşamaları:

I- Kesim: Kesim için hidrolik presler kullanılır. Bu preslerde saya iç astarı, fort, bombe ve taban köselesi kesilebilir. Fort, bombe ve taban ana malzemelerinin hazır olarak kullanıldığı tesislerde yalnız saya ve diğer malzeme kesilir. Kesilen sayalar ve diğer materyaller numaralanır.

II- Sayanın Dikimi Hazırlanması: Saya parçaları ve astarı yarma, traş, kıvırma gibi işlemlere tabi tutularak dikime hazırlanır.

III- Saya ve Saraç Dikimi: Saya parçaları usulüne uygun bir biçimde birleştirilir ve saya makinelerinde dikilir. Bazı sayalar saraçta dikilir.

IV- Taban Montajı: Sayanın tabana tutturulması için çeşitli yöntemler vardır. Dikişli, yapıştırma (monte makinalarında) ve direkt enjeksiyon gibi. Kullanılan yöntemin gerekleri yapılarak saya, ayakkabı haline getirilir.

V- Finisaj: Bu aşamada hazır taban olmayan ayakkabıların freze işlemleri (ayakkabı tabanının yüzeyi ve kenarları ile ökçenin çevresi zımparalar vasıtasıyla düzeltilir, boyanır ve parlatılır) yapılır. Mostrası yapıştırılır ve varsa aksesuarları takılır.

VI- Kalite Kontrolü ve Ambalajlama: Üretimi tamamlanan ayakkabılar çeşitli yöntemlerle kalite kontrolünden geçirilirler. Ambalajlanır ve depolara sevk edilirler.

Atölyede de benzer üretim aşamalarından geçirilir. Ancak atölyenin makinalaşma düzeyine bağlı olarak üretim sırasında kullanılan makinaların yerini el aletleri alır.

Ayakkabı işkolunda modanın çok hızlı değişmesi, ayakkabıların çeşitliliği ve yoğun rekabet göz önüne alındığında, en verimli işletme tipinin, günlük kapasitesi 750-1000 çift arasında olan, bazı işlemleri fason olarak yardımcı hizmet işletmelerine yaptıran ve bünyesinde kalifiye personel nezaretinde makina ile montaj işlemleri gerçekleştiren küçük ve orta büyüklükteki işletmeler olduğu söylenebilir. Dünya ayakkabı teknolojisindeki en büyük fark makinaların otomatik ve elektronik aksamlar yardımıyla ve bilgisayar desteği ile kesim,dikim, montaj makine parklarına ilave olmaları ve bunun doğal sonucu olarak kapasite ve standartlar konusunda ciddi bir farklılık sağlanmasıdır. Türk Ayakkabı Sanayindeki duruma bakılacak olursa, bu yeni grup makinaların üretim parklarına girmemesi nedeniyle rekabet gücünde ciddi bir zayıflama göze çarpmaktadır.

Orta ve küçük ölçekteki işletmelerin rasyonel ve belli bir standartta mamul üretebilmeleri ana madde ve yardımcı malzeme sağlayan işletmelerin istenen maddeleri standart, uygun fiyatlarda talep edildiği organizasyon içerisinde günün şartlarına uygun ve en az ayakkabı üreticilerinin dinamizmine ayak uydurarak standart bir hizmet vermeleri gerekmektedir.

b) Ürün Standartları

TSE tarafından hazırlanan belli başlı ayakkabı standartları şunlardır.
TS 2336 Ayakkabı Kalıbı (Ahşap)
TS 2946 Bot, Kışlık (Askeri Amaçla Kullanılan)
TS 5550 Ayakkabılar
TS 5551 Spor Ayakkabıları
TS 5552 Hemşire Ayakkabıları
TS 5553 Ayakkabılar-Numaralandırma
TS 7640 PVC Sandaletler
TS 7675 Subay ve Astsubay Kışlık İskarpinleri (Askeri Amaçla Kullanılan)
TS 7676 Subay ve Astsubay Yazlık İskarpinleri (Askeri Amaçla Kullanılan)

Ayakkabı ile ilgili "mecburi uygulama" da olan hiçbir standart yoktur. İhracata dönük çalışan üreticiler, alıcılar tarafından talep edildiğinde istenilen standarda uygun üretim yapmaktadırlar.

AB'ye uyum programı çerçevesinde T.A.S.D'nin düzenlediği üretici ve tüketicileri ilgilendiren bütün standartları kapsayacak bir çalışma başlatılmış olup, bu çalışmanın kanunlaşması durumunda uygulanabilecek duruma getirilmiştir.

Ayakkabı yan sanayi özellikle 1990'lı yıllarda büyük aşama kaydetmesine rağmen istenilen standart seviyesine gelemediği için nihai ürün olan ayakkabıda da doğal bir sonuç olarak problemler oluşmaktadır.

c) Maliyetler

Ayakkabı sanayiinde maliyetler, kullanılan ana maddelerin cinsine, kalitesine ve üretim kalitesine göre farklılıklar göstermektedir.

TABLO: 2 - MALİYET KALEMLERİ

MALİYET KALEMLERİ	PAYLARI (% olarak)	PAYLAR (TL olarak, 1999)
Malzeme	45	2.475.000
İşçilik	22	1.210.000
Genel İmalat Giderleri	10	550.000
Finansman Giderleri	18	990.000
Yönetim ve Pazarlama Giderleri	5	275.000
(1999 yılında 5.500.000 TL'lik ayakkabı temel alınmıştır.)		

2.1.3. Dış Ticaret Durumu:

a) İthalat:

1990'ların ikinci yarısında ekonomik anlamda ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle global krizin yarattığı ağır şartlar Türk Ayakkabı Sanayiini ciddi şekilde etkilerken Avrupa'ya yakınlaşma süreci ile devreye giren AB'ye uyum çerçevesinde gümrük vergi oranlarının sıfırlanması, AB dışı ülkeler içinse uygulanan gümrük oranları sonucunda özellikle AB ülkelerinden ithalat ciddi oranda artmakta, AB dışında ise gümrük duvarları nedeniyle haksız rekabet yaşanmaktadır.

Emek yoğun üretim sistemiyle çalışması nedeniyle yeni yatırımlar için büyük harcamalar gerekmeyen bu yönüyle önemli ölçüde istihdam da yaratan Türk ayakkabı Sektörüne ithalat açısından bakıldığında son yıllardaki ithalat artışının endişe verici boyutlara ulaştığı gözlenmektedir.

Son 5 yıllık dönemde ayakkabı ithalatı ve artış hızı aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

TABLO: 3- 1994-1999 YILLARI ARASINDA AYAKKABI İTHALATININ SEYRİ

	1995	1996	1997	1998	1999
AYAKKABI İTH.(Bin $)	45.631	98.992	135.246	128.397	120.000
DEĞİŞİMİ(%)	116,9	36,6	5,1	- 5,3	6,9

Ayakkabı ithalatının 1994 yılında 28,1 milyon dolar, 1998 yılında ise 128,3 milyon dolar olduğu dikkate alındığında 5 yıllık artış oranının yüzde 356 gibi düşündürücü bir seviyeye ulaştığı gözlenmektedir. Global ekonomik bir krizin yaşandığı 1998 yılı dışındaki diğer yıllarda, özellikle de 1996 yılında kayda değer ithalat artışları dikkati çekmektedir.

1996 yılında ayakkabı ithalatının Gümrük Birliği çerçevesinde gümrük vergilerinin AB ülkelerine karşı sıfırlanması, üçüncü ülkelere karşı ise AB'nin ortak gümrük tarifesi (OGT)'nin adapte edilmesi nedeniyle, mevcut gümrük vergilerinde yüzde 60-70'ler oranında indirim yapılmak durumunda kalınmasıdır. Diğer bir ifade ile 1996 yılında Türkiye pazarı önemli oranda ithalata açık hale gelmiştir.

İthalatı özendirici bir nitelik taşıyan bu uygulama, ithalat rakamlarında ciddi bir artışı beraberinde getirmiştir.

Kalem kalem incelendiğinde, ihracatta olduğu gibi ithalatta da en büyük payların sırasıyla deriden mamul ayakkabılar (6403) ile plastik ve kauçuktan mamul ayakkabılara (6402) ait olduğu görülmektedir.

Ürün bazında ayakkabı ithalatı ve toplam ithalattaki payları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

TABLO: 4 - ÜRÜN BAZINDA AYAKKABI İTHALATIMIZ

TANIM		TUTAR(US $)	PAYI(%)
6401	Kauçuk ve plastikten su geçirmez ayakkabılar	673.345	0,5
6402	Kauçuk ve plastikten diğer ayakkabılar	24.465.972	19,1
6403	Deriden mamul ayakkabılar	60.890.019	47,4
6404	Dokumaya elverişli maddelerden ayakkabılar	15.972.531	12,4
6405	Diğer ayakkabılar	8.308.719	6,5
6406	Ayakkabı aksamı	18.086.828	14,1
TOPLAM		128.397.414	100,0

Burada dikkati çeken, ihracattaki dağılımın aksine ayakkabı aksamı (6406)'nın ithalatımızdaki ağırlığın yüzde 14,1 gibi üst sıralarda yer alması hususudur.

Ayakkabı aksamının hammadde olarak ayakkabı üretiminde kullanılması ayakkabı ihracatımızın gelişimi bakımından önemlidir. Bu nedenle, ayakkabı Aksamı (6406) ve GTİP-fasıl 41'in kapsadığı ürünler de dahil olmak üzere ithalatın artışı sektörün hammadde ihtiyacının karşılanmasında önemlidir ve gelişimi desteklenmektedir.

Bunun dışında 1996 yılından itibaren büyük artışlar gösteren deriden mamul ayakkabılar ve diğer ayakkabı türleri ithalatı Türk Ayakkabı Sektörünü olumsuz etkilemekte ve gelişmeler kaygıyla izlenmektedir. Henüz sanayileşme sürecini tam bitirememiş, doğal savunma mekanizmalarını bizzat kendisi uygulamaya hazır olmayan Türk Ayakkabı Sektörünün üretimde olsun, ihracatta olsun bu en önemli ve hayati kalemlerinin önünün ithalatla kesilmesi çok ciddi sıkıntılar yaratabilecektir.

Yarı Ürün İthalatı:

Değişen moda ve maliyet sebeplerinden dolayı ayakkabı yüzlük malzemesi olan saya, bitmiş olarak ithal edilmekte ve bunda artış trendi gözlenmektedir. Özellikle sektörde saya üreticilerinin atölye boyutunda kalmış olmaları ve dez-organize yapıları bu trendi daha da güçlendirmektedir.

b) İhracat:

Deri ürünleri ihracatı içerisinde yüzde 28 oranında bir ağırlığı olan Türk Ayakkabı Sektörü, 1998 yılında gerçekleştirilmiş olduğu 186,2 milyon dolar tutarındaki ihracatıyla Ülkemizin ihracat ve istihdam imkanları yüksek sektörlerinden birisidir.

Sektörün performansı önemli ölçüde ihracata bağlıdır. Bu nedenle yurtdışı talepteki değişiklikler sektörün başarısını etkilemektedir. Kayıtlı ihracat tutarı ile toplam ihracatımızda yüzde 2.5'lik bir paya sahip olan sektör, bavul ticareti rakamlarının da bu tutara eklenmesi ile payını yaklaşık yüzde 10'lara çıkarmaktadır. Sektörde 1998 yılında 661 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir. Bavul ticareti tutarının ise 3-3,5 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. Son yıllarda özellikle Rusya Federasyonu, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile diğer BDT ülkelerinden gelen turistlere yönelik satışlar ile deri sektörü ülkemize net döviz girdisi sağlar hale gelmiştir. Sektör tek bir ana pazara bağlı olarak gelişimini hızla sürdürmüştür. Fakat turistlerin çeşitli nedenlerle başka ülkelere yönelmelerinin yanı sıra dünya ülkelerinde yaşanan ekonomik krizlerde deri sektörünün ihracatını olumsuz yönde etkilemektedir. Resmi ihracatın yüzde 25,2'si Almanya, yüzde 23,9'u Rusya Federasyonu, yüzde 5,76'sı Fransa'ya gerçekleştirilmektedir. İhracat yapılan diğer pazarlarımızı ise bazı Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile BDT ülkeleri oluşturmaktadır. Son on yıllık dönemde ihracat konusunda önemli gelişmeler kaydeden Ayakkabı Sektörünün 1995 yılında gerçekleştirmiş olduğu 114,6 milyon dolar

tutarındaki dış satım, bunu izleyen üç yılda yüzde 62,6 gibi kayda değer bir oranda artarak 1998 yılı için 186,2 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır.

1994-1998 yılları arasındaki dönemde ayakkabı ihracatı ve bunun toplam deri ürünleri ihracatı içindeki payı aşağıdaki tabloda takdim edilmiştir.

TABLO: 5- SON 5 YIL İTİBARIYLA AYAKKABI İHRACATI (1000$)

	1995	1996	1997	1998	1999
AYAK. İHR.	114.580	151.020	209.415	186.276	109.000
TOP.DERİ.İHR.	657.785	588.093	723.842	660.968	550.000
AYAK. PAYI (%)	17,4	25,7	28,9	28,2	26,0

1997 yılına göre 1998'de ihracatın yüzde 11 oranında gerilemesi Rusya pazarındaki ekonomik krize bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

Ayakkabı ihracatının ihraç kalemleri itibariyle ile detayı ise aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

TABLO: 6- İHRAÇ KALEMLERİ İTİBARİYLE AYAKKABI İHRACATI

GTİP	Tutar ($)	Pay (%)
6401	2.363.554	1,3
6402	52.789.981	28,3
6403	93.838.887	50,4
6404	11.740.927	6,3
6405	19.344.314	10,4
6406	6.198.827	3,4
TOPLAM	186.276.490	100,0

Bu rakamlar, Türkiye'nin ayakkabı ihracatında en önemli kalemin deriden mamul ayakkabılar (6403) olduğunu göstermektedir. 1998 yılında ihracatın yarıdan fazlasını (yüzde 50,4) bu kalem teşkil etmiştir. İkinci önemli ihracat kalemi ise ihracattan aldığı yüzde 28,3'lük payla kauçuk ve plastik maddelerden mamul ayakkabılardır (6402).

Ayakkabı ihracatımızın tamamına yakın bir bölümü deriden veya diğer maddelerden mamul ayakkabılar (6401, 6402, 6403, 6404, 6405) oluştururken, ayakkabı aksamı (6406) toplam ayakkabı ihracatı içindeki yüzde 3,3'lük payı ile en alt sırada bulunmaktadır. Bunun nedeni ayakkabı sektörü daha çok hammadde durumundaki ayakkabı aksamını ithal eden ve bunu işleyip mamul hale getirdikten sonra ihraç eden bir yapıya sahiptir. Sektörün ihracat açısından gelişmişlik düzeyi yetersiz olmakla birlikte özellikle İspanya, Portekiz gibi Avrupalı üreticilerle rekabet edebilecek büyük bir arz potansiyeli vardır. Ancak bu potansiyel dünyada bilinmemektedir. Özellikle İspanya, Portekiz ve İtalya gibi Avrupalı ayakkabı üreticisi ülkelerle rekabet etmemiz için sektörün tanıtımının yapılması gerekmektedir.

Diğer taraftan Türkiye'de son yıllarda dar gelirli gruba hitap eden ve deriden mamul olmayan düşük ürteime doğru bir yönelme söz konusudur. Özellikle Doğu bloku ülkelerindek değişmeler, Rusya Federasyonu ve DBT ülkelerinden gelen alıcılar, düşük maliyetli ayakkabıları aldıklarından bu türe yönelik ürteimde yoğunlaşmıştır.

TABLO: 7 - 1994-1999 YILLARI ARASINDA AYAKKABI İHRACATININ SEYRİ

	1995	1996	1997	1998	1999
AYAK.İHR. (Bin $)	114.580	151.020	209.415	186.276	109.000
DEĞİŞİMİ (%)	39,2	31,8	38,0	-12,0	-70,0

Başlangıçta ucuz ayakkabıya rağbet eden Rus turistler ise, daha sonraları İtalya'nın pahalı ama kaliteli ayakkabılarına yönelmiştir. Bu durum bavul ticaretinde azalmaya neden olmuş olup, üreticileri kaliteli üretime yöneltmektedir.

Bu veriler dahilinde, ayakkabı ihracatı değerlendirilirken deriden mamul ayakkabılar ile plastik ve kauçuktan mamul ayakkabılar başta olmak üzere tüm ayakkabı çeşitlerinin ihracatının geliştirilmesi ve desteklenmesi ön plana çıkarken, ayakkabı üretiminin hammadde gereksinimini açısından ayakkabı aksamı ithalatının kolaylaştırılmasına dönük düzenlemeler yapılması tutarlı bir uygulama olacaktır.

TABLO: 8 - 1996-1998 YILLARI AYAKKABI İHRACATININ ÜLKELER İTİBARİYLE DAĞILIMI (MİLYON DOLAR)

ÜLKELER	1996	1997	1998
1-RUSYA FED.	66,0	116,8	89,9
2-SUUDİ ARABİSTAN	10,7	9,2	7,7
3-POLONYA	10,2	7,9	7,5
4-UKRAYNA	2,7	5,6	6,6
5-KAZAKİSTAN	1,4	3,2	6,5
6-FRANSA	2,0	2,4	5,1
7-MACARİSTAN	7,6	7,7	4,6
8-ALMANYA	6,3	10,4	4,3
9-BULGARİSTAN	0,6	2,1	4,2
10-ÖZBEKİSTAN	4,8	2,4	3,7
DİĞER	38,7	41,7	46,0
TOPLAM	151,0	209,4	186,1

2.1.4. Fiyatlar

Fiyatlar ayakkabı sektöründe yıllar itibariyle incelendiğinde dolar bazında ciddi bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir. Bu nedenle 1998 yılı fiyatları temel alınmıştır. Ayrıca 1998 yılı fiyatlarını AB ülkeleri ve Uzak Doğu ile karşılaştırırsak AB'ye nazaran yüzde 25 daha ucuz, Uzak Doğuya nazaran yüzde 70 pahalı olduğumuz gözlenmektedir.

	1999 ($,KDV Dahil)
Üretici Fiyatları	10
Toptan Fiyatları	12
Tüketici Fiyatları	20

2.1.5. İstihdam:

Ayakkabı üretimi emek yoğun bir sanayi niteliğinde olup, gerek makine gerekse el aletleri ile yapılan üretim kalifiye iş gücünü gerektirmektedir. Sektörün içinde bulunduğu çalışma koşulları incelendiğinde istihdamın iki ana grupta toplanabilir. Bunlardan birincisi toplam istihdamın yüzde 15'ini kapsayan tam sanayileşmiş işletmelerdir. Bu grupta istihdam edilenler sigorta, vergi ve diğer resmi yükümlülükler açısından yüzde 100 kayıt yaptıklarından bu kesimin istihdam rakamları net ve açık olarak bellidir.

Sanayileşmemiş yüzde 85 üreticinin istihdamı bu kayıtlara tam yansımadığından sadece tahmini olarak verilebilir.Sonuç olarak, sektörde 300.000 kişinin çalıştığı, bunun 20.000 kişilik grubu sanayileşmiş, 280.000 kişilik grubun ise sanayileşmemiş işletmelerde istihdam edildiği varsayılmaktadır. Yapılan araştırmalar ayakkabı sektöründe istihdam dağılımını şu şekilde göstermektedir;

Yüzde 2 üniversite mezunu
Yüzde 3 teknik lise mezunu
Yüzde 70 kalifiye
Yüzde 25 kalifiye olmayan.

2.1.6. Sektörün Rekabet Gücü:

- Sektörün yüzde 15'i sanayileşmiş olduğundan ilk darboğaz üretim kapasitesinde görülmektedir.
- Sektörde maliyetler yüksek bu yüzden ihracat bağlantılarında yabancı toptancılar kullanmak suretiyle yurt dışına açılmak gittikçe zorlaşmaktadır.
- Türk Ayakkabı Sektörü yatırımcıları ve işgücü karakteristiklerine bakıldığında yabancılara oranla çok daha esnek ve cesur oldukları gözlenmektedir.
- Ayrıca ülkemiz coğrafi açıdan AB pazarına komşuluğu ciddi bir avantajdır.
- Moda gereksiniminin algılanma ve uygulanması açısından Doğu Avrupa ve Kuzey Afrika ülkelerine göre daha avantajlı konumda olduğumuz gözlenmektedir.
- Rekabet açısından Doğu Avrupa üreticileri (Romanya, Bulgaristan, Macaristan, Slovenya), Uzak Doğu ve Çin, Tayland Afrika ise Tunus ve Fas ile yarışmaktayız.
- Son beş yıldaki kriz ile ihracatta Dünyadaki payımız sıfır sayılabilir. Bu nedenle yepyeni bir stratejinin yaratılması zorundadır.
- Ar-Ge konusunda ayakkabı sektöründe hiçbir faaliyet yoktur, yalnızca bir grup laboratuar çalışmaları ayakkabı yan sanayiinde yapılmaktadır.
- Yurt dışında rekabet edilecek patent sayısı 2-3'ü geçmemektedir.
- İşgücü eğitimden ziyade tecrübeye önem vermektedir. Kıdemi 10 yıl olarak kabul edilir.
- İşgücü verimliliği sanayileşmiş yüzde 15 üretici dikkate alındığından makina teçhizat sınırlanması ve planlama alt yapı eksiklikleri dolayısıyla yüzde 60'larda dolaşmaktadır.
- Ayakkabı üst yapısı olarak kabul edilen ve ayakkabı üretim operasyonunun yarısı kabul edilen saya üretimi sanayileşememiş ve atölye kimliğinde, el emeğine dayalı olarak devam etmekte bu da toplam verimliliğe negatif etki etmektedir.
- Ayakkabı üretim maliyetlerini incelediğimizde Avrupa'ya nazaran yüzde 25 daha ucuz, Uzak Doğuya nazaran yüzde 70 daha pahalı, Kuzey Afrika'ya nazaran yüzde 10 daha pahalı olduğumuz görülmektedir.
- Sektörün enerji konusunda diğer sektörlere kıyasla daha özel bir sıkıntısı yoktur.
- Hayvancılığın son 15 yıldır gerilemesi sebebiyle yerli ham deri avantajını sektör kaybetmiştir. İtalya modelinde olduğu gibi yerli ve yabancı kaynaklı ham deri kullanmak zorunda kalmakta ham deri tercihlerinin ucuz gruplara doğru kayması nedeniyle deride kalite standardı gün geçtikçe düşmektedir.

- Tabanlık TP, PVC VE PU hammaddelerinin ithal olduğu ve dış fiyatlara bağlı olup dolayısıyla sonuç maliyetlere negatif etmektedir.
- Sektör İstanbul civarı toplandığı için nakliyatçının negatif bir etkisi yoktur.
- İhracat olarak Avrupa'ya yakınlık ciddi bir avantajdır.
- Türk Ayakkabı Sektörü özel yapısal sebeplerden dolayı rekabet yönünden önde olduğu alan el emeğinin yoğun olduğu tipteki ayakkabılarda toplanmaktadır.

2.1.7. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi İle İlişkiler:

Ayakkabı sektörü moda değişimiyle bire bir etkilendiği için özellikle tekstil sektörünün türevi sayılabilir. Bu nedenle, hem model hem renk gibi ayakkabıyı belirleyen iki temel konuda tekstille çok yakın ilişki içindedir. Yan sanayi ile ilişkiler incelendiğinde sektörün en önemli iki girdisi sayılan taban ve deri grubu yan sanayiciler ile çok yakın temas içindedir. Deri sanayii teknolojisi yüksek olup ayakkabı sektörüne ilgisi azdır. Deri hammadde girdilerinin çoğunun yabancı olması nedeniyle maliyet açısından dezavantaj oluşturmaktadır. Taban sanayi ile ilgili olarak kalite hızla artmaktadır. Ancak teknoloji olarak ilave bir yatırım zorunluluk haline gelmiştir. Taban konusunda diğer bir handikap tasarım açısından daha çok yabancı kaynaklar kullanılmaktadır. Böylece maliyetlerde rekabet şansı zayıflamaktadır. Bu yüzden tasarım konusunda özgünleştirme kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.8. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi:

1990'lı yılların ikinci yarısında 1980'lerde tamamlanan üretim alt yapısının verdiği güçle hızlı bir üretim atağına girilmiştir. Bu üretim gücü doymamış bir pazar olan Rusya pazarından büyük bir ilgi görmüş ve sektörde ciddi bir ihracat seferberliği başlamıştır. Bunun doğal sonucu olarak istihdam artmış, ve makina parkları yenilenmiştir. Ancak tek pazara bağımlılık ve pazar yapısının fiyat hassas, kalite hassas olmayan yapısından dolayı sektör orta vadede ciddi bir zarar görmüştür. Bu pazarda yaşanan kriz üretimin ve istihdamın hızla düşmesine neden olmuştur.

Alternatif pazarların daha küçük miktarda olan, ancak yüksek kalitedeki talepleri işletmelerde yeni yapılar oluşturulamadığı için karşılanamamıştır.

Sonuç olarak bu beş yıllık dönem içinde Ayakkabı Sektörü dış pazarda, tek pazar hedeflemenin yanlışlığına gömülmüş, iç pazardaki ekonomik hareketlerin sektöre olan etkisi çok daha iyi anlaşılmıştır. Daha önce planlanan özelleştirme hareketi yapılamamıştır. Bu dönem içinde M.S.Ü.'de ayakkabı tasarım bölümü açılacaktır. Ayrıca Zeytinburnu Meslek Lisesi'ne TASEV tarafından makina ve teçhizat olarak yenilik yapılmıştır.

Kriz ortamının değerlendirilmesine gelince:

Daha önce de belirtildiği gibi, Uzakdoğu'da başlayan ve Rusya'da derinleşen mali kriz Türk Ayakkabı Sektörünün zor günler yaşamasına neden olmaktadır. Sadece Rusya piyasasına yönelik dizayn ve kalitede üretim yapan firmalar, bu piyasayı düşünülerek oluşturdukları yüksek üretim kapasitelerini diğer piyasalara yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Yaşanan global krizin Türk Ayakkabı üreticilerine etkisi 3 ana başlık altında toplanabilir:

1-Türk Ayakkabı Sektörü, yaşanan kriz sonucunda paralarını devalüe eden Uzakdoğu ülkelerinin üretici firmalarının düşük fiyatlı ürünleri ile iç ve dış piyasalarda rekabet etmek zorunda kalmıştır.

2-Rusya'da büyüyen kriz sonrasında talebin durma noktasına gelmesi, kapasitelerini bu piyasaya yönelik oluşturmuş olan üretici firmaları yüksek atıl kapasiteler ile karşı karşıya bırakmış ve üretimin kısılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

3-Rusya piyasasında alacaklı durumda olan Türk üreticileri yaşanan devalüasyon sonucunda bu piyasada iş yapan yerli firmaların ödeme zorluğuna düşmeleri ile alacaklarını tahsil edemez duruma gelmiştir. Aynı zamanda, tahsil edilebilen alacakların Türkiye'ye transferi sırasında ciddi kayıplar yaşanmıştır.

Sanayimizin bu krizden yüksek düzeyde etkilenmesinin en büyük nedeni, son yılarda Rusya'dan gelen aşırı talebi karşılamak amacı ile firmaların ellerindeki mevcut diğer pazarları kaybetmek pahasına sadece tek bir pazara yönelik üretim yapmaları, kalite ve dizaynlarını bu pazarın isteklerine uygun geliştirmeleri olmuştur. Hitap ettikleri tek pazarda yaşanan kriz sürecinde firmalar hareket kabiliyetlerini yitirmişlerdir.

Bu kriz sonucunda pek çok firma tek pazar saplantısından kurtulmuş ve hızla Batı Avrupa ülkelerine yönelerek yeni ihracat imkanları araştırmaya başlamışlardır. Tasarıma gerekli önem verilmiş ve modaya uygun koleksiyonlar hazırlanmaya başlanmıştır. Firmalar birleşerek Sektörel Dış Ticaret Şirketi kurma çalışmalarına hız vermişler ve bu şirket altında güçlerini birleştirerek rekabet şanslarını arttırmaya çalışmaktadırlar. Bunun dışında Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Derneği Türkiye'de ilk defa sektörel bazda bir "Europartneriat" fuarı düzenlemek için Avrupa Topluluğu'na başvurmuş ve projesi onaylanmıştır. 1999 Ekim ayı içerisinde başta İtalyan ve İspanyol firmaları olmak üzere AT'ye bağlı ülkelerin ayakkabı üretici firmaları İstanbul'a davet edilerek, Türk ayakkabı üreticileri ile bir araya gelecekleri bir fuar düzenlenmiş ve bu fuarda firmaların çeşitli alanlarda ortaklık oluşturma şartları ve kriz değerlendirilmiş bir takım yeni oluşumlarla ilgili prensip kararları alınmıştır.

2.2. Dünyadaki Durum ve AB, Diğer Önemli Ülkeler İtibariyle Mukayese:

Dünya ayakkabı sektörü özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren üretim tesislerinin kendi topraklarından maliyetlerin daha düşük olduğu ülkelere doğru kaydırmışlardır. Ancak, bu değişim yatırım miktarları göreceli olarak diğer sanayilere göre düşük olan Ayakkabı Sektöründe dikkat çekecek ölçüde hızlı şekilde gerçekleşmiştir. Dünya üzerindeki büyük alıcılar maliyet avantajlarını düşünerek tercihlerini bir coğrafyadan diğerine inanılmaz bir süratle yapmaya başlamışlardır. Konu ile ilgili maddeleri incelediğimizde Brezilya, İspanya ve İtalya taşıdıkları farklılıklar nedeniyle incelemeye değer görülmüşlerdir. Bunlardan Brezilya modelini incelersek, bütün hammadde kaynaklarını kendi topraklarından sağlayarak hem üretim, hem satışa devam etmektedir.

İtalya ve İspanya'ya gelince; tasarım,pazarlama ve teknolojik güçleri nedeniyle üretimlerine hala devam etmektedir, ancak İtalya'da gözlemlenen İtalya dışında ayakkabı üretme trendinin gittikçe güç kazandığıdır. Hala kendi hammaddesini değerlendiren İspanya'nın ise, İtalya kadar olmasa da, yakın gelecekte bu trende uyacağı varsayılmaktadır. Türkiye açısından konuyu incelersek, bu ülkelerden dışarı kaydırılan üretimlerden pay almak için özellikle işçi maliyetleri ve coğrafi yakınlığı bulunan Türkiye'nin ciddi bir avantajı olmakla beraber, bunların dışında daha kalıcı avantajları da yabancı yatırımcılara sağlamak zorundadır.

1998 yılı verilerine göre, global ayakkabı üretimi 11 milyar çift civarında olup, yaklaşık olarak yüzde 0,3'lük bir artış kaydedilmektedir. Ancak, burada dikkat edilecek olursa, dünya ayakkabı üretiminin bu artışına karşılık yıllık nüfus artış hızı ise yaklaşık yüzde 1,5 olarak seyretmektedir.

Özellikle Rusya'da 1995 sonrası ciddi bir kriz başlamış, bu krizi 1997 yılınsa Asya krizi izlemiştir. Bu sırada Orta ve Batı Avrupa ise, üretimlerinin ciddi bir kısmını toprakları dışına kaydırmışlardır ve bu grubun toplamı Dünya ayakkabı üretiminin yüzde 11,7'sini teşkil etmektedir. Çin ise, ayakkabı endüstrisi için hem büyüklüğü hem nüfusu göz önüne alındığında bu endüstri dalının yüzde 50'sini içine almaktadır. Diğer yandan Asya ülkeleri de yüzde 22 gibi yüksek bir paya sahiptir. Amerika ise, kıta olarak göz önüne alınırsa yüzde 11,2'lik yüksek bir paya sahiptir. (TABLO: 9)

Dünya ayakkabı tüketimini incelersek, başta Çin yüzde 22'lik paya sahipken, Amerika kıtası yüzde 27,2'lik, Asya grubu yüzde 20,8, Avrupa ise yüzde10,6'lık paylara sahiptir. (TABLO:10)

Dünya ayakkabı üreticisi ülkelere göz gezdirecek olursak, Çin yine en büyük üretici olarak göze çarpmakta ve en yakın rakibi Hindistan'dan altı kat daha büyük olduğu gözlenmektedir. Bu ülkeleri üçüncü olarak Brezilya, dördüncü olarak İtalya izlerken Türkiye altıncı sıradadır. (TABLO: 11)

Dünya ayakkabı ithalatı yapan ülkeler incelenirse Amerika birinci, Hong-Kong ikinci, Japonya üçüncü, Almanya ise dördüncü olarak yer almaktadır. Rusya yaşanan ekonomik kriz yüzünden sekizincilikten on birinci sıraya gerilemiştir. (TABLO: 13)

Dünya ayakkabı ihracatını inceleyecek olursak Çin yine en yakın rakibinden üç kat büyük bir paya sahiptir. İkinci olarak Hong - Kong, üçüncü olarak İtalya ve dördüncü sırada Vietnam bulunmaktadır. (TABLO: 12)

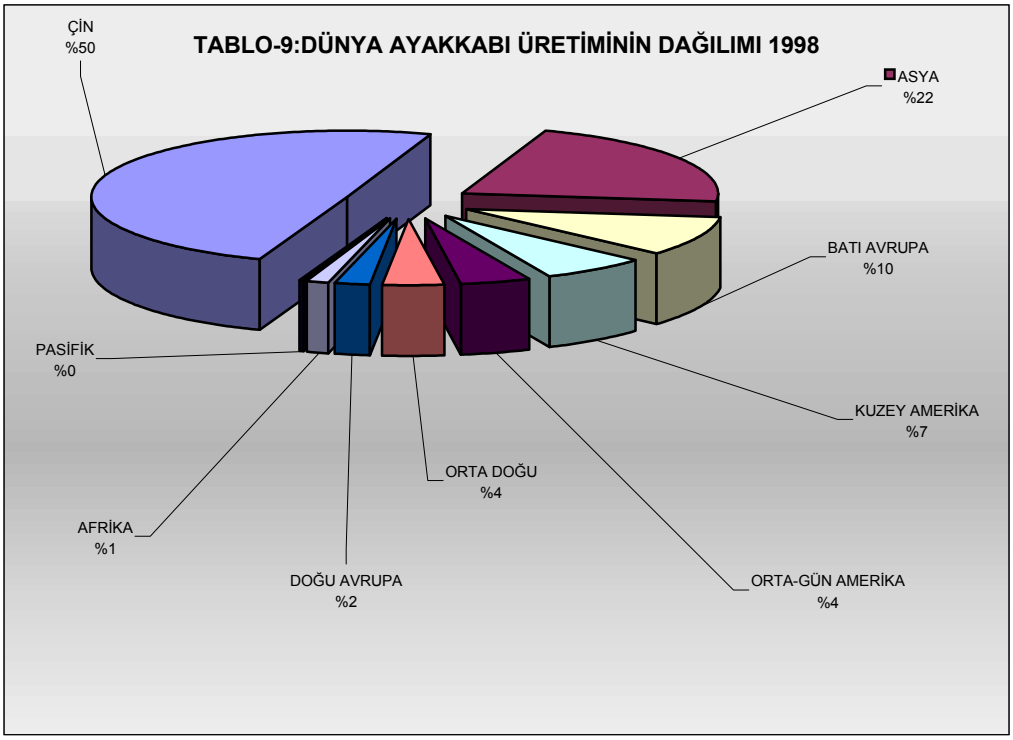

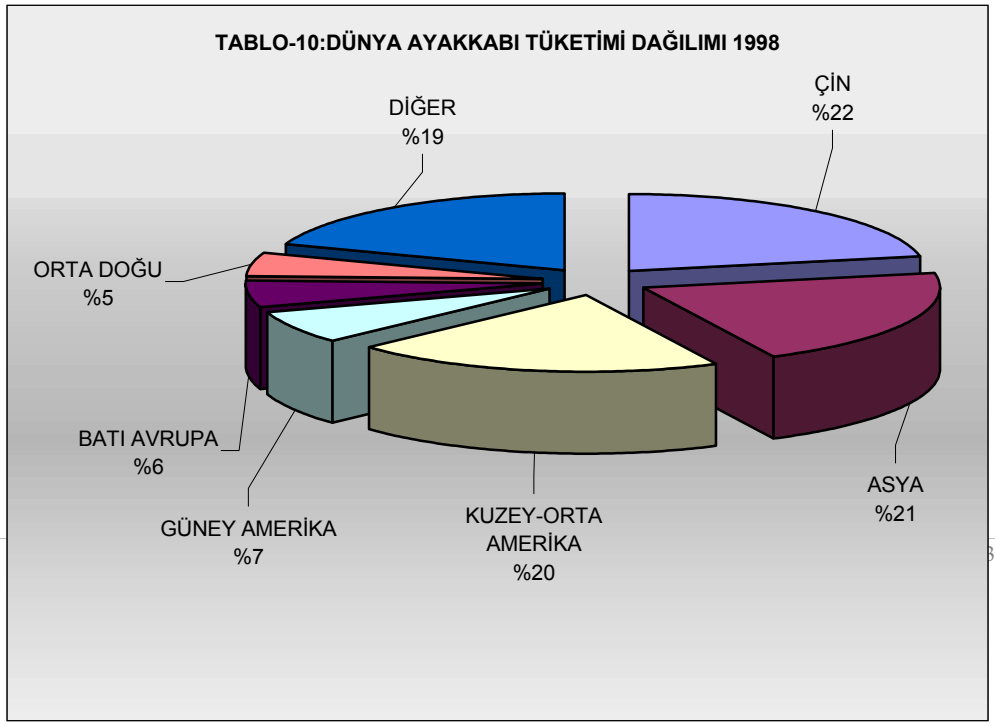

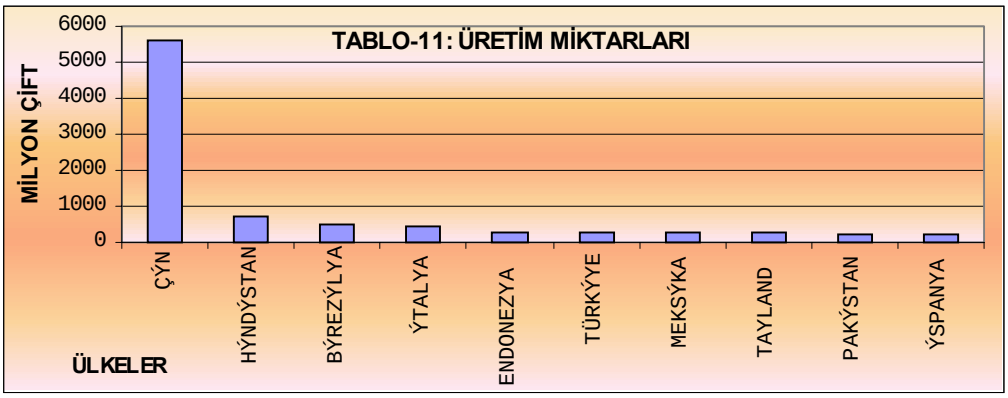
TABLO-11: ÜRETİM MİKTARLARI
MİLYON ÇİFT
6000
5000
4000
3000
2000
1000
0
ÇÝN
HÝNDÝSTAN
BÝREZÝLYA
ÝTALYA
ENDONEZYA
TÜRKÝYE
MEKSÝKA
TAYLAND
PAKÝSTAN
ÝSPANYA
ÜLKELER

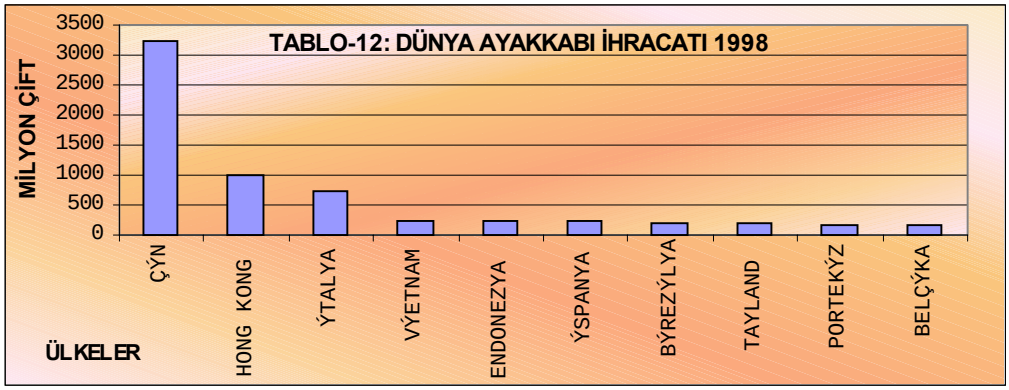
TABLO-12: DÜNYA AYAKKABI İHRACATI 1998
MİLYON ÇİFT
3500
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
ÇÝN
HONG KONG
ÝTALYA
VÝETNAM
ENDONEZYA
ÝSPANYA
BÝREZÝLYA
TAYLAND
PORTEKÝZ
BELÇÝKA
ÜLKELER

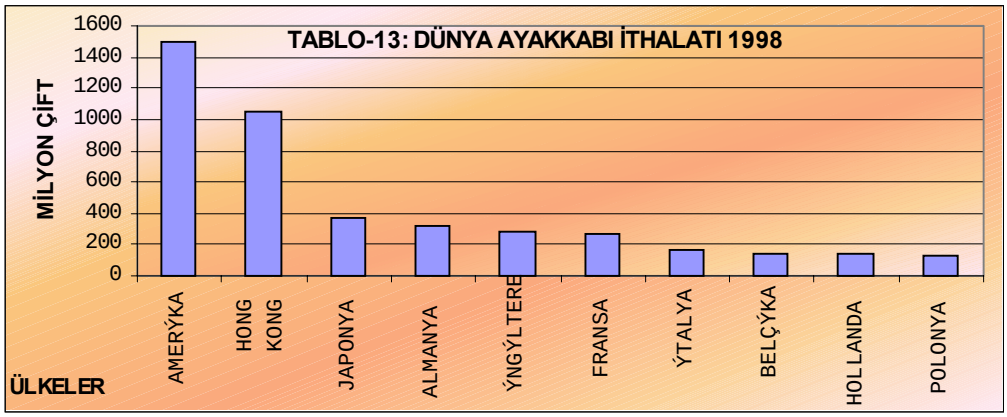
TABLO-13: DÜNYA AYAKKABI İTHALATI 1998
MİLYON ÇİFT
1600
1400
1200
1000
800
600
400
200
0
AMERÝKA
HONG KONG
JAPONYA
ALMANYA
ÝNGÝLTERE
FRANSA
ÝTALYA
BELÇÝKA
HOLLANDA
POLONYA
ÜLKELER

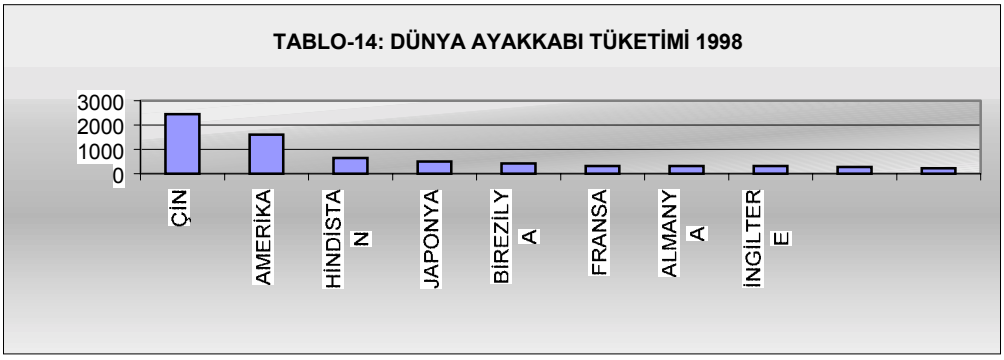
TABLO-14: DÜNYA AYAKKABI TÜKETİMİ 1998
3000
2000
1000
0
ÇİN
AMERİKA
HİNDİSTAN
JAPONYA
BİREZİLYA
FRANSA
ALMANYA
İNGİLTERE

Dünya ayakkabı tüketimine gelince, birinci sırayı Çin, ikinci sırayı Amerika, üçüncü sırayı Hindistan almaktadır. Tüketim direkt olarak nüfusla paralel görünmemekte olup, ayakkabı tüketim kültürü büyük önem taşımaktadır. Örneğin, Fransa'nın nüfusu 59 milyon iken, Çin'inki 1.250 milyondur. Yıllık kişi başına ayakkabı tüketimi Hindistan'da 0,7 çift iken, Amerika 'da 5,9 çift olarak gözlenmektedir. (TABLO 14)

2.3. Sektörün Sorunları:

- Sektörün içinde bulunduğu en önemli sorun pazarlama olarak görünmektedir. Ayrıca pazarlamaya yönelik bilimsel bir temelde bulunmamaktadır.
- Sektöre özgü eleman olmaması yapısal sebepler nedeniyle başka sektörlerden eleman transferinin imkansızlığı ciddi bir sorun olarak bulunmaktadır.
- Özellikle Rusya pazarındaki mevcudiyetten sonra ayakkabı sektörünün yurtdışından imaj ve algılanması çok zedelenmiştir. Bu nedenle, ciddi anlamda bir imaj yenilenmesine gereklilik duyulmaktadır.
- Pazarlama faaliyetleri genelde bu güne kadar Türkiye'den yapılmaya çalışılmış olup, bunun doğru modeli hedef pazarlar içinde konumlanarak pazarlama yapmaktır. Bu nedenle bu konuda ciddi bir organizasyona ihtiyaç vardır.
- Sektörün sermaye yapısı yetersiz olup, büyük sermaye mevcut şartlardan dolayı sektöre ilgi duymamaktadır.
- Yabancı yatırımlar yok denecek kadar az olup, ciddi anlamda özendirici şartlara ihtiyaç vardır.
- Ayakkabıcılık eğitimine kaynak ayrılmamaktadır.
- Dünya standartlarında ve fiyatlarında ana maddeler ve yardımcı malzemeler ülke içinde yaygın bir şekilde üretilmemektedir.
- Ayakkabı üreten işletmelerin bir çoğunu yönetenler yeterli işletmecilik bilgisine sahip değillerdir.
- Üretimde verimlilik düşük olup yüksek teknikteki makina ve teçhizat eksikliği gözlenmektedir.
- Veri bulma ve işleme sistemleri son derece zayıf ve yetersizdir.
- Sektör pahalı arazi ve işçiliğin yoğun olduğu yerlerde sanayi bölgeleri dışında konumlaşmıştır.
- Ülkemizde ayakkabı sektörü son yıllarda büyük gelişme gösteren, potansiyeli yüksek sektörlerden biridir. Sektörümüzde 1993 yılında yabancı uzmanlarca yapılan yurtiçi arz çalışmalarında da ifade edildiği gibi, ihracat açısından gelişmişlik düzeyi yetersiz olmakla birlikte, özellikle İspanya, Portekiz ve İtalya gibi Avrupalı üreticilerle rekabet edebilecek büyük bir arz potansiyeli vardır. Sektörün standartlarının gelişmesi ise, özellikle Avrupa ülkelerine yapılan ihracatın gelişmesine bağlıdır.
- Ülkemizdeki ayakkabıcılık sektörünün en önemli özelliği çoğunlukla işgücüne dayalı küçük işletmelerden oluşması, üretim kapasitesinin yüksek, ancak kapasite kullanım oranının düşük oluşu ve küçük işletmelerde kullanılan makine ve ekipmanın eski olmasıdır.
- Sektörü temsil eden ünitelerin ufaklığı, bu ünitelerde çağdaş işletmecilik fonksiyonlarının yerleşme ve gelişmesine imkan vermemektedir. Etkin bir organizasyon sisteminin yerleşmesi ise belli bir büyüklük gerektirmektedir.

Mevcut üreticilerin orta büyüklükteki kuruluşlar haline gelmesi üretimin rasyonelleşmesine, kalitenin standartlaşarak yükselmesine, pazarlama ve finansman faaliyetlerinin daha kolay organize olmasına yararlı olacağı gibi yan sanayinin gelişmesine ve ayakkabıcılığın cazip bir işkolu haline gelmesine de neden olacaktır.

3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR

3.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde (2001-2005):

Bu konudaki çalışmamızı içi ve dış olmak üzere iki grupta toplayacağız.

İçeride; Sektörün özellikle sıkıntı yaratan pazarlama alt yapısının önce reorganizasyonu, daha sonra çağdaş anlamda tesisi ve hızlı bir biçimde mağazacılık, perakendecilik organizasyonları oluşturulmalı ve büyük mağazacılığa yönelinmelidir. Diğer bir sorun olarak görünen üretim parkları ve bilgi sistemleri yatırımları hızla yapılmalıdır.

Dışarıda; Hedef pazarları yaşanılan tecrübelere göre yeniden belirleyerek bu pazarların içerisinde konumlanacak pazarlama üniteleri oluşturulmalıdır. Yabancı yatırımcıların ülkemize yatırım yapmalarını sağlayabilmek için gerekli önlemler alınmalı, ayrıca ayakkabı tasarımında dünya standartlarında kendi kaynaklarımız oluşturulmalıdır.

Bu bölümde incelenecek konular istatistik açıdan problem yaratmaması için mümkün olduğunca ayakkabı ve terlik detayında verilmeye çalışılacaktır.

3.1.1. Talep Projeksiyonu:

Toplam Talep:

TABLO: 15- TOPLAM TALEP TABLOSU

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ayakkabı+Terlik (Milyon $)	1.580	1.880	2.100	2.330	2.580	2.850
Ayakkabı+Terlik (Milyon Çift)	272	313	340	365	393	422

İç Talep:

TABLO: 16- İÇ TALEP TABLOSU

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ayakkabı+Terlik (Milyon $)	1.380	1.610	1.770	1.940	2.130	2.350
Ayakkabı+Terlik (Milyon Çift)	238	269	286	304	325	348

3.1.2. Üretim Projeksiyonu:

Üretim:

TABLO: 17 - ÜRETİM TABLOSU

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ayakkabı (Milyon Çift)	120	126	132	138	144	150
Terlik (Milyon Çift)	150	170	180	210	230	50
Toplam (Milyon-Çift)	**270**	**286**	**322**	**348**	**374**	**400**
Ayakkabı (Milyon $)	1.200	1.330	1.470	1.620	1.780	1.950
Terlik (Milyon $)	370	440	510	580	660	750
Toplam (Milyon $)	**1.570**	**1.770**	**1.580**	**2.200**	**2.440**	**2.700**

İhracat:

TABLO: 18 - İHRACAT TABLOSU

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ayakkabı (Milyon $)	75	116	147	178	209	230
Terlik (Milyon-$)	25	44	63	82	101	120
Bavul Ticareti(Milyon $)	100	110	120	130	140	150
Toplam (Milyon $)	200	270	330	390	450	500

3.1.3. İthalat Projeksiyonu:

TABLO: 19- İTHALAT TABLOSU

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Toplam (Milyon $)	100	110	120	130	140	150

3.1.4. Teknolojide Muhtemel Gelişmeler:

- Saya dikiminde daha yüksek teknoloji içeren robot kullanımı
- Montaj gruplarında çok esnek yapıda rink sistemler
- Daha fazla oranda sentetik metaryal kullanımı
- Daha uzmanlaşmış az sayıda çalışan
- Bilgisayar destekli stilistlik hizmetleri

3.1.5. Rekabet Gücünde Gelişmeler:

Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması kapsamındaki 2005 yılında uygulanması planlanan gümrüklerin sıfırlanması sonucunda çağdaş anlamda gelişmesini tamamlayamayan Türk ayakkabı sektöründe ciddi bir sıkıntı yaşanacağı beklenmektedir.

Ancak sanayileşmesini tamamlamış ve dünya pazarları içinde yer alabilecek pazarlama organizasyonlarını kurmuş işletmeler için eğer göreceli avantaj yaratabilecek yüksek teknolojili makina parkı yatırımları yaptıkları oranda rekabet şansı yükselecektir. Küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri esnek davranmamaları halinde ciddi sorunlar beklenmektedir.

Ayrıca TASEV vakfının lise düzeyinde bir eğitim kuruluşu açma projesi bulunmaktadır.

3.1.6. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkilerde Muhtemel Gelişmeler:

Deri işleme sanayiinin hammadde ihtiyacını karşılayan hayvancılığın son on yıl içinde düşen öneminin hızla yükseleceği ve özendirici önlemlerle gelişeceği tahmin edilmektedir. Bu gelişme yabancı ham deri kullanımını azaltırken maliyetleri de düşürecektir.

Taban sanayiinde ise, daha özgün tasarım ve üretimler ayrıca hammaddelerin yurt içi tedarikiyle maliyetlerin düşürülmesi beklenmektedir. Ayrıca, modanın gün geçtikçe daha yüksek bir oranda hayatımıza gireceği, bu nedenle hem trendler hem de kullanılan malzemeler açısından tekstil sektörüyle daha yakın temas kurulacaktır.

3.2. Uzun Dönemde (2001-2023) Talepte Arzda Dış Ticarette, Teknoloji ve Rekabet Gücünde Muhtemel Gelişmeler:

- Özellikle 1996 yılı başında gerçekleştirilen Gümrük Birliği çerçevesinde yapılan tarife indirimleri sırasında Türk Ayakkabı Sektörü ciddi bir ithalat baskısı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu sıkıntı zaten mevcut iken, ileride ortaya çıkabilecek potansiyel baskılar sorunları daha da ağırlaştırabilecektir.

- Şartlar böyle iken, 1999 yılı 30 Kasım –3 Aralık tarihleri arasında gerçekleştirilecek Dünya Ticaret Örgütü III. Bakanlar Konferans sonrası, sanayi ürünleri tarifelerinde daha fazla indirimi de içeren yeni ve kapsamlı çok taraflı ticaret müzakerelerinin 2000 yılı başında başlamasına karar verilmesi beklenmektedir.

- 26 Ağustos 1999 tarihli, 23798 sayılı Resmi Gazete'de yer alan 1999/1 sayılı Genelgede yeni çok taraflı müzakereler kapsamında;

- Tarife indirim taahhütleri içerisinde yer alan ürünler uygulamasının genişletilerek sanayi ürünlerinin tamamının bu kapsama alınması ayrıca gümrük vergisinde de yüzde 20 ile yüzde 50 arasında indirime gidilmesi,

- DTÖ'ne taahhüt edilen gümrük vergisi oranları ile uygulamadaki gümrük vergisi farklılıklarının kaldırılması iki yıl üst üste uygulanan gümrük vergilerinin taahhüt edilenlerle aynı olmasının sağlanması veya,

- Sanayi ürünlerinde taahhüt edilen liste kapsamının genişletilmemesi ancak, taviz listesinde yer alan ürünlerin gümrük vergilerinde yüzde 40'lar düzeyinde indirime gidilmesi, hususlarının gündem konusu olması beklenmektedir.

- Yukarıdan da anlaşılacağı üzere uzun dönemdeki muhtemel gelişmeler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Talepte, özellikle Avrupa ülkelerinin ilgisi gerekli değişimler yapılırsa daha çok Türkiye'ye yönelecek olup, daha kaliteli ve konforlu ayakkabı trendi önem kazanacaktır. Dünyada ise, bugüne kadar bilinmeyen noktalarda yeni talep odakları global pazarın farklılaşmasına sebep olacak ve bugün önemli olan bir grup pazarında etkisini kaybedeceği beklenmektedir.

- Arzda; Avrupa'nın üretim tesislerini tamamen toprakları dışına taşıyacağı, özellikle Türkiye'nin bu anlamda gerekli özendirici önlemlerin alınması ile yatırım için cazibe merkezi olması beklenmektedir. Küçük üreticilerin hızla yok olacağı yabancı ortaklıklar ve birleşmeler ile büyük şirketlerin yollarına devam edeceği gözlenmektedir.

- Dış ticarette; ithalatın giderek yükseleceği, aynı zamanda ihracatında artacağı çok daha dinamik ve rekabetçi bir global pazar oluşacağı düşünülmektedir.

- Teknoloji ve rekabet gücünde, robot ve elektronik teknoloji üretimde her alana girecek, ciddi oranda standartlaşma yapısı oluşacaktır. Pazarlamada ise, bilgisayar ve elektronik destek sistemlerinin karar vermede ciddi bir payı olması beklenmektedir.

Ancak, bu değişimlere uyduracak işletmeler büyüyüp gelişebileceklerdir. Özellikle sektörün ciddi problemi olan saya teşkilatları da bu akımdan etkilenerek otel yada işletmelere dönüşecek ve bu yolla kesim, dikim ve montaj gibi bugün bir arada olan işletmeler ayrı uzmanlık alanlarına ayrılacaklar ve bu yolla verimlilik yükselecektir, maliyetlerde düşecektir.

4. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLİNMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR

4.1. Kısa Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler:

- Türk ayakkabı sektör imajının yeniden yaratılarak dünya marketlerinde pazarlanması ve tanıtılması gerekmektedir.
- Hızlı bir şekilde işletmelerin yurt dışı ağlarını kurması gerekmektedir.
- Ürün bazında koruma tedbirlerinin alınması zorunludur.
- Kesim,saya ve montaj faaliyetlerinde uzmanlaşmış üretim işletmeleri tesis edilmeli ve özendirilmelidir.
- Orta, Lise ve Üniversite seviyesinde özel ve kamu ayakkabıcılık eğitimi tesis edilmelidir.
- Sektör içi tasarımcı yetiştirilmeli ve bu süreç içinde yabancı tasarımcılarla ortak çalışma zemini kurulmalıdır.

4.2. Uzun Dönemde Yapılması Gereken Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler:

- Sektör üretim merkezlerinden maliyet açısından dezavantaj taşıyanları İstanbul dışına çıkarılarak, yan sanayi gruplarını da bir araya toplayacak ve bunlara ortak avantajlar sağlayacak yörelere konuçlandırmak.
- Yabancı yatırımları kalıcı bir şekilde Türkiye'ye çekebilmek için sektöre özel yatırım teşviklerinin çıkarılması gerekmektedir. (Bedelsiz arazi, vergi indirimi vb.)

4.3. Kısa ve Uzun Dönemde İzlenmesi Gereken Politikalar:

- Gelişmiş batılı ülkelerin de yoğun emek gerektiren bu sanayii dalında üretmektense, satın almayı tercih ettikleri; ayakkabı sanayi gelişmemiş Rusya, eski Doğu Bloğu ülkeleri ve Arap ülkelerinin de satın almaya zorunlu oldukları ayakkabı sektöründe, ülkemizden sanayii olarak ileri durumdaki İtalya, İspanya, Portekiz, Güney Kore, Tayvan, Filipinler ve Endonezya gibi ülkelerin ayakkabı sanayileri çeşitli yollarla ve özellikle ihracatta devlet tarafından ciddi bir şekilde desteklenmektedir. Türkiye'de de ayakkabıda gerçek hamlenin yapılabilmesi için devletin imalatı teşvik edecek uygulamaları yerine getirmesi ve yabancı sermayenin ülkemize gelmesi için istikrarlı bir politika izlenmesi gerekmektedir.
- Gerek yurtiçi ve gerekse ihracat açısından büyük bir potansiyele sahip olan ayakkabı sektörü emek yoğun karakteri nedeni ile istihdam politikası açısından dikkatle değerlendirilmesi gereken bir işkoludur.
- Türkiye'de yaşanan sorunlardan biride kalite sorunudur. Ürünlerin ithalatı aşamasında bürokrasiye neden olmayacak bir kalite kontrol sisteminin kurulması gerekmektedir.
- Eğitim alanında kaliteli ve uzman kişilerin yetiştirilmesi için özel sektör – Devlet işbirliği şarttır. Bu anlamda, çalışma ve kalite kontrol testlerinin yapılabileceği laboratuar donanımının sağlanmasında da işbirliği ve organizasyona ihtiyaç duyulmaktadır.
- Sektörün bir başka ihtiyacı araştırma ve geliştirme kuruluşlarıdır. Yetersiz durumda olan mevcut merkez ve birimlerin iyileştirilmesi ve sayılarının arttırılması gerekmektedir.
- Sanayileşmenin hızla gerçekleşmesi karşımıza yerleşim problemini çıkarmaktadır. Yerleşim problemlerinin giderilmesi ve Anadolu'daki illerimizin sanayileşme sürecine de destek verilmesi gerekmektedir.

- Ayakkabı sektörünün diğer bir sorunu da ayakkabı tasarımcılarının yetersizliğidir.
- Sektördeki birçok firma yurtdışından gelen modellerle çalışmayı sürdürmektedir. Sektörümüzün acil ihtiyacı olan eğitimli ve profesyonel elemanların en kısa sürede yetiştirilmesi için, Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu, Ayakkabı Yan Sanayiciler Derneği ve Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Dernekleri birleşerek Türkiye Ayakkabı Sanayii Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Vakfı kurulmuştur. Vakfımızın amacı hayata geçirilecek kolejimiz sayesinde; sektör olarak başarıyı devamlı kılabilmek için, taklitçilikten kurtulmak ve Türk ayakkabı sektörünün imajını ve ürün kimliğini oluşturmaktır. Bu da ancak tasarım eğitiminin sektörel bazda gerçekleştirilmesi ile olacaktır.
- Halihazırda, ayakkabı ürünleri Türkiye'nin DTÖ'ne taahhüt ettiği Taviz listesinde (XXXVII Sayılı liste) yer almadığından liste kapsamında bir genişleme olmadığı takdirde Türk Ayakkabı Sektörü açısından bir değişiklik meydana gelmeyecektir.
- Taviz listesinin tüm sanayi ürünlerini kapsayacak biçimde genişletilmesi ve iki yıl üst üste uygulanan tarifelerin taahhüt listelerinde de aynı şekilde yer alması söz konusu olduğunda Türk Ayakkabı Sektörünün en önemli ihraç kalemi olan deriden mamul ayakkabılar (GTİP'ları 6403 ile başlayan tüm ürünler dahil)ile plastik ve kauçuktan mamul ayakkabılar (GTİP'ları 6402 ile başlayan tüm ürünler dahil) başta olmak üzere tüm mamul durumdaki ayakkabılar (GTİP'ları 6401, 6402, 6403, 6404 ve 6405 ile başlayan tüm ürünler dahil) da ortaya çıkabilecek tarife taviz müzakerelerinde mümkün olduğu kadar mevcut statükonun muhafaza edilmesinde, taviz verme durumunda ise çok dikkatli ve duyarlı davranılmasında fayda bulunmaktadır. Halen mevcut gümrük birliği sonrası indirimlerle bile büyük ithalat baskısı altında bulunan Türk Ayakkabı Sektörünün ikinci bir taviz şokuyla varlığı tehlikeye girebilecektir.
- Bunlara karşılık, ayakkabı üretiminin ana ham maddesi durumundaki ayakkabı aksamı (GTİP'ları 6406 ile başlayan tüm ürünler dahil) ile deri ürünleri (GTİP'ları fasıl 41 kapsamındaki tüm ürünler) ithalatının tarife yönünden kolaylaştırılması ihracatımızı olumlu etkileyeceğinden, çok taraflı ticaret müzakerelerinde bu ürün gruplarına uygulanabilecek tarife tavizlerinde esnek olunmasını sektörümüz desteklemektedir.

Ayakkabı Alt Komisyon üyesi Levent Gülcan'ın ek raporu:

1. Türkiye'nin iddialı ve lider bir ayakkabı sektörüne neden ihtiyacı olduğu aşağıda açıklanmıştır.

İddialı bir ayakkabı sektörünün yaratabileceği istihdam potansiyeli Türkiye için hayati bir önem taşımaktadır. Sektörde bir kişinin istihdamı için gerekli yatırım 10.000 $/kişidir. Bu oran ile diğer sektörlere göre çok az bir yatırım ile daha fazla sayıda her eğitim kademesinde (kalifiye olsun veya olmasın) insana iş imkanı yaratabilmek mümkündür.

Ayakkabı sektörü diğer çoğu sektöre göre daha fazla gelir ve katma değer yaratmaktadır. Bunun nedeni, ayakkabı sektöründe marjinal tasarruf eğiliminin düşük olmasıdır. Böylece, ekonomide daha fazla canlılık ve gelir artışı olmaktadır.

Halen Avrupa'da 1.250 milyon çift üretilmekte ve bir bu kadar da Avrupa dışından ithal edilmektedir. Avrupa gibi büyük bir pazarın Türkiye'ye yakın olması avantajdır. Bu avantaja rağmen, Avrupa'nın ithalatta deride rekabet gücü olan Hindistan, saya dikiminde Tunus'u tercih etmesi sonucu bu pazardan gereken pay alınamamıştır. SATRA raporuna göre, her sene 100 milyon çift üretim Avrupa'da azalarak, Uzak Doğuya kaymaktadır. Türkiye'nin meselesi de, Avrupa'dan kayan bu üretimden ne kadar pay alacağı ile ilgilidir.

İddialı bir ayakkabı sektörü Türk ekonomisinin dinamiklerinden birini oluşturacak ve yan sanayi olan deri, ayakkabı malzemelerini, yan sanayilerini lokomotif olarak taşıyacaktır.

Türkiye'de teknik eğitimdeki yetersizliklerden dolayı çok sayıda kalifiye olmayan işgücü bulunduğundan emek yoğun teknoloji kullanılan ayakkabı sektöründe Türkiye iddialı olacaktır. Eğer ayakkabı sektöründe başarılı olunabilirse, bu sektörün rakip ülkeler tarafından ikamesi kolay değildir. Örneğin tekstil sektörünün daha kolay ikamesi mümkündür. Çünkü, aşağıda belirtilen nedenler incelendiğinde ayakkabı sektöründe başarılı olmak kolay değildir. Amerika ve Avrupa'da işçiliğin pahalı olmasına rağmen, ayakkabı üretimi halen devam etmektedir.

2. Sektörün iddiasız olmasına yol açan faktörler aşağıda açıklanmıştır.

2.1-Öncelikle devlet ve sektör çalışanları olarak, iddialı bir ayakkabı sektörü oluşturmak için gerekli çaba sarf edilmemiştir. Buna karşılık, deri sektörü tıkandığı halde ve düğümleneceğini bilebile bugüne kadar devletten destek görmüştür. Halbuki, Türkiye'de öncelikle lokomotif ayakkabı sektörü kurulması gerekirken, ayakkabı üreticilerinin küçük ölçekte üretim yapmaları ve eksik destekleme politikaları nedeni ile bu başarılamamıştır.

2.2-Sektör kendini uluslararası piyasalara hazırlayamamıştır. Çünkü, ayakkabı sektöründe rekabet unsurları:

1-Malzeme alımları
2-Design ve moda
3-Kesim, saya, dikim ve monte hatları
4-Taban imalatı (enjeksiyon, goodyear welt, hazır taban vb.)
5-Pazarlama, reklam

Başarı=AxBxCxDxE ise, bu fonksiyonda bir unsurda başarısız olunursa, diğer unsurlarda başarılı olunsa bile sonuç başarısız olacaktır.

2.2.1- Malzeme Alımları: Ayakkabı sektörünün en önemli girdisi deridir. Deri sektörü işlenmiş deriyi nakit satma yerine, banker gibi vadeli mal satmayı tercih etmektedir. Gerçekten deri üreticileri pazarlık gücü olmayan ayakkabı sektörüne destek vermemişlerdir. Ayakkabı fuar dönemlerinde ham deri fiyatlarını suni olarak artırıp deri işleyicileri kar marjlarını yükseltmişlerdir.

A,B,C,D,E, kalite olarak sınıflandırılan ham derilerin A,B,C sınıflarını yüksek fiyattan büyük dericiler almakta ve genellikle ihraç etmektedir. Kalitesi C,D,E olanlarını da pazarlık gücü olmayan küçük derici ve ayakkabıcı almaktadır. Ayakkabıcı pahalıya aldığı, kalitesiz deri sebebiyle rekabet edemeyerek piyasadan çekilecektir. Bu durumda iddialı bir ayakkabı sektörüne ihtiyaç duyulmayacağı açıktır.

Ayakkabı sanayii kendine girdi veren deri işleme sektörünün ve ham dericilerin lokomotifi olması gerekirken (İtalya örneği gibi) lokomotif durmuş ve vagonların ilerleyebilmesi için deri sanayii destek talep etmektedirler.

Başka bir örnek ise; bir astar malzemesinin normal piyasa fiyatı 7 DM /mt iken, 1 konteynır fiyatı 6 DM /mt, 5 konteynır fiyat 5 DM /mt, ama peşin ödemede 4,3 DM /mt'dir. Bu örnekten de anlaşılabileceği gibi alım miktarları ve ödeme şekilleri önemlidir.

2.2.2- Dizayn ve Moda: Ülkemiz bu sektörde eğitim için bütçe ayırmayıp, dizaynı ve modayı geliştirememiştir. Halbuki, İtalya'yı rekabette rakiplerine göre başarılı kılan en önemli unsur dizayn ve modadır.

2.2.3- Saya dikim ve monte hattı:

İşçinin eline geçen	1,3 $/saat
Yasal Kesintiler (muhtasar, SSK , tasarruf, kıdem tazm.)	2,0 $/saat
Elektrik, su,	1,3 $/saat
Toplam 1 saatlik çalışma maliyeti ise;	4,6 $/saat

Bu kadar kalifiye ve düz işgücü istihdam eden, yan sanayiye destek olan bu sektörün, yüksek yasal kesintilerin yükünden dolayı rekabetçi olabilmesi mümkün değildir. Avrupa standartlarında olan çalışma hayatını düzenleyen kanunlar ile Hindistan, Brezilya, Çin, Tunus ile rekabet edilemeyecektir. Ayrıca emek yoğun teknoloji kullanılan bir sektöre yüzde 3 mahkum, yüzde 3 sakat çalıştırma yükümlülüğü haksız bir uygulamadır. Bu oranların sektörlere göre belirlenmesi daha uygundur.

2.2.4- Taban imalatı: Ayakkabı sektöründe en fazla sermayeyi gerektiren ve üreticinin ürününü farklı kılacak olan taban kısımdır. Piyasada oluşan yüksek faiz ile yatırımlar rantabl olmaktan çıkmıştır. Bugün işçilik ücretinin yüksekliği sebebi ile rekabetçi olmadığı için Avrupa ve Amerika'da ayakkabı üretimine yatırım yapılmamaktadır. Halbuki, gelişmiş ülkelerdeki gibi Türkiye'de de düşük faizle kaynak ayrılsa yatırımlar rantabl olacak ve ayakkabıcı yatırımla ürününü farklı kılarak büyük markalara üretim yapabilecektir.

2.2.5- Pazarlama sektörün en zayıf olduğu unsurdur. Bunun en güzel örneği, Rusya'dan nakit para ile müşteriler geldiğinde, kuyruklar olduğunda ancak pazarlama yapılabilmiştir. Laleli esnaf pazarlama zihniyeti ile uluslararası pazarlama anlayışı birbiriyle mukayese edilemeyecek şekilde farklıdır.

3. Sektörün gelişmesi için neler yapılması gerektiği konusunda önerilerimiz aşağıda sunulmuştur.

1- Ham deride olduğu gibi işlenmiş deri ithalatında KDV oranı yüzde 1'e düşürülmelidir.

2- Ayakkabı sektöründe çalışanlardan yapılan yasal kesintiler toplamı 0,5 $/saat düzeyine çekilmelidir.

3- Sektörde ayakkabı mühendisliği eğitimi verecek bir kuruma ihtiyaç vardır. Bir üniversiteye tahsis edilmesi öngörülen Sümer Holding Beykoz Kundura İşletmesi ayakkabı mühendisliği için hazır ekibi ve makina-ekipmanı ile tarihi bir fırsattır. Gerekli olan eğitici kadro başlangıçta yurt dışından getirilmelidir.

4- Ayakkabı sanayicisi Avrupa'da hangi faiz oranından kredi alabiliyorsa, Türkiye'de bizler de alabilmeliyiz. Sektöre bugünkü şartlarda yüzde 20+libor faiz oranı ile kredi verilmelidir. Yüksek faiz oranları ile rekabetçi olabilmek mümkün değildir.

5- Emeğin yoğun olduğu ayakkabı sektöründe yüzde 3 sakat, yüzde 3 mahkûm istihdamının uygulanabilirliliği mümkün değildir. Bu karar ile emek yoğun sektörlere zarar verilmiştir. Söz konusu oran düşürülmelidir.

6-2001 yılında sona eren 5 yıllık ayakkabıcılığı koruma süresi en büyük tehlikedir. Bu süre boşa harcanmış ve sonuç alınamamıştır. Bugün yapılması gereken bu süreyi uzatmaktır.

7- TSE daha etkin bir şekilde harekete geçirilerek, yurtdışından gelebilecek kalitesiz ürünlerin ithalatı yüksek standartlar benimsenmesi suretiyle durdurulmalıdır. Bunlar yapılırken Avrupa'nın uyguladığı gibi, ayakkabı ile ilgili her ayrıntı dikkate alınmalıdır. Örneğin, dört mevsim yaşayan Türkiye'mizde ayakkabının -30 C'de bile tabanının kırılmaması, açılmaması istenmelidir.

8- Bu noktada çözüm için, önce Türkiye'nin ayakkabıda hangi ülkeyi izlemesi gerektiğini tespit etmek gerekmektedir. Türkiye ham deride sorun yaşarken, İtalya'nın Brezilya'dan wet-blue getirerek, Çin'in Tayland'da wet-blue üretimi ile bu sorunu çözerek başarılı oldukları görülmektedir. Bugün, birçok firma ayakkabı üretimini İtalya'ya karşı rekabetçi olamadığı için durdurmuş ithalatçı olmaya karar vermişlerdir. Diğer ülkelerin Türkiye gibi ham deri kaynaklarının kıt olmasına rağmen, başarılı olduklarını görmek mümkündür.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

AYAKKABI YAN SANAYİİ VE AYAKKABI MAKİNALARI ALT KOMİSYONU RAPORU

1. GİRİŞ:

Sektörün Tanımı ve Sınırlanması:

Ayakkabı Yan Sanayi Sektörü, ayakkabıya malzeme veren tüm üreticileri ve ayakkabı tasarımcılarını, ayni konudaki ithalat ve ihracatçıları, ve yabancı firma mümessillerini içermektedir.

Sektördeki ana mallar şunlardır:

1 Hazır Taban
- A) Thermo PVC -6406209000
- B) Poliüretan – 6406209000
- C) Kauçuk, Ahşap ve Diğerleri 64062090

2 Kösele
- A) Hakiki Kösele - 4104311100
- B) Neolit – 400821900
- C) EVA ve Diğerleri
- C) Vardola 6406

3 Yüzlük ve Astarlıklar 6406101100

4 Ayakkabı Bağı ve Saraç İpleri – 5607900019

5 Aksesuarlar
- A) Fermuar - 960719000011
- B) Toka ve Diğerleri- 830890009012

6 İç Taban
- A) Deri Artığından Üretilenler – 4111000000
- B) Selüloz Olanlar – 4811909019
- C) Nonwoven'dan Üretilenler – 560210
- D) Çıkartılabilen İç Tabanlar – 64069950

7 Ayakkabı Yapıştırıcıları
- A) Holt Meltler – 391690130000
- B) Taban ve Saya Yapıştırıcıları – 3506910090

8 Bitim Malzemeleri (Boya ve Finisaj Malzemeleri) – 321000900019

9 Etiket ve Ambalaj Malzemeleri – 4819209000

10 Fort Bombe
- A) Holt Melt ve Plastik Bazlı Yapıştırıcılarla Kaplanmış Olanlar – 392190600019
- B) Dokunmamış Mensucattan Kaplanmış Veya Emdirilmiş Olanlar – 5603941000
- C) Plastik Emdirilmiş Sıvanmış Kaplanmış Mensucat ve Diğerleri – 5903901000

11 Çivi ve Vidalar – 731700400000

12 Ökçe
A) Plastik – 64062090
B) Ahşap – 6406910000
C) Diğerleri – 6406908000

13 Dokunmuş ve Dokunmamış Mensucattan Sayalık – 560394100000

14 Dikiş İplikleri – 550820100000

15 Ayakkabı İmalatında Kullanılan Makineler – 84532000

16 Bıçaklar ve Kesici Aletler – 82089000

17 Takviyelik Malzemeler
A) Lateks Sünger ve Diğerleri – 400291009000
B) Takviyelik Bantlar ve Şeritler – 59061010
C) Tela – 581100003000

18 Emniyet Ayakkabıları İçin Metal Taban ve Bombeler – 64069980

19 Kalıplar
A) Ahşap - 442190989000
B) Plastik – 392690999019

2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR

2.1. Mevcut Durum:

Üretim Payı: Ayakkabı Yan Sanayii üretiminin, toplam üretim içindeki payı % 5 dolayındadır. Üretimde belli kalemlerde boşluklar söz konusudur ve hatta üretimi hiç yapılmayan malzemeler mevcuttur. Ayakkabı monte sistemleriyle ilgili makineler tamamen ithalat ile karşılanmaktadır. Üretilen sadece termo ve plastik enjeksiyon makineleri, Türkiye'nin ihtiyacını karşılayacak kapasitede ve teknoloji seviyesindedir. Geleceği olan poliüretan ve kauçuk için de bu gelişme sağlanmalıdır. Türkiye'de yatırım yapmak için ayakkabı yan sanayii çok uygundur. Mutlaka teşvik edilmelidir. Bu Ayakkabının geleceği açısından da çok önemlidir.

Dış Ticaret Payı: Ayakkabı Yan Sanayii, dış ticaret hareketleri içinde yüzde 1-2'lik bir paya sahiptir. Ancak, yan sanayinin ayakkabıya malzeme verdiği düşünülürse, ayakkabı ihracatı içinde, yan sanayiinin dolaylı bir paya da sahip olduğu dikkate alınmalıdır.

Katma Değer Payı: Ayakkabı Yan Sanayii, toplam katma değer içinde yüzde 5'lik bir paya sahiptir.

İstihdam Payı: Ayakkabı Yan Sanayii, toplam istihdamın yüzde 6-7'lik bir bölümünü içermektedir.

İşyeri Büyüklüğü: Ayakkabı Yan Sanayii işyerleri, toplam işyerlerinin yüzde 6-7'lik bir kısmını kapsamaktadır.

2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar

Tablo: 1- Ayakkabı Yan Sanayiinde Önemli Kuruluşlar .

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Yeri	Üretim Konusu
1	A.D. SPOR SAN.TİC.LTD.ŞTİ	İstanbul	Lateks, Mostra
2	ADIM TABAN SAN. A.Ş.	İstanbul	Taban
3	AKIN KAUÇUK	Gönen	Neolit, Suni Kösele
4	AKİMSAN DIŞ TİCARET	İstanbul	Makine
5	ALBES DERİCİLİK	İstanbul	İşlenmiş Deri
6	ALVA AY. TABAN ÇELİĞİ	İstanbul	Taban Çelikleri
7	ARBAĞ A.Ş.	İstanbul	Ayakkabı Bağı
8	ARMAĞAN KİMYA	İstanbul	Kimyasallar
9	ARPACI AYAKK. BAĞI	İstanbul	Ayakkabı Bağı
10	AS TEKNİK İŞ KOLL.ŞTİ.	İstanbul	Vardola, kösele, ökçe
11	ASM LTD.ŞTİ.	İstanbul	Ayakk. için örgülü kumaş
12	ATAK DERİ	İstanbul	
13	ATAKAN MAKİNE	İstanbul	Makine
14	AYAKSAN AY. MLZ. TİC. SAN.	İstanbul	Salpa ve kösele vardola kaplama,
15	AYMAKSAN AY. MAK. SAN.	İstanbul	Makine
16	AYMAS	İstanbul	Fortluk bombelik
17	BALLISARI	İstanbul	Taban
18	BİRLİKSAN AYAK. MAK.SAN.	İstanbul	Makine
19	BİRLİKSAN AYAK. MAK.SAN.	İstanbul	Makine
20	BİRTUĞ DIŞ TİC. LTD.Tİ.	İstanbul	Ayakk. Malz. İthalatı
21	COBRA TABAN VE KALIP SAN.	İstanbul	Taban
22	DAMLA KAUÇUK SAN.	İstanbul	Ökçe ve Taban
23	DANIŞMAN	İstanbul	Bıçak
24	DATEL	İstanbul	Ayakkabı bağı
25	DEMİRAY PRES BIÇAKLARI	İstanbul	Ayakkabı Pres Bıçakları
26	DENSAN KİMYA	İstanbul	Yapıştırıcılar
27	DEPAR DERİ PLASTİK SAN.	İstanbul	PVC,PV Suni deri
28	DERİMSAN DERİ İM.SAN.	İstanbul	Ham Deri
29	DESEN AMBALAJ KUTU SAN.	İstanbul	Kutu ve koli
30	DETA TABAN AY. VE YAN SAN.	İstanbul	Termo PVC taban
31	DEVRAN AYAKKABI SAN.A.Ş.	İstanbul	Termo taban
32	DOLGAN MAKİNE SAN.	İstanbul	Makine
33	DUYAR AYAKKABI MALZ.	İzmir	Malz. Mak. Aksam
34	DUYGU PLASTİK ETİKET SAN.	İstanbul	Astarlık
35	DİNÇERLER TEKSTİL A.Ş.	İstanbul	Suni Deri, Bez
36	EGE BİRLEŞİK BICAK.	İzmir	Kesim Bıçakları ve Etiket
37	EGEMEN KAUÇUK	İstanbul	Kauçuk Taban

38	EKOL TABAN	İstanbul	Taban
39	EMSAN KİMYA	İstanbul	Fort bombe, deri takviyeleri
40	ERTAB	İstanbul	Taban
41	ESER MAK.SAN.	İstanbul	Makine
42	FAMAS AYAKKABI MAK.	İstanbul	Makine
43	FANTES MAKİNE	İstanbul	Makine
44	FATİH YILDIZ	İstanbul	Plastik kalıp
45	FATİH ÖKÇE	İstanbul	Ökçe
46	FİLİZ MAKİNE	Denizli	Makine
47	FLOKSER	İstanbul	Suni Deri ve Süet
48	GEZER AYAKKABI	İstanbul	Poliüretan, PVC
49	GRUP AYAKKABI MALZ.	İstanbul	İç taban
50	GÖKLER TELA	Kütahya	Tela
51	GÖKSU MAKİNE	Manisa	Makine
52	GÖRYAKINLAR DERİ	İstanbul	Deri
53	GÜMÜŞ ÖKÇE	Ankara	Ökçe
54	GÜRDEN TOKA	İstanbul	Toka
55	GÜREL POLİÜRETAN	İstanbul	Taban, EVA, terlik
56	GÜRPINAR DERİ SAN.	İstanbul	Astarlık
57	GÜVENİŞ	İstanbul	İç Taban, Vardola
58	HAKA KUNDURA KALIP	İstanbul	Kalıp
59	HASSAN	İstanbul	Ayakkabı ve Terlik Keçeleri
60	HENKEL	İstanbul	Kimyasal
61	İLERİ DERİ	İstanbul	Ayakkabı makine ve malz.
62	İMASAN MAK.VE KİMYEVİ MAD.	İstanbul	Makine ve Kimyasal Temsilciliği
63	İMPA DIŞ TİCARET	İstanbul	Ayakkabı makine ve malz.
64	İNTER KAUÇUK	İstanbul	Kauçuk
65	İZAYSAN TİC. A.Ş.	İzmir	Taban
66	JUTESAN	İstanbul	Taban
67	KADİR & PRESTİJ ÖKÇE	İstanbul	Plastik ökçe ve taban
68	KALSAN PLASTİK KUND. KALIBI	İstanbul	Kalıp
69	KAMPANA DERİ VE KÖS. SAN.	İstanbul	Ayakkabılık / Çantalık Deri Kösele
70	KARMASAN MAKİNE SAN.	İstanbul	Makine
71	KLAS BAĞ	İstanbul	Ayakkabı Bağı
72	KOPUZLAR DERİ SAN.	İstanbul	Deri Tabaklama
73	KORD İPLİK SAN.	İstanbul	Saraç İplikleri, Bağcıklar
74	KORKMAZ TELA	İstanbul	Tela
75	KİMYAPSAN KİMYA	İstanbul	Kimyasal
76	KÜÇÜKKÖSELECİ AYAK. MLZ.	Konya	Taban
77	LİFLİ RULO VE LEVHA SAN. A.Ş.	İstanbul	Taban astarı
78	MAREKS	İstanbul	Taban, yapıştırıcı
79	MEGATEK AYAK. SARA. DERİ	İstanbul	Yan San. Malz. İthalatı

80	MERT-HAN MAKİNE	İstanbul	Makine
81	MERTSAN AYAKKABI TABAN	İstanbul	Taban, plastik ökçe
82	MUYA POLİÜRETAN KAUÇUK	İstanbul	Taban, terlik
83	NUR SUNİ DERİ	İstanbul	PU/PVC Suni Deri
84	OKLAR İTH. TİC.ONAR AYK. KALIP SAN.	İstanbul.	Fort Bombe Malz.
85	ONAR KALIP	İzmir	Kalıp
86	ONUR DERİ	İstanbul	Deri
87	OYNURDEN KİMYA	İstanbul	Yapıştırıcılar
88	ÖZGÜL TABAN SAN.	İstanbul	Taban
89	ÖZKAR PLASTİK	İstanbul	Taban
90	ÖZŞAHİN	İstanbul	Sentetik kösele, neolit, taban
91	ÖZTEMİR KAUÇUK	İstanbul	Kauçuk taban
92	ÖZYILMAZ MAKİNE SAN.	İstanbul	Makine
93	OĞUZ AKSU AKSU AYAK.	İstanbul	Taban
94	PABUÇ MAKİNE	İstanbul	Makine
95	PAMFİLYA	İstanbul	Taban
96	PATSAN TABAN VE KALIP SAN.	İstanbul	Taban
97	PLANET DIŞ TİC.	Kocaeli	Deri, kösele, taban
98	PLASTAB	İstanbul	Taban
99	POLTAB	İstanbul	Taban
100	POLİPLAST POLİÜRETAN	İstanbul	PU/PVC suni deri flok ürünleri
101	POTAŞ	İstanbul	Taban ve terlik
102	PROSES	İstanbul	Poliüretan Taban ve Terlik
103	PÜRKİM	İstanbul	Yapıştırıcılar
104	PRESTİJ TEKSTİL	İstanbul	Makine, malz.
105	RUBA FERMUAR	İzmir	Fermuar
106	SERPLAST ORTOPEDİK İÇ TAB.	İstanbul	İç tabanlıklar
107	ŞENSOYLAR	İzmir	
108	ŞIK TOKA	İstanbul	Toka
109	SINALLAR DERİCİLİK	İstanbul	Deri
110	SOLVENT ÜRETİM KİMYA	Kocaeli	Plastik, Kauçuk
111	SOTAŞ	İstanbul	Yapıştırıcılar
112	ŞU-GURU	İstanbul	Mümessillik
113	TABAKOĞLU	Gönen	
114	TABAN-İŞ AYAKKABI YAN SAN.	İstanbul	Taban astarı
115	TABSAN	İstanbul	Taban
116	TECHNO-SHOE	İstanbul	Makine
117	TEK-OR PLASTİK	İstanbul	İç taban
118	TETAŞ TEKSTİL	İstanbul	Ayak.Yan San.Malz.
119	TOKTAŞ KALIP	İstanbul	Kalıp
120	TUBA	İstanbul	Taban, vardola
121	TURHAN TOKA	İstanbul	Toka

122	TÜRKKAN	İstanbul	Taban
123	UMUT AYAKKABI VE TABAN	İstanbul	Taban
124	UYGUNER DERİ	İstanbul	Deri ve Vidala
125	UZMAN KALIP	İstanbul	Kalıp
126	YENDER	İstanbul	Aksesuar
127	YENİ MALTEPE KAUÇUK	İstanbul	Kauçuk
128	YILDIRIM KARDEŞLER	Adana	Ökçe
129	YILDIRIM PRES BIÇAK	İstanbul	Bıçak
130	YÖNTEKS KUMAŞ SUNİ DERİ	İstanbul	Suni Deri İth.
131	ZİYLAN TABAN	İstanbul	Taban

2.1.2. Mevcut Kapasite ve Kullanımı:

Ayakkabı sektörünün içinde bulunduğu genel durgunluk nedeniyle üretim kapasiteleri tüm üreticilerde tam olarak kullanılmamaktadır.

Tablo: 2- Ayakkabı Yan Sanayi Sektöründe Kapasite Kullanımı

Sıra No	Ana Mallar	Yıllar				Yıllık Artış (%)		
		1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
1	Hazır Taban	90	90	90	50	-	-	(-) 44
2	Kösele	90	90	90	50	-	-	(-) 44
3	Yüzlük ve Astarlıklar Astarlıklar	90	90	90	50	-	-	(-) 44
4	Ayakkabı Bağı ve Saraç İpleri	90	90	90	50	-	-	(-) 44
5	Aksesuarlar	90	90	90	50	-	-	(-) 44
6	İç Taban	90	90	90	50	-	-	(-) 44
7	Ayakkabı Yapıştırıcıları	90	90	90	50	-	-	(-) 44
8	Bitim Malz. (Boya ve Finisaj Malz.)	90	90	90	50	-	-	(-) 44
9	Ambalaj Malzemeleri	90	90	90	50	-	-	(-) 44
10	Fort Bombe	90	90	90	50	-	-	(-) 44
11	Çivi ve Vidalar	90	90	90	50	-	-	(-) 44
12	Ökçe	90	90	90	50	-	-	(-) 44
13	Dokunmuş ve Dokunmamış Mensucattan Sayalık	90	90	90	50	-	-	(-) 44
14	Dikiş İplikleri	90	90	90	50	-	-	(-) 44
15	Ayakkabı İmalinde Kull. Makineler	90	90	90	50	-	-	(-) 44
16	Bıçaklar ve Kesici Aletler	90	90	90	50	-	-	(-) 44
17	Takviyelik Malzemeler	90	90	90	50	-	-	(-) 44
18	Emniyet Ayakkabıları İçin Metal Taban ve Bombeler	90	90	90	50	-	-	(-) 44
19	Kalıplar	90	90	90	50	-	-	(-) 44

2.1.3 Üretim

Üretim, çeşitliliği açısından yeterlidir. Kalite açısından bazı kalemlerde yurtdışından düşük, kimyasallar gibi bazı kalemlerde ise başa baştır. Yine kimyasallarda ambalaj yeterli değildir. Enjeksiyon makinelerinde üretim yeterlidir.

a) Üretim Yöntemi-Teknoloji:

Üretim girdilerinin % 30'u ithal ve % 70'i yerlidir.

Tablo: 3- Başlıca Üretim Girdileri .

Deri ve Kösele ve Bunların Artıkları
Kimyasal Maddeler, Reçineler, Yapıştırıcılar, Finisaj Malz.
Selülozlar
Sıvı Lateks ve Yapıştırıcılar
Dokunmuş, Dokunmamış Mensucat
Karton ve Kağıtlar
Thermo PVC
Poliüretan
Polipropilen
Kauçuk
Ahşap
EVA .

b) Ürün Standartları:

Sektörde TSE standartları var. ISO Standardı alınması yönünde çalışmalar vardır. Pek az firmanın ISO Standardı vardır. Makine üretiminde standarda pek erişilememiştir.

c) Üretim Miktarı ve Değeri:

Tablo: 4- Üretim Miktarı (Birim)

Sıra No.	Ana Mallar	YILLAR					YILLIK ARTIŞLAR (%)		
			1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998 1
	Hazır Taban (milyon çift)	270	270	270	150	-	-	(-) 44 (*)	
2	Kösele								
3	Yüzlük ve Astarlıklar								
4	Ayakkabı Bağı(milyon çift) ve Saraç İpleri		500	500	500	350	-	-	(-) 30
5	Aksesuarlar								
6	İç Taban								
7	Ayakkabı Yapıştırıcıları								
8	Bitim Malz.(Boya ve Finisaj Malz.)								
9	Ambalaj Malzemeleri								
10	Fort Bombe								
11	Çivi ve Vidalar								
12	Ökçe (milyon çift)								
13	Dokunmuş ve Dokunmamış Mensucattan Sayalık								
14	Dikiş İplikleri								
15	Ayakkabı İmalinde Kull. Makineler								
16	Bıçaklar ve Kesici Aletler								
17	Takviyelik Malzemeler								
18	Emniyet Ayakkabıları İçin Metal Taban ve Bombeler								
19	Kalıplar (milyon çift)		8	8	8	4,5	-	-	(-) 44

(*) +150 milyon çift terlik

Fabrika çıkış fiyatları, ökçe 35-40 cent, taban ortalama 3 dolar, vardola metresi 50 cent, kalıp ortalama 4-5 dolardır. Ayakkabı bağı 4 senttir Yapıştırıcılarda tipine ve ambalajına göre değişmekle birlikte, 1,5 - 4 DM arasında değişmektedir.

Tablo: 5- Üretim Değeri (Cari Fiyatlarla)(Milyon $)

Sıra No.	Ana Mallar	YILLAR 1995	1996	1997	1998	YILLIK ARTIŞLAR(%) 1996	1997	1998
1	Hazır Taban	810	810	810	450	-	-	(-) 44
2	Kösele							
3	Yüzlük ve Astarlıklar							
4	Ayakkabı Bağı ve Saraç İpleri	11,8	14	16,6	14	19	19	(-) 16
5	Aksesuarlar							
6	İç Taban							
7	Ayakkabı Yapıştırıcıları							
8	Bitim Malz. (Boya ve Fainisaj Malz.)							
9	Ambalaj Malzemeleri							
10	Fort Bombe							
11	Çivi ve Vidalar							
12	Ökçe							
13	Dokunmuş ve Dokunmamış Mensucattan Sayalık							
14	Dikiş İplikleri							
15	Ayakkabı İmalinde Kull. Makineler							
16	Bıçaklar ve Kesici Aletler							
17	Takviyelik Malzemeler							
18	Emniyet Ayakkabıları İçin Metal Taban ve Bombeler							
19	Kalıplar	36	36	36	20	-	-	(-) 44

2.1.4. Dış Ticaret Durumu:

a) İthalat:

(1) Ürün İthalatı:

Ayakkabı yan sanayiinde ana malların hemen hemen hepsinde ithalat yapılmaktadır.

(2) Yarı Ürün İthalatı:

Fort bombe plaka, kaba taban ithalatı vardır. Bunun dışında, yan sanayii ile ilgili olan bütün ürünlerde üretim açığı ithalatla karşılanmaktadır.

(3) Hammadde İthalatı:

İthalat; kösele, sayalık deriler, yapıştırıcılar, PVC, polietilen, polipropilen, kauçuk tipleri, kimyevi katkı maddeleri, reçine, finisaj malzemeleri kalemleri itibariyledir. Ana girdilerin ithalatında büyük bürokratik engellerle karşılaşılmaktadır. Özellikle solvent, buna örnektir.

b) İhracat:

Taban, ökçe, kalıp, vardola ihraç edilmektedir. İhracatta, son Rusya krizinden sonra bir duraklama, bugünlerde ise bir kıpırdanma vardır.

Kalıp ve vardola fiyatları ihracatta caziptir. Diğer ürünlerle ilgili olarak, gümrük vergilerinden dolayı fiyatta yükselmeler meydana gelmektedir. Fakat, kalite standartları yükseltilirse ayakkabı yan sanayiinin ihracat şansı yüksektir.

İhraç fiyatları, PVC taban 1-1,5 dolar, thermo plastik 1,60–1,70 dolar, PU 2,5-3 dolar, kösele taban 4- 5 dolar civarı, vardola metresi 50 cent, kalıp 4-5 Dolar civarındadır.

İhracat Rusya, İran, Irak, Suriye, Gürcistan, Makedonya, Bulgaristan, Ukrayna ve İsrail'e yapılmaktadır. Gedikpaşa'dan bavul ticareti yöntemi ile de dış satış sağlanmaktadır. Kalite standardı dolayısıyla, AB'ye çok az ihracat yapılmaktadır. Avustralya'ya ağaç ökçe gönderilmektedir. İhracatın şansı, tamamen kalitenin yükseltilmesine bağlıdır.

Serbest bölgelerde sektörümüzün herhangi bir faaliyeti yoktur.

2.1.5. Fiyatlar:

Avrupa fiyatlarına eşdeğerli olduğu söylenebilir. Türkiye biraz daha ucuzdur. Makine fiyatları, Avrupa fiyatlarına göre daha ucuzdur.

2.1.6. İstihdam:

Ayakkabı yan sanayiinde yüzde 60-70 istihdam vardır. Son yıllarda istihdam düşmüştür. Vasıflı işçi oranı düşüktür. Bu konuda açık vardır. Sektör 3 kişilik atölyelerden 350 kişilik fabrikalara kadar geniş bir spektrumda istihdam özelliği göstermektedir. Sektörde istihdam dağılımı, yüzde 4 üniversite mezunu, yüzde 10 teknik lise mezunu, yüzde 50 kalifiye, yüzde 36 kalifiye olamayan (kalifiye olmaya aday) şeklindedir.

2.1.7. Sektörün Rekabet Gücü:

Yurtiçinde rekabet yoktur. İtalya, İspanya ve Portekiz dış pazarlarda rakibimizdir. Türkiye bu rekabette, kalite standardını artırmak şartıyla daha avantajlı durumda bulunmaktadır.

Kalite standartları tutturulamadığı için, dış pazarlarda rekabet çok zordur. Sektörün rekabet sorunu, fiyatlardan değil, kaliteden kaynaklanmaktadır. Yapıştırıcılarda, ithalat karşısında rekabet gücü vardır. Yapıştırıcı ithalatı asgari düzeydedir.

2.1.8. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi İle İlişkiler:

Diğer sektörlerden ayakkabı sanayii ile tamamen bağımlı, kimyasallarla, metal, ahşap ve deri sanayii ile ilgili olarak da mamul ve yarı mamul ürün alımı söz konusudur. Sektörde makinalaşma yenidir. El imalatı yüksektir. Ücretler (birim fiyatına vurulduğunda) düşük değildir. Eğitim sorunu vardır.

2.1.9. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi:

Sektörün teşvik edilmesi gereklidir. Bugünkü halde, yatırım yapılmaya en uygun sektörlerden birisidir. Çünkü talebin çok büyük bir bölümü ithalatla karşılanmaktadır.

2.2. Dünyadaki Durum ve AB, Diğer Önemli Ülkeler İtibariyle Mukayese

İtalya, İspanya, Portekiz, İngiltere ve Almanya pazarı büyük ölçüde kaplamaktadır. Uzak Doğu da son dönemde şanslı olmaya başlamıştır. Sektör, Rusya krizinden çok etkilenmiştir. Tüm dünyada

ayakkabı üretiminde bir artış olmuştur. Yan Sanayii de bundan etkilenmiştir. Türkiye'nin maruz kalacağı etkilenmenin gelecek dönemde daha az olması beklenebilir.

2.3. Sektörün Sorunları

Sektörde eğitim sorunu ve finansman güçlükleri ve pazarlama sorunları vardır. İmalatçı eğitim yardımı alamamaktadır. İnsana yatırım yapılması gerekmektedir. Fuarlar ve internet bir zorunluluktur.

3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR

3.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde (2001-2005)

3.1.1. Talep Projeksiyonu:

a) Yurtiçi Talep Projeksiyonu (1999-2005):

Yıllık yüzde 15-20 dolayında talepte artış beklenmektedir. ABD ve AB ülkeleri potansiyel pazarlar olup, ayakkabı sektörünün bu pazarlara girmesi, yan sanayinin kapasite kullanımını artıracaktır.

b) İhracat Projeksiyonu (1999-2005):

İhracat, üretimin yüzde 20-30'u olabilir.

c) Toplam Talep Projeksiyonu (1999 –2005):

Toplam talep, yurtiçi talepten yüzde 30 fazla olabilir.

3.1.2. İthalat Projeksiyonu:

İthalatın azalması düşünülebilir. Artış beklenmemektedir. Yüzde 10 –15'lik bir azalma olacağı öngörülmektedir.

a) Ürün İthalatı (1999 – 2005):

Ürün ithalatının azalması beklenmektedir.

b) Yarı ürün ithalatı (1999 – 2005):

Azalması beklenmektedir.

c) Hammadde İthalatı (1999 – 2005):

Hammadde ithalatı vardır. Fakat reexport olabileceği düşünülmektedir.

3.1.3 Teknolojide muhtemel Gelişmeler:

Teknolojiye halihazırda yatırım yapılmasına rağmen, teknolojide büyük gelişmeler beklenmemektedir. Ancak küçük adımlar beklentisi vardır. Teknolojiye yatırım yapılması kaçınılmaz bir gerçektir. Bu yatırım yapılmadığı takdirde, rekabet şansı beklenemez. Yapıştırıcı konusunda rakipler çok uluslu şirketlerdir. Uzun dönemde rekabet, ancak büyük Türk üreticilerinin yabancı şirketlerle yapacağı ortaklıklarla teknoloji ve sermaye yönünden güçlenmesiyle genel anlamda sağlanabilecektir. Bu gelişmeler, yan sanayide bir dış satım patlamasını getirebilecektir.

3.1.4 Rekabet Gücünde Gelişmeler:

Bütün dünya ölçeğinde rekabete girebilecek durumdayız. Dünya markaları çıkarabiliriz. Bunu yapmak için de, kalite standardımızın Avrupa standartlarında olması gerekir.

3.1.5. Çevreye Yönelik Politikalar:

Sektörün çevreye çok olumsuz etkisi yoktur. Çevre konusunda sektörde bir bilinçlenme vardır. Atık suların atılmamasına özen gösterilmekte olup, filtreler vardır. Kimyasal maddeler, deri ve deri üretiminden doğan çevre zararının asgarileştirilmesi beklenebilir. Fakat yine de, çevre ile ilgili sorunların aşılabilmesi için, yatırım yapılması ve ilgi gösterilmesi zorunludur. Küçük atölyelerin yarattığı bazı çevre sorunları vardır. Üretim tesisi büyüdükçe, alınan önlemlerle insan sağlığı ve çevre kirliliği sorunları minimize olmaktadır. Bu tür yatırımların geri dönüşümü olmadığı için, firmalar bazında ancak zorunluluk halinde yapılmaktadır. Bu yatırımların teşvik edilmesinde çok büyük fayda vardır.

4. PLANLANAN YATIRIMLAR

4.1. Eklenecek Yeni Kapasiteler ve Bölgesel Dağılımı:

Ayakkabı Yan Sanayii daha önce, 1. Bölge olarak İstanbul, 2. Bölge olarak İzmir ve Ege Bölgesi, 3. Bölge olarak Konya ve 4. Bölge olarak Gaziantep'te yoğunlaşmıştı. 1997 ve 1998'de Anadolu'ya, örneğin Kayseri'ye yönelme olmuştur.

4.2. Planlanan Yatırımların Katkıları:

Yatırımlar, üretimde kalite ve miktarı artıracak, istihdamı iyileştirecektir.

4.3. Muhtemel Yatırım Alanları:

İthal kalemlerinin ikamesi olarak yatırım yapılabilir.

5. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR

Ayakkabı, çok yatırıma ihtiyaç göstermeyen, ciddi istihdam yaratan bir sektördür. İstihdam ve katma değeri yüksektir. Eleman açığının ortadan kaldırılması mümkündür.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

DERİ ATIK VE ARTIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÇEVRE ALT KOMİSYONU RAPORU

1. GİRİŞ

Sektörün Tanımı ve Sınırlandırılması:

Deri, ardışık bir dizi işlemler sonunda ortaya çıkan nihai bir mamul üründür. Her bir proses, derinin ayrı bir özellik kazanmasını ve buna paralel olarak daha kullanışlı bir hale gelmesini sağlar. Deri işlentisinde amaçlanan mamul tipine ve kullanılan teknolojiye bağlı olarak değişik miktarda katı ve sıvı atıklar oluşmaktadır. Atıkların özellikleri ve kirlilik yükleri kullanılan kimyasal maddelerin nitelik ve niceliklerine göre değişiklik göstermektedir. Katı atıklar; budama, etleme, yarma, traş, zımpara ve kenar alma gibi işlemler sırasında ortaya çıkan tabaklanmış ya da tabaklanmamış deri parçaları ve tozları ile diğer atıklardan oluşmaktadır.

Miktar olarak bu atıkların **yüzde 3-5'inin** tabaklanmış, **yüzde 30'nu** tabaklanmamış halde bulunduğunu, bunların dışında **yüzde 20** oranında kelle, kuyruk, bacak gibi kıllı ham deri atıkları ile birlikte toplam olarak bu değerin **yüzde 50-55'e** ulaştığını bildirilmektedir. Sıvı atıklar ise; işlenti sırasında kullanılan kimyasalların deri tarafından alınmayan kısımlarından, su ve çözünmüş protein ürünlerinden oluşmaktadır. Üretim proseslerinde oldukça fazla su kullanılması, bir taraftan arıtılması oldukça zor ve pahalı olan önemli miktarda sıvı atık oluşturmakta, öte yandan da değerlendirmesi ve imha edilmesi çok değişik yöntemleri gerektiren farklı karakterde katı atıklar ortaya çıkmaktadır.

Deri sanayinin atık sularının arıtılmadan alıcı sulara boşaltılması, boşaltım noktasının hemen yakınındaki yerlerde dipte çamur birikmesine neden olur. Bu çamur birikintilerinin ayrışması sonucu kötü koku ve gazlar açığa çıkmaktadır.

Atık sudaki organik maddeler, krom ve sülfür bileşikleri, çözeltide ve çamurda kimyasal oksidasyon sonucu büyük bir oksijen tüketimine sebep olduğu gibi, alıcı suyun çözünmüş oksijen konsantrasyonunu da azaltır.

Sudaki ve çamurdaki kirleticilerin ayrılması sonucu suda istenmeyen tat, koku oluştuğu ve su kalitesinin kötüleştiği görülür. Atıklardaki toksik krom bileşikleri balıkların ve diğer akuatik canlıların yaşamına ters etki yapar. Yine bazı bileşiklerin yüksek konsantrasyonları canlılarda toksik etki yaparak ölümlere neden olabilir. Bu sebeple işlenti sırasında ortaya çıkan atık suların çevreye ve arıtmaya getirdiği yükü azaltmak ve bunları değerlendirerek ekonomik katkı sağlamak büyük bir önem taşımaktadır.

2. MEVCUT DURUM VE SORUNLAR

2.1. Mevcut Durum:

Türk deri sanayi 1970'li yılların başlarından itibaren hızlı bir gelişme göstermeye başlamıştır. Başlangıçta akarsu kenarlarında ve nispeten yerleşim merkezlerine yakın yerlerde kurulan atölye niteliğindeki deri işletmeleri, çarpık kentleşme sonucu kısa bir sürede atık su arıtma tesisi gibi en önemli alt yapısı bulunmayan ve yatay gelişmeler ile yeni teknolojileri kullanmaya müsait olmayan yerleşim alanları içinde kalmışlardır. Gerek yerel yönetimlerin evsel atıkları temizleyecek arıtma tesislerini zamanında kurmaması, gerekse ülkemizde çevre bilincinin çok geç gelişmesi, şehir merkezlerinde lokalize olmuş sanayi dallarının Organize Sanayi Bölgelerine taşınmasını oldukça geciktirmiştir. Alıcı ortama arıtılmadan verilen atık sular, alıcı ortamlarda doğal dengelerin tamamen bozulmasına ve çevrede toplumsal yaşamı tehdit edecek boyutlarda koku ve kirlilik oluşmasına neden olmuştur.

Doksanlı yılların başlarına kadar maliyete pek yansımayan kullanma suyu ile atık su arıtma giderleri, Organize Deri Sanayi Bölgelerinde sektörün karşısına büyük bir mali yük olarak çıkmıştır. Sektör; Organize Deri Sanayi Bölgelerine geçerken bir yandan geleneksel üretim yöntemleri ile sabit

yatırımlarının büyük bir bölümünü terketmek zorunda kalmış, bir yandan da yeni sabit yatırımlar, yeni teknolojiler ve bunlarla birlikte maliyete eklenen ekstra kullanma suyu ve arıtma giderleri gibi maliyet unsurları üretim, maliyetlerini rekabet sınırlarının üstüne taşımıştır.

Gelişmiş ülkelerde uygulanan yasal yaptırımlar ve tüm dünya ülkelerinde çevreci grupların sanayiinin çevreyi kirletmesini protesto etmek amacıyla başlattıkları eylem girişimler yanında ülkemizi de etkilemiştir. Benzer şekilde ülkemizde de deri sanayicileri, gerek deri eşya ihraç ettikleri ülkelerin, gerekse yerel yönetimlerin baskıları ve yasaların uyguladığı yaptırımlar sonucunda deri sanayinin arıtma tesisi olan toplu iş yerlerine ve organize sanayi bölgelerine taşınmasının zorunlu hale getirilmesi, deri sanayicilerinde çevre koruma bilincinin oluşmasına neden olmuştur.

Diğer sanayi dallarında olduğu gibi deri sanayide ekolojik açıdan tüm dünyada artan bir inceleme altında olup enerji tüketimi, çevresel uyum ve yasal düzenlemelerle ilgili pek çok sorunlara sahiptir. Önümüzdeki yüzyılda da endüstriyel üretim üzerine yasaların etkisi geçtiğimiz yüzyıl sonlarında yaşanandan daha güçlü olacağını tahmin etmek hiç zor değildir. Bu sebeple işlenti sırasında ortaya çıkan katı ve sıvı atıkların miktarını azaltacak teknolojilerin kullanımı ve çevre kirliliğini azaltacak yöntemlerin uygulanması üzerinde hassasiyetle durulmalıdır.

Deri işleme yerlerinin arıtma tesisi olan yerlerde toplanması, arıtma tesislerinde kirlilik yüklerinin istenen parametrelere düşürülmesi ve bu tür atık ve artıkların ekonomik bir değer olarak değerlendirilmesi artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Katı atıkların değerlendirilmesi sıvı atıklara göre daha kolaydır ve protein miktarı yüksek olduğu için bu tür atıklar jelatin ve hayvan yemi yapımında kullanılabilir. Sıvı atıklar ise, ekolojik açıdan yüksek oranda tehlikeli maddeler ve bileşikler içermesi nedeniyle bunların arıtılması yüksek teknoloji ve maliyet gerektirmektedir.

Günümüzde gerek su kaynaklarının sınırlı olması ve gerekse proseslerde kullanılan suyun doğrudan atık su olarak arıtma tesislerine gönderilmesi hem işletme, hem de arıtma maliyetlerini yükseltmektedir. Bu sebeple sıvı atık miktarını azaltmak için proses basamaklarında kullanılan su oranlarının daha da aşağıya çekilmesi üzerinde önemle durulmaktadır. Geleneksel olarak işlenen 1 ton büyükbaş ham derinin işlentisi ile elde edilen mamul derinin üretimi sırasında ortaya çıkan katı ve sıvı atıklar ve proseslerin kirlilik yükü aşağıda çizelge:1 ve 2'de gösterilmiştir.

Çizelge:1- Geleneksel Olarak 1 Ton Büyükbaş Ham Derinin İşlenmesi ile Ortaya Çıkan Katı ve Sıvı Atıklar

1000kg hamderi → 240 kg mamul deri
120 kg yarma

50 m^3 sıvı atık	
Bileşimi	
KOİ	235-250 kg
$BOİ_5$	100 kg
Askıda Katı Mad.	150 kg
Krom	5-6 kg
Sülfit	10 kg

Katı atık ve yan ürünler	
Tabaklanmamış	
Ham Budama Atıkları	120 kg
Etleme Atıkları	70-230 kg
Tabaklanmış	
Tabaklanmış parçacıklar	115 kg
Budama+Traş	100 kg
Boyama/Finisaj	
Zımpara Tozları	2 kg
Budama Atıkları	32 kg

Çizelge:2- Çeşitli Proseslerde Ortaya Çıkan Atık Suların Yaklaşık KOİ Değerleri

Proses	**Ortalama Değerler (mg O2/lt)**
Ön ıslatma ve Islatma	5.000-10.000
Kireçlik-Yıkama	35.000-50.000
Kireç Giderme-Sama	10.000
Pikle-Tabaklama	5.000-10.000
Retenaj-Yağlama-Boyama	30.000-45.000

Çizelge-1 ve 2 incelendiğinde derinin işlentisi sırasında çok yüksek miktarlarda atık ve atık su çıktığı, en yüksek kirliliğin ise; kireçlik ve retenaj işlemlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Kireçlikte kirlilik kaynakları; keratin, emülsifiye olmuş hayvansal yağ ve kollagenden ayrışmış çözünmüş proteinler ile sülfürdür. Retenaj işlemindeki kirlilik ise; tabaklama maddelerinin ve yağlama maddelerinin yetersiz tüketiminden kaynaklanmaktadır. Çevre kirliliği açısından problem yaratan ve üzerinde en çok durulan bir diğer proses de tabaklama işlemidir.

Geleneksel krom tabaklamanın kullanıldığı işletmelerdeki kromlu atık flottelerin yıkama ve sıkma suları da dahil olmak üzere 1000-1500 mg/l Cr_2O_3 içerdiği ve bu flottelerin wet-blue aşamasına kadar 3-4 kg/t Cr_2O_3 içerdiği tespit edilmiştir.

Kromun canlılar üzerinde toksik etkisi artık herkes tarafından bilinmektedir. Bu nedenle günümüzde krom tabaklamaya alternatif olabilecek wet-white gibi tabaklama sistemleri üzerinde yoğun bir şekilde çalışmalar yapılmakla beraber tabaklama işleminde kullanılan kromun deri tarafından tüketiminin arttırılması, recycling metotları ve kromun çökertilerek tekrar kullanılması gibi çalışmalara da hızla devam edilmektedir. Krom tabaklamaya alternatif olabilecek tabaklama proseslerinin geliştirilmesi, alkali alüminyum silikatlar, bitkisel tanenler, sentetik ve polimer tanenler

yada bunların kombinasyonları ile doğal yağlar üzerinde ayrıntılı biçimde çalışılarak sağlık ve çevre açısından daha elverişli ve aynı zamanda mamul derilere kromla tabaklanmış derilerin özelliklerine benzer karakter kazandırabileceği düşünülen tabaklama yöntemleri üzerinde durulmaktadır.

Günümüz tüketici toplumları son derece bilinçli hareket ederek, insan sağlığına ve çevreye olumsuz etkilerinden dolayı mümkün olduğu kadar az miktarda kimyasallar ile işlenmiş ürünleri tercih etmektedir. Deri işlentisinde kullanılan kimyasalların çoğu Dünya Çevre Sağlık Örgütünün hazırladığı ve insan sağlığına aykırı olduğunu belirttiği listelerde yer almaktadır. Özellikle deri sanayinde doğrudan veya dolaylı olarak kullanılan kimyasal maddelerden benzidin ve benzidin türevleri, aseton, benzokinon, dimetilamin, toluol, sülfhidrat, naftilamin, akrilamid, etilenoksit, asetaldehit, asetamid, anilin ve toluen diizosiyanatın DFG (Alman Araştırma Birliğinin) yayınlarında insan sağlığına doğrudan ve dolaylı olarak zararlı olabildiği bildirilmiştir. Ülkemizde söz konusu kimyasal maddelerin kullanımında yeterli hassasiyetin gösterilmediğini ve çoğu kez proseslerde gereğinden fazla kimyasal maddelerin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Fazla kimyasal madde kullanımı, hem arıtma yükünün artmasına hem de işletme ve arıtma maliyetlerinin yükselmesine sebep olurken büyük ekonomik kayıplara ve ekolojik zararlara neden olmaktadır.

2.1.1. Sektördeki Kuruluşlar:

Bugün Türkiye'de İstanbul, İzmir ve Çorlu gibi bazı illerde deri fabrikaları Organize Sanayi Bölgelerinde toplanmış olmakla birlikte genelde deri fabrikaları hala dağınık bir durum arz etmektedir. Sözü geçen deri merkezlerindeki fabrikaların atıkları, ortak olarak kullanılan arıtma tesislerine gönderilmekte ve burada arıtılmaktadır. Bu arıtma tesislerinde Çevre Bakanlığı tarafından ön görülen parametrelere uygun arıtma yapıldığı ifade edilmektedir. Bunların dışında çevre ile uyumlu üretim yapmaya çalışan ve kendi bünyesi içinde entegre tesisi bulunan fabrikalar mevcuttur Diğer deri üretim merkezleri olan Uşak, Bor, Bursa, Gönen, Çorlu, Yalvaç, Gerede, Kula ve Denizli gibi bazı illerde Organize Sanayi Bölgesi yapımı için projelerin bir kısmı etüt aşamasında, bir kısmı da hazırlanmış olmakla birlikte buralarda halen çevre ve arıtma için bir kısıtlama ya da engellemenin boyutları bilinmemektedir.

2.1.2. Mevcut Kapasite ve Kullanımı:

Türkiye'de faaliyet gösteren önemli iller, işletme sayıları ve normal kapasite ile çalışıldığı andaki durumları; İstanbul 199 adet, kapasitesi; 1200 ton/gün, İzmir'de 86 adet kapasitesi 50.000 adet/gün, Bursa'da 110 adet kapasitesi 100 ton/ gün, Gerede'de 120 adet kapasitesi 100 ton/gün, Çorlu'da 80 adet, Denizli'de 129 adet kapasitesi 6300 ton/yıl, Uşak'ta 450 adet, Bor'da 75 adet işletme bulunmaktadır. Sektör ülke genelinde yaklaşık 200.000 ton yıllık ham deri üretimine ve 100 ton civarında günlük işleme kapasitesine sahiptir. İstanbul-Tuzla ve İzmir-Menemen Organize Sanayi Bölgelerinin tam kapasite ile çalıştığında günlük işleme miktarının 3.000 tona çıkacağı hesap edilmektedir. Organize sanayi bölgelerinin içinde İstanbul' da kapasitesi 36.000 m^3/gün olan fiziksel-kimyasal ve biyolojik arıtma safhalarını içeren arıtma tesisi bulunmaktadır. Bunlar kireçlik, krom ve genel atık sulardır. Ve atık krom tuzlarını geri kazanma tesisi mevcuttur. Normal kapasite ile çalışıldığında günde 300 ton çamur ile 50-150 ton budama atığı, etleme atığı ve krom talaşı çıkacağı tahmin edilmektedir. İstanbul-Tuzla Arıtma Tesisi 36.000 ton/gün, İzmir-Menemen Arıtma Tesisi 18.000 ton/gün atık su arıtma kapasitesine sahiptir. Daha çok küçük baş hayvan ham derisi işlenen İzmir Menemen Organize Sanayi Bölgesinde şu an 8.000-9.000 ton/gün atık su arıtılmaktadır. Biyolojik ve kimyasal arıtmanın yapıldığı Arıtma Tesisinde günlük 100-120 ton çamur çıkmaktadır. Sektörün tam kapasite çalıştığı dönemlerde bu miktar iki katına ulaşmaktadır. Arıtma tesisinden çıkan çamur Belediye tarafından belirlenen deponi alanlarına verilmektedir. Arıtma tesisinden çıkan çamur

yüzde 20 katı, yüzde 80'ni su olarak çıkmaktadır. Ayrıca m^3 atık başına oluşan atık çamur miktarı kuru madde olarak 3.5 kg civarındadır. Organize Sanayi Bölgesinde devlet tarafından arıtma tesisinin elektrik ücreti yüzde 25-30 indirimli olarak verilmektedir. Çevre İl Müdürlüğü tarafından düzenli olarak atık suların deşarj standartlarına uygun olarak deşarj edilip edilmediği kontrol edilen Menemen Arıtma Tesisinden çıkan suyun, atık su deşarj parametrelerine uygun olduğu belirtilmektedir.

2.1.3. Diğer Sektörler ve Yan Sanayi ile İlişkiler:

Son yıllarda bu atıkların değerlendirilmesi, verimlilik ve çevre sorunları nedeniyle büyük bir önem kazanmıştır. Dünyadaki bu gelişmelere paralel olarak, deri işlentisi sırasında ortaya çıkan katı atıkların tutkal, jelatin, yapay deri, gübre ve gıda maddesi gibi çeşitli ürünlerin üretiminde kullanımı ve katı atıkların mevcut değerlendirme tekniklerinin geliştirilmesi üzerinde araştırmalar yapılmaktadır. Özellikle katı atıklardan arıtma çamuru üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Zira Türkiye'de işlenen toplam deri üzerinden günde ortalama 500 tonun üzerinde preslenmiş arıtma çamurunun ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir. Nitekim sadece Tuzla Organize Deri Sanayi Bölgesindeki deri işletmelerinin tam kapasite ile çalışması durumunda günde 250 ton dolayında preslenmiş çamur açığa çıkacağı bildirilmektedir. Diğer Organize Deri Sanayi Bölgeleri de dikkate alındığında bu miktarın 500 ton/günü aşacağı kendiliğinden anlaşılmaktadır. Bu miktardaki çamurun deponi alanlarında tutulması ne kısa, ne de uzun vadede teknik ve ekonomik açıdan bir yarar sağlamayacağı gibi ekolojik açıdan da büyük sakıncaları beraberinde getirecektir. Bu nedenle arıtma çamurunun tarımda gübre, toprak ıslahı, inşaat sektöründe tuğla olarak, yol yapımında dolgu maddesi olarak veya başka alanlarda değerlendirilmesi konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Nitekim İstanbul-Tuzla Organize Sanayi Bölgesinde Arıtma Tesisinde oluşan çamur ve katı atıkların, Bölgenin enerji ihtiyacının karşılanması amacıyla kullanılması için gerekli çalışmalar başlatılmıştır.

2.2. Dünyadaki Durum ve AB, Diğer Önemli Ülkeler İtibarıyla Mukayese:

Gelişmiş ülkelerdeki duruma bakıldığında deri sanayinin katı ve sıvı atıklarının miktarının azaltılması, çevreyi daha az kirleten yöntemlerin kullanılması ve tüm bunlara rağmen çıkan atıkların değerlendirilmesi üzerinde hassasiyetle durulduğu görülmektedir. Çevre kirliliğini daha aza indirgemek için izlenen bir yol, proseslerde kullanılan su sarfiyatını azaltmak ve atık suların çevreye verdiği zararı önlemek amacıyla membran filtre kullanımıdır. Membran filtre prosese atık sudaki aktif kompenentlerin konsantrasyonu ayarlandıktan sonra tekrar kullanılma imkan sağlamakta ve kimyasal madde tüketimini düşürmektedir. Ayrıca prosesler sonucunda ortaya çıkan çamur ve proteinin tekrar kullanımını kolaylaştırmaktadır. Örneğin; kireçlik işlemi sırasında deriden ayrılan kılların, kıl köklerinin, et ve protein parçacıklarının membran filtre işlemiyle atık sudan uzaklaştırılması, yüksek olan $BOİ_5$ ve KOİ miktarını düşürmektedir.

Katı atıkların değerlendirilmesinde; tabaklanmamış atıklardan hayvan yemi, tutkal, jelatin, köpek maması yapımında yaralanılmaktadır. Büyük baş hayvanların kuyruğu ise; fırça yapımında kullanılmaktadır. Tabaklanmış atıklar ise; deri elyaf yapımında yada içerdiği krom mümkün olduğunca uzaklaştırılmak suretiyle gübre üretiminde kullanılmaktadır. Atık sıvıların arıtılması sonucu ortaya çıkan çamur ise, yol yapımında dolgu malzemesi olarak, binalarda tuğla ve akustik malzeme olarak ve enerji üretimi amacıyla kullanılmaktadır.

Bazı ülkelerde deri işletmelerinden çıkan atık sular özel olarak hazırlanmış saz yataklarına verilerek kirli suyun arıtılmasını sağlamaktadır. Ülkemizde bu yöntemi uygulayan bir fabrika mevcuttur.

Yine Amerika'da bitkisel tabaklama yapan fabrika atık su biokatıları tarımda toprak dengeleyici olarak kullanılmakta ve ticari bir ürün olarak satılmaktadır. Bunların bitkiler için normal gübreye göre daha üstün özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir.

2.3. Sektörün Sorunları:

Sektörün en büyük sorunları çevre kirliliğini azaltmak için alınabilecek tedbirlerin yada kirlilik yükünü azaltmak için kullanılacak teknolojilerin ve arıtma giderlerinin çok yüksek olması, bunun yanında arıtma tesisi olmayan bölgelerdeki deri üreticileri ile aynı koşullarında rekabet etmek zorunda kalmalarıdır.

3. ULAŞILMAK İSTENEN AMAÇLAR

3.1. VIII. Beş yıllık Kalkınma Planı Döneminde Gelişmeler (2000-2005):

3.1.1. Teknolojide Muhtemel Gelişmeler:

Son yıllarda özellikle doğaya ve insan sağlığına olumsuz etkileri kanıtlanmış klasik kimyasal maddeler yerine bilhassa enzimlerin geniş olarak kullanımıyla deri üretiminin gerçekleştirilebileceği üzerinde çalışmalar hız kazanmıştır. Enzimler sadece peptid bağlarını hidrolize etmezle aynı zamanda yenilerinin yapılmasına yardımcı olurlar. Bu tip enzimler mevcuttur ve gelecekte tabaklama metotlarına alternatif olarak tabaklamada kullanılabileceği konusunda bazı çalışmalar yapılmaktadır. Gelecekte çeşitli proses basamaklarında kullanılabilen ve farklı substratlar üzerinde etki gösteren çeşitli enzimler sayesinde "biyo teknolojik deri" olarak adlandırılan derinin üretilebileceğini ve bu sayede hem çevrenin hem de insan sağlığının korunmasının sağlanabileceğini düşünülmektedir. Özellikle kromun yerine alternatif olabilecek tabaklama yöntemlerinin araştırılması ve kullanımı daha da önem kazanacaktır.

Yine önümüzdeki yıllarda standartlara uygun olarak deri üretimi ve giderek önem kazanan "eko-label" konusunun yakın bir zamanda deri mamullerine de uygulanması bir zorunluluk haline gelecektir. Öte yandan Avrupa Birliği ülkelerinde bu konuya büyük bir önem verilmekte ve deri içeriğinde bulunan birçok organik ve anorganik esaslı maddelere insan sağlığı için limitler konulmaktadır.

3.1.2. Rekabet Gücünde Gelişmeler:

Sektörün uluslararası rekabet gücünün arttırılması ve korunmasında, tüm dünya ülkelerinde aynı koşulların olduğu varsayılırsa, rekabet sadece yeni teknolojiyi üretenler arasında sürecektir. Halen büyük ölçüde değerlendirilemeyen sıvı atıkların rejenere edilerek tekrar kullanılabilirliği sağlanmalı ve böylece hem arıtma, hem de üretim maliyetleri düşürülmelidir. Yine ülkemiz açısından değerlendirilememesi ekonomik yönden büyük kayıp olan ve özellikle Organize Sanayi Deri Bölgelerinde çok büyük miktarlarda ortaya çıkacak olan katı atıklar tutkal, jelatin, gübre ve gıda maddesi olarak değerlendirilerek ekonomiye katkıda bulunulmalı ve yeni istihdam olanakları yaratılmalıdır. Böylece hem arıtma yükü azaltılır hem de çevre kirliliği önlenerek ülke ekonomisine katkıda bulunulabilir.

Diğer yandan Türkiye'nin de yer aldığı dış pazarlarda bulunan rakip ülkeler, bilimsel olarak yaptıkları araştırma ve geliştirme çalışmalarıyla ihracat payımızı tehdit etmektedir. Nitekim Avrupa Birliği mal satışında derinin ISO 9000'li ve ISO 14.000'li standartların öngördüğü koşullarda

üretilmesini zorunlu hale getirmektedir. Burada kaliteli üretim ve kalite güvencesi pazarda yer almanın ön şartlarından sayılmaktadır. Kaliteli üretim, kalite güvencesi ve düşük fiyat; hem Avrupa Birliğinde, hem de diğer pazarlarda pay sahibi olmak için önde gelen temel koşullar olduğundan, gerek arıtma yükünü hafifletecek ve maliyeti düşürecek, gerekse kaliteyi güvence altına alacak yeni teknik ve teknolojilerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Organize Deri Sanayi Bölgelerinde toplu olarak elde edilen sıvı ve katı atıkların geri kazanma yoluyla deri üretim proseslerinde yeniden kullanımı veya bu atıkların farklı alanlarda kullanım imkanlarının geliştirilmesi, gerek çevreye getirilen yük ve arıtma maliyeti bakımından, gerekse yeni ekonomik girdilerin sağlanması açısından önemlidir. Öte yandan gelişmiş ülkelerdeki tüketiciler kullandıkları ürünlerin çevre dostu koşullarda üretilmesini ve mümkün olduğu kadar da doğal özelliklerinin korunmuş olmasını talep etmektedirler Dolayısıyla bu ülkeler insan sağlığını tehdit eden kimyasallar için limitler koymuş ve bu limitlerin üzerinde olan ürünlerin alım ve satımını yasaklamıştır.

Türk deri sanayi gerek bilgi ve teknoloji eksikliğinden, gerekse bilimsel çalışmalara yeterli destek sağlanmadığından bugüne kadar gelişmiş ülkelerden transfer edilen yeni teknik ve teknolojileri kullanmak durumunda kalmıştır. Dünya ülkeleri ile Türk deri sektörünün rekabet edebilmesi için yeni teknik ve teknolojilerin geliştirilmesi önemli bir gereksinimdir. Bu amaçla bilimsel çalışmalara destek verilmeli ve ülkemizin mevcut kaynakları da göz önüne alınarak gerek proses bazında ve gerekse tüm prosesleri kapsayacak şekilde modifikasyon ile yeni teknik ve teknolojilerin geliştirilmesi üzerinde süratle araştırmalar yapılmalıdır.

3.1.3. Mevcut Teknolojilerin Çevre Kirliliği Açısından Değerlendirilmesi, Kirlilik Yükünü Azaltıcı Teknik ve Teknolojilerin Geliştirilmesi:

Dünyanın pek çok yerinde temiz su azalmaktadır. Deri üretiminde 20-60m^3/ton arasında su kullanılmaktadır. Deri üretiminde su tüketiminin azaltılması gerçeği, su kullanımının ya da suların yükünün azaltılması ile gerçekleşecektir. Öte yanda önemli bir taşıyıcı ve reaksiyon ortamı olan su deri fabrikaları için vazgeçilmezdir. Hatta bazı işlem basamaklarında çevrenin korunması amacıyla organik solventler yerine su kullanılmaya başlanmıştır.

Tüm dünyada temiz su kaynakları ile ilgili ciddi endişeler taşınmaktadır. Bu nedenle bu alanda katı uygulamaların yapılması ve atık suların ziraatta kullanımı zorunlu hale gelmiştir. Bu sebeple deri fabrikaları katı madde atıklarını kontrol altında tutmak zorundadır ve atık sularını kirliliklerden elimine etmek zorundadır. Örneğin tuz kullanımında etkin bir azalma sağlayacak, tuzsuz konservasyon ya da tuzsuz pikle gibi sistemlerin teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanılması gerekmektedir. Tabaklama maddeleri, yağlar, boyarmaddeler, pigmentler ve finisaj ürünleri gibi birçok ürün derinin tamamlayıcı bir parçasıdır. Ancak deri tarafından alınmayan kimyasallar genellikle alıcı ortamlara verilmektedir. Aşağıda kirlilik yükünü azaltmak için alınabilecek bazı önlemler Çizelge:3'de verilmiştir;

Çizelge:3- Ekolojik Açıdan Çevre Kirliğini Azaltmak İçin Alınabilecek Önlemler

Proses	Alınabilecek Önlem
Ham Deri Konservasyonu	Potasyum klorür ile konservasyon, soğuk pasterizasyon veya doğrudan konservelemeden taze deriyi işlemek gibi yöntemler atık suyun kirlilik yükünü büyük ölçüde azaltır
Islatma ve Kireçlik	Islatma ve kireçlikte kullanılan su miktarını azaltmak, Biyolojik olarak parçalanabilir yüzey aktif maddelerin kullanımı, düşük sülfürlü, kıl-koruyucu kireçlik sistemlerinin kullanımı ve kireçlik sıvıları rejenere edilerek tekrar kullanılması gibi önlemler alınabilir
Kireç Giderme	Azot içermeyen maddelerle kireç giderme(Örneğin CO_2 kireç giderme) ile amonyak deşarjının azaltılması
Yağ Giderme	Solvent içermeyen kimyasalların yada biyolojik olarak parçalanabilen ürünlerin veya enzim kullanımı
Pikle-Tabaklama	Tuzsuz pikle sistemlerinin kullanımı ve Wet-White gibi kromsuz tabaklama sistemlerinin kullanımı yada kromun tüketiminin arttırılması veya rejenere edilerek kromun tekrar kullanımı
Retenaj-Yağlama	Polimerik retenaj maddelerinin kullanımı, halojensiz yağlama
Boyama	maddelerinin kullanımı, sıvı boyarmaddelerin kullanılmalı yada daha konsantre boyaların kullanılmalıdır. Yine kanserojen b.m'den kaçınılmalı. Ayrıca kimyasalların deri tarafından tüketiminin arttırılması sağlanmalı ve tüm işlem basamaklarında kullanılan su miktarı azaltılmalıdır.
Finisaj	Solventsiz finisaj sistemlerinin kullanımı

Deri işleme sürecinde ortaya çıkan atıklar ve bunların değerlendirilme şekli aşağıdaki çizelge:4'de verilmiştir.

Çizelge:4- Deri Sanayi Atıkları ve Değerlendirilmesi

KATI ATIKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	
Tabaklanmamış Atıklar	**Değerlendirme Şekli**
-Ham deri budama atığı, kafa.	Hayvan yemi, yağ, tutkal, jelatin, köpek maması, kuyruk, tırnak vb. gübre üretiminde, kozmetik sanayiinde ve kuyruktan fırça vb. üretiminde yararlanılabilir.
- Etleme-budama-yarma atıkları	İhtiva ettiği zırnık ve kireç uzaklaştırıldıktan sonra hayvan yemi, hayvan oyuncağı, yağ ve protein üretiminde kullanılır.
Tabaklanmış Atıklar	
-Kromlu traş-yarma- budama atıkları	"Leather Board" yani deri elyafı (salpa) olarak çanta, ayakkabı, kemer yapımında kullanılır. Ayrıca krom talaşından krom uzaklaştırılarak hayvan yemine katkı olarak ve gübre olarak kullanılabilir.
ATIKSIVININ DEĞERLENDİRMESİ	
Çevre ile dost deri işleme teknikleri kullanıldığında ortaya çıkacak olan atık sıvıların kirlilik yükü de o oranda azalacaktır. Deri işleme proseslerinde ortaya çıkan atıksısılar şu şekilde değerlendirilebilir; 1. Saz yatakları kurularak arıtılan atık su ziratte kullanılabilir, 2.Yine tuzlu atık sulardan tuz uzaklaştırılarak sulamada kullanılabilir. Bu konudaki çalışmalar yoğun bir şekilde devam etmektedir.	
ARITMA TESİSLERİNDEN ÇIKAN ÇAMURUN DEĞERLENDİRİLMESİ	
	Değerlendirilmesi
-Arıtma tesisinden çıkan çamurlar	İnşaatlarda tuğla olarak, yol ve köprü yapımında dolgu maddesi olarak, enerji üretiminde, termal ve akustik izolatör olarak ayrıca içerdiği krom uzaklaştırıldığında gübre olarak değerlendirilebilir.

4. PLANLANAN YATIRIMLAR

Çevre kirliliğinin azaltılması her şeyden önce Deri Sanayinin tamamının arıtma tesisi olan organize sanayi bölgelerine taşınmasının sağlanması gerekmektedir. Bu bölgelerin kurulması için gerekli destek sağlanmalıdır ve bunun yanında buralarda katı atıkların ve arıtma sonunda ortaya çıkan çamurun değerlendirilmesi için uygun atık muamele tesisleri kurulmalı ve bu artıkların ekonomik yönden yararlı hale getirilmesi için gerekli yatırımlar yapılmalıdır.

5. ÖNGÖRÜLEN AMAÇLARA ULAŞILABİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKLİ YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER VE UYGULANACAK POLİTİKALAR

Deri işletmeleri; istenilen kalitede deri üretir, atıklarını müsaade edilen sınırlara uygun olarak iyileştirilerek alıcı ortama verirse ve katı atıkların nasıl değerlendirileceği planlanır ve bu uygulamaya konulursa gelecekte ancak varlıklarını sürdürebilirler. Bu taleplerin yerine getirilebilmesi için aşağıdaki konuların öncelikli olarak uygulamaya konulması sağlanmalıdır;

1. Tüm deri fabrikalarının içinde **atık su arıtma tesisi** bulunduğu organize sanayi bölgelerine taşınması hızla sağlanmalıdır. Organize Sanayi Bölgeleri dışında yeni deri fabrikalarının kurulmasına izin verilmemesi ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmalıdır.

2. Çevre kirliliğini en aza indirmek ve dericilik atıklarını ekonomik bir ürün haline dönüştürmek için Organize Sanayi Bölgelerindeki Arıtma tesislerinin yanına geri kazanım üniteleri, atık ve artık değerlendirme ünitelerinin yapılması zorunlu hale getirilmelidir. Böylece atıklar yerinde değerlendirilebilecektir.

3. Çevre Bakanlığı, Arıtma Tesisi bulunan tüm işletmelerde ve Organize Sanayi Bölgelerinde atık su Arıtma Tesislerinde arıtılan atık suyun Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliğinde belirtilen standartları sağlayıp sağlamadığını sürekli olarak denetlemelidir.

4. Arıtma tesisi kuran, çevre ile dost üretim yapan firmalara teşvik olması amacı ile; elektrik, su ve atık su bedellerinde indirim uygulanmalı, ihracatta, ihalelerde veya vergilerde bazı kolaylıklar sağlanmalı yada öncelik tanınmalıdır.

5. Arıtma tesisi bulunmayan firmalara çalışma izni verilmemelidir.

6. Deri ile ilgili yapılacak olan yatırımlarda Çevresel Etki Değerlendirme Sisteminin en kısa zamanda işleyişi temin edilmelidir.

7. Çevreyi daha az kirleten teknik ve teknolojilerin geliştirilmesi ve pratiğe uyarlanması için, bu konularda araştırma yapan bilim kuruluşlarına yaptıkları çalışmalarda destek verilmelidir.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

EĞİTİM VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONU RAPORU

1. GİRİŞ

Sektörün Tanımlanması ve Sınırlanması :

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Deri ve Deri Mamulleri Özel İhtisas Komisyonu ve bu komisyonu oluşturan Ham Deri, Deri İşleme Sanayii, Deri Konfeksiyon, Kürk ve Kürk Konfeksiyon, Deri Eşya (Saraciye) , Ayakkabı Sanayii, Deri Kimyasalları, Deri Makinaları Sanayii ve Diğer Alt Komisyon raporlarında yer alan konular ile bu sanayiyi ilgilendiren diğer konuları da orta öğretim, ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim ve öğretim kademelerinde statülerine uygun biçimde sektöre kalfa, usta, teknisyen, mühendis ve akademisyen gibi her düzeyde eğitilmiş eleman yetiştirmek amacıyla mesleki bilgi ve beceri kazandıran kurum ve kuruluşları kapsamaktadır.

Deri ve Deri mamulleri sanayiinin ana girdisi ham deri olmakla birlikte, yukarıda adı geçen alt komisyonların ilgi sahaları dışında kalan, ancak eğitimi çok yakından ilgilendiren fizik, kimya, matematik, ekonomi, işletme ve bilgisayar gibi pek çok temel bilim dalları yanında bir çok yakın ve uzak bilim dalları da eğitim araştırma kapsamına girdiğinden eğitim sektörünün faaliyet alanı fevkalade geniştir. Bu itibarla aşağıda Deri ve Deri Mamulleri Sanayiine yönelik eğitim ve öğretim programlarının ilgi alanları, yakın geçmişteki gelişmeler ve mevcut durum sırasıyla ayrıntılı olarak verilmiştir.

2. YAKIN GEÇMİŞTEKİ GELİŞMELER VE MEVCUT DURUM

2.1. Yakın Geçmişteki Gelişmeler:

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Deri ve Deri Mamulleri Özel İhtisas Komisyonu raporunda Türk Deri Sanayiinin geçmişteki ve yakın geçmişteki eğitimi ile ilgili bilgiler, ana hatları ile verilmiş ve bu alandaki eğitim kurumlarının fiziki imkanlarının ve yetişmiş eğitici eleman sayısının yetersiz olduğundan söz edilmişti.

Dünyadaki sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak altmışlı yılların başlarından itibaren Türkiye'de Deri ve Deri Mamulleri sektörü için potansiyel tespit çalışmalarına başlanmıştır. Altmışlı yılların sonuna doğru UNIDO ve FAO'nun katkı ve desteği ile Tarım Bakanlığına bağlı olarak Pendik Dericilik Araştırma Enstitüsü kurulma çalışmaları başlatılmıştır. Enstitü 1970 yılında faaliyete geçirilmiş ve bu kuruluşlar enstitüyü on yıl kadar desteklemişlerdir. Enstitünün faaliyete geçirilmesi ile birlikte teknik eleman eğitimine de önem verilmiş ve eğitici kadroyu oluşturmak amacıyla bir çok eleman yetiştirilmek üzere yurtdışına gönderilmiştir. Bu arada Enstitüde orta eğitime dayalı iki yıllık eğitim programı faaliyete geçirilmiş ve eğitim amacıyla çeşitli kurslar düzenlenmiş ve bilimsel çalışmalara başlanmıştır. Ancak yetmişli yılların sonuna gelindiğinde sektörde büyük kapasite ve istihdam artışları ile birlikte eğitilmiş teknik elemanlara şiddetle ihtiyaç duyulmaya başlanmış ve böylece sektör, yurtdışında ve Pendik Dericilik Araştırma Enstitüsünde yetişmiş elemanları bünyesine çekmiş ve Enstitü ödenek yetersizliği nedeni ile uzman kadrolarını muhafaza edememiş, kadro bakımından da takviye edilmediğinden fonksiyonlarını arzulanan düzeyde yerine getiremez hale gelmiştir.

Sektörde gözlenen gelişmeler devam ederken üniversitelerde Deri ve Deri Mamulleri Sanayinin ihtiyaç duyacağı yetişmiş teknik eleman ve ara insan gücü açığını kapatmak amacıyla eğitim, araştırma ve geliştirme yapacak bir Kürsü veya Bölüm açılmamıştır. Ancak bu süre içinde 1960 yılında E.Ü. Ziraat Fakültesinin Lif Kürsüsüne bağlı deri ve kürk işlemek amacıyla küçük çapta bir işletme kurulmuştur. Böylece kürsü bünyesinde önceleri kürk ile, sonraları deri ile ilgili bilimsel çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Kürsü sektördeki gelişmelere paralel olarak zamanında yapısal değişikliğe gidemediği için sektöre yönelik çalışmalarını hızlandıramamış, fakat eğitici kadroları yetiştirme çalışmalarını sürdürmüştür.

Yüksek Öğretim Kurumunun faaliyete geçmesi ile birlikte yeni düzenlemelere gidilmiş ve E.Ü. Ziraat Fakültesindeki Lif Kürsüsü, Deri ve Lif Teknolojisi Anabilim Dalına dönüştürülmüş ve bu Anabilim Dalı , 1983/1984 eğitim ve öğretim yılında sektöre yönelik ilk lisans ve lisansüstü eğitime başlamıştır. Anabilim Dalı 1990 yılında Deri Teknolojisi Bölümüne dönüştürülmüştür. Ancak 1999 yılında Ziraat Fakültelerindeki yeniden yapılanma nedeniyle Deri Teknolojisi Bölümü kapatılarak E.Ü. Mühendislik Fakültesine **"Deri Mühendisliği Bölümü"** olarak bağlanmıştır. Deri Mühendisliği Bölümü her düzeydeki eğitsel ve bilimsel faaliyetlerini geliştirerek sürdürmektedir.

1985/1986 eğitim yılında İstanbul Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okuluna bağlı önlisans düzeyinde, iki yıllık Dericilik programı açılmıştır. 1991 yılında ise, İ.Ü. Rektörlüğü Dericilik Araştırma Geliştirme ve Eğitim Merkezi kurulmuştur.

Türkiye'de Dericilik alanında önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeylerinde eğitime öncülük eden bu kurumları, aşağıdaki Çizelge 1'de yer alan diğer eğitim kurumları izlemiş ve günümüzde önlisans eğitimi veren Dericilik Programlarının sayısı 9'a , Deri Konfeksiyon Programlarının sayısı ise 3'e ulaşmıştır.

Çizelge:1- Dericilik Alanında Eğitim Veren Kurumlar ve Kontenjanları (1999 ÖSYM Yüksek Öğretim Programları Kontenjan Kılavuzu)

Lisans ve Lisansüstü Eğitim Programları			
Kurum Adı	Öğrenci Kontenjanı	II.Öğretim Kontenjanı	Üniversiteye Giriş Puan Türü
Ege Üni. Mühendislik Fakültesi Deri Müh. Böl.	40	-	Sayısal
Önlisans Eğitim Programları			
Abant İzzet Baysal Üni.Gerede M.Y.O.Dericilik Prog.	30	30	Sayısal
Afyon Kocatepe Üni. Şuhut M.Y.O. Dericilik Prog.	45	-	"
Afyon Kocatepe Üni. Uşak M.Y.O. Dericilik Prog.	60	-	"
Celal Bayar Üni. Salihli M.Y.O.Deri Konfek. Prog.	30	30	"
Çanakkale 18 Mart Üni. Biga M.Y.O. Dericilik Prog.	30	-	"
Dumlupınar Üni.Gediz M.Y.O. Deri Konfek. Prog.	40	40	Eşit Ağırlık
İstanbul Üni.Teknik Bilimler M.Y.O.Dericilik Prog.	30	-	"
Kadir Has Üni.Teknik Bilimler MYO Dericilik Prog.	20	-	"
NiğdeÜni.BorHalil-ZöhreAtamanMYODeriKonf.Pro.	30	30	"
NiğdeÜni.BorHalil-ZöhreAtamanMYODericilik Prog	40	40	"
Süleyman Demirel Üni.YalvaçM.Y.O.Dericilik Prog.	60	-	Sayısal
Trakya Üni.Edirne Çorlu M.Y.O.Dericilik Programı	30	-	"

Orta öğretim düzeyinde eğitim veren okullar ise Çizelge 2,3 ve 4'de yer almaktadır. Bunlar içinde Rüştü Uzel Anadolu Meslek Lisesi Hazır Giyim ve Deri Hazırgiyim Eğitim Programı Türk-Alman işbirliği ile kurulmuştur.

Çizelge: 2- Deri Teknolojisi Konusunda Eğitim Veren Orta Öğretim Kurumları

Deri Teknolojisi Bölümleri
Bolu Gerede Endüstri Meslek Lisesi
Isparta Yalvaç Çok Programlı Endüstri Meslek Lisesi
İzmir Bornova Mimar Sinan Endüstri Meslek Lisesi
Niğde Bor Endüstri Meslek Lisesi

Çizelge: 3- Deri/Hazır Giyim Konusunda Eğitim Veren Orta Öğretim Kurumları

Deri/Hazır Giyim Konfeksiyon Bölümleri
Bursa Mustafa Kemal Paşa Kız Meslek Lisesi
İstanbul Beşiktaş Ortaköy Hanım Kız Meslek Lisesi
İzmir Bornova Mimar Sinan Endüstri Meslek Lisesi
İzmir Menemen Anadolu Meslek Lisesi
Manisa Kula Hacı İbrahim Özboyacı Endüstri Meslek Lisesi
Manisa Salihli Kız Meslek Lisesi
Uşak Merkez Anadolu Kız Meslek Lisesi

Çizelge: 4- Ayakkabıcılık Konusunda Eğitim Veren Orta Öğretim Kurumları

Ayakkabıcılık Bölümleri
Erzincan Tercan Endüstri Meslek Lisesi
Hatay Merkez Endüstri Meslek Lisesi
İstanbul Zeytinburnu Endüstri Meslek Lisesi
İzmir Bornova Mimar Sinan Endüstri Meslek Lisesi
Van Merkez Endüstri Meslek Lisesi

Türkiye'nin çeşitli yerlerinde faaliyet gösteren Çıraklık Eğitim Merkezleri ve Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezleri bünyesinde ayakkabıcılık ve deri konfeksiyon meslek alanlarına yönelik programlar da mevcuttur. Yaygın öğretim kurumlarının yapısı gereği; istek üzerine program açılmakta ve yöresellik taşıdığından değişkenliği de beraberinde getirmektedir.

2.2. Mevcut Durum:

Yakın geçmişteki gelişmeler bölümünde ifade edildiği gibi, ülkemiz Deri ve Deri Mamulleri sektörünün eğitilmiş insan gücünü karşılayacak eğitim programlarının sayıları oldukça kabarık olmasına rağmen, bunların birkaçı dışında çoğunun son birkaç yıl içinde açılmış olduğu görülmektedir. Bu kadar kısa sürede çok sayıda eğitim programı açmanın en büyük dezavantajı, bu alanda yetişmiş eğitici ve öğretici kadrolar ile eğitim kurumlarının fiziki imkanlarının hemen hemen yok veya çok yetersiz oluşudur. Şayet bu eğitim programları daha önceki kalkınma planı dönemlerinde ele alınmış ve planlanmış ve uygulamaya konmuş olsaydı, aşağıdaki programlar tek tek incelendiğinde karşılaşılan durumlar ortaya çıkmazdı. Bu nedenle, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında ilk defa yer

alan eğitim ve araştırma alt komisyon raporları da mutlaka dikkate alınmalı ve bu doğrultuda sektöre ilişkin eğitim programlar açılmalı ve yürütülmelidir.

Yukarıda açıklandığı gibi, Deri ve Deri Mamulleri Sanayine yönelik mevcut eğitim programlarını lisans ve lisansüstü , önlisans ve orta öğretim programları olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür.

2.2.1. Lisans ve Lisansüstü Eğitim:

Ülkemiz üniversitelerinin eğitim programları incelendiğinde Deri ve Deri Mamulleri Sanayine yönelik lisans ve lisansüstü eğitim ve öğretim yapan tek bir kuruluşun olduğu görülür. Bu kuruluş, Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Deri Mühendisliği Bölümüdür.

1983/1984 Eğitim ve Öğretim yılından itibaren değişik unvanlarla lisans ve lisansüstü eğitim yapan bu Bölüm, şimdiye kadar lisans seviyesinde 450'ye yakın mühendis mezun etmiştir. Bölümde halen 20 mühendis lisansüstü eğitimini sürdürmektedir. Bunlardan bir kısmı doktora tez aşamasında, bir kısmı yüksek lisans tez aşamasında, bir kısmı da ders ve yabancı dil eğitimine devam etmektedirler.

E.Ü. Mühendislik Fakültesi Deri Mühendisliği Bölümünde kadrolu bir Profesör, bir Doçent, beş Yardımcı Doçent, bir öğretim görevlisi, bir uzman, doktora aşamasında beş, master aşamasında dört Araştırma Görevlisi bulunmaktadır. Bölüm eğitimine kadrolu sekiz akademik kökenli öğretim üyesi ve bir sanayici olmak üzere toplam dokuz öğretim elemanı katılmaktadır.

Bölümde biri kürk diğeri küçük- ve büyükbaş deri işlemeye uygun olmak üzere iki Araştırma ve Uygulama İşletmesi bulunmaktadır. Kürk işletmesindeki makinalar teknolojik ömürlerini kısmen tamamlamış makinalardır. Yeni kurulan Araştırma ve Uygulama İşletmesindeki makinalar yeni olmakla beraber yeterli değildir. Eksik makina ve teçhizatın satın alınması ile bu işletme tam faal hale sokulabilecektir. Mevcut olanaklarla işletme bazında öğrenci uygulamaları yanında sanayiye yönelik eğitim, araştırma, geliştirme ve bilimsel çalışmalar yapılmaktadır.

Bölüm, fiziksel testler ve kimyasal analizler için iki laboratuara sahiptir. Bölümde en çok kullanılan test aletleri mevcut olmakla birlikte, eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve bilimsel çalışmalar için yeterli sayıda olduğu söylenemez. Bu nedenle Bölümde; hem ülkemiz deri sanayinin sorunlarına cevap verecek, hem de uluslararası düzeyde bilimsel araştırma yapmaya imkan sağlayacak makina, teçhizat, araç ve gereç ile donatılmış bir laboratuara şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

Yapılacak yatırım ile temin edilecek tüm araç, gereç ve cihazlar sürekli olarak bilimsel araştırmalar ile lisansüstü eğitim gören öğrencilerin tez çalışmalarında kullanılacak ve hiç bir zaman atıl kalmayacaktır. Öte yandan Bölüm, uluslararası düzeyde araştırma yapma şansına ve ülkemiz dericiliğini uluslararası düzeyde bilimsel çalışmalarla da temsil etme imkanına kavuşmuş olacaktır.

2.2.2. Önlisans Eğitim Programları:

Bugün 10'u Dericilik Programı, 3'ü Deri Konfeksiyon Programı olmak üzere toplam 12 önlisans programı eğitime devam etmektedir. Bu programlardan İ.Ü. Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dericilik Programı Türkiye Deri Sanayicileri Derneğinin girişimi ile açılan ilk programdır. 1992-1993 eğitim öğretim yılında ikili öğretime geçen Dericilik Programı, yaşanan aksaklıklar göz önüne alınarak 1997-1998 eğitim öğretim yılında gece eğitimine son vermiştir. Kuruluşundan bu yana **Deri Teknikeri** yetiştiren bu kurum, İ.Ü. Veteriner Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı tarafından desteklenmektedir.

İ.Ü.T.B.M.Y.O. Dericilik Programı'nda kadrolu 1 Doçent ve 1 Öğretim Görevlisi bulunmaktadır. Yeni kadro teminindeki güçlükler nedeniyle; İ.Ü. Veteriner Fakültesi'nden 1 Profesör ve 1 Öğretim Görevlisi, İ.Ü. Mühendislik Fakültesi'nden 2 Doçent, bazı Teknoloji ağırlıklı derslerde ve yıl boyu devam eden seminerlerde ise Sanayi kökenli nitelikli öğretim görevlilerinin katılımı ile eğitim kadrosu genişletilmektedir. Programa ait Deri Teknolojisi ve Kimya Laboratuarlarında öğrenci uygulamaları yanında projeli araştırma çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmalarda, deri işlentisi ile ilgili makine ve teçhizat yetersizlikleri Üniversite-Sanayi işbirliği içerisinde, Tuzla Organize Deri Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerin desteği ile giderilmektedir.

Dericilik ile ilgili diğer Meslek Yüksek Okullarında eğitim faaliyetleri dışında mevcut imkanlara göre sanayinin çeşitli sorunları incelenmekte, araştırılmakta ve bazı fiziksel testler ve kimyasal analizler yapılmaktadır. Bu programların kadro ve fiziki varlıkları hakkında komisyona kesin bilgiler ulaşmadığı için yeterli bilgiler sunulamamıştır. Ancak bu programların gerek kadro gerekse fiziki olanaklar bakımından yeterli olmadıkları bilinmektedir. D**eri Teknikeri** unvanı ile bu programlardan mezun olan öğrencilerin, gerek istihdam edildikleri işletmelere, gerekse ülke ekonomisine katkısı göz önüne alındığında, bu kurumlardaki eğitici kadrolar ile laboratuarlar, makine, teçhizat, araç ve gereçlerin geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

2.2.3. Orta Öğretim Programları:

Bu programlar da eğitici kadro ve fiziki imkanlar bakımından sağlıklı değildir. Sadece Almanya'nın desteği ile kurulan Rüştü Uzel Anadolu Lisesi Hazır Giyim ve Deri Konfeksiyon eğitim programı konfeksiyona yönelik olduğundan ve eğitim için lüzumlu olan araç ve gereçler Alman Hükümetince karşılandığından herhangi bir sorunu olmadığını düşündürmektedir. Konfeksiyona yönelik diğer eğitim programlarının pek çok sorunlarının bulunduğu, kadro ve fiziki imkanlarının yetersiz olduğu bilinmektedir.

Zeytinburnu Endüstri Meslek Lisesi, Ayakkabıcılık Bölümü 1988-89 döneminde eğitime açılmıştır. Sınıf mevcudu ortalama 30 öğrencidir. Bazı dönemlerde bir, bazı dönemlerde iki sınıf eğitime başlatılmaktadır. Stampa yapım programına sahip bir bilgisayar sistemi olmasına rağmen makina parkı zayıf bir uygulama atölyesi mevcuttur. Eğitici kadrosu yetersizdir. Bornova Endüstri Meslek Lisesi Ayakkabıcılık Programına kayıt yaptıran öğrenci bulunmadığından ve eğitici kadrosunun olmamasından dolayı fonksiyonel olmadığı bildirilmiştir.

2.2.4. Yaygın Eğitim Programları:

Yetişkin eğitimine yönelik düzenlenen deri konfeksiyon, ayakkabıcılık mesleklerine ait eğitim programlarında da aynı sorunların mevcut olduğu gözlenmektedir. Eğitim programlarının kapsamından çok, eğitici ve fiziki ortam eksikliklerinin varlığından söz edilebilir.

Ayakkabıcılık çıraklık eğitim merkezleri içinde İkitelli 'deki Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu İstanbul-Ayakkabıcılık İşletmeler üstü Eğitim Merkezi ile İzmir'de Işıkkent Ayakkabıcılar Sitesinde çalışmalarını sürdüren merkez dikkat çekmektedir. İstanbul'daki merkez; eğitici kadrosu, verdiği eğitimin kalitesi ve uygulama atölyesi ; İzmir'deki tesis ise atölyesindeki makina parkı ile öne çıkmaktadır.

2.2.5. Pendik Dericilik Araştırma Enstitüsü:

Ülkemizde Deri ve Deri Mamulleri sanayine yönelik araştırma ve eğitim amacıyla kurulmuş ve dönemin en modern cihaz, alet ve ekipmanları ile donatılmış ilk ve tek Dericilik Araştırma Enstitüsüdür. Enstitüde araştırma ve eğitim çalışmaları halen devam etmekte ve eğitime alınan

öğrenciler ortaokul veya lise çıkışlı olabilmektedir. Eğitim iki yıl devam etmektedir. Her yıl alınan öğrenci sayısı 25 dolayında olmaktadır. Fiziki imkanları geniş olmakla birlikte, mevcut alet ve ekipmanlar teknolojik ömürlerini tamamlamış durumdadır. Bina ve tesisatın durumu geniş çapta onarım ve yenileme gerektirecek ölçüde son derece eski ve bakımsızdır. Enstitünün kuruluşundan sonraki ilk on senesinde, 70-80 kadar öğretmen, mühendis ve üniversite mezunu eleman görev almıştır. Bugün ise Deri ve Deri Mamulleri sektörüne yönelik öğretim görevlisi, uzman teknik personel eksiği de "yok" denecek düzeydedir.

2.2.6. KOSGEB Deri İhtisas Merkezleri:

KOSGEB son yıllarda çeşitli sektörlere pek çok hizmet götürmek amacıyla İhtisas Merkezleri kurmuştur. Bu merkezlerden biri İstanbul Deri İhtisas Merkezidir. Son günlerde İzmir'de Deri, Ayakkabı ve Konfeksiyon İhtisas Merkezleri kurma çalışmalarını sürdürmektedir.

2.2.7. Vakıflar:

Deri ve Deri Mamulleri Sanayii'nin eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve uygulamalarına destek vermek amacı ile kurulmuş 4 vakıf bulunmaktadır.

VAGEV (İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Vakfı):

1991 yılında kurulmuş olup, İstanbul Üniversitesi'nde yürütülen tüm projelere destek vermektedir. İ.Ü. Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dericilik Programı'nın Deri Teknolojisi Laboratuarı'nın kuruluşunu gerçekleştirmiş, TASEV, HASEV ve Kadir Has Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu'nun kuruluşuna destek vermiştir.

TASEV (Türkiye Ayakkabı Sanayicileri Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Vakfı) :

Türkiye Ayakkabıcılar Derneği, Türkiye Umum Ayakkabıcılar Federasyonu, Ayakkabı Yan Sanayiciler Derneği ve sanayicileri tarafından 1997 yılında kurulmuştur. Ayakkabı ve ayakkabıcılık ile ilgili eğitim-öğretim ve araştırmalara destek vermektedir. Zeytinburnu Meslek Lisesi Ayakkabıcılık Programı ve İkitelli'de İstanbul Ayakkabıcılık İşletmeler Üstü Eğitim Merkezi'ne destek vermektedir. Mimar Sinan Üniversitesi işbirliğinde her yıl ayakkabı model ve stilistliği dalında yarışmalar düzenlemektedir.

HASEV (Hasan Yelmen Eğitim Vakfı) :

Hasan Yelmen; Dericilik, Deri Mamulleri ve Kimya alanındaki eğitim-öğretim, araştırma ve uygulamaları desteklemek amacıyla İstanbul Organize Deri Sanayi Bölgesinde bulunan sanayi ölçekli deri fabrikasını Eğitim Tesisi olarak tahsis etmiştir. Bu nedenle 1999-2000 eğitim-öğretim yılında eğitime başlayan Kadir Has Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu bünyesindeki Dericilik Programı Hasan Yelmen Dericilik Programı adıyla da anılmaktadır.

Türkiye Deri Vakfı :

Kuruluş çalışmaları 1996 yılında başlayan vakıf, Pendik Dericilik Araştırma Enstitüsü'nün Deri Sektörüne daha etkili ve yararlı hizmetler verebilmesi için modernizasyonunu ve otonom hale

getirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Vakıf arasında 1998 yılında bir protokol imzalanmış ve 1999 yılında da Vakfın kuruluşu gerçekleştirilmiştir.

3. DEĞERLENDİRME

Bu bilgiler ışığında her yıl lisans programından ortalama 55 mühendis, önlisans programlarından yaklaşık 600 tekniker, ortaöğretim seviyesinde 50, konfeksiyon programlarından yaklaşık 90, Zeytinburnu Meslek Lisesi Ayakkabıcılık programından da 25 öğrenci mezun olacağı düşünülürse, sektöre her yıl toplam 830 dolayında çeşitli düzeylerde eğitilmiş eleman katılacağı hesaplanabilir. Eğitim kurumlarının sayısındaki ve kontenjanlarındaki artış dikkate alındığında bu artışın Organize Sanayi Bölgelerine taşınmadan ve kapasite artışından dolayı giderek azalan işletme sayısı ile ters orantılı olduğu görülür.

4. ÖNERİLER

1. Bugüne kadar açılan her düzeydeki eğitim programları sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak sayının üzerindedir. Bu nedenle yeni programlar açılmamalıdır. Çok gerekli görüldüğü durumlarda eğitim programlarının açılmasına karar verecek bir komisyon oluşturulmalı ve komisyonun vereceği karar doğrultusunda sadece ihtiyaca cevap verecek programlar açılmalıdır. Komisyon üyeleri; Türkiye Deri Sanayicileri Derneğinin belirleyeceği üç, eğitim kurumlarından beş ve DPT'den bir kişi olmak üzere toplam 9 kişiden oluşmalıdır.

2. Mevcut eğitim kurumları arasında eğitim, araştırma ve geliştirme koordinasyonunu sağlayacak bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurul her yıl toplanarak lisans, önlisans ve orta öğretim programlarının sorunlarını rapor ederek ilgili makamlara sunmalıdır. Gerekli gördüğü değişiklikleri belli bir program çerçevesinde uygulamaya koymalıdır.

3. Sektörün eğitim profili ve ihtiyacı belirlenmelidir. Bu husus makro plan ve stratejilerin saptanmasında somut bir taban oluşturacak niteliktedir. Bu bağlamda yapılacak araştırma çalışmaları ve rapor DPT önderliğinde, başta Türkiye Deri Sanayicileri Derneği olmak üzere lisans ve önlisans eğitimi yapan kuruluşların koordine çalışmaları ile yapılmalıdır. Sektörel Meslek Kodifikasyonu hazırlanmalıdır.

4. Üniversitelerin ilgili eğitim kurumlarının, meslek odalarının vb. kuruluşların "Meslek kazandırma", " meslek geliştirme" kurs ve seminerleri vermeye yönelmeleri teşvik edilmelidir. Ustabaşı, postabaşı, teknisyen, müdür ve diğer üst yönetim görevlerinde çalışanların eğitimi , geliştirilmesi için , yönetim ve endüstriyel davranışlar konularında eğitsel ve bilgilendirici programlar uygulanmalıdır.

5. Sektöre yönelik her düzeydeki eğitim programlarına alınacak azami öğrenci sayısı 20 ile 25 arasında olmalı ve bu sınır değerler kesinlikle aşılmamalıdır.

6. Üniversite-Sanayi İşbirliği çalışmaları geliştirilmeli ve eğitim kurumlarının sektör tarafından desteklenmesi sağlanmalıdır. Özellikle yeni teknik ve teknolojiler ile ihracata yönelik projeler için sektör ayni veya maddi destek sağlamalıdır.

7. Deri sektörü ; sadece deri üretim teknik ve teknolojilerinden oluşmamaktadır. Deri mamullerinin üretilmesinde sanat ve estetik gibi konular ön planda yer aldığından stilist ve modist yetiştirmeye, yeni ürün tipleri yaratmaya yönelik eğitim çalışmalarına da ağırlık verilmeli ve hız kazandırılmalıdır.

8. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plan Döneminde mevcut eğitim programlarının eğitici kadrolarının yetiştirilmesi için gerekli önlemler alınmalı ve fiziki imkanlar tamamlanmalı ve iyileştirilmelidir. Eğitim programları ister lisans ve önlisans, isterse orta öğretime dayalı olsun bu programlarda eğitici eleman olarak görev alacak personelin mutlaka bu alanda lisans veya lisansüstü eğitim görmüş olmalı veya eğitim görmeleri sağlanmalıdır. Bu amaçla yurtdışı bursların devletin dericilik eğitimi veren kurumlarına yönlendirilmesi gerekmektedir. KOSGEB Deri İhtisas Merkezlerinin yapacağı yatırım ve hizmetler yeterli fiziki ve akademik koşullara sahip tüm eğitim kurumlarına yönlendirilmelidir.

9. Pendik Dericilik Araştırma Enstitüsü sektöre devredilmelidir. Ancak Enstitü'ye Türkiye Deri Sanayicileri Derneği, KOSGEB, DPT'nin katkıları ile ulusal ve uluslararası nitelik kazandırılmalıdır. AR-GE ve eğitsel çalışmalar ilgili üniversitelerin denetiminde yürütülmelidir.

10. KOSGEB Deri İhtisas Merkezlerinin vereceği hizmetler dikkate alındığında, diğer eğitim kurumlarının verdiği hizmetlerle aynı olduğu görülür. Bu nedenle KOSGEB'in bu amaçla yapacağı yatırım ve hizmetler bu kuruluşlar üzerinden ortaklaşa yapılmalıdır. Yatırımlarda öncelik; bölge ve kurum özelliklerine göre belli bir sıra dahilinde verilmelidir.

11. Bazı üniversiteler; genç eğitici ve araştırıcı kadroların yetiştirilmesinde E.Ü. Mühendislik Fakültesi Deri Mühendisliği Bölümünde master veya doktora yaptırma yerine, amaca çok uygun olmayan Bölümlerde sektöre doğrudan yönelik olmayan konularda eğitmeyi tercih etmektedirler. Bu da sektöre yönelik eğitimin geleceğini olumsuz etkileyecek en önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda çok hassas davranılmalı, özellikle Meslek Yüksek Okullarında Dericilik Programlarında uzman veya öğretim görevlisi kadrolarında çalışan genç eğiticilerin en azından master ve doktora aşamasına kadar akademik çalışma yapmalarına da izin verilmelidir.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

SEKTÖREL ÖRGÜTLENMELER, YAYINLAR VE FUARLAR ALT KOMİSYONU RAPORU

1- SEKTÖREL ÖRGÜTLENME

Günümüzde ülkemiz sınırları içerisinde dağılmış bulunan deri işleme sanayi, ayakkabı sanayi, deri eşya (saraciye) sanayi, deri konfeksiyon sanayi, dernekler (Deri Sanayi Dernekleri, Ayakkabı Sanayicileri Derneği, Saraçlar Derneği, Kürkçüler Derneği, Göncüler Odası, DETEK/Deri Teknisyenleri, Kimyagerleri, Kimyacıları Derneği), sektörel şirketler (İZDER/Sektörel Sermaye Dış Ticaret Şirketi, DSD/Sektörel Sermaye Dış Ticaret Şirketi), Vakıflar (Türkiye Deri Vakfı) adları altında bölgesel ve uzmanlık alanlarına dayalı biçimde örgütleşmiş bulunmaktadır.

Derneklerin ana hedefleri üyelerinin ticari hak ve çıkarlarını korumaya yönelik çalışmalarda bulunmaktır. Ancak, dış pazarlarla entegrasyonun gereği bu tür kuruluşların ülke genel sanayini kucaklayan bir misyonu üstlenmek görevini almaları da kaçınılmazdır. Sektörün tanıtımında aktif olmak bu bakımdan öncelikle programlanmalıdır.

Olayı salt dernek üyeleriyle, SDS'lerle sınırlı tutmayıp mesleki anlamda eğitim veren mevcut orta dereceli lisans ve lisansüstü eğitim kurumlarıyla da işbirliğini sağlamak (deri meslek liseleri, EÜ Deri Bölümü, dericilik yüksek okulları, fakültelerin moda tasarım bölümleri) daha gerçekçi plan ve programların yapılması yönünde yarar sağlayacaktır.

Örgütlenmenin işlevsel olabilmesi açısından ise Türkiye Deri Sanayiciler Birliği adı altında bir üst kuruluşun çatısı altında ilgi tüm iş kollarına yönelik derneklerin temsil edilmesi gerekmektedir.

Mevcut dernekler, SDS'ler, Odalar, Eğitim Kuruluşları, Vakıflar şunlardır:

Kuruluşun Adı

1- Türkiye Deri Sanayicileri Derneği - İstanbul ağırlıklı üyeleri kapsamaktadır.
2- Ege Bölgesi Deri Sanayi Derneği
3- Ege Bölgesi Organize Deri San. Bölgesi
4- Çorlu Deri Sanayicileri Derneği
5- Gerede Deri San. Derneği
6- Bursa Deri San. Derneği
7- Biga Tabaklar Odası
8- Denizli Tabaklar Odası
9- Isparta Tabaklar Odası
10- Yalvaç Tabaklar Odası
11- Antakya Tabaklar Derneği
12- Urfa Tabaklar Odası
13- Urfa Göncüler Odası
14- Kula Tabaklar Odası
15- Manisa Dericiler Derneği
16- Bor Tabaklar Odası
17- İZDER DIŞ TİCARET ODASI
18- DSD
19- Türkiye Deri Konfeksiyoncular Derneği
20- MEB Deri Liseleri (.....)
21- Deri Meslek Yüksek Okulları
22- EÜ Müh. Fak. Deri Teknolojisi Böl.
23- Dokuz Eylül Üni. GSF Moda Tasarım Böl.

24- Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Deri Meslek Komiteleri
25- İhracatçı Birlikleri Deri İhracatçıları Birliği
26- Türkiye Deri Vakfı

Öneriler:

1- Türkiye Deri Sanayicileri Birliği adıyla bir üst kurumun kurularak, tüm bu kuruluşları bünyesinde toplaması,

2- Bu birliğin koordinasyon ve proje üretimiyle ilgili bir sekreteryayı görevlendirmesi,

3- Turizm Bakanlığı, Kültür Bakanlığı gibi tanıtım ağırlıklı bakanlıklar başta olmak üzere bu gibi kurumların yurt dışına yönelik etkinliklerinde Türk Derisinin imajını tanıtmaya ve geçerli kılmaya yönelik işbirliğinin kurulması,

3- TRT kurumuyla ortaklaşa, derinin kamuoyunun ilgisini çeker içerikte programlar hazırlanmasına öncülük edilmesi, bu tür programların yabancı dillerde diğer ülkeler TV kanallarında da yayınlanmasının sağlanması,

2- FUARLAR

Günümüzde genel fuarların dışında düzenlenen ihtisas fuarları büyük işlevsellik taşımaktadır. Türk deri sektörüne mensup firmalar hem yurt içinde hem de yurt dışında yapılan bu ihtisas fuarlarına katılarak yurt dışı pazar payını artırmanın, ayrıca Türk derisinin imajını yaygın kılmanın mücadelesi içerisindedirler.

Yurtiçinde Düzenlenen Deri İhtisas Fuarları	Tarih	Yılda Kaç Kez Düzenlendiği	Düzenleyen Kurum
Uluslararası Deri Günleri	Şubat 2000	Bir	Ezgi Ajans

Son yıllardaki ekonomik boyutlu kriz, Türkiye'nin dış alıcıya yönelik tek bir deri ihtisas fuarı düzenlemesinin uygun olduğunu ortaya koymuştur. Ancak firmalar kriz dönemlerinde ilk elde bütçe kısıntılarını fuarlarda dahil tanıtım giderlerinden yapmak eğilimlerinde oldukları için bu büyük bir açmaz oluşturmaktadır.

Yurt Dışında Düzenlenen Deri İhtisas Fuarları	Tarih	Yılda Kaç Kez düzenlendiği	Düzenleyen Kurum
Bolonya Fuarı	Mayıs -Kasım	İki	Bolonya Yerel Yönetimi
Hong Kong Deri Fuarı	Nisan Ağustos	İki	SIC M.F.
All China Leather	Ekim	Bir	SIC M.F.
Global Leather	Mart	Bir	
Miami Leather Fair	Ocak	Bir	SIC M.F.

3- SEKTÖREL YAYINLAR

Türk deri işleme sanayi, özellikle 1980'li yıllardan başlayarak geleneksel üretim yapısında (tabaklık, debbağlık) fabrikasyon üretim sürecine bir geçiş yapmıştır. Deri sanayii genel tanımı içerisinde yer alan önemli bir dal durumundaki deri konfeksiyon ürünlerinin dış pazarlarda pay elde etmeleri, ana girdi sağlayan deri işlemeye dayalı üreticilerin (tabakların-debbağların) fabrikasyon üretim düzeneğine geçmeleri için itici bir güç oluşturmuştur.

1990'lı yıllardan itibaren yine sektörün bünyesinde bulunan ayakkabı firmaları ile saraciye ürünü üreten firmalar da aynı biçimde dış pazarlara yönelmişler; dolayısıyla konfeksiyoncular gibi deri işleme sanayinin modernleşmesi açısından itici güç olmuşlardır.

Bugün mobilya döşemelik-otomotiv döşemelik alanında da bir potansiyelin var olduğu görülmektedir.

O halde, fabrikasyon üretimlerini gerçekleştiren deri işleme sanayinin, deri konfeksiyon sanayinin, ayakkabı sanayinin, saraciye sanayinin dış pazarlarla entegrasyonu sürecine girip bu pazarlardaki mevcut yerlerini korumaları, pazar paylarını artırmaları, yeni pazarlara ulaşmaları ana konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde ülke genelinde deri işleme sanayi şöyle bir dağılıma sahip bulunmaktadır.

- İstanbul Tuzla Deri Organize Sanayi Bölgesi,
- İzmir Menemen Deri Serbest Bölgesi,
- Çorlu Deri Organize Sanayi Bölgesi,
- Bursa Deri Organize Sanayi Bölgesi,
- Bursa Mustafa Kemalpaşa,
- Bolu Gerede
- Isparta,
- Isparta-Yalvaç,
- İzmir-Torbalı,
- Manisa,
- Manisa-Kula,
- Manisa-Salihli,
- Konya,
- Kayseri,
- Elazığ-Ağın,
- Tokat,
- Şanlıurfa,
- Denizli,
- Gaziantep,
- Hatay-Antakya,
- Balıkesir-Gönen
- Çanakkele-Biga-Ezine.

Ayakkabı üreticisi kuruluşlar ile saraciye kuruluşları ve deri konfeksiyon kuruluşları ise ülke genelinde dağınık bir biçimde üretimlerini sürdürmektedirler. Bu üretim yapısının mamullerinin dış pazarlarda yer alması kaçınılmazdır.

Bunun bir önemli ayağı da tanıtım işlevine sahip yayımcılık hizmetleridir.

3.1. Mevcut Durum - Sorunlar:

Türk Deri Sektörüne (Deri İşleme, Deri Konfeksiyon, Saraciye) yönelik şu süreli yayımların varlığı söz konusudur.

Yayım Organının adı	Süresi	Dili	Tirajı	Yayımcısı
Deri	Aylık	Türkçe	2500	Ezgi Ajans
Deri Leather Fashion	2 Aylık	Türkçe		
		Ing.	2500	Ezgi Ajans
Koxa/Deri	Aylık	Rusça	2000	Ezgi Ajans
Deri Dünyası	3 Aylık	Türkçe		Ege Bölgesi
Sepici haber	2 Aylık	Türkçe	1500	Sepici Holding
DSD Bülteni	Aylık	Türkçe	2500	Ezgi Ajans
DKD Bülteni	Aylık	Türkçe	1000	Ezgi Ajans

Bu tür yayımların tiraj olarak artış kaydetmeleri, daha fazla doğru noktaya ulaştırılmaları önem kazanmaktadır.

Sektör firmalarının, profesyonel anlayış ve örgütlenme çerçevesinde gerçekleştirilen yayımlara destek vermesi doğru bir yöntemdir.

Posta giderlerinde ucuz tarife düzenlenmesi yayımcılığı teşvik olacaktır.

Diğer ülkelerde yayımlanan deri sektörüyle ilgili yayımlar şunlardır.

Yayım Organının Adı	Süresi	Dili	Tirajı	Yayımcısı
Leather	Aylık	İngilizce		
World Leather	3 Aylık	İngilizce		
ARS	3 Aylık	İtalyanca		
ARPEL	2 Aylık	İtalyanca		
In Leder	Aylık	Almanca		
La Pilel	3 Aylık	İspanyolca		
Leather Haute Market	Aylık	Almanca		
Leather Öarkets	Aylık	Fransızca		

Ayrıca her ülkede yöresel sektörel deri dergileri yayımlanmaktadır.

3.2. Elektronik İletişim:

Türk deri sektörünün pazar alanlarını oluşturan gelişmiş ülkelere yönelik etkin bir iletişim aracı, günümüzde elektronik iletişim olarak adlandırılan internettir.

İnternet ile ilgili öngörülen programları ciddiye alıp, uygulamaya koymak son derece önem taşımaktadır.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
DERİ VE DERİ MAMULLERİ SANAYİİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

DERİ KİMYASALLARI ALT KOMİSYONU RAPORU

ÖZET

Deri kimyasalları üreten sektörün temel özelliği Türkiye'nin genel ihracatı içinde önemli bir yer tutan deri sanayiine kimyevi madde temin etmesidir.

Bitmiş deri mamullerinin ihracatındaki gerilemelere paralel olarak, deri ve deri kimyasalları sektöründe de önemli gerilemeler kaydedilmiştir. Bunun sonucu ortaya çıkan kapasite fazlası ihracata yönelinerek kısmen doldurulmaya çalışılmaktadır. Ancak yoğun teknik servis isteyen bir sektör olması nedeniyle gelişimi zamana ihtiyaç göstermektedir. Mevcut kapasiteler sektörün şu anki ihtiyacının çok üzerindedir.

Deri sektörünün gelişmesi yapacağı bitmiş ürün ihracatına birebir bağımlı olduğundan, deri kimyasallarının belirli bir kalite, standart ve teknolojik gelişmeleri içermesi gelişimin sürekliliği için ön koşuldur.

İhracata bağımlılık nedeniyle kimya sektörü gelişmiş ülkelerin öngördüğü çevre standartlarına uygun üretim yapmak zorunluluğundadır.

Türkiye'de ana kimyasallarda önemli bir üretim eksikliği söz konusudur. Spesiyal ürünler üretmekte olan firmalar için miktar bazında ithal girdiler toplam girdilerin yüzde 40'ını oluştururken değer bazında bu toplamın yüzde 70'ini teşkil etmektedir.

Genel kimyasallara ait sayısal veriler (Soda Sanayii) deri kimyasalları üreticilerinin verileriyle örtüşmemektedir. Sunulan sayısal verilerin yorumunda bu durum göz önünde bulundurulmalıdır.

1. SEKTÖRDEKİ KURULUŞLAR

Sektörde faaliyet gösteren başlıca firmalar aşağıda listelenmiştir. VI. plan döneminde sektörde faaliyet göstermekte olan bazı firmaların faaliyeti çeşitli sebeplerle sona ermiştir.

ARKİMYA
BASF
DEBAĞ KİMYA
DETEKS
GEMSAN
ORGANİK KİMYA
SARCHEM
SODA SANAYİİ (CAMSAR)
TURK HENKEL (COGNIS)
VERBO
YASAŞ

2. MEVCUT DURUM

2.1. Üretimler Hakkında Bilgi (1999):

Halen faaliyet göstermekte olan kuruluşlar modern ve dünya standartlarına uygun teknolojilere sahip bulunmaktadırlar. Kalite açısından üst düzeyde ürünler üreten kuruluşların kendi alanında rakip teknolojiler ile ileri düzeyde rekabet gücü bulunmaktadır. İhracat rakamları bir ölçüde bu rekabet gücünü yansıtmaktadır. Sürekli verimlilik, modernizasyon ve uygulama geliştirme çabaları ile bu rekabet gücünün artırılmasına çalışılmaktadır.

2.2. İstihdam Hakkında Bilgi (1999):

Verilerin temin edildiği firmalarda başka sektörlere de hizmet veriliyor olması sebebi ile istihdam toplam olarak alınmıştır. Farklı sektörlere özel ürünler sunan bu firmalarda çalışmakta olan teknik kadronun yüzde 10 ile 15'i deri sanayiine yönelik faaliyet göstermektedir. Yine bu firmalarda üretim kadrosunun yaklaşık yüzde 5'i deriye yönelik faaliyet göstermektedir. Aşağıdaki tabloda birinci sütun bu firmalardaki toplam istihdamı, ikinci sütun ise sadece deri sektörüne yönelik toplam istihdamı vermektedir.

İşçi			**Memur**		
	Genel	**Deri**		**Genel**	**Deri**
Kalifiye	242	29	**Teknik**	342	42
Düz İşçi	215	47	**İdari**	221	49

2.3. Kapasite:

Deri kimyasalları üretimine yönelik kurulu tesis kapasiteleri talebin en yüksek noktaya ulaştığı 1996-1997 yıllarında dahi gereken ihtiyacı hiçbir tıkanıklık yaşamaksızın karşılayabilmiştir. Kullanılan çağdaş üretim teknikleri ile kapasitelerin artırılması süreci talepteki artış ile birlikte planlanabilmekte ve hızla gerçekleştirilebilmektedir. Sektördeki kuruluşların göstermiş oldukları performans bu kuruluşların talep artışına uyum sağlama yeteneklerini ve oluşabilecek kapasite artış gereğine cevap verebileceklerini göstermektedir. Ortak kanı deri kimyasalları sektöründe yeterli kapasite bulunduğu yönündedir.

İç piyasaya yönelik kapasite kullanımındaki azalma nedeniyle oluşan kapasite fazlasının ihracat ile değerlendirilmesine çalışılmaktadır.

Yıllar	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Kapasite Kullanımı (%)	64	72	68	52	50

2.4. Girdiler (1999):

	Miktar (kg)	**Değer (USD)**
İthal	83.775	14.653.850
Yerli	25.648	5.230.867

2.5. Yıllara Göre Üretim ve Artışları:

Yıllar	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Üretim (ton)	95.730	114.476	113.320	91.189	104.923
Değişim (%)	10,8	19,6	-1,0	-19,5	15,0

2.6. Maliyetler Hakkında Bilgi:

Özel ürünlerde mukayese yapabilmek çok zor olduğu gibi rekabetin üst düzeyde olduğu genel kimyasallar üretiminde de rakip maliyet bilgilerine erişmek mümkün olmamaktadır.

Avrupa Birliğine ülkelerde liberizasyona geçiş ile birlikte enerji maliyetlerinde önemli ölçüde azalma gerçekleşmiş enerji ihtiyaçlarını bizlerden neredeyse yüzde 50'ye yakın oranda daha düşük bedel karşılığı temin eder hale gelmişlerdir. Yine fuel oil fiyatının (ithal 100 USD/ton, yerli 170 USD/ton) yüksek olması sebebi ile, yerli enerji yoğun üretim süreçlerinde ürün maliyetlerimiz AB'ne göre oldukça yüksek olmaktadır.

İç piyasada üretimi yapılmayan ana hammaddelerde AB fiyatları ile ithalat yapılmakla birlikte KKDF, fon, harç vesaire ve navlun ücreti sebebi ile maliyetlerimiz artmaktadır.

Faiz oranlarının yüksekliği kredi maliyetlerini artırarak ihracatta rekabet gücümüzü kırmakta, iç piyasada ise satış finansmanını sağlamayı güçleştirmektedir. Kur farkı ise maliyet hesaplarında önemli bir yer tutmaktadır.

2.7. Dış Ticaret:

2.7.1 İthalat:

Hammadde ve yarı mamul ithalatında gümrük birliği süreci sonrası tercihlerde ibre AB'ne dönmüş olmakla birlikte, sektör AB'nin yanı sıra ABD, İsviçre, Japonya, Tayvan ve Güney Afrika gibi ülkelerden de ithalat yapmaktadır.

Aşağıdaki tabloda hammadde ve yarı mamul ayrımı yapılmaksızın toplam ithalat miktarı ve değeri verilmiştir.

İthalat	Miktar (ton)				
Yıllar	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Hammadde	5.364	7.460	8.399	4.719	4.178

İthalat	Değer (USD)				
Yıllar	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**
Hammadde	6.892.800	9.583.500	10.030.600	5.886.500	5.231.900

İthalatta Karşılaşılan Zorluklar:

- Vadeli ithalatlarda yüzde 3 KKDF nedeni ile peşin alıma yönlenme zorluğu,
- Gümrüklerde alınan harç, fon ve benzeri masraflar ve ilgili bürokrasi,
- İthal gümrük işlemlerinin uzun sürmesi,
- Türkiye'nin kredibilitesi ile de ilgili olarak ödeme koşullarının olumsuzluğu,
- AB ülkelerinden ithal edilen mallarda navlun maliyeti, dökme nakliye imkanlarının yetersiz oluşu ve gümrüklerdeki yüksek taşıma ücretleri

2.7.2 İhracat:

Özel ürünlerde Almanya, Bulgaristan, Eski Sovyet Cumhuriyetleri, Hindistan, İngiltere, İran, İsrail, İtalya, Meksika, Mısır, Pakistan, Portekiz, Romanya, Suriye ve Ürdün'e ihracat yapılmaktadır. Genel kimyasallarda 45 ayrı ülkeye ihracat yapılmaktadır, AB'ye yönelik ihracat tüm ihracatın yüzde 30'una denk düşmekte ve ağırlıklı pazarın Asya-Pasifik ülkeleri olduğu görülmektedir.

Genel kimyasallarda dış piyasalarda sonuç almak 6 ay içerisine mümkün olabilirken özel kimyasallarda emek yoğun teknik servis ihtiyacı sebebi ile bu süre 3 seneye kadar çıkabilmektedir. Genel kimyasallara ait ihracat verileri toplam ihracat verilerinin yüzde 90'ını oluşturmaktadır.

	AB'ye Yönelik		AB dışı	
	Miktar (ton)	**Değer (USD)**	**Miktar (ton)**	**Değer (USD)**
1995	563	656.000	49.122	29.734.228
1996	876	1.078.000	52.170	31.953.115
1997	1.200	1.677.000	53.786	33.111.450
1998	1.198	1.748.000	50.644	31.593.085
1999	1.668	2.042.400	68.151	42.241.823

	Toplam İhracat	
	Miktar (ton)	**Değer (USD)**
1995	49.685	30.390.228
1996	53.047	33.031.115
1997	54.986	34.788.450
1998	51.842	33.341.085
1999	69.819	44.284.223

İhracatta Karşılaşılan Zorluklar:

- Türk malı ürünlerin olumsuz imajı,
- Faiz oranlarının yüksekliği,
- Tanıtım ve tutundurma maliyetlerinin yüksekliğini karşılamakta yetersiz kalınması ve bu konudaki teşviklerde yaşanan bürokratik zorluklar,
- Teknik tecrübe ve bilgi sahibi kadrolarda yabancı dil bilgisi eksikliği,
- Gümrük işlemlerinin uzun sürmesi,
- İran ve Suriye'ye veya bu ülkelerden transit geçişle yapılan ihracatda transit geçişlerin zorluğu ve yüksek taşıma maliyetinin yanısıra bu ülkelerin yarattığı bürokratik engeller,
- Suudi Arabistan'daki prosedürel zorluklar dolayısıyla yaşanan gecikme.

Özel olarak kazeinin Türkiye'de zirai ürün kotasında olması sebebi ile alınan yüzde 17 gümrük vergisi, AB'de ise sanayi kotasında olması sebebi ile Euro 1 alınamaması, modifiye kazein ve asit kazein ülkemizde sanayi ürünü olarak kabul edilmemektedir.

3. VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİ

3.1. Öngörülen Amaçlar (5 Yılda) Hedefler

Deri kimyasalları sektöründe deri kimyasalları üretim hedefleri iç ve dış piyasaları birlikte kapsamaktadır. Yine de iç piyasadaki beklentilerden bağımsız yatırım kararları alınmamaktadır. Deri kimyasalları sektöründeki gelişmeler doğrudan deri sektöründeki gelişmelere ve Türkiye'nin kalkınma hızına bağlı olarak öngörülmektedir.

1997 yılından günümüze deri kimyasalları iç piyasası deri üretiminde yaşanan küçülmeye paralel olarak yaklaşık yüzde 40 küçülmüştür. Deri işlentisine yönelik projeksiyon tarafımızdan yapılmamakla birlikte önümüzdeki senelerde bilhassa giysilik ve ayakkabılık derilerden mamul ürünlerin ihracatında artış beklemekteyiz. Bu artışa ve Türkiye'nin kalkınma hızına paralel olarak 1997 yılındaki üretim rakamlarına 2005 yılında tekrar ulaşılması ya da geçilmesi beklenmektedir.

3.2. Beş Yılda Öngörülen Değişimler Hakkında Bilgi:

3.2.1. Üretim:

Aşağıdaki grafikte 1995 yılına ait veriler baz alınarak ve 100'e endekslenerek 2005 yılına kadar iç pazara yönelik üretimde beklenen değişim gösterilmektedir. Bu grafiğe göre 2000 yılında yüzde 15-20 arası bir büyümeyi, daha sonra Türkiye'de deri üretiminde sağlanacak büyüme hızının birkaç puan üzerinde bir büyümenin takip etmesi beklenmektedir. Grafikte de görüleceği üzere 2005 yılına kadar 1997 yılı üretim rakamlarına ulaşılması beklenmektedir.

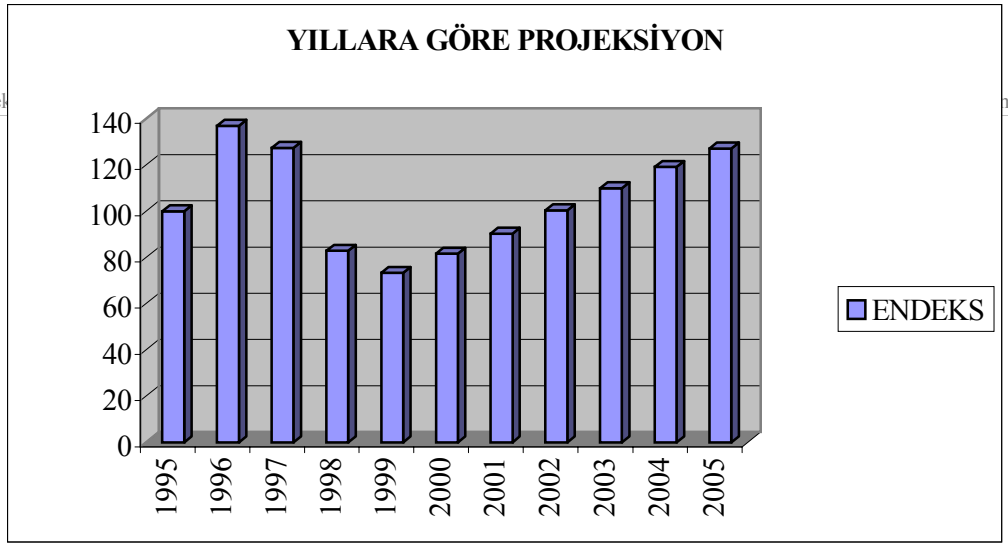

Hali hazırdaki kurulu kapasiteler bu tahmini talebi karşılayacak boyuttadır. Bununla birlikte ihracata verilen ağırlık ile birlikte kapasitelerde de yüzde 10 ile yüzde 20 arasında artış sağlanmasına yönelik projelerin önümüzdeki dönemde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

3.2.2. İhracat:

İhracat tüm kuruluşlar için öncelikli hedef olmuştur ve tüm kuruluşlar ihracatı artırmak için büyük çaba içerisindedir. İhracatın yurtiçi satışlara oranının artması beklenmektedir.

3.2.3. Enerji Kullanımı:

Enerji yoğun üretim süreçlerinde yukarıda öngörülen üretim artışı ile birlikte enerji ihtiyacı da artacaktır. Dolayısıyla enerji ihtiyacının da oransal olarak daha düşük olmakla birlikte artması beklenmektedir.

3.2.4. Personel Teminindeki Güçlükler:

Yetişmiş, bilgili, tecrübeli ve yabancı dil bilen eleman bulmakta oldukça zorlanılmaktadır. Temel eğitimin yetersizliği de şirket içi ve dışı eğitim çabalarının verimini oldukça düşürmektedir. Deri kimyasalları sektöründe yetiştirilen elemanlar başka kuruluşlarca transfer edilmektedir.

3.2.5. Rekabet Gücünde Yapılması Öngörülenler:

AB ile gümrük birliği ile birlikte rekabet artmıştır. Gümrük birliğinin ardından talepte de değişiklik olmuş bazı yerli imalatçılar değişen talebe teknik olarak cevap vermekte yetersiz kalmış ve oluşan yeni pazarlarda aktif rol almakta geri kalmışlardır.

Bugün faaliyet gösteren kuruluşlar rekabet güçlerini artırabilmek için yeni teknolojileri yakından takip etmekte, otomasyon, rasyonalizasyon, verimlilik ve modernizasyon çalışmalarını yoğunlaştırmakta ve uygulama geliştirme laboratuarları faaliyetlerine ağırlık vermektedirler. Ar-Ge'ye daha fazla ağırlık verilmektedir.

Deri sektörünün dağınıklığı, örgütlenme eksikliği bir çok sorunun hallini zorlaştırmaktadır. Verimlilik daha ön plana çıkarılmalıdır.

AB kuruluşlarına linklerle birlikte ülkemizde de paralel organizasyonlar oluşturulmalı, AB'yi yönlendiren kurum ve kuruluşlarda rol alarak, söz sahibi ve etkili olma imkanı sağlanmalıdır.

Enerji maliyetlerinin AB koşullarında incelenmesi gerekmektedir.

Sektörde ISO, Çevre, Üçlü Sorumluluk gibi uluslararası standartlara uygun kriterlerin geliştirilmesi bu kriterlere sahip kuruluşların teşvik edilmesi gerekmektedir.

Deri sektörünün akredite bir laboratuara acilen ihtiyacı vardır. Akredite bir laboratuarın kurulmasının teşvik edilmesi gerekmektedir.

Ortak kaynakların verimli şekilde kullanılmasının yolları araştırılmalı, azot, enerji ve buhar gibi temel girdileri, arıtma gibi temel giderleri üretimin yoğun olduğu bölgelerde tek merkezden sağlamaya yönelik projelere teşvikler verilmelidir.

Eğitim ve AR-GE çabaları birbirinden ayrılmalı ve GEIK benzeri bir organizasyon oluşturulmalıdır. Ar-Ge teşvik süreçlerinin hızlandırılması ve teşviklere işlerlik kazandırılması gerekmektedir. İnsan kaynaklarına yönelik eğitime ağırlık verilmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir.

Çevre ile ilgili standartlar saptanırken ekolojik atık sınır değerlerinin AB ve dünya standartları ile uyumlu hale getirilmesi için sektörün bilgisine ve uzmanlığına başvurulmalıdır.

İhracat kredi işlemlerinin hızlandırılması ve basitleştirilmesi gerekmektedir. İhracatta Ödeme Sigortaları işlemlerinin hızlandırılması ve basitleştirilmesi gerekmektedir.

3.2.6. Şirket İçi Eğitim:

Yönetime yönelik, teknik ve teorik eğitimler firmalar bünyesinde verilmektedir.

3.2.7. Şirket Dışı Eğitim:

Sektörde kuruluşların ihtiyaç duyduğu strateji, pazarlama, teknik ve güncel konuları içeren eğitimler ferdi, grup halinde veya firma geneli için toplu halde ayrı ayrı yapılmaktadır.

3.2.8. AR-GE:

Kuruluşlar cirolarının yüzde 2 ile 3'ünü AR-GE için kullanmaktadırlar. Sürekli Ar-GE çalışmaları ile ürün kalitelerinin artırılması, verimlilikler artırılarak ürün maliyetlerinde düşme sağlanmasının hedeflenmesinin yanısıra yeni ürün ve üretim süreçleri de araştırılmaktadır.

3.2.9. Üniversitelerle Temas: Bugüne Kadar Yapılanlar ve Gelecek Beş Yılda Yapılması Öngörülenler:

Kuruluşlar genel olarak üniversitelerin sunduğu teknik olanaklardan yararlanmaktadırlar. Yürütülen bazı projelere teknik destek almanın yanısıra ortak yürütülen projeler de bulunmaktadır. TIDEB ve TTGV destekli projelerde üniversiteler ile daha yakın işbirliği gerçekleşmektedir.

Üniversitelerle birlikte sektörün temel ihtiyaçlarından biri olan Akredite Laboratuar ihtiyacının giderilmesi için ortak çabalar yürütülmesi gerekmektedir.

3.2.10. Yeni Projeler, Yatırımlar:

İhracata yönelik ürün grupları için üretim kapasitelerinin arttırılması için yatırımlar planlanmaktadır.

Toplam Kalite Yönetiminden, Internet aracılığı ile tanıtım pazarlama ve satış projelerine kadar farklı projeler yürütülmektedir.

3.2.11. Kurumsallaşma İle İlgili Projeler:

Önde gelen kuruluşlarda kurum kimliğinin ön planda olduğu gözlenmektedir. Diğer firmalarda ise genel olarak bu yönde hedeflerle yönetim, çalışan ve müşteri memnuniyeti anketleri. üçlü sorumluluk faaliyetleri, kurum kültürü araştırmaları gibi çalışmalar yürütülmektedir.

3.2.12. Yeni İstihdam:

Bazı kuruluşlar uzman teknisyen ve AR-GE personeli ile ihracat elemanı istihdamı öngörmektedir.

3.2.13. Yeni Ortaklıklar:

Bazı kuruluşlar teknoloji ve know-how transferi amaçlı olarak yabancı ortak arayışındadır.

3.2.14. Yabancı Sermayeli Kuruluşlar:

BASF, HENKEL/COGNIS sektörde yabancı sermaye ile faaliyet göstermektedir.

EK: DERİ KİMYASALLARI

I) Emülgatörler

Islatma ve yağ alma maddeleri

II) Kıl Giderme Kimyasalları

Sodyum Sülfür

Kireç giderme maddeleri

Sama maddeleri

Diğer kimyasallar

III) Sepileme Kimyasalları

A. Krom

. Bazik kromsülfat

. Sodyum bikromat

B. Diğer Metaller

C. Tabi tanenler

D. Sentetik tanenler

IV) Yağlar

V) Deri Boyama Maddeleri (Ayrı bir komisyon tarafından hazırlanmıştır)

Finisaj Maddeleri

A. Binderler

B. Pigmentler

C. Yardımcılar

D. Laklar